

O'ZBKISTON RESPUBLIKSI OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
O'RTA MAXSUS, KASB-HUNAR TA'LIM MARKAZI

A.M. ALIMOVA

KUTUBXONASHUNOSLIK

1- qism
Kasb-hunar kollejlari uchun o'quv qo'llanma

Qayta ishlangan 2-nashri

Toshkent- "ILM ZIYO" -2008

Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi ilmiy-metodik birlashmalari faoliyatini muvofiqlashtiruvchi kengash tomonidan nashrga tavsiya etilgan.

Alimova A. Kutubxonashunoslik: Kasb-hunar kollejlari uchun o'quv qo'llanma.- Qayta ishlangan 2-nashri.-1 qism. Mas'ul muharrir Z.SH.Berdieva.- T.: ILM ZIYO, 2008.-

Mazkur o'quv qo'llanma axborot-kutubxona va axborot-resurs markazlari hamda boshqa tipdagi barcha kutubxonalar uchun o'rta maxsus darajadagi mutaxassislar tayyorlaydigan madaniyat va san'at kollejlari, litseylari uchun mo'ljallangan. Unda axborot-kutubxona faoliyatining turlari, ularning o'ziga xos xususiyatlari, ularning fondini tashkil etish, foydalanuvchilar bilan yakka va ommaviy tartibda ish olib borish, ularning o'qish jarayonini tashkil etish va rahbarlik qilish, aholi turli qatlamlariga axborot-kutubxona xizmati ko'rsatishning shakllari haqida fikr yuritiladi.

Taqrizchilar: G'.A.Narzullaev-Madaniyat va sport ishari vazirligining kutubxonlar va muzey ishlari boshqarmasi boshlig'ining o'rinbosari, pedagogika fan.nomzdi.

T.Zokirova- toshkent madaniyat kolleji "Axborotlashtirish va kutubxonashunoslik" kafedrası mudiri,oliy toifali o'qituvchi.

So'z bo'Shi

Axborot asri deb tan olingan XX1 asrda axborot siyosatiga madaniy siyosatning bir bo'lagi sifatida e'tibor berilmoqda. Aholining turli qatlamlarini jahon axborot oqimiga olib kirish, dunyo axborot resurslaridan foydalanish uchun keng imkon yaratib berish o'tgan asrning 80-90 yillarida axborot va telekommunikasiya texnologiyalarining shiddat bilan rivojlanib borishi ta'sirida rivojlana boshladi hamda kutubxonashnoslik – bibliografiya xizmatiga axborot texnologiyalarini joriy etiSh masalalari respublika darajasida hal qiliniShi takomillaShib bormoqda. Milliy axborotlashtirish tizimini shakllantirish, axborotga bo'lgan talab va ehtiyojlarni qondiriSh jarayonini tashkil etiShga qaratilgan bir qator me'yoriy hujjatlar qabul qilindi, bular: 1993 yil “AxborotlaShtiriSh to'g'risida”, 2003 yil “Elektron tijorat to'g'risida” va “Elektron xujjat aylaniShi to'g'risida”, 2004 yil “Elektron raqamli yozuvlar to'g'risida”gi qonunlar, “KompyuterlaShtiriShni yanada rivojlantirish va axborot kommunikasiya texnologiyalarini joriy etiSh to'g'risida”gi O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmoni va 2002 yilgi “KompyuterlaShtiriShni yanada rivojlantiriSh va axborot kommunikasiya texnologiyalarini joriy etiSh chora-tadbirlari to'g'risida”gi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori.

Ayniqsa, kutubxonachilik iShida axborot va kompyuterlaShtiriSh texnologiyasini rivojlantiriSh va takomillaShtiriShga qaratilgan O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2006 yil 20 iyundagi “Respublika aholisini axborot-kutubxona bilan ta'minlaShni taShkil etiSh to'g'risida”gi PQ-381 sonli Qarorning maqsadi o'sib kelayotgan yoSh avlodning intellektual ehtiyojlarini qondiriShga, madaniy, ma'naviy-ahloqiy qadriyatlarni saqlab qoliShga yo'naltirilgan yangi axborot markazlarini barpo etiSh bilan aholini yanada kengroq va tizimli axborot bilan ta'minlaSh uchun Shart-Sharoitlar yaratiShdan iborat. Qarorda mavjud kutubxonalar negizida yangidan taShkil etilgan axborot-kutubxona va axborot-resurs markazlarining vazifalari belgilab berildi. Ta'lim muassasalari o'quvchilarining hamda aholi turli qatlamlarining muntazam ta'lim oliShini va mustaqil o'qiShini taShkil etiShda zamonaviy axborot texnologiyalaridan unumli foydalaniSh, milliy, ma'naviy-ahloqiy qadriyatlarni keng ko'lamda targ'ib qiliSh, xalqning madaniy-tarixiy merosidan bahramand bo'liShni ta'minlaSh, yaratib boriSh, yangi axborot texnologiyalari asosida yaratilgan ma'lumotlar, elektron bazalari, internet resurslari bilan aholiga axborot-kutubxona xizmati ko'rsatiSh, barcha ta'lim-tarbiya, axborot organlari bilan hamkorlikda iSh olib boriSh vazifalari axborot-resurs markazlarining asosiy vazifasi etib belgilandi. Mavjud ilmiy-universal kutubxonalar negizida taShkil etilgan axborot-kutubxona markazlari zimmasiga aholiga axborot-kutubxona xizmati ko'rsatiShni sifat jihatidan yangi darajaga ko'tariSh, uning ilmiy, ta'lim, axborot va madaniyat sohasidagi qiziqishlarini zamonaviy axborot texnologiyalari asosida tezkorlik bilan qondiriSh, an'anaviy kutubxona xizmati ko'rsatiShdan o'z axborot resurslarini yaratiSh va jahon ilmiy-ta'lim axborot resurslaridan foydalaniSh imkoniyatini beriSh, milliy va xorijiy bosma va elektron naShrlar fondini ShakllantiriSh, saqlaSh va foydalaniSh uchun beriSh, yig'ma elektron katalog yordamida axborot resurslarini birlaShtiruvchi elektron

kutubxonalar va ma'lumot bazalarini yaratish, joylardagi axborot-resurs markazlari faoliyatini muvofiqlashtirish hamda ta'skiliy-metodik jihatdan ta'minlash vazifalari yuklatildi. Qaror asosida mamlakatimizda axborot-kutubxona faoliyatini muvofiqlashtiruvchi idoralararo kengash ta'skil etildi. Endilikda markazlar faoliyatini ta'skil etish uchun zarur bo'lgan barcha me'yoriy hujjatlar, standartlar yaratila boshlandi.

Yuqorida aytib o'tilgan vazifalarni amalga oshirish o'z-o'zidan bo'lib qolmaydi. Buning uchun markazlarga kitob bilan ishlay oladigan, kitob o'qishni ta'skil etish, rahbarlik qiliش qobiliyatiga ega, har bir axborot talabgoriga, aholining har bir qatlamiga pedagogik va psixologik nuqtai nazardan yondoshadigan, serqirra bilimga ega bo'lgan xodim zarur bo'ladi.

Shu talablardan kelib chiqqan holda malakali, etuk professional bilimga ega bo'lishda nazariy bilim berish maqsadida ushbu o'quv qo'llanma yaratildi. Qo'llanmaning 1-qismida kollej va litseylarning amaldagi dasturiga muvofiq, kutubxona shunoslik ishining o'ziga xos tomonlarini batafsil yoritishga harakat qilindi.

O'quv qo'llanma besh qismdan iborat bo'lib, har bir bo'lim kutubxona shunoslikning alohida jihatlarini ochib berishga bag'ishlangan. Har bir mavzudan so'ng takrorlash uchun savollar berildi.

Ushbu o'quv qo'llanma shu sohadagi dastlabki ish bo'lganligi sababli, tabiiyki, ba'zi kamchiliklardan holi bo'lmasligi mumkin. Shu bois muallif bildirilgan fikr-mulohazalarni mamnuniyat bilan qabul qiladi.

1 bo'lim

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI AXBOROT-KUTUBXONA FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISHGA OID QONUNIY HUJJATLAR.

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2006 yil 20 iyundagi "Respublika aholisini axborot-kutubxona bilan ta'minlashni ta'skil etish to'g'risida"gi PQ -381 sonli Qarori va kutubxonachilik sohasidagi islohotlar mohiyati.

2. O'zbekiston Respublikasida axborot-kutubxona markazlari va axborot-resurs markazlari ishini ta'skil etish, takomillashtirishga oid me'yoriy hujjatlar.

3. Inson huquqlari va huquqiy madaniyat. Axborot-kutubxona xizmati ko'rsatish jarayonida huquqiy madaniyatni shakllantirish.

XX asrning so'nggi yillariga kelib, mamlakatimiz rivojining ijtimoiy-iqtisodiy, madaniy-ma'rifiy va ta'lim-tarbiya sohalarida tub o'zgarishlar yuz berdi. Bu o'zgarishlar darajasi, samarasi albatta aholi bilim saviyasining nechog'lik darajada etuk ekanligiga bog'liq. Shu tufayli kishilarimizning axborot olishga, bilim olishga bo'lgan ehtiyojlari, qiziqish va talablari, intilishlari kengayib bordi. Endilikda ularni faqatgina mamlakatimiz kutubxonalari mavjud bilimlar emas, balki jahon axborot olamidagi ma'lumotlar ham qiziqтира boshladi. Ularning dunyo axborot olamiga kirib borishi, jahon axborot resurslaridan foydalanishlari uchun keng imkoniyat yaratib berish uchun endilikda zamonaviy axborot texnologiyalaridan unumli foydalanish, ular yordamida

axborot olamiga kirib boriSh zarurati tug'ildi. Buning uchun mavjud kutubxonalar fondi, ular olib borayotgan an'anaviy iSh usulari etarli bo'lmay qoldi. Ana Shularni hisobga olgan holda kutubxonalar fondini takomillaShtiriSh, kutubxonaShunoslik va bibliografik iSh jarayonlarini avtmatlaShtiriShga o'tiSh bilan yangidan yangi iSh Shakllarini amaliyotga joriy etiSh, kelajagimiz bo'lgan yoSh avlodning bilim oliShga, axborot oliShga bo'lgan talab va ehtiyojlarini to'laroq qondiriSh, aholining barcha qatlamlarini madaniy, ma'naviy-ma'rifiy, ahloqiy qadriyatlar aks etgan bosma va elektron hujjatlar bilan ta'minlaSh, ularni saqlaSh, keyingi avlodlarga etkazib beriSh uchun Shart-Sharoitlar yaratish zarurati paydo bo'ldi. Ana Shu maqsadda 2006 yil 20 iyunda Respublikamiz Prezidenti I.A.Karimov tomonidan "Respublika aholisini axborot-kutubxona bilan ta'minlaShni taShkil etiSh to'g'risidagi Qarori qabul qilindi. Qarorda yangidan taShkil etiladigan markazlar tuzilmasi aniq ravShan ko'rsatib berildi. Unga ko'ra Madaniyat va sport ishlari vazirligi tizimidagi kutubxonalar Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining O'rta maxsus kasb-hunar ta'limi markazi, Xalq ta'limi vazirligi ixtiyoriga o'tkazildi. Madaniyat va sport ishlari vazirligi ixtiyorida respublikadagi mavjud ko'zi ojizlar kutubxonalari qoldirildi. Yuqorida ko'rsatilgan vazirliklarning avvalgi kutubxonalari negizida axborot-resurs markazlari taShkil etildi. Qoraqalpog'iston Respublikasining Respublika kutubxonasi, viloyatlardagi ilmiy-universal kutubxonalar, Shuningdek, ToShkent Shahridagi "Bilim"nomidagi markaziy kutubxona negizida idoraviy jihatdan O'zbekiston aloqa va axborotlaShtiriSh agentligiga bo'ysunuvchi Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va ToShket Shahar axborot-kutubxona markazlari taShkil etildi. Axborot-kutubxona markazlari zimmasiga bir qator muhim vazifalar belgilab berildi. Aholigi axborot-kutubxona xizmati ko'rsatiShni sifat jihatidan yangi darajaga ko'tariSh, uning ilmiy, ta'limiy, axborot va madaniyat sohasidagi qiziqishlarini zamonaviy axborot texnologiyalari asosida tezkorlik bilan qondiriSh, aholining barcha qatlamlariga an'anaviy kutubxona xizmati ko'rsatiShdan o'zining xususiy axborot resurslarini yaratish va jahon ilmiy-ta'lim axborot resurslaridan foydalaniSh imkoniyatini beriSh yo'li bilan axborot-kutubxona xizmati ko'rsatiSh yo'liga o'tiSh, universal mazmundagi axborot resurslari, bosma va elektron Shakldagi milliy va xorijiy naShrlar fondini ShakllantiriSh, saqlaSh, ulardan foydalaniSh uchun keng ochib beriSh, respublikada yig'ma elektron katalog tuziSh yordamida axborot resurslarini birlaShtiruvchi elektron kutubxonalar va to'liq ma'lumotlar bazasini yaratish, o'zlari mansub hududdagi barcha axborot-resurs markazlari faoliyatini muvofiqlaShtirib boriSh, ularning korporativ tarmog'ini yaratish, metodik-bibliografik qo'llanmalar bilan ta'minlaSh kabilar.

Prezident qarorini amalga oShiriSh borasida Idoralararo muvofiqlaShtiruvchi kengaShning maxsus yig'iliShida aniq vazifalar ko'rsatildi. Unga ko'ra axborot-kutubxona markazlari tanlov asosida malakali xodimlar bilan qaytadan to'ldirildi, qaytadan davlat ro'yhatidan o'tkazildi, barcha hujjatlar tegiShli tartibda yangilandi, bosqichma bosqich yangi zamonaviy kompyuter texnikasi va boShqa turdagi texnika vositalari bilan ta'minlandi, yangi namunaviy Shtat jadvallari iShlab chiqildi. Ularning moddiy-texnik negizi mustahkamlana boShlandi. Axborot-resurs markazlarida ham Shu yo'naliShda ishlar amalga oShirildi. Oliy o'quv yurtlari, maktab kutubxonalari, kollej va

lisey kutubxonalari negizida yangidan taShkil etilgan axborot-resurs markazlari endilikda universal bosma va elektron axborot resurslar fondiga ega bo'ladi. Ular o'quvchi va talabalar bilan birgalikda aholining barcha qatlamlariga axborot-kutubxona xizmati ko'rsatiSh, ularning muntazam o'qiShini, mustaqil bilim oliShini taShkil etiShda zamonaviy axborot texnologiyalaridan samarali foydalaniSh, miliy ma'naviy ahloqiy qadriyatlarni keng targ'ib qiliSh, xalqimizning madaniy-tarixiy merosidan bahramand bo'liShga yo'l ochib beriSh, ma'naviy jihatdan boy va uyg'un kamol topgan Shaxsni voyaga etkazish uchun imkoniyat yaratib beriSh, yangi axborot resurslari asosida aholiga axborot xizmati ko'rsatiSh, madaniy, ta'lim va tarbiya sohasida boShqa taShkilotlar bilan hamkorlikda loyihalar yaratish vazifasini bajarishlari lozim.

Ular xodimlarining malakasini oShiriSh va qayta tayyorlaSh, ular uchun o'quv kurslari taShkil etiSh. Ular o'quvchi va talabalar bilan birgalikda aholining barcha qatlamlariga axborot-kutubxona xizmati ko'rsatiSh, ularning muntazam o'qiShini, mustaqil bilim oliShini taShkil etiShda zamonaviy axborot texnologiyalaridan samarali foydalaniSh, milliy ma'naviy aqloqiy qadriyatlarni keng targ'ib qiliSh, xalqimizning madaniy-tarixiy merosidan bahramand bo'liShga yo'l ochib beriSh, ma'naviy jixatdan boy va uyg'un kamol topgan Shaxsni voyaga etkazish uchun imkoniyat yaratib beriSh, yangi axborot resurslari asosida aholiga axborot xizmati ko'rsatiSh, madaniy, ta'lim va tarbiya sohasida boShqa taShkilotlar bilan hamkorlikda loyihalar yaratish vazifasini bajarishlari lozim.

AliSher Navoiy nomidagi Uzbekiston Milliy kutubxonasi tomonidan axborot-kutubxona va axborot-resurs markazlari iShini taShkil etiShning me'yoriy hujjatlari iShlab chiqildi. AKMlarning namunaviy Nizomiga ko'ra AKMlar axborotlaShtiriSh va kutubxona iShi sohasida o'z mintaqasidagi axborot-resurs markazlari uchun mintaqaviy metodik markaz deb ko'rsatilgan. AKMning xorijiy mamlakatlar axborot-resurs markazlari hamda kutubxonalari bilan kitob ayirboShlaSh, axborot-kutubxona aloqasini o'rnatish, zarur paytda xalqaro miqiyosda axborot va kitob ayirboShlaSh huquqi ham ko'rsatilgan.

Shuningdek, Nizomda AKMning aosiyl maqsadi, vazifalari, funksiyalari, huquq va burchlari aniq belgilab berildi.

Ta'lim muassasalariga karaShli axborot-resurs markazlarining Nizomi ham iShlab chiqildi. Nizomda barcha vazirliklar tizimidagi axborot-resurs markazlari iShiga umumiy taShkiliy-metodik raxbarlikni, ularning iShini muvofiqlaShtirib boriShni Vazirlar Maxkamasi xuzuridagi Respublika axborot-kutubxona tizimi faoliyatini muvofiqlaShtiriSh bo'yicha idoralararo kengaSh idoraviy va xududiy metodik markazlar tizimi orqali amalga oShiradi deb belgilandi. ARMining asosiy vazifasi boy va uyg'un kamol topgan Shaxsning ijodiy o'siShi uchun imkon yaratish, kutubxona-axborot madaniyatini tarbiyalaSh, foydalanuvchilarni zamonaviy axborot qidiriShining zamonaviy metodlariga o'rgatish, kitobxonlarning talab va extiyojlariga ko'ra fondni ShakllantiriSh, turli taShkilotlar va muassasalar bilan hamkorlik o'rnatish, axborot-kutubxona faoliyatini takomillaShtiriSh uchun zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalaniShdan iborat. O'quv yurtlarida, o'quv markazlarida, laboratoriyalarida Shakllantirilgan elektron axborot resurslarini to'plaSh, tizimlaSh, kataloglaShtiriShni amalga oShiriSh, o'quv muassasasining axborot-

resursini yaratish, asosiy ish turlarini bepul va zarur bo'lgan xolda pullik xizmat ko'rsatish ishini tashkil etish, foydalanuvchilar uchun informatika, kutubxona shunoslik va bibliografiya asoslari bo'yicha mashg'ulotlar o'tkazish kabi bir kator funksiyalarni bajaradi. Bundan tashqari axborot-kutubxona markazi va axborot-resurs markazidan foydalaniSh qoidalarini ham ishlab chiqildi. Unda markazning asosiy vazifalari, foydalanuvchilarning xuquq va burchlari, majburiyatlari, markazning majburiyatlari belgilab berildi. To'plamda AKM va ARM faoliyatini tashkil etish va yuritishda zarur bo'lgan xujjatlar ro'yxati, lavozim yo'riqnomasining namunasi, asosiy vaqt me'yoriy ko'rsatkichlari ham berildi. To'plam barcha markazlarga tarqatildi va amaliyotga kiritildi.

Mamlakatimiz axborot-kutubxona faoliyatida hamda naShriyotchilik ishida shu kunga qadar qo'llanilayotgan standartlar va me'yoriy xujjatlar bazasini o'rganib chiqish, imkon qadar milliy standartlar bazasini yaratish maqsadida ishchi guruhi tuzildi. Guruhning vazifasi Rossiya standartlarini o'zbek tiliga tarjima qilish bilan birga, ularni mamlakatimiz kutubxonachilik, naShriyotchilik va arxiv ishlari xususiyatlariga moslashtirish, boshqa mamlakatlar tajribasidan foydalangan xolda milliy standartlar va me'yoriy-xuquqiy xujjatlarni ishlab chiqishdan ibrat. Ana shu xujjatlar natijasida faoliyat turlarining nazariyasi va amaliyoti bir-biriga muvofiqlashtirildi, takomillashtirildi.

«Xalqni buyuk kelajak va ulug'vor maqsadlar sari birlashtirish, mamlakatimizda yashaydigan, millati, tili va dinidan qat'iy nazar, xar bir fuqaroning yagona baxt-saodati uchun doimo mas'uliyat sezib yashashga chorlash, ajdodlarimizning bebaxo merosi, milliy qadriyat va an'alarimizga munosib bo'lishga erishtirish, yuksak fazilati va komil insonlarni tarbiyalash, ularni yaratuvchilik ishlariga davlat qilish, shu muqaddas zamin uchun fidoyilikni hayot mezoniga aylantirish-milliy istiqlol mafkurasining bosh maqsadidir», degan edi Prezidentimiz I.A.Karimov.

Inson huquqlari va xuquqiy madaniyat.

«... Xalqimizning xuquqiy madaniyatini yuksaltirish davlat siyosati darajasiga ko'tarilishi lozim. Zero mustaqillik so'zining zamirida ham katta, ulug' xuquqqa ega bo'lish degan tushuncha yotadi», deganda Prezidentimiz haq edi.

Hozirgi kunda 500ga yaqin xalqaro hujjatlar mavjud. Dunyodagi barcha mamlakatlarda inson huquqlariga oid qonuniy va huquqiy hujjatlar tizimi shakllangan bo'lib, quyidagi besh tarkibiy qismdan iborat:

Birinchi: fuqarolarning shaxsiy huquqlariga oid qonunlar-vijdon erkinligi, fuqarolarning murojaat qilish huquqi, sudga shikoyat qilish huquqi haqidagi qonunlar.

Ikkinchi: fuqarolarning siyosiy huquqlariga oid qonunlar jamoa birlashtirmalari, siyosiy partiyalar, saylovlar to'g'risidagi kasaba uyushmalari, ommaviy axborot vositalari xaqidagi qonunlar.

Uchinchi: fuqarolarning iqtisodiy huquqlariga oid qonunlar-fan, ta'lim, madaniyat, muzeylar, kutubxona, madaniy merosni ximoya qilish to'g'risidagi qonunlar.

To'rtinchi: inson huquqlariga oid xalqaro xujjatlar-ko'p tomonlama va ikki tomonlama milliy xuquqiy tizimning tarkibiy qismi sifatida.

Barcha mamlakatlar qatori mustaqil O'zbekistonda ham asosiy maqsad inson huquqlari va erkinliklarini ta'minlashga qaratilgan. Ko'pgina davlatlardagi kabi bizda ham 1997 yil 24 apreldan boshlab O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining inson huquqlarini himoya qilish bo'yicha vakili-Ombudsman faoliyat yurita boshladi. Shu vakillik tomonidan inson huquqlarini himoya qilishning turli yo'nalişida 300 dan oshiq qonun va qarorlar qabul qilindi. Ko'plab mamlakatlarning Ombudsman va mustaxiblari bilan hamkorlik yo'lga qo'yildi, xalqaro miqyosdagi tadbirlarda o'z o'rniga ega bo'ldi. 1992 yil 8 dekabrda qabul qilingan O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi amalda. Mamlakatimizda qabul qilingan har bir qonuniy xujjatlarning mohiyatini to'la o'rganish, uni amalga joriy etish xar bir fuqaroning vazifasi. Bu esa huquqiy madaniyatlikning belgisidir. Shu ma'noda har bir axborot-kutubxona markazi, har bir axborot-resurs markazi va kutubxonaning vazifasi huquqiy adabiyotlarni targ'ib qilish bilan kishilarda, ayniqsa yoşlarimizda huquqiy ongni shakllantirish, huquqiy madaniyatni kamol toptirish, bu bilan har birining inson sifatida huquqiy burch va majburiyatlarini anglab etishlariga yordam berishdan iborat. Mamlakatimizda shu soxada ko'plab huquqiy adabiyotlar, o'quv naşrlari chop etildi, aholini turli qatlamlari o'rtasida yakka va ommaviy shakldagi tadbirlar uyuştirilmoqda.

Axborot-kutubxona tizimida huquqiy madaniyatni tarbiyalash.

1994 yillardan boshlab mamlakatimizning yirik kutubxonalarida huquqiy axborot markazlari tashkil etilib, turli ish shakllari yordamida aholi o'rtasida targ'ibot ishlari olib borila boshlandi.

AMK, ARM va kutubxona ishi jarayonida foydalanuvchilarda xuquqiy yo'nalişni tashkil etish

Xuquqiy yo'naliş belgilarini ajratishda foydalanuvchilarning O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining asosiy qoidalarini, xuquqiy me'yorlarini, maxsus xuquqiy ko'nikmalarni, xuquqiy me'yorlar va ularning buzilishiga munosabat, muayyan darajadagi xulqini bilish kabi ko'rsatkichlardan foydalaniş mumkin.

Kutubxonada an'anaviy diagnostik uslub majmuasida foydalanuvchilarning xuquqiy yo'nalishlarini (qimmatli me'yoriy uslub prinsiplari asosida) aniqlash usuli qo'lianishi kerak. Bunda tadbir etilayotgan yo'nalishlarning shakllanganlik darajasi foydalanuvchilarning anketa savollariga bergan javoblarini umumlashtirish va talqin etish, ularning ijtimoiy-xuquqiy yo'nalişiga oid masalalarni echishlari va xar bir sinovdan o'tkaziluvchining real xulqi kutubxonachi kuzatuv asosida aniqlanadi. Olingan natijalarning taxlili shuni ko'rsatadiki, foydalanuvchilarda umuman xuquqiy me'yorlarning mazmunini o'zlashtirish bilan bog'liq bo'lgan ijobiy xuquqiy yo'naliş qaror topadi. Shuning uchun xam foydalanuvchilarning ma'lum bir qismida xuquqiy me'yorlarni bilish bilan, bir tomonidan, ularni xayotiy vaziyatlarda qo'llay olish ko'nikmasi va ikkinchi tomondan, o'zlashtirib olingan bilimlardan ong xamda xulqni rostlovchi vosita sifatida foydalanişga tayyorlikni namoyon bo'lishi orasida uzilish aniklangani tasodifiy xol emas.

Xukikiy o'tiShning mavjud amaliy Sharoitida foydalanuvchilarda turli darajada xuquqiy yo'nalishlar qaror topadi. Foydalanuvchilarga xos bo'lgan xuquqiy yo'nalishlarning eng muxim xususiyati shundan iboratki, ular betaror xarakterga ega bo'lib, xuquqiy me'yorlarning boyliklar sifatidagi ilmiy tushunishga asoslanishi xam va tor turmush darajasidagi yoki xatto ular ongsiz ravishda, noijtimoiy tushunishga asoslanishi xam mumkin. Shuni e'tiborga olib, xuquqiy yo'nalishlarning xolati shakllantirilishi xuquqiy tarbiyaning muxim masalalaridan biri sifatida namoyon bo'lib, uni xal etish jamiyat xuquqiy ongining takomillashuvi va faol fuqarolik xolatini tarbiyalash bo'yicha olib borilayotgan ishga yangicha yo'nalish beradi.

Jaxon xamjamiyati, barcha davlatlar insoniyatning yorqin istiqbolini ta'minlash maqsadida tinchlik va taraqqiyot, o'zaro xamkorlik va do'stlik yo'lini uzil-kesil tanlab oldilar. Bu yo'l jaxon maydonida kuchayayotgan jarayonlarni qiyinchilik bilan bo'lsa-da, toboro kengayib borayotganligini ko'rsatmoqda.

Tarixdan ma'lumki, qaysi jamiyat o'z a'zolarining ma'naviyatini qadrlasa, o'zida mavjud barcha moddiy va ma'naviy imkoniyatlarni oddiy fuqarolar uchun safarbar etsa, o'sha jamiyatda tinch-totuvlik, ma'naviy va iqtisodiy barqarorlik hukm suradi. Mustaqillikning buyuk qudrati shundaki, u xalqqa o'zligini tanitmoqda, jaxon xamjamiyatidagi munosib o'rinni ko'rsatib beryapdi. Biz yaratilgan imkoniyatlardan oqilona foydalansak, o'z iqtidorimizni, o'z salohiyatimizni ulug'vor ishlar sari yo'naltira olsak, maqsadga etishishimiz mumkin.

Ijtimoiy taraqqiyotning xozirgi tarixiy bosqichi kelajakda buyuk davlat egasi bo'ladigan komil insonlarni tarbiyalab voyaga etkazish mas'uliyatini zimmamizga yukladi. Odob-axloqli, madaniyatli komil inson birinchi navbatda o'z vatanini, milliy tili, urf-odati, tarixi, marosimlarini sevmog'i, avlod-ajdodlari yaratgan san'at, adabiyot javoxirlarini jilolantirmog'i, umuminsoniy qadriyatlardan xabardor bo'lmogi lozim. Inson erkinligi, xukuklari, kadr-kimmati Ozbekistonda fuqarolik jamiyatining oliy maksadini taShkil etadi. jamiyatimiz bar bir insonni e'zozlaSh, uning turmuShini yaxShilaSh, illmiy va madaniy saviyasini o'stiriSh, kobiliyatini xar tornonlama rivojlantiriSh uchun siyosiy, iqtisodiy, xuquqiy, madaniy asoslar yaratmokda. Bularning xammasi asosiy konunimizda o'z ifodasini topgan.

YAngilanayotgan axborot-kutubxona markazlari, axborot resurs markazlari va kutubxonalar -bu milliy va madaniy an'analarimizni tiklaSh, kutubxonaShunos iShi mazmunini jaxonShimul mezonlar darajasiga ko'tariSh demakdir.

Ozbekiston kutubxonalarida targibot uslubi ta'minoti, maksadlari, vazifalari, mazmuni, boShkariSh va taShkil kiliSh Shakli va usullarini xalkimizning milliy va madaniy an'analariga, uning xozirgi ijtimoiy-iqtisodiy axvoliga va istikboliga munosib raviShda takomillaShtiriSh zarurdir.

TAKRORLASH UCHUN SAVOLLAR

1. Inson huquqlari degan qanday huquqlarni tuShunasiz?
2. Insonning huquqiy madaniyatini ta'riflab bering?
3. Foydalanuvchilar huquqiy me'yorlarini biliShi kerakmi?
4. Foydalanuvchining huquqiy madaniyati qanday tassavur qilasiz?

PREZIDENT I.A.KARIMOV ASARLARINI O'RGANISH

Reja:

1. Prezident I.A.Karimov asarlarini o'rganiShning ahamiyati.
2. Prezident I.A.Karimovning „O'zbekiston XXI asrga intilmokda" nomli asari va uning ahamiyati.
3. Prezident T.A.Karimovning „O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida: xavfsizlikka taxdid, taraqqiyot, kafolatlari va barqarorlik Shartlari" asarining maqsadini yoritish.
4. Prezident I.A.Karimovning „O'zbekiston iqtisodiy isloxlarni chukurlaShtiriSh yo'lida" nomli asarining ahamiyati.

Mustakillik yaShaSh tarzimiz va ruxiyatimizda inkilobiy o'zgarishlar yasadi. Vokelik Shu darajada tez rivojlandiki, tabiiy raviShda, xech kanday po'rtanalarsiz va larzalarsiz keskin buriliSh yo'liga borayotgan xayotimiz xam, yaShaSh tarzimiz xam, istikbolga munosabatlarimiz xam butunlay o'zgacha mazmun, o'zgacha kiyofa kasb etdi.

Prezident Islom Karimovning „O'zbekiston XXI asrga intilmokda" nomli ma'mzasi jaxon xamjamiyatida o'z so'zi va o'z o'rni bo'lgan O'zbekistonning yangi asrdagi taraqqiyotining asosiy yo'nalishlarini belgilab berdi. Bu uzok yillarga mo'ljallangan strategik maksad boSh isloxoichilik vazifasini o'z zimmasiga olgan O'zbekiston davlatining siyosiy qudratini yana bir bor ko'rsatadi.

Prezident Islom Karimov o'z asarida oltita eng muxim ustuvor yo'naliSh xususida so'z yuritadi.

Birinchi ustuvor yo'naliSh - mamlakat siyosiy, iqtisodiy xayotini, davlat va jamiyat kuriliShini yanada erkinlaShtiriSh.

Ikkinchi ustuvor yo'naliSh - jamiyat ma'naviyatini yanada yuksaltiriSh.

Uchinchi ustuvor yo'naliSh - kadrlar masalasi.

To'rtinchi ustuvor yo'naliSh - xalkturmuSh darajasining izchil va barqaror o'sishi.

BeShinchi ustuvor yo'naliSh - iqtisodiyotda tarkibiy o'zgarishlarni ta'minlaSh.

Oltinchi ustuvor yo'naliSh - jamiyatdagi barqarorlik, tinchlik, millatlar va fuqarolararo totuvlikni, sarxadlarimiz va davlatimiz xududiy yaxlitligini ta'minlaShdir.

Davlatimiz raxbarining BMT va boShka bir necha o'nlab xalkaro taShkilotlar minbarlaridan turib, Shuningdek, davlat taShriflari chogidagi uchraShuvlar va suxbatlarda mintakaviy mojarolar, xalkaro terrorizm xavfi xususida bildirgan butunlay yangi goyalari keyinrok, ya'ni 1997- yili yaxlit strategik konsepuiya - „O'zbekiston XXI asr bo'sagasida: xavfsizlikka taxdid, taraqqiyot, kafolatlari va barqarorlik Shartlari" nomli asar sifatida dunyoga keldi. UShbu kitob kutubxonalarda o'kuvchilar, kitobxonlar tomonidan sevib o'kildi. Kitob jaxon siyosatida favkulodda yangilik sifatida kabul kilindi va dunyoning bir necha o'nlab mamlakatlarida tarjima kilinib, naShr etildi.

Prezident Islom Karimov butunlay yangi tarixiy Sharoitda faoliyat yuritayotgan yangi siyosiy arbob sifatida uzok yillar mobaynida Shakllangan ijtimoiy-siyosiy jarayonlar

ta'sirida kolgan safdoShlari va zamondoShlarini bir muddat xuShyorlikka chakirdi. Bu - donolik va zukkolikning, ko'p yillik xayotiy va amaliy faoliyatining, mavjud vaziyatni to'g'ri va teran taxlil kila ofiSh salohiyatining uyg'unligidan kelib chikkan karaShlardir.

Prezident I.Karimov asarlarini, xususan, „O'zbekiston XXI asrga intilmokda" kitobining mazmun mohiyatini teran anglaSh uchun savol-javob kechalari, adabiy o'kishlar, davra suxbatlari va kitobxonlar konferensiyalarini o'tkaziSh orkali uzluksiz targ'ibot olib boriSh xar birimizning burchimizdir.

Islom Karimov o'zining „Istiklol va ma'naviyat" nomli to'plamida umumbaShariy g'oyalarni milliy ma'naviyatning negizlaridan biri deb ko'rsatgan. Binobarin, yoSh avlod Forobiy, Ibn Sino, Baxouddin NakShband, Mirzo Ulugbek kabi ulug bobolarimiz merosini xam, SHekspir va Dante, L.Tolstoy va Gyote, Bayron va Gyugo merosini xam o'rgansin, baxra olsun, zamonaga va o'z xalkiga munosib farzandlar bo'lib etiShsin.

Mustakil O'zbekiston xalki o'zi tanlab olgan yo'li ochik; erkin bozor iqtisodiyotiga asoslangan odil jamiyat, kuchli demokratik, xuquqiy davlat kuriSh yo'lidan boskichma-boskich olg'a bormokda. Biz barpo etayotgan davlat, avvalo, umumjaxon ivilizatuiyasiga, davlat kuriliShi sohasida tarakkiy etgan boShka xalklar eriShgan tajribalarga va o'zimizga xos milliy an'analarga, ijtimoiy kadriyatlarga asoslanmokda.

O'zbekistonda keyingi yillarda ro'y berayotgan chukur iqtisodiy-ijtimoiy va siyosiy Uzgarishlarning nazariy asoslari xamda amaliy dasturi muallifning „O'zbekiston milliy istiklol, iqtisodiyot, siyosat, mafkura", „Bizdan ozod va obod vatan kolsin" to'plamlarida, „O'zbekistonning o'z istiklol va taraqqiyot, yuli", „O'zbekistonda bozor munosabatlariga utiShning uziga xos yuli", „O'zbekistonning siyosiy-ijtimoiy va iqtisodiy istikbolining asosiy tamoyillari" risolalarida bayon kilingan. Ularda yoSh davlat oldida turgan goyat muxim vazifalar - mamlakatni iqtisodiy va ijtimoiy islox kiliSh, iqtisodiy munosabatlarni demokratiyalaSh, kelajak poydevori bo'lmiSh yuksak ma'naviyatdan Vatan ravnaki yo'lida foydalaniSh masalalari ko'rib chikilgan.

E'tiboringizga xavola etilayotgan uShbu „O'zbekiston iqtisodiy isloxotlarni chukurlaShtiriSh yo'lida" asarida mamlakatimizda mustakillik e'lon kilingandan keyin o'tgan davr mobaynida amalga oShirilgan ishlarga yakun yasalgan, sodir bo'lgan ijtimoiy siljishlar, iqtisodiy isloxotlar, kiShilar ongida ro'y berayotgan o'zgarishlar taxlil kilingan, O'zbekiston Respublikasi xalkaro maydonda olg'a surgan davlat va xo'jalik kuriliShining butkul yangi nazariyasi xamda amaliyoti jaxondagi etakchi iktisodchilar, siyosatShunoslarning e'tiborini uziga jalb kildi. Mazkur kitobda Shu yangi nazariya va amaliyot yanada rivojlantirilgan. Mamlakat iqtisodiyotini islox kiliShning birinchi bosqichida, mulkchilikning turli Shakllarini joriy etiShda ko'lga kiritilgan yutuklarga tayanilgan xolda, Shu yo'ldan olg'a boriSh, yoSh mustakil respublikamiz boShlagan isloxotlarning ikkinchi bosqichi vazifalarini bajariSh uchun yangi ustuvor iqtisodiy, ijtimoiy, siyosiy yo'nalishlar ajratib olinib, yanada murakkabrok bo'lgan yangi masalalarni xal etiSh vazifalari anik-ravShan ko'rsatib berilgan.

Kitob ikki kismdan iborat. „Iqtisodiy isloxotlar birinchi bosqichining yakunlari va saboklari" deb nomlangan birinchi kismda iqtisodiy isloxotlar strategiyasi va yo'lini ShakllantiriSh vositalari, bozor iqtisodiyotining xuquqiy asoslarini yaratishi, xam amaliy,

xam nazariy jixatdan asoslab berilgan. Bu kismda, Shuningdek, davlat mulkini xususiylaShtiriSh xamda ko'p kirrali iqtisodiyotni ShakllantiriSh; kiShlok xo'jaligini islox kiliSh, agrar munosabatlarning yangi tipini vujudga keltiriSh masalalari chukur va atroflicha ko'rib chikilgan. Institutional o'zgarishlarga, ya'ni bozor iqtisodiyotiga muvofik keluvchi yangi taShkilotlar va muassasalarni taShkil kiliSh, boShkaruvning ma'muriy buyrikbozlik tizimiga barxam beriSh muammolariga aloxida e'tibor karatilgan. Narxni erkinlaShtiriSh, bozor infra-strukturasini yaratiSh, taShki iqtisodiy siyosatni erkin yo'lga ko'yiSh, jaxon iqtisodiy xamjamiyatiga ko'Shilib boriSh kitobning uShbu bobida taxlil etilgan masalalardandir.

Shuningdek, iqtisodiy isloxotlardan ko'zda tutilgan maksadlar mamlakat axolisi uchun insonga munosib bo'lgan faoliyat Sharoitini yaratiSh, xalkni ma'naviy-axlokiy jixatdan yuksaltiriSh, iqtisodiy, ijtimoiy-siyosiy barqarorlikni ta'miniaSh masalalari xam chukur, xartomonlama taxlil etilgan.

Kitobning ikkinchi kismi „Iqtisodiy isloxotlar ikkinchi bosqichining vazifalari va ustuvor yo'nalishlari" deb nomlandi.Unda mamlakatni iqtisodiy rivojlantiriSh borasida oldimizda turgan asosiy vazifalar bayon etilgan. Bular - xususiylaShtiriSh va rakobatchilik muxitini ShakllantiriSh jarayonlarini chukurlaShtiriSh, makroiqtisodiy barqarorlikka eriShiSh, milliy valyutani mustaxkamlaSh; iktisod tarkibiy-strukturasini tubdan o'zgartiriSh, ijtimoiy kafolatlari kuchli bo'lgan demokratik davlatni ShakllantiriSh vazifalaridir.

TAKRORLASH UCHUN SAVOLLAR

1. Prezident I.A.Karimov asarlarini o'rganiShning maksadi va vazifalari nimalardan iborat?
2. Prezident I.A.Karimovning „O'zbekiston XXI asrga intilmpkda" asarining axamiyati kanday?
3. Prezident I.A.Karimovning „O'zbekiston XXI asr bo'sg'asida: xavfsizlikka taxdid, taraqqiyot, kafolatlari va barqarorlik Shartlari" asarining moxiyati nimada?.
4. Prezident I.A.Karimov „O'zbekiston iqtisodiy isloxotlarni chukurlaShtiriSh yo'lida" asarida iqtisodiy muammolarirnazni xal etiShning qaysi yo'llarini ko'rsatdi?

PREZIDENT I.A.KARIMOV ASARLARIDA MA'NAVIYAT VA MA'RTFAT MASALALARINING YORITILISHI

Reja:

1. Prezident I.A. Karimov asarlarida ma'naviyatning mazmun va moxiyati.
2. Prezident I.A. Karimov asarlarida ma'rifat tuShunchasining voritiliShi.
3. Ma'naviy kadriyatlarning tiklaniShi.
4. Ma'naviy va ma'rifiy yangilaniSh yo'li.

Xalkimiz siyosiy mustakillik va ozodlikni ko'lga kiritgach, o'z takdirining chinakam egasi, o'z tarixining ijodkori, o'ziga xos milliy madaniyatning soxibiga aylandi. Tarix xotirasi, xalkning, jonajon o'lkaning, davlatimiz xududining xolis va xakkoniylar tarixini

tiklaSh, milliy o'zlikni anglaSh, ta'bir joiz bo'lsa, milliy iftixorni yuksaltiriSh jarayonida g'oyat muxim o'rin tutadi.

Markaziy Osiyo tarixida siyosiy akl-idrok bilan ma'naviy jasoratni, diniy dunyokaraSh bilan komusiy bilimdonlikni o'zida mujassam etgan buyuk arboblarning ko'pi bo'lgan. Imom al-Buxoriy, Imom at-Termiziy, Xoja Baxouddin Nakshband, Xoja Axmad Yassaviy, Al-Xorazmiy, Bqruniy, Ibn Sino, Amir Temur, Mirzo Ulug'bek, Zaxiriddin Muxammad Bobur va boshqa ko'plab buyuk ajdodlarimiz milliy madaniyatimizni rivojlantirishga ulkan xissa ko'shdilar, xalkimizning milliy iftixori bo'lib koldilar.

Bizning madaniyatimiz butun insoniyatni o'ziga rom etib kelayotgan markaz bo'lib kolganligi tasodifiy emas. Samarkand, Buxora, Xiva fakat olimlar va san'at ixlosmandlari uchungina emas, balki tarix va tarixiy kadriyatlar bilan kizikuvchi barcha kishilar uchun ziyoratgoxga aylangan.

Soxibkiron Amir Temur Shaxsi fakat uning ajdodlari bo'lmish o'zbek xalininggina emas, balki mintakamizdagi barcha xalarning, barcha ma'rifiy insoniyatning boyligidir.

Ijtimoiy xayotimizni isiox kiliSh va yangilaSh boshlanib ketganligi bois ma'naviy madaniyatning yangi-yangi katamlari ochildi. Ular xalk ruxiyatini vatanparvarlik, milliy iftixor, butun dunyo uchun bag'rikenglik tomon keskin o'zgartirib yubordi.

Ma'naviy-ruxiy tiklaniSh insonning erga va uning boyliklariga bo'lgan munosabatini xam o'z ichiga oliShi lozim.

Er, xavo, suv va olov(kuyoSh) Markaziy Osiyoda kadimdan e'zozlanib kelingan, ajdodlarimizning zarduShiylikdan tortib to islomgacha bo'lgan barcha dinlari tomonidan kadrlab kelingan.

Ma'naviy kadriyatlarning yana bir kudratli manbai an'anaviy oila va karindoshlik munosabatlari odobidan iboratdir.

Ma'naviy kadriyatlarning tiklaniShi ularning xozirgi dunyo va axborot qivilizatuiyasi kadriyatlariga moslaShishini xam anglatadi. Biz xozirgi qivilizatuiya o'zida ifoda etadigan ijobiy kadriyatlar jumlasiga xuquqiy demokratik jamiyat kuriSh jarayoni bilan boglik bo'lgan kadriyatlarni kiritamiz. Bu - inson xukuklarini ximoya etiSh, tadbirkorlik erkinligi, so'z erkinligi, matbuot erkinligi va xokazodir.

Jaxon xamjamiyatining mustakil O'zbekistonni tan oliShi, davlatimizning keng siyosiy va taShki iqtisodiy faoliyatining rivojlaniShi o'zbek xalining ma'naviy kadriyatlari va imkoniyatlari tiklaniShiga, o'zini boshqa xalklar orasida tola xukukli millat sifatida anglab etiShiga asos bo'ldi.

Fakat bilimli, ma'rifatli jamiyatgina demokratik taraqqiyotning barcha afzalliklarini kadrlay oliShini va aksincha, savodsiz, omi odamlar avtoritarizmni va totalitar tuzumni ma'kul ko'riShni xayotning o'zi ishonarli tarzda isbotlamokda.

Respublikamiz raxbari O'zbekistonni ma'naviy-ma'rifiy yangilaniSh va rivojlantirishning o'z yo'lini belgiab, to'rt asosiy negizni ta'kidlab o'tgan edi. Bular:

umuminsoniy kadriyatlarga sodiklik;

xalkimizning ma'naviy merosini mustaxkamlaSh ;

insonning o'z imkoniyatlarini erkin namoyon kiliShi;

vatanparvarlik.

„Ma'naviyat ishlarini yo'lga ko'ymasdan turib, iqtisodiy yuksalishlarga eriShiSh kiyin. Zero, yuksak ma'naviyati bo'lmagan xalkning kelajagi xam yo'kdir", - dedi Prezident I.A.Karimov 1996- yil 4- sentabr kuni ma'naviyat va ma'rifat jamoatchilik markazi rahbarlari bilan uchraShuvda.

Mustakillik mamlakatimiz axolisining bilim doirasini kengaytirdi.

Xalkimizning kelajagi, eng avvalo, uning o'ziga, ma'naviy qudratiga va milliy ongining taraqqiyotiga bog'likdir. Ma'naviylik va ma'rifiylik xalkimizning ko'p asrlik tarixi davomida doimo uning o'ziga xos xususiyati bo'lib keldi.

Prezidentning iktidorli yoShlarni ko'llab-kuvvatlaSh „Umid" jamg'armasi orkali xorijdagi nufuzli oliy o'kuv yurtlarida ta'lim olayotgan minglab yoShlar mamlakat nufuzini oShirib, millat bayrogi BMT peShtokida baland ko'tarildi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti I.A.Karimovning Oliy Majlis IX sessiyasida so'zlagan „Barkamol avlod - O'zbekiston taraqqiyotining poydevori" nomli ma'ruzasida ta'kidlaganidek: ...xalk ta'limini tubdan islox kiliSh, mazkur dasturni amalga oShiriSh bizdan nixoyatda katta kuch, mablag' va imkoniyat talab kilmokda. Lekin istikbolimiz ikbolimiz ko'zi bilan karaganda, xam iqtisod, xam siyosat, xam ma'naviyat nuktayi nazaridan bu sarf-xarajatlarga azar taShlasak, undan keladigan manfaat xar kanday xarajatlarni koplaShi va oklaShi mukarrar".

Eng muximi, uShbu tarixiy sessiyada xalkimizga „Ta'lim to'g'risida" konun, „Kadrlar tayyorlaSh milliy dasturi" va „Kadrlar tayyorlaShning milliy modeli" takdim etildi.

Prezidentning maxsus farmoni bilan kadrlar tayyorlaSh, ta'limni islox kiliSh davlat siyosatining ustuvor yo'naliShi deb e'lon kilindi va Milliy dastur boskichma-boskich xayotga tatbik etila boShlandi.

Miliy dasturning maksad va vazifalari avvalambor Shaxsni ShakllantiriShga karatilgan. SHaxs - isloxotlarning asosiy maksadi va xarakatlantiruvchi kuchidir.

Istiklolning o'tgan yillari „ma'naviyat manbalariga, milliy ildizlarimizga kaytiSh tarixiy xotirani, madaniyat va ma'naviyatni kayta tiklaSh yillari bo'ldi". Istiklol e'lon kilingan 1991-yilning sentabrida ToShkent Shaxrining markazida AliSher Navoiy xaykali va milliy bog' barpo etilib, uning tantanali ochiliSh marosimi bo'lib o'tdi. Ana Shu tantanada yurtboShimiz „Navoiy ruxi madadkor bo'lg'ay", deya ulug' Shoirga xalkimiz extiromini namoyon igtan edi. 1992- yil xurfikr Shoirimiz Boboraxim MaShrab tavalludining 350 yilligi niShonlandi, Namanganda muzey, bog va xaykal barpo etildi; buyuk musavvir Baxouddin NakShband xazratlari tavalludining 675 yilligini niShonlaSh xakida qaror kabu! kilindi. aaaaa yil „Navro'z - umumxalk bayrami" xakidagi, buyuk olim Ulug'bek tavalludining 600 yilligini niShonlaSh xakidagi qaror e'lon kilindi, Zaxriddin Muxammad Bobur tavalludining 510 yilligi niShonlandi. yil Ulug'bek yili deb e'lon kilindi, Ulugbek tavalludi, Abdulla Kodiriyning 100 yilligi niShoniandi, asarlari kayta chop etildi. 1995- yil O'rta asrlar o'zbek olimi - tilShunos, faylasuf, Shoir Abulkosim az-ZamaxShariy tavalludining 920 yilligiga bag'iShlangan xalkaro anjuman bo'lib o'tdi. 1996- yili Amir Temur yili deb e'lon kilindi, Shu yili ulug'1 sarkarda va bunyodkor bobomiz Sharafiga o'tkazilgan xalkaro anjuman xamda tantanalar, joylardagi yuzlab tadbirlar torn ma'nodagi ma'naviy merosimizga xalkimiz extiromining bekiyos namunasi bo'lib koladi.

1996- yil yana bir ulkan davlat arbobi Fayzulla Xo'jaev, XX asr boShlari milliy tafakkurimiz tarixida iz koldirgan komusiy Shaxs - olim va arbob, Shoir, dramaturg Abdurauf Fitrat yubileylari bo'lib o'tdi. 1997- yili benazir xassos Shoirimiz, istibdod tuzumining kurboni Abdulxamid CHO'lpon tavalludining 100 yilligi, Buxoro va Xiva Shaxarlarining 2500 yilligi niShonlandi. Buyuk musayir Kamoliddin Bexzod tavalludining-545 yilligini niShonlaSh tugrisidagi xukumat qarori kabul kilindi.

1998- yili buyuk muxandis Imom al-Buxoriy tavalludining 1225 yilligi, ulug' astronom olim Axmad al-Fargoniyni 1200 yilligi sanalari tantana kilindi.

Korakalpok Shoiri Berdak yubileyi, 1999- yilda esa AlpomiSh xalk eposining 1000 yilligi, buyuk sarkarda Jaloliddin Manguberdi, xorazmlik atokli Shoir, tarjimon, tarixchi Muxammad Rizo Ogaxiyni, korakalpok Shoiri Ajiniyozning tavallud sanalari niShonlandi. 2000- yilda Imom Moturidiy Marg'ironiyni 1130 yilligi niShonlandi.

Xozirgi demokratik jamiyatnin keng muxim vokeliklaridan biri ijtimoiy rakobatdir. Bunday rakobatga ma'rifiy, ijodiy tus beriShga, uni musobakaga, bunyodkorlikka aylantiriShga, birinchi navbatda, iqtisodiyot bilan bog'lik bo'lmagan, madaniy-axlokiy mexanizmlar yordamida eriShiSh mumkin.

„ErkinlaShtiriShga, jamiyatni ma'naviy jixatdan yaxShilaShga, eng avvalo, yoSh avlod ongida insonparvarlik va demokratik kadriyatlarini mustaxkamlaSh orkali eriShiladi."

O'zbekiston yoShlarining "Kamolot" ijtimoiy harakati markaziy kengaShi tegiShli vazirlik, idora, taShkilot va muassasalar bilan hamkorlikda "Bunyodkor yoShlar mehnat otryadlari" ni taShkil etib, talabalarning yozgi ta'tili mazmunli o'tiShiga va nazariy bilimlarini amaliyot bilan mustahkamlaShga ko'maklaShiSh, yoShlarni milliy qadriyatlarimiz va istiqloq g'oyalari sadoqat ruhida tarbiyalaShdir.

Ma'naviy yangilaniSh jarayoni ko'p jixatdan bayramlar, urf-odatlar, milliy o'yinlarda o'z ifodasini topgan ilg'or milliy-ma'naviy, axlokiy kadriyatlar va me'yorlarni kayta tiklaSh, rivojlantiriSh va xayotga kiritiSh jarayoni bilan uzviy bog'likdir.

Jamiyatning ma'naviy yangilaniShi davlat va jamiyatdagi erkinlaShtiriShning boSh omilidir.

Jamiyatni ma'naviy jixatdan yangilaSh jarayonida fan, madaniyat va milliy san'atni rivojlantiriSh yuzasidan muayyan chora-tadbirlar tizimini amalga oShiriSh zarur.

Adolati demokratik-xuquqiy jamiyat o'z xak-xukukini anglagan, yuksak ma'naviyatli, barkamol insonlar jamiyatidir.

YUksak ma'naviyatning birinchi Sharti esa, bu erkinlikdir, ya'ni jamiyat a'zolarining o'zini ozod va erkin xis etiShidir.

Xarbir inson jamiyatdagi o'z o'rnini biliShi, o'zini Jamiyatning ajralmas kismi deb xis etiShi darker.

Jamiyatni demokratiyalaSh jarayoni siyosiy institutlar, Partiyalar, nodavlat va jamoat taShkilotlarini mustaxkamlaSh va rivojlantiriSh bilan bevosita bog'lik.

TAKRORLASH UCHUN SAVOLLAR

1.I.A.Karimovasarlarida nima uchun ma'naviyat masalasiga aloxida to'xtaldi?

2. I.A.Karimovning ma'rifalga kanday baxo bardi?
3. Ma'naviy kadriyatlarni tiklashning sabablari nimada?
4. Ma'naviy va ma'rifiy yangilaniSh va rivojlaniShning ahamiyati kanday?

MILLIY ISTIKLOL G'OYASINI O'RGANISH

Reja;

1. Milliy istiklol goyasining mazmun-mohiyati.
2. Prezident I.A.Karimov asarlarida milliy istiklol g'oyasini shakllantirish haqida.
3. Mamlakatimiz taraqqiyotida milliy istiklol g'oyasining ahamiyati.
4. Milliy istiklol g'oyasini kutubxonalarda targ'ib etish.

1. Milliy istiklol g'oyasi ma'naviy-ma'rifiy kadriyatlarning jamiyat va xalq hayotida tutgan o'rni bekiyos ekanligi, mustakillikdan so'ng soxta mafkuraning yakka xokimligidan kutulganimiz, ma'naviyatni, mafkurani turli tug'umlardan ozod bo'lib, erkin fikrga, milliy tafakkurga keng yo'l ochilganini ko'rsatadi. „Endigi asosiy vazifa kishilarimizning mustakil fikrlashga o'rganishi, o'ziga ishonchining orta borishidir. Chunki tafakkur ozod bo'lmasa, ong va shuur tazyikdan, kullikdan kutilmasa, inson to'la ozod bo'lmaydi. Taraqqiyot, takdirini ma'naviy jixatdan etuk odamlar xal qiladi".

Bugun davlatimizda ma'naviyat sohasidagi siyosatning amaliy ifodasi sifatida turli yo'nalishlarda kator ishlar amalga oshirildi va oshirilmokda.

2. Respublikamiz Prezidenti Islom Karimovning „Tafakkur" jurnali bo'sh muxarriri savollariga bergan javoblari milliy mafkuramiz asoslarini belgilashda muxim asos bo'ladi: „Mafkura bo'lmasa odam, jamiyat, davlat o'z yo'lini yo'kotiShi mukarrar. Ikkinchidan, kaerdaki mafkuraviy bo'shlik vujudga kelsa, o'sha yurda bugona mafkura hukmronlik kiliShi xam tayin".

Prezidentimiz milliy mafkurani shakllantirishning muxim shartlaridan birini shunday ifodalaydi: „milliy tariximiz va umumba'shary taraqqiyot, rivojiga unutilmas xissa ko'shgan olim-u fuzalolarning mafkura va lining jamiyat hayotidagi ahamiyati haqida idruchan ilmiy merosi, falsafiy karashlarini xar tomonlama o'rganish darkor".

Milliy istiklol mafkurasining asosi Prezidentimiz asarlarida ko'rsatib berilgan bo'lib, u bizning milliy kadriyatlarimiz, urf-datlarimi/ va xususiyatlarimizning umumbaShariy demokratik moyillar xilan uyg'unlaShuvidan iboratdir. Milliy mustakillik mafkurasida o'zimizga mos turmuSh tarzimiz, xalkimiz an'analari va umumbaShariy kadriyatlar uyg'unligi asosiga kurilganligi tufayli malum bir siyosiy doiralarning emas, balki butun xalkning, millatning mafkurasiga aylaniShi lozim.

Milliy mafkura bu xalkning, o'tda yonmaydigan, suvda cho'kmaydigan o'lmas e'tikodidir.

3. Mamlakatning siyosiy va davlat kuriliShi.

O'zbekistonda barpo etilayolgan jamiyatning iqtisodiy asosi - ijtimoiy yo'naltirilgan bozor iqtisodiyotidir.

Biz barpo etayotgan yangi jamiyat yuksak ma'naviy va axlokiy kadriyatlarga tayanadi va ularni rivojlantiriShga katta e'tibor karatadi. Bu jarayon milliy istiklol g'oyasi va mafkurasiga, o'sib kelayotgan yoSh avlodni vatanparvarlik ruxida tarbiyalaShga asoslangan.

4. Milliy istiklol g'oyasini AKM, ARMLar va kutubxonalarda targ'ib etiSh.

Xalkning ma'naviy xayotida milliy istiklol g'oyasi targ'ibotida barkamol tarbiyasida kutubxonalarning axamiyati kattadir.

AKM, ARMLar va kutubxonalar iShining asosiy mazmuni milliy istiklol g'oyasini keng omma orasida targ'ib kiliSh va tuShuntiriShga xamda ularni amalga oShiriShga yordam beriSh, komil insonni tarbiyalaShdir.

Milliy istiklol goyasi, milliy mafkura, milliy kadriyatlarimizning tiklaniShi xakidagi asarlarni, insoniyatning eng ilg'or mutaffakkirlari asarlarini targ'ib kilib, kitobxonga etkazish kutubxonalarning eng muxim vazifalaridandir.

AKM, ARMLar va kutubxonalarning kitobxon bilan olib borayotgan ishlarining namma uslub va usullari mustakil xayotimizda komil insonlarini tarbiyalaSh uchun kitobdan to'larok foydalaniSh imkoniyatini bermokda.

AKM, ARMLar va kutubxonalar iShining asosiy vazifasi vatanparvarlik, kinlik, barqarorlik, farovonlik, demokratik o'z-o'zini boShkariSh asosida mustakillik turganini anglatiShdir.

2000- yil 21 -22- dekabr kunlari Respublika kutubxonalarining -Milliy istiklol g'oyasi: tuShuncha va tamoyillari" kitobi mavzusi bo'yicha ilmiy-amaliy anjuman o'tkazildi. Ma'naviyat va ma'rilai maskani bo'lgan kutubxonalar va kutubxonachilar mustakil mamlakatimiz xayotidagi uzgarishlarda chetda karab turmasdan, uzlari konferensiyalar taShkil ıtib, milliy istiklol goyasini chukur taxlil kilib, urganildi. Milliy istiklol goyasini xalkimiz ongiga singdiriShda ko'plab ommaviy tadbirlar uyuShtirib o'tkazildi.

Mamlakatimiz kutubxonachilik iShining asosiy vazifasi milliy istiklol mafkurasini xalqqa etkazish uchun kitobxonga xar tomonlama Sharoit yaratiSh, uning kizikishlarini e'tiborga oliSh, xizmat kiliSh usullarini takomillaShtiriSh, kitoblar va kutubxona jamgarmalari boyliklarini targib kiliShdir.

Prezident I.A.Karimov asarlari, mamlakatimiz tarixi, Vatanimiz boyliklari va go'zalliklari, lining ajoyib utmiShik to'g'risidagi kizikarli kitoblar mustakillik, ozodlik, vatanparvarlik va milliy ruxda tarbiyalaniShning eng muxim omilidir.

Ma'naviyat - insoniyat va inson Shaxsining yuksak kamolotidir. YUksak kamoiotga ega bo'lgan Shaxs esa milliy istiklol g'oyasini tuShunib etgan barkamol insondir. AKM, ARMLar va kutubxonalar bunga barkamol inson ongiga milliy istiklol g'oyasini singdiriSh orkali eriShadi. Buning uchun kutubxonalarning uzluksiz kitob targiboti ishlarini olib boriShi talab etiladi.

TAKRORLASH UCHUN SAVOLLAR

1. Milliy istiklol goyasining moxiyati nimada?
2. Prezident I.A.Karimov asarlarida milliy istiklol mafkurasi xakida nimalar deyilgan?
3. Milliy istiklol goyasi mamlakat taraqqiyoti uchun zarurmi?
4. AKM, ARMLar va kutubxonalarda kitobxonlar ongiga milliy istiklol goyasini singdiriShda mutaxassis xodimning roli kanday bo'ladi?

MILLIY ISTIKLOL GOYASINI TARGIB ETISH USULLARI

Reja:

1. Milliy g'oya va malkura tuShunchasi.
 2. Xozirgi zamonda inson kalbi va ongi uchun kuraSh.
 3. Uzbekislon taraqqiyoti va mafkuraviy muammolar.
 4. Milliy istiklol mafkurasi.
 5. Milliy istiklol mafkurasini xalkimiz kaibi va ongiga singdiriSh.
- „Millat bor ekan, milliy davlat bor ekan, uning mustakilligi va erkinligiga, an'ana va urf-odatlariga taxdid soladigan, uni o'z ta'siriga oliSh, uning ustidan xukmronlik kiliSh, uning boyliklaridan o'z manfaati yo'lida foydalaniShga karatilgan intiliSh va xarakatlar doimiy xavf sifatida saklanib koliShi mukarrar.
- SHu ma'noda, bunday xavf-xatarlarga karShi asosiy kurol sifatida yurtimizda yaShayotgan xar bir inson, avvalo, unib-o'sib kelayotgan yangi avlodning xar tomonlama barkamol, irodasi bakuvvat, iymoni butun bo'lib voyaga etiShiShi uchun keng jamoatchilik va axolimiz o'rtasida ma'naviy-ma'rifiy faoliyatimizni yuksak darajaga ko'tariShning axamiyati bekiyosdir". Islom Karimov Xalkni buyuk kelajak va ulug'vor maksadlar sari birlaShtiriSh, mamlakatimizda yaShaydigan, millati, tili va dinidan kat'iy nazar, xar bir fukaroning yagona Vatan baxt-saodati uchun doimo mas'uliyat sezib yaShaShga chorlaSh, ajdodlarimizning bebaxo merosi, milliy kadriyat va an'alarimizga munosib bo'liShiga eriShiSh, yuksak fazilatli va komil insonlarni tarbiyalaSh, ularni yaratuvchanlik ishlariga da'vat kiliSh, Shu mukaddas zamin uchun fidoyilikni xayot mezoniga aylantiriSh milliy istiklol mafkurasining boSh maksadidir.
- Milliy istiklol mafkurasi dunyo xamjamiyatidan munosib o'rin borayotgan mamlakatimiz xalkining istiklol yillaridagi tajribalari, bosib o'tgan murakkab yo'li milliy tafakkuri va ma'naviyatidagi yuksalishlarning mantikiy natijasi xalk irodasining mujassam ifodasi sifatida Shakllandi.

SHaxarlarimiz kiyofasi kundan-kunga o'zgarmokda. Iqtisodiyot va jamiyatda Shaxs mulk va mulkdorlarning, tadbirkorlarning mavkeyi va o'rni mustaxkamlanmokda.

Yirik inshootlar, korxonalar, zavod va fabrikalarning kurilgani, yokilgi va galla mustakilligiga eriShilgani, iqtisodiyotdagi tarkibiy o'zgarishlar, izchil o'siSh sur'atlari makroiqtisodiy barqarorlik, odamlarning moddiy va ijtimoiy xayotidagi sezilarli ijobiy o'zgarishlar - bularning barchasi biz tanlagan taraqqiyot, modelining to'griligini tasdiklovchi dalillardir. Bugungi kunda bu xakikatni xech kim inkor eta olmaydi.

Ozbekiston Respublikasi Prezidenti Islom Karimov milliy istiklol g'oyasining kuyidagi 5 tamoyilini belgilab berdi:

I. Milliy goya va mafkuralar tarixidan.

II. Xozirgi zamonda inson kalbi va ongi uchun kuraSh.

Ozbekiston taraqqiyoti va mafkuraviy muammolar.

Milliy istiklol mafkurasini.

V. Milliy istiklol mafkurasini xalkimiz kalbi va ongiga singdiriSh.

1. Milliy g'oya va mafkuralar tarixidan.

1. Goya va mafkura tuShunchalarining mazmun moxiyati. Inson tarixi - g'oyalar tarixidir. Goya inson tafakkuri maxsuli, milliy g'oya esa millat tafakkurining maxsulidir. Milliy g'oya inson va jamiyat xayotiga ma'no va mazmun baxSh etadigan, uni ezgu maksad sari etaklaydigan ftkrlar majmuidir. Xar kanday tuShuncha, fikr va karaSh xam milliy goya bola olmaydi. Tarix tajribasi Shundan dalolat beradiki, dunyoda ikki kuch -bunyodkorlik va buzg'unchilik goyalari xamiSha o'zaro kuraShadi. Bunyodkorlar goyasi insonni ulug'laydi,uning ruxiga kanot bag'iShlaydi. YOvuz goya va mafkuralarning eng ko'p tarkalgan Shakli akidaparastlikdir. Bunday mafkuralar muayyan davrlarda Garbda xam, SHarkda xam xukmronlik kilgan. Bu ijtimoiy illat insoniyat XXI asrga kadam ko'yayotgan xozirgi davrda xam dunyodagi tinchlik va taraqqiyotga taxdid solmokda.

2. Tarixiy Shak llari va ko'rinishlari. Olamning vujudga keliShi, mavjudlik konuniyatlari, uning asosini nima taShkil etgani kabi masalalarni falsafiy talkin etiSh natijasida monizm, dualizm, pluralizm, idealizm va materializm singari okimlar vujudga keladi.

Xalklar va davlatlar takdiriga ta'siri. Milliy g'oya va mafkura o'zida gumanizm talablarini xalkning iroda va intilishlarini aks ettirgan takdirda jamiyatni birlaShtirib, uning saloxiyat va imkoniyatlarini to'la yuzaga chikariShda bekiyos omil bo'ladi.

Falsafiy, dunyoviy va diniy ildizlari. Maflquralar ma'no moxiyatiga ko'ra falsafiy, dunyoviy, diniy talimotlar asosida yaratiladi. Mafkuraning dunyoviy ildizlari ma'rifiy dunyoga xos siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy, madaniy munosabatlar majmuidan iboratdir. Mafkuraning diniy ildizlari deganda, inson ongi va ruxiyati bilan uzviy boglik, uning g'oyaviy ildizlari „Zabur“, „Tavrot“, „Injil“, „Kur'on" kabi mukaddas kitoblarda muayyan darajada uz ifodasini topadi.

5. Fikrlar va karaShlar rang-barangligi. Pluralizm, ya'ni fikrlar xifma-xilligi va karaShlar rang-barangligi ma'rifiy jamiyatgagina xos bo'lib, muayyan xakikatni turlicha izoxlaSh, tuShuniSh va talkin etiSh tamoyiliga asoslanadi.

Mana Shunday tamoyilda ustuvorlik bilan Shart-Sharoitni e'tirof etadigan va o'z g'oyalarini Shu mezonlar asosida rivojlantiradigan mafkuraga ilg'or, kuchli, xayotbaxsh bo'ladi. Pluralizm tamoyili erkin saylovlar, erkin matbuot singari demokratiyaning asosiy Shartlaridan biridir.

6. Inson tarixida mafkuradan ko'zlangan maksadlar. Insonlar, xalqlar va jamiyatlar xayotida tanlangan g'oyaviy yo'naliSh, milliy mafkura muxim axamiyat kasb etadi. CHunonchi: muayyan goyaga ishtirokchilik; uyushma;

- safarbar etish;

- ma'naviy ruxiy ragbatlantirish; goyaviy tarbiyalaSh; goyaviy immunitetni shakllantirish kabi maksadlar amalga oshiriladi.

XXI asr Xozirgi zamonda inson kalbi va ongi uchun kurash. Bugungi dunyoning mafkuraviy manzarasi XX asr so'ngida ro'y bergan ulkan ijtimoiy-siyosiy o'zgarishlar, ikki kutbli dunyoning barxam topishi natijasida nisbiy muvozanatning buzilishi jaxonning mafkuraviy manzarasini tubdan o'zgartirib yuboradi. Mafkuraviy jarayonlarning globallashuvi. Bugungi dunyoda mislsiz ilmiy kasbiyotlar, ulkan texnikaviy imkoniyatlar, universal texnologiyalar, axborot tarkatishning globallashuvi, ya'ni ularning butun kurrayi zaminni kamrab olish jarayoni, Shiddat bilan bormokda ularning kuchli mafkuraviy ta'sir o'tkazish vositasi ekanini xam unutmaslik kerak.

3. Gepolitik maksadlar - muayyan davlatning o'z mavkeyi va ta'sirini o'zga xudud va mintakalarda kuchaytirishga karatilgan siyosatni ifodalaydi.

4. Jaxon maydonlarini mafkuraviy jixatdan bo'lib olishga urinishlar.

Bugungi kundagi ijtimoiy-tarixiy omilfar asosida dunyoni bo'lib olishga urinayotgan kuyidagi mafkuralar mavjud: buyuk davlatchilik - gegemonizm asosida; diniy mansublik asosida; etnik birlik asosida; sobik ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy birlik asosida va xokazo.

5. Markaziy Osiyo mintakasida mafkuraviy jarayonlar.

IX. Uzbekiston taraqqiyoti va mafkuraviy muammolar.

1. Biz kanday jamiyat barpo etamiz?

Siyosiy soxada: Jamiyat xayotini demokratlashtirish.

Iqtisodiy soxada: Iqtisodiyotning barcha soxalarida erkinlashtirish, xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning mustakilligini oshirish, tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish. fjtimoiy soxada: Jamiyat xayotining barcha jabxalarida tub o'zgarishlar amalga oshirilayotgan, bozor munosabatlari ustuvor bo'lib borayotgan xozirgi Sharoitda kuchli ijtimoiy siyosat yuritish taraqqiyotimizning asosiy tamoyillaridan biri bo'lib kolavutradi.

Ma'naviy soxada'. Ma'naviy kadriyatlarimizni ilm-fan va tarakkiyoi yutuklari bilan boyitib borish,

2. Taraqqiyotning o'zbek modeli.

Uzbek modeli jamiyatni evolutsion - tadrijiy ravishda islox etishni nazarda tutadi.

Uzbekistonning jaxondagi urni va nufuzi.

Milliy istiklol mafkurasi, uz mazmun moxiyatiga ko'ra Uzbekistonning ijtimoiy-siyosiy taraqqiyotiga xizmat kiladi, barcha siyosiy partiyalar, gurux va katamlarning butun xalkimizning kuyidagi umumiy manfaatlarini ifodalaydi: mamlakatning mustakilligi, xududiy yaxlitligi, sarxadlar daxlsizfigi; yurtning tinchligi, davlatning xarbiy, iqtisodiy,

goyaviy, ekologik, informatsion taxdidlardan muxofaza etiliShi; mamlakatda fuqarolararo va millatlararo toluvlik, ijtimoiy barqarorlik muxitini ta'minlaSh; xar bir oila va butun xalkning farovonligi;

- jamiyatda adolat ustuvorligi, demokratik, uz-uzini boShkariSh tamoyillariga amal kiliniShi. TV, Milliy istiklol mafkurası.

Tarixiy va falsafiy asoslari.

Milliy va umuminsoniy tamoyillari.

Ijtimoiy-iqtisodiy asoslari.

Milliy istiklol mafkurasining boSh goyasi.

Milliy istiklol mafkurasining asosiy goyalari va uni xalkning kalbi va ongiga singdiriSh. Vatan ravnaki. Milliy goya xech kachon Vatandan taShkarida ildiz otmaydi va rivojlanmaydi. YUrt tinchligi. Xalk farovonligi. Isloxot - isloxot uchun emas, inson uchun, uning farovon xayoti uchun xizmat kiliShi kerak. Komil inson. Komil inson goyasi - xam milliy, xam umumbaShariy moxiyatga ega bo'lgan, odamzotga xos eng yuksak ma'naviy va jismoniy barkarnollikni mujassam etgan, uni xamiSha ezgulikka undaydigan oliyjanob goyadir. Ijtimoiy xamkorlik. Millattararo totuvlik. Dinlararo bagrikenglik. Milliy istiklol mafkurasini xalkimiz kalbi va ongiga singdiriSh.

TAKRORLASH UCHUN SAVOLLAR

1. Milliy goya va mafkuralar tarixini kanday tuShunasiz?
2. Inson kalbi va ongiga milliy istikloi goyalari kanday singdiriladi?
3. Mafkuraviy muammolar kachon paydo bo'lgan?
4. Milliy istiklol mafkurasining axamiyati va vazifalari nimalardan iborat?
5. Milliy istiklol goyasining vazifalari kanday?

II. BO'LIM

O'ZBEKISTONDA AXBOROT-KUTUBXONALAR, AXBOROT RESURS MARKAZLARI VA KUTUBXONALAR TARMOG'I

1. 2006 yil 20 iyunda qabul qilingan «Respublika aholisini axborot-kutubxona bilan ta'minlaShni taShkil etiSh to'g'risida»gi qarordan so'nggi kutubxona iShi sohasidagi islohotlar.

2. Uzbekiston Respublikasi Vazirlar Maxkamasi xuzuridagi Respublika axborot-kutubxona tizimi faoliyatini muvofiklashtirish buyicha Idoralararo kengash.
3. AliSher Navoiy nomidagi Uzbekiston Milliy kutubxonasi
4. Ta'lim muassasining Axborot-kutubxona markazlari.
5. Xalq ta'limi tizimidagi Axborot-resurs markazlari.
6. Respublika Bolalar kutubxonasi
7. Fanlar Akademiyasi tizimidagi ilmiy kutubxonalar.
8. Madaniyat va sport ishlari vazirligiga qarashli Ko'zi ojizlar kutubxonalari.
9. Boshqa vazirliklar tasarrufidagi kutubxonalar:
 - Respublika ilmiy-meditirina kutubxonasi;
 - Respublika kishlok xo'jalik kutubxonasi;
 - Respublika ilmiy-pedagogika kutubxonasi;
10. Kasaba uyushmalarining kutubxonalari
11. SHaxsiy kutubxonalar
12. O'z-o'zini boshqaruvchi kutubxonalar

2006 yil 20 iyunda kabul kilingan «Respublika axolisini axborot-kutubxona bilan ta'minlashni ta'skil etish tugrisida»gi qarordan sunggi kutubxona ishi soxasidagi isloxotlar.

Bugungi kunda axborot resurslari asosan kutubxonalarda yigilgan bulib, bu foydalanuvchilarga kutubxonadagi va bshka kutubxonalar fondidagi axborot resurslaridan foydalaniSh imkonini beradi. Axborot va intrenet texnologiyasining rivojlaniShi kutubxonalar oldiga uzlarida mavjud resurslarni tartibga soliSh, elektron ma'lumotlar bazasini yaratish, axborot resurslarini kooperatsiyalash, ularga erkin kiritish va unumli foydalaniSh uchun shart-sharoitlar yaratish vazifalrini kuydi. Ana shu zaruratdan kelib chikkan xolda 2006 yil 20 iyunda Rspublika Prezidenti tomonidan kabul kilingan «Respublika axolisini axborot-kutubxona bilan ta'minlashni ta'skil etish tugrisida»gi qarori mamlakatimiz kutubxonachilik ishi soxasida axborot va telekommunikatsiya texznologiyasini rivojlantirish va takomillashtirish uchun keng yul ochib berdi. Qaror axborot-kutubxona bilan ta'minlashni takmillashtirish, kutubxonachilik ishini rivojlantirish va takomillashtirish uchun butun kutubxonachilik tizimini tubdan islox kiliSh uchun asos buldi. Qarordan sung mamlakatimizda faoliyat yuritib kelyotgan markazlashgan kutubxonalar tizimiga barxam beildi. Madaniyat va sport ishlari vazirligi tizimidagi ommaviy, ilmiy-universal kutubxonalar yangicha nuktai nazarga kura axborot-kutubxona va axborot-resurs markazlariga aylantirildi. Mavjud respublika, viloyat ilmiy-universal xamda ToShkent Shaxar Markaziy kutubxonasi axborot-kutubxona markazlari sifatida kaytadan ta'skil etilib, Uzbekiston Respublikasi aloka va axborotlashtirish agentligi tasarrufiga utkazildi. Markazlashgan kutubxonalar tizimidagi markaziy va filial kutubxonalar Oliy va urta maxsus ta'lim xamda Xalk ta'limi vazirliklari, Urta maxsus kasb-xunar ta'limi markazi tizimidagi kollej, liqey va makatb kutubxonalari bilan birlashtirilib, axborot-resurs markazlariga aylantirildi. Endilikda ular maxsus kutubxona sifatidagi fakat uz ukuv yurtlari professor-ukituvchilari va talaba-ukuvchilarigagina xizmat

kilib kolmasdan, balki axolining barcha katlamiga axborot-kutubxona xizmati kursatuvchi axborot-resurs markazi vazifasini bajaradi. Bu esa an'anaviy kutubxnachilik iShi Shakllaridan zamonviy axborot texnologiyalari yordamida yangicha uta takomillaShgan va samarali usullarni joriy etiSh va foydalaniShga utiSh zaruratini keltirib chikaradi.

Endilikda kutubxonalar uzlarining xususiy elektron resurslarini yaratiShi, mamlakatimizning yigma elektron katalogini yaratiShda faol iShtirok etishlari, Internet va boShka axborot tarmoklaridagi axborot ma'lumotlaridan unumli foydalangan xolda axoliga axborot-kutubxona xizmati kursatiShning zamonviy yangi Shakl va usullarini iShlab chikishlari kerak.

Uzbekiston Respublikasi Vazirlar Maxkamasi xuzuridagi respublika axborot-kutubxona tizimi faoliyatini muvofiklaShtiriSh buyicha Idoralararo kengaSh.

2006 yil 20 iyunda kabul kilingan "Rspublika axolisini axborot-kutubxona bilan ta'minlaShni taShkil etiSh tugrisida"gi qarorda respublika axborot-kutubxona tizimi faoliyatini muvofiklaShtiriSh buyicha Idoralararo kengaSh tuziSh xakida va uning vazifalari xakida aloxida fikrlar berilgan, uning tarkibi ilova kilindi. KengaSh raisi etib Uzbekiston Respublikasi BoSh vaziri SH.Mirziyoev tayinlandi. SHu munosabat bilan 2007 yil 27 iyulda Uzbekiston Respublikasi Vazirlar Maxkamasining "Respublika axborot-kutubxona tizimi faoliyatini muvofiklaShtiriSh buyicha Idoralararo kengaSh tugrisidagi Nizomni tasdiklaSh xakida"gi qarori e'lon kilindi va uShbu Nizom kabul kilindi.

Unga kura KengaSh ARM va AKM va kutubxnalari faoliyatini uning yo'nalishlariga muvofik muvofiklaShtiriShni amalga oShiruvchi kollegial idoralararo organ deb belgilandi. Uning asosiy vazifalari etib, axborot-kutubxona faoliyatidagi ustivor vaziflarni amalga oShiriSh, tarmoklararo taShkiliy-metodik raxbarlikni amalga oShiriSh, axborot-kutubxona faoliyatini rivojlantiriSh ishlarini muvofiklaShtiriSh, mamlkatimiz va xorijdagi ilmiy-axborot faoliyatini urgangan xolda tavsiyanomalar iShlab chikiSh belgilandi. Funktsiyasi -AKM,ARM va kutubxonalarni rivojlantiriShning asosiy yunalishlarini belgilaSh, ular fondini komplektlaShning asosiy yunalishlari, mamlakatimiz adabiyotlari, Shu jumladan, xujjatlarning majburiy nusxalari, kogoz va elektrn manbalardagi xorijiy naShrlar, xalkaro kitob almaShiSh, ma'lumotlar bazalari va banklari bilan tula ta'minlaSh buyicha tavsiyanomalar iShlab chikiSh va ishlarini muvoifklaShtiriSh, fondlarning fizik xolatini, naShrlar, noyob fondlar va madaniy meros yodgorliklarini saklaShni ta'minlaShning chora-tadbirlari xakida tavsiyanomalar iShlab chikiSh, mamalkaamiz va xorijiy naShrlaga obuna buliShga byudjet, valyuta mablaglarini taksimlaSh, kutubxnachilik soxasidagi ilgor texnologiyalar negizida kutubxona kadrlarini tayyorlaSh va kayta tayyorlaSh buyicha takliflarni kurib chikib, Vazirlar Maxkamasiga kiritiSh, barcha turdagi me'yoriy xujjatlarning iShlab chikiliShini ta'minlaSh, kutubxonachilik iShiga yangi axborot texnologiyalarini joriy etiSh ishlarini muvofiklaShtiriShdan iborat etib belgilandi. Bundan taShkari KengaSh kutubxonachilik iShini rivojlantiriShning istikbolli dasturlarini va yunalishlarini iShlab chikiSh va amalga oShiriSh, kutubxonalarning kitob savdosi taShkilotlari, OAVlari bilan xamkorligini urnatiSh, ularning fondlarini ShakllantiriSh, ulardan foydalaniSh, adabiyolarni naShr etiSh va kayta naShr etiSh buyicha takliflar tayyorlaSh, mexnat Sharoitlarini yaxShilaSh, kadrlar bilan

ta'minlaSh, elektron kataloglar taShkil etiSh iShini rivojlantiriSh, elektron resurslardan foydalaniShning korporativ tizimlarini, noyob kitoblarni rakamlaShiriSh markazlarini taShkil etiSh buyicha ilmiy-texnik loyixalarni iShlab chikiSh, iSh tajribalarni urganiSh, ommalaShtiriSh, uzaro axborot almaniShuvini yulga kuyiSh, xalkaro xamkorlikni urnatiSh, respublika va xalkaro ilmiy anjumanlarni tayyorlaSh va utkaziSh vazifalarini bajaradi. SHu ma'noda KengaSh tomonidan AKM va ARM lari nizomlari, ulardan foydalaniSh tartibi xakidagi me'yoriy xujjatlar tayyorlandi va joylarga etkazildi. Kutubxonachiik, naShriyotchilik iShi va arxiv iShi soxasida kulaniladigan asosiy standartlar va boShka me'yoriy xujjatlar aniklanib, ularni tarjima qiliSh va kayta iShlab chikiSh ishlari olib borilmokda.

Respublika axborot-kutubxona markazlari, axborot resurs markazlari va kutubxonalarining milliy tavsifi Shunda namoyon bo'ladiki, ular davlat kitob omborlariga va fan, texnika, madaniyatning barcha tarmoklariga oid matbuot asarlarini targib kiliSh markazlariga aylanib koldilar.

Respublika AKM va kutubxonalari xamma naShriyot, davlat bosmaxonalari, xususiy bosmaxonalar ularni o'zlarining naShrlaridan majburiy nusxalar bilan ta'minlab turishlari lozim,

Respublika AKM, ARMLar va kutubxonalari kitobxonlarga xizmat ko'rsatiSh, kitob o'kiShga raxbarlik kiliSh, axborot va bibliografik faoliyatni yuritiSh, yakka va ommaviy ishlarni taShkil etiSh va o'tkaziSh, marketing va menejment faoliyatini yuritiShning o'ziga xos xususiyatlarini iShlab chikiShga, amaliyotga joriy etiShga va ilgor iSh tajribalarini respublika axolisi faoliyatiga joriy etiShga raxbarlik kiladi.

Respublika AKM va kutubxonalarida kaerda va qaysi tilda naShr kilinganidan kat'iy nazar, respublika to'grisdagi adabiyotlar to'planadi va ularning xisobi yuritiladi. Bu iShning madaniy-siyosiy axamiyati goyat kattadir, chunki u respublika kutubxonasiga chet mamlakatlar vakillarining respublika xo'jalik xamda madaniy yutuklariga bergan baxolarini tavsiflab beruvchi xujjatlarni to'plaSh imkonini beradi. Bu xujjatlar kutubxonalar uchun kiShilarni vatanparvarlik ruxida tarbiyalaShda xam katta axamiyatga egadir. Respublika AKMLari va kutubxonalar kitob almaShiSh iShini INTERNET orkali, disk, sindromlarni almaShiSh orkali xam yo'lga ko'yiShi mumkin. Endilikda respublika kutubxonalari axolining barcha tabakalari xar xil extiyojlariga xizmat kiladigan to'likrok kutubxona jamgarmasiga egadirlar.

Respublika AKM va kutubxonalari universal kutubxona-axborot markazi sifatida kuyidagi yo'naliShda faoliyat yuritadi:

- 1) mamlakatning barcha jabxalarida bevosita va ommaviy kutubxonalar yordamida madaniyat va eng yaxShi adabiyot yutuklarini keng targib kiliSh;

- 2) olimlar va mutaxassislarning respublika iktisodi va madaniyatini tarakkiy ettiriSh uchun oldingi tajribalardan foydalaniSh maksadida fan xamda yangShi texnologiyaning eng yangi yutuklari xakida axborot beriShi va turli soxa yo'nalishlarida tarakkiy ettirib boriSh;

3) respublika AKMlari va kutubxonalar tavsiya-bibliografiyasining e'tirof etilgan markazlari bo'lib, ular tavsiya-bibliografiyasining tizimi va uslubini boyitiSh bilan uning taraqqiyotiga muxim xissa ko'ShiSh yo'li bilan.

AliSher Navoiy nomidagi Uzbekiston Milliy kutubxonasi

BoShka ixtisoslashtirilgan kutubxonalar. Bu kutubxonalar ijtimoiy, ma'naviy-ma'rifiy vazifalari, maksadi, kitobxonlar guruxi, jamgarma xajmi va tarkibi, kimga tallukliligi, faoliyat ko'lami, xuquqiy erkinligi va boShka xususiyatlariga ko'ra o'ziga xos jixatlarga ega bo'ladi.

AKM, ARMLar va Kutubxonalarni tiplarga ajratiSh katta nazariy va amaliy ahamiyatga egadir. Kutubxonalarning kaerda joylashtirilganligi va xususiyatlari, ularning kanda kitoblarga mo'ljallanganligi va mamlakatning kutubxona muassasalari tizimida tutgan o'rni belgilab olinadi. Kutubxonalarni tiplarga ajratiSh axolining turli guruxlarining o'ziga xos talablarini aks ettiradi va kitobxonlarga aloxida xizmat ko'rsatiShni yo'lga ko'yiSh uchun asos bo'ladi.

Kutubxonalarni tiplarga va turlarga ajratiSh statistikaga tatbik kilinadi va kutubxonachilik iShini rivojlantiriShning axvoli xamda an'analari o'rganiSh imkonini burchadi, bu esa kutubxonalarning iShiga raxbarlik kiliShni bir kadam osonlashtiradi.

Milliy kutubxona - bu davlatning boSh kutubxonasi bo'lib, fakat birgina millatga tegiShli bo'lmay, balki Shu mamlakatning va xalkning milliy boyligi va davlat ahamiyatiga ega bo'lgan kutubxonadir. Milliy kutubxona xalkning madaniy rivojlaniShida, milliy ma'naviy boyligni boShka xalklar, mamlakatlar madaniyati yutuklaridan baxramand bo'XSh, madaniy alokalarni kuchaytiriSh, milliy madaniyatning umumjaxon madaniyat yutuklari bilan doimo boyitib boriShda nixoyatda katta rol o'ynaydi. Milliy kutubxonaning o'ziga xos -tomonlari quyidagilardan iborat:

1. Davlatning siyosiy kizikishlari, madaniy va ijtimoiy faoliyatiga bog'liqlik";
2. Davlatga moddiy va ma'muriy taallukliligi;
3. Umumdavlat faoliyatining xududiy chegaralanmaganligi;

Bular milliy kutubxonaning o'ziga xosligini belgilaydigan belgilardir.

Milliy kutubxona:

Shu mamlakatda chikayotgan xamma naShrlarni to'lik jamlashtirish (xatto bir varak bo'lsa xam);

bibliografiya iShini tashkil etish;

avtomatlashtirilgan yangi texnologiyaga ega bo'lish;

mavjud jamg'armaning elektron sidiromlarini yaratish;

jaxon kutubxonalari bilan mulokotda bo'lish;

eng muximi xalkning milliy boyligi bo'lgan jamgarmani asrash;

differential yoki proporsional to'kislikni ta'minlash;

xalkaro va ichki anjumanlarda ishtirok etish;

Ozbekistondagi elchixonalar bilan yaqindan aloqa kiliSh vazifasini bajaradi;

milliy kutubxona xorijiy kutubxonachilik taShkilotlari va xalkaro taShkilotlarning a'zosi etib saylanishi hukukiga ega;

milliy kutubxona viloyat ilmiy universal kutubxonalariga uslubiy va davlat raxbarligini olib boradi xamda xamkorlik kiladi.

Uzbekiston Respublikasi Prezidentining 2002- yil 20- fev-raldagi № UP-3029 rakamli „Ilmiy-tadkikot faoliyatini takomillaShtirishi to'g'risida"gi Farmoniga muvofik, AliSher Navoiy nomidagi Ozbekiston respublikasi Davlat kutubxonasi va Respublika ilmiy-texnika kutubxonasi negizida AliSher Navoiy nomidagi Ozbekiston Milliy kutubxonasi taShkil etildi.

Turkiston general-gubernatori K.P.Kaufman 1869 - yil 16- avgustda Xalk Maorifi Vazirligi, Fanlar Akademiyasi, Ommaviy kutubxonaga, geografiya jamiyatiga, Rossiya BoSh Shtabiga kutubxona taShkil etishi va kitob omborlaridan dublet nusxali naShrlarni berishi bilan yangi kutubxona asosini yaratiShga yordam berishni so'rab murojaat kildi. 1870- yil mayda bo'lajak Toshkent ommaviy kutubxonasining yadrosini taShkil kilgan 200 nomdagi 2200 dan ko'prok jild naShr yigilgan edi, bu ommaviy kutubxonani ochiShga asos bo'ldi.

Kutubxonada hozirgi kunda jaxonning 75 tillaridagi 10 mln. nusxa naShr saklanadi, undan 3 mln. nusxadan ortig'i o'zbek milliy matbuot to'plami, 2 mln. nusxaga yakini texnika adabiyotlari va ilmiy-texnika axboroti to'plamlaridir. Kutubxona 1956- yildan xalkaro kitob almaShuv ishini olib boradi. Kutubxonada 250 mingdan ortiq naShrdan iborat noyob va nodir naShrlar jamg'armasi mavjud. 15 mingdan ortig'i nodir kitobtar va ko'lyozmalardir.

Respublika Kutubxonalari o'z xususiyatlari va milliy an'analariga ega bo'lgan aloxida turdagi kutubxona muassasalari sifatida tarkib topgan. Birok ularga tor milliy tasnifdagi muassasalar deb karab bo'lmaydi; ularning universal, ixtisoslashtirilgan kutubxonalar sifatidagi asosiy xususiyati faoliyatining milliy tavsifi, barcha xalklar madaniyatini keng targib kiliSh bilan birga, ularning ilg'or ish tajribalarini amaliyotga kiritadi. Respublika kutubxonalari mamlakat xalklari madaniyatining bir-birini boyitishi xam o'z xissalarini ko'Shadilar. Respublika Milliy kutubxonalarining tipologik xususiyatlarini xam, faoliyatining dasturini xam belgilab beradigan ilmiy va amaliy xulosalar ana Shulardan iborat...

Fanlar Akademiyasining Asosiy kutubxonasi va boShka akademiyalar, ilmiy tekShirishi institutlarining kutubxonalari

Uzbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasining asosiy kutubxonasi FA "asosiy kutubxonasi davlat axamiyatiga ega bo'lgan kutubxonalardan biridir.

Bu kutubxona respublika fanining Shakllanishi va taraqqiyoti bilan uzviy bog'lik, 1931- yil oktabrda OzSSR Markaziy Ijroiya komiteti Kengashining qaroriga ko'ra Ozbekistonda ilmiy-tadkikot muassasalariga raxbarlik kiliSh bo'yicha Fan ko'mitasi taShkil etiladi va 1933- yilda Shu ko'mita koShida kutubxona barpo etiladi. Kutubxonaning asosini 39422 nusxa naShrga ega bo'lgan Komissarlar Kengashi koShidagi Ozbekiston ilmiy-tadkikot

institutlari birlashtirishining kitob jamg'armasi ta'skil etgan edi. 1940- yilga kelib, respublikadagi oliy malakali ilmiy kadrlar va bir necha o'nlab ilmiy-tadqiqot institutlarining mavjudligi natijasida 3'zbekiston fan Komiteti negizida sobik SSSR Faning filialini ta'skil etish uchun ilmiy va moddiy zarurat vujudga keladi. Kutubxona ilmiy yordamchi bo'lim sifatida filial tarkibiga kiritildi va urush yillari kutubxona respublika ilmiy markaziga aylandi. 1943-yili 27- sentabrda sobik SSSR xukumatining OzSSR Fanlar akademiyasini ta'skil etish to'g'risida qaror qabul qiladi, shu vaqtdan etib, kutubxona yangi ta'skil topgan akademiyaning Asosiy kutubxonasi bo'lib qoldi. 1964-yildan O'zbekiston FA kutubxonalari tizimi markazlashtirilib, 24 ta ilmiy-tadqiqot institutlari ko'ridagi kutubxonalarni birlashtirdi va 1983- yildan kutubxona uchun maxsus qurilgan yangi binoga ko'chib o'tdi.

Bu kutubxona Respublikada AliSher Navoiy nomidagi davlat kutubxonasidan keyingi ikkinchi kutubxona bo'lib, ilmiy xodimlar, akademik, professor, o'qituvchi va talabalarga xizmat qiladi. O'zbekiston Respublikasidagi barcha FA lari va ilmiy tashviri'sh institutlari, oliy o'quv yurtlari kutubxonalari uchun ilmiy ko'llanmalar chikaradi, uslubiy yordam beradi.

U 1994-yildan buyon „IRBIS“ dasturi asosida avtomatlashtirilgan tizimda ish olib boradi, shu kunga qadar 1991- yildan buyon fondga qabul qilingan 28 ming adabiyot xakidagi bibliografik yozuvlar kompyuterga kiritilgan. „Elektron katalog“ jamg'armasida dunyoning gazeta va jurnallaridan ta'skil topgan 3500 nomdagi IOOFS tomonidan berilgan ingliz tilidagi EIFL Direkt Projekt axborotini o'z ichiga olgan elektron diski mavjuddir. Kutubxona internet tarmog'iga ulangan bo'lib, u milliy yig'ma katalog tizimini ta'skil etgan, bundan butun dunyo kutubxonalari va xududiy kutubxonalar tarmog'i bilan bog'lanish, kitobxonalarni axborot bilan ta'minlash imkoniyatiga ega bo'lish mumkin.

Respublika fanlar Akademiyasining bunyod etilishi ilmiy-tadqiqot ishlarini yo'lga ko'yi'sh, yanada jonlantirish soxasidagi eng yirik yutuklardan biridir. Bu fan soxalarini kengaytirish va butun mamlakat xududidagi iqtisodiy xamda madaniy extiyojlarga fanni yaqinlashirish, milliy kadrlarni tadqiqot ishlariga jalb etish imkonini beradi. Respublika FA o'nlab ilmiy-tadqiqot institutlari, laboratoriyalar va boshka ilmiy muassasalarni birlashtiradigan kompleks ilmiy ta'skilotdir.

Respublika Akademiyasi tobora kengayib borayotgan ilmiy-tadqiqot ishlarini yanada rivojlantirish, kitobxonlarga xizmat ko'rsatish maksadida markaziy universal tasnifdagi umumakademiya ilmiy kutubxonalari, akademiya muassasalari xuzuridagi ilmiy kutubxonalarni ta'skil etdilar.

Fanlar Akademiyasining asosiy kutubxonasi Respublika fanlar akademiyalari kutubxonalarining axborot-bibliografik ishi aloxida ahamiyat kasb etadi va bu yo'nalishda quyidagi vazifalarni amalga oshiradi:

1) maxalliy ilmiy xodimlarga mamlakatimiz va chet ellarda erishilgan fan yutuklari xakida muntazam axborot berib bori'sh;

2) respublikada fan va texnika taraqqiyoti xamda uning axvoli to'grisidagi axborot bilan ta'minlash;

3) tegiShli fanning bosma maxsulotlari xakidagi ma'lumotlar bibliografiyasi fakat respublika miqyosida emas, balki dunyo miqyosida foydalaniShni taShkil etiSh bo'yicha faoliyat yuritish.

4) Respublika yig'ma elketron katlogini taShkil etiShga boSh bo'lish, korporativ elektron kutubxona taShkil etiSh.

Oz FA kutubxonasi 1994- yildan avtomatlashtirilgan tizimga o'tib, kutubxonachilik xizmatining ayrim yo'nalishlarini kompyuterlashtirdi. „IRBIS“ dasturi asosida 1991-yildan beri kutubxona fondiga kelib tushgan adabiyotlarning bibliografik ma'lumotlari kompyuterga kiritilmokda.

Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent Shahar axborot-kutubxona markazlari.

2006 yil 20 iyunda kabul kilingan “Respublika axolisni axborot-kutubxona bilan ta'minlashni taShkil etiSh tugrisida”gi qarorga kura Uzbekiston aloka va axborotlashtirish agentligi tarkibida Respublika axborot-kutubxona markazi taShkil etilib, uning tasarrufida Qoraqalpog'iston respublikasi Respublika AKM, 12 ta viloyat- Z.M. Bobur nomidagi Andijon viloyat AKM, Ibn Sino nomidagi Buxoro viloyat AKM, SH.RaShidov nomidagi Jizzax viloyat AKM, A.Kodiriy nomidagi Navoiy viloyat AKM, Nodira nomidagi Namangan viloyat AKM, A.PuShkin nomidagi Samarkand viloyat AKM, A.Navoiy nomidagi Sirdaryo viloyat AKM, at-Termiziy nomidagi Surxondaryo viloyat AKM, “Turon” nomidagi Toshkent viloyat AKM, “Bilim” nomli Toshkent Shahar AKM, Al-Fargoniy nomidagi Fargona viloyat AKM, Kurbon ota Ismoilov nomidagi Xorazm viloyat AKM, Said Nasafiy nomidagi Kashkadaryo viloyat AKM taShkil etildi. Idoralararo kengash tomonidan kabul kilingan “Axborot-kutubxona markazi (AKM)ning namunaviy Nizomi”ga kura uning faoliyati demokratik, insonparvarlik, xammabop, umuminsoniy kadriyatlar ustuvorligi, fuqarolik, shaxsning erkin kamol topishi printsiplariga asoslanadi. AKM axborotlashtirish va kutubxona ishi sohasida uz mintakasining axborot-resurs markazlari va kutubxonalari uchun mintakaviy metodik markaz xisoblanadi.

AKM faoliyatining asosiy maksadi sifatida yukori sifatli kutubxona-axborotni ta'minlash xisobiga axolinng axborotga bulgan extiyojlarini kondirish, bilimlar va axborotdan erkin foydalaniSh, shaxsning kamol topishi, ta'lim va mustakil bilim olish, madaniy faoliyat va dam olish uchun shart-sharoitlar yaratish belgilandi. AKMning vazifalari esa quyidagilardan iborat:

Axoliga axborot-kutubxona xizmati kursatishni sifati jixatidan yangi darajaga ko'tarish, uning ilmiy, ta'lim, axborot va madaniyat sohasidagi qiziqishlarini zamonaviy axborot texnologiyalari asosida tezorlik bilan kondirish, kitobxonlarga an'anaviy kutubxona xizmati kursatishdan uz axborot resurslarini yaratish va jaxon ilmiy –ta'lim axborot resurslaridan foydalaniSh imkoniyatini berish yuli bilan axborot-xizmati kursatishga utishni ta'minlash, universal axborot resurslari, milliy va xorijiy nashrlar (bosma, audiovizual, elektron va boshka fondlarni shakllantirish, saklash va foydalaniSh uchun

beriSh. Yigma elektron katalog yordamida axborot resurslarini birlashtiruvchi elektron kutubxonalar va ma'lumot bazalarini yaratish, joylarda axborotlashtirish va kutubxonachilik ishi sohasidagi axborot-resurs markazlari faoliyatini muvofiklashtirish xamda taShkiliy-metodik jixatdan ta'minlashdan iborat.

AKMning funktsiyasi esa quyidagicha: universal fondni an'anaviy va an'anaviy bulmagan axborot shakllarida ukuv, badiiy, ilmiy, ma'lumotnoma va ilmiy-ommabop xujjatlar bilan butlash, fondni Internet tarmogidagi axborot resurslari, boshka muassasalar va taShkilotlarning ma'lumotlar bazalari va ma'lumotlar banki bilan muntazam ravishda tuldrib boradi, viloyatdagi olimlar, professor-ukituvchilar tomonidan yaratilgan asarlar va xujjatlar fondini yigadi, xujjatlarni joylashtiradi, taShkil etadi va ularni saklaydi, axborot maxsulotlarini yaratadi, axborotni taxliliy-sintetik kayta ishlaydi, ma'lumotnoma-bibliografiya apparatini taShkil etadi va yuritadi, alifboli, sistemali kataloglarni, makolalarning sistemali, mavzuli va ulkaShunosik kartotekalarini xamda elektron shakllarini, ma'lumotlar bazasini yaratadi, xududiy, milliy naShrlarning elektron katalogini yaratadi, Respublikaning elektron katalogini yaratishda ishtirok etadi, tavsiyaviy bibliografik kullanmalarni ishlab chikadi, axborot maxsulotlari xakida foydalanuvchilarga axborot beriSh bilan shugullanadi, foydalanuvchilarga tabakalashtirilgan axborot-kutubxona xizmati kursatadi: foydalanuvchilarning kizikishlari va axborotga bulgan extiyojlarini urganiSh asosida xar xil manbalarda axborot resurslarini takdim etadi, ukitiSh, bilim oliSh va ijodiy faoliyatda kommunikatsiyaga tayangan xolda mustakilliki shakllantirish uchun shart-sharoit yaratadi, masofadan turib ukitiShni rivojlantirish bilan birga mustakil ukiSh kunikmasini rivojlantiradi, mustakil kutubxonadan foydalanuvchi va axborot iste'molchisi kunikmalariga ukitiShni taShkil etadi, bilimlar, kunikmalar va malakalar majmuining kitob va axborot bilan ishlash intgeratsiyasiga kumaklashadi. Foydalanuvchilarning mutolaa, mustakil bilim oliSh va dam oliSh jarayoniga boglik muammolarni xal etishda axborot faoliyati bilan ta'sir etadi, shaxsning umumiy va mutolaa madaniyatini, tankidiy fikrlashini rivojlantirishga yordam beruvchi yakka va ommaviy ishlarni taShkil etadi, bilim oliSh va dam oliSh jarayonlarini taShkil etishga, videofilmlarni, CD va DVD disklarni tomosho kiliSh, kompyuter uyinlarining tomoshosini taShki etishga erdam beradi, belgilangan tartibda "ZiyoNET" respublika ilmiy-ta'limiy axborot tarmogiga ulanadi, uning resurslaridan axolining xamma katlamlai foydalaniShini ta'minlaydi, ilmiy-tadkikot ishi, ta'lim, kichik va urta biznesni rivojlantirish bilan boglik talab va kizikishlarni, axborotga bulgan extiyojni urganadi va kondiradi., foydalanuvchilarning kasb-maxoratini oShirishga, malakasini kutariShga yordam beradi, ularning suroklariga kura ixtisoslashtirilgan ma'lumotlar bazasini yaratadi, erkin va pullik xizmat kursatish asosida ma'lumotlar bazasidan foydalaniShni, ilmiy-ta'limiy elektron naShrlar namoyiShini taShkil etadi, kundalik axborotlashtirish ishlarini axborot kunlari, yangi bosma va elektron resurslarning sharxi va axborot ro'yxatlari vositasida amalga oShiradi, viloyatdagi axborot-resurs markazlarini axborot bilan boyitishga yordam beradi, axborot madaniyatini shakllantirish v rivojlantirish bo'yicha o'quv mashg'ulotlarini o'tkazadi, malaka oShirish va kayta tayyorlash kurslarini taShkil etadi.

Axborot-kutubxona markazlarining maqsad va vazifalari.

1. AKMlar madaniy-ma'rifiy va ma'naviyat yutuklari asosida madaniy yuksaliSh jarayonida fan va iShlab chikariShni tarakkiy ettiriShga yordamlaShiSh bilan birga, foydalanuvchilarning barcha toifasiga xizmat ko'rsatadigan muassasalaridir. Bu AKMlarning kitob jamg'armalarida bilimlarning barcha soxalariga doir to'plangan adabiyotlar mamlakat taraqqiyoti, ma'naviyati, madaniyati, fan soxalari bo'yicha ilmiy bilimlarni oShiradigan, mamlakatning xamda madaniyatning turli soxalarida iShlayotgan mutuxassislarning kitobga bo'lgan talablarini kondiriShga ko'maklaShadigan qilib tanlangan.

2. AKMlar viloyatning butun xududiga ta'sir etib turadigan axborot markazlaridir.

Bu axborot-kutubxonalar iShining mazmuni va kitob jamg'armalarining tarkibiga ko'ra butun viloyatdagi iqtisodiy-madaniy xususiyatlarni va aholining extiyojlarini nazarda tutadi; kitob xamda bibliografiya bilan fakat Shaxar kitobxonlarigagina emas, balki viloyat markazlaridan taShkarida turuvchi axoliga xam xizmat kiladi, Shuningdek, viloyat va tuman madaniy-ma'rifiy xamda xo'jalik taShkilotlarining extiyojlarini qondiradi. Ular viloyat axborot-kutubxonolari, ayniksa axborot resurs markazlari va kutubxonalar uchun uslubiy xamda bibliografik markazlar bo'lib xisoblanadi.

3. AKMlar jonajon o'lkani xar jixatdan o'rganiShga, maxalliy iShlab chikaruvchi kuchlardan xar tomonlama foydalaniShga, o'lkaShunoslikka doir bilimlarni axoli o'rtasida faol targ'ib kiliShga yordamlaShadi.

AKMlarining universal tasnifi kitob jamg'armalari tarkibi va kitoblari jixatidan, iSh mazmuni xamda uslublari jixatidan madaniyat, fan, xalk xo'jaligining xamma tarmoklarini tarakkiy ettiriShga, bunda butun kitob targ'ibotini va axborotni maxalliy Sharoitga yakinlaShtiriShga da'vat etilganligida o'z ifodasini topadi. AKMlarining kitob jamg'armalari kitobxonlarning umumiy extiyojlari bilan bog'lik bo'lgan barcha bilimlar doirasiga oid tanlangan adabiyotga, nisbatan tanlab olingan adabiyot, Shu jumladan, viloyat, o'lka, xo'jalik va madaniy-ma'rifiy ixtisosiga, kitobxonlarning ilmiy xamda iShlab chikariSh extiyojlariga xos keladigan ilmiy va maxsus adabiyotni o'z ichiga oladi.

Matbuot asarlarining pullik majburiy nusxasi va maxalliy kutubxona kollektoriga kitoblar sotib oliSh viloyat axborot-kutubxonalarini butlaSh ishlari orasida etakchi o'rin tutadi.

AKMning huquq va majburiyatlari

AKM axborot resurslari va boShqa xujjatlarni to'plaSh, fondni hisobga oliSh hamda tasdiqlangan tarif bo'yicha pullik xizmat ko'rsatiSh ishlarini Nizom yo'riqnomasiga ko'ra yuritadi.

Axborot resurslari fondidan aholining barcha qatlami foydalaniShini ta'minlaSh AKMning zimmasidadir. Foydalanuvchilarning talabarini, ehtiyojlarini, so'rovlaini qondiriSh uchun xalqar kommunikativ MARC -21 formatlari negizida elektron katalogni muntazam raviShda ShaklllantiriSh hamda mualliflik huquqi to'g'risidagi qonun talablarini hisobga olgan holda ma'lumotlarning to'liq matnli elektron bazalarini yaratish.

Foydalanuvchilarga axborot-bibliografiya va kutubxonaShunoslik xizmat ko'rsatiShni takomillaShtiriSh.

BoShqaruv. AKM tuzilmasi va Shtatlari

AKMni boShqariSh O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlariga, mazkur Nizomga muvofiq amalga oShiriladi.

Direktor o'z vakolatiga tegiShli masalalar bo'yicha yakkaboShchilik asosida iSh ko'radi hamda AKM faoliyatini taShkil etiSh va ta'minlaSh bo'yicha quyidagi funkciyalar va vazifalarni bajaradi:

AKM manfaatlarini ifodalaydi, uning nomidan iSh ko'radi.AKM msol-mulkini tasarruf qiladi, Shartnomalar tuzadi, buyruqlar chiqaradi va ko'rsatmalar beradi.

RAKM bilan keliShuv bo'yicha o'z o'rinbosarlarini tayinlaydi, xodimlarni lavozimga yollaydi, lavozimdan ozod qiladi, ular bilan mehnat Shartnomalarini tuzadi, rag'abatlantiriSh yoki ogohlantiriSh choralari qo'llaydi, amaldagi qonun xujjatlariga muvofiq rag'batlantiruvchi haq, ustamalar va boShqa to'lovlar turlari va miqdorini belgilaydi.

RAKM bilan keliShuv byuo'yicha AKMning tuzilmasini, Shtat jadvalini, tarkibiy bo'linmalar to'g'risidagi nizomni, lavozim yo'riqnomalari, AKMdan foydalaniSh qoidalari, fondlarni butlaSh yo'riqnomasini tasdiqlaydi, s metasini tasdiqlaSh uchun RAKMga taqdim etadi.

IShlab chiqariSh va ijtimoiy vazifalarni hal etiSh uchun AKM resurslaridan samarali foydalaniShni ta'minlaydi, AKMning moddiy texnika bazasini qo'llab-quvvatlaSh va rivojlantiriSh chora-tadbirlarini ko'radi.

Kutubxona kadrlarni tanlov asosida iShga oladi va AKMni axborot texnologiyalari sohasida quyidagi mutaxassislar bilan to'ldiradi: mahalliy tarmoq va ma'lumotlar bazasi ma'muri; elektron axborot resurslarini ShakllantiriSh bo'yicha operator, hisoblaSh texnikasi vositalariga xizmat ko'rsatuvchi texnik.

AKMning mol-mulki va moliyasi

AKM faoliyatini moliyalaShtiriSh respublika byudjeti va O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlarida nazarda tutilgan manbalar hisobiga amalga oShiriladi.

AKMning binolari, inShootlari, kutubxona fondlari, boShka mol-mulki davlat mulki xisoblanadi va AKMning RAKMning raxbarligida buladi xamda xususiylaShtirilmaydi va garovga kuyilmaydi.

AKMning tegiShli bulgan er uchastkasi uning faoliyati davomida unga karaShli bulib, bepul foydalaniSh xukuki bilan unga biriktirilgandir.SHu jumladan uning binosi. Xonalari davlat tasarrufidan chikariSh va xususiylaShtiriliShga yul kuyilmaydi.

AKM pullik kutubxona-axborot xizmatlari kursatiSh xukukiga egadirlar. Bunday xizmatlar ruyxati AKM direktorii tomonidan belgilanib tasdiklanadi.

AKM tomonidan olingan xomiylik yordam normativlari va byudjetdan moliyalaShtiriSh mikdorlari kamayiShiga yul kuyilmaydi, bu mablaglar fondni tuldiriSh va asbob-uskunalar xarid kiliSh uchun iShlatiladi.

AKM tomonidan kogoz chikindilar uchun olingan pul mablaglari fondni bulaShga sarflanadi.

RAKM tomonidan boShkariSh xukuki Bilan AKMga biritirilgan mol-mulkdan vazifasiga kura foydalaniSh va ularning saklaniShi ustidan nazorat kiliniShini konun xujjatlarda belgilangan tartibda amalga oShiriladi.

AKMni kayta taShkil etiSh va tugatiSh

AKMni kayta taShkil etiSh va tugatiSh (kuShib yuboriSh, kuShib oliSh, buliSh, ajratib chikariSh, uzgartiriSh) amaldagi konunchilikda nazarda tutilgan tartibda amalga oShiriladi.

AKMni kayta taShkil etiShda barcha xujjatlar (boShkaruv. Moliya, xujalik xujjatlari, Shaxsiy tarkib buyicha xujjatlar va boShka xujjatlar), mol-mulk va fondlar konun xujjatlarida belgilangan tartibda amalga oShiriladi.

AKM faoliyati tugatilsa uning arxivlari amaldagi konun xujjatlaridagi tartibda AKM joylaShgan joy buyicha davlat arxiviga utkaziladi.

Korakalpogiston Respublikasi axborot-kutubxona markazi

QoraqShtoShstonda kutubxonalar tizimi (arab alifbesidagi SHarq qo'lyozmalari jamlangan kutubxonalarni hisobga olmaganda) o'z hisobini XIX asrning 90-yillarida ochilgan To'rtko'l (sobiq Petro-Aleksandrovsk) Shahar kutubxonasidan boShlab yuritadi. Uning dastlabki kitob fondi fuqarolar o'z Shaxsiy kutubxonalaridan hadya qilgan adabiyotlardan taShkil topgan edi. 1907 yil 7 martda u Shahar Ommaviy kutubxonasi sifatida rasman ta'sis etildi.

Korakalpogiston Respublikasi axborot-kutubxona markazi (AKM) deb yuritiladi. AKM o'z xususiyatlari va milliy an'analariga ega bo'lgan aloxida turdagi kutubxona muassasasi va kutubxonaShunoslik- bibliografik markazlari sifatida tarkib topgan.

Korakalpogiston Respublikasi AKMning milliy ususiyati Shunda namoyon bo'ladiki, ular davlat kitob omborlariga Uzbekiston Respublikasi fan, texnika, madaniyatning barcha tarmoklariga oid matbuot asarlarini targ'ib kiliSh markazlariga aylanib koldi.

Milliy kitob palatasi bo'lgan respublika kutubxonalarida kaerda va kachon, qaysi tilda naShr etilganidan kat'iy nazar, Korakalpog'iston to'g'risidagi adabiyotlar to'planadi va uning bibliografiyasi tuziladi. Bu iShning madaniy-ma'rifiy axamiyati goyat kattadir, chunki u respublika kutubxonasida chet mamlakatlar vakillarining iqtisodiy, siyosiy, madaniy yutuklariga bergan baxolarini tavsiflab beruvchi materiallarni to'plaSh imkonini beradi. Bu materiallar kutubxonalar uchun kiShilarni vatanparvarlik ruxida tarbiyalaShda xam katta axamiyatga egadir.

Korakalpogiston AKMi kitob boyliklari respublika miqyosida fan va iShlab chikariShga yordam tarikasida yo'lga ko'yiShga javobgar bo'lgan boSh kutubxonaShunoslik-bibliografik muassasalari tarkibiga kiradi.

Korakalpogiston respublikasi axborot-kutubxona markazida olib boriladigan ilmiy tadkikot va taShkiliy-uslubiy ishlar goyat muxim axamiyat kasb etadi. Endilikda Korakalpogiston

Respublikasi axborot-kutubxona markazi va O'zbekiston Respublikasi Aloka va axborotlaShtiiSh agentligining qarorlari, buyruklari va kutubxonachilik iShiga oid xujjatlar normativlarini tayyorlaSh ishlarida juda faol iShtirok etmokdalar.

ToShkent viloyati axborot-kutubxona markazi (AKM)

1911- yili „sanoe nafisa" va maorif ishlarini tarakkiy ettiriSh maksadida „Turon" nomli xavaskorlar teatr truppasi taShkil etiladi. Bu truppani muntazam saxna asarlari bilan ta'minlab turiSh maksadida ozarbayjon, turk, tatar tillaridagi asarlar jamlana boShlandi. Ana Shu asarlardan kitobxonlarning ko'prok foydalaniShi uchun kiroatxona iShga tuShirildi. Uning kitob fondini ShakllantiriShda ma'rifatchi ziyolilar Mirmulla va Mirmuxsin SHermuxammedovlar, adib Abdulla Kodiriy, dramaturg Gulom Zafariy, yozuvchi-pedagog Mo'minjon Muxammedjonov ToShkin, noShir YUsof Alievlar o'z xususiy jamg'armalaridan 1500 dona noyob kitoblarni takdim etganlar. SHu tarika eski Shaxardagi „Maxsido'zlik" maxallasida „Turon" kutubxonasi iSh boShlaydi.

1918 yilning kuzida Turkiston Xalq Komissarlari KengaShi qarori bilan marhum bo'lshevik, 1918 yil iyunda «iShtirokiyun» (hozirgi «O'zbekiston ovozi») gazetasini taShkil etgan va uning birinchi muharriri bo'lgan Orif Klebleev nomini abadiylaShtiriSh maqsadida «Osiyo» kutubxonasiga uning nomi berildi.

Bu kutubxonadan o'Sha davrning tanikli olimlari, adabiyotShunoslari, Shoir va yozuvchilari CHo'lpon, Fitrat, SHokirjon Raximiy, Munavvarkori AbduraShidxonov, Mannon Uyg'ur, Elbek, Botu, Otajon XoShim, Oybek, Gozi YUsof kabilar foydalandilar. OSha davrlardayok kutubxona xorijiy mamlakatlarning jurnallari bilan xam to'ldirib borilgan. Kutubxonada turli yillarda Abduvoxid Rasulov, Maxkamkori Saidaliev, Abdulxay Nosirov, Fayzulla Ubaydullaev, Asqarbek Dolimov, Imomxon Xusanxo'jaev, Abduxolik Mamedov, To'xta Sodikov kabilar faoliyat yuritdilar.

1991 yil — O'zbekiston mustaqillikka eriShgan yil kutubxona uchun sezilarli o'zgarishlar davri bo'ldi. U viloyat bolalar kutubxonasi bilan birlaShtirildi. Buning natijasida kutubxonaning fondi 404200 bosma birlikka ko'paydi. YAngi Shtatlar jadvali tasdiklandi, kutubxona xodimlari soni ellik nafardan oShib ketdi. 1992 yil kutubxonaga «Turon» nomi berildi.1997 yilda kugubxonani kompyuter va nusxa ko'paytiruvchi texnika bilan jihozlaShga kiriShildi.

1998- yil „IRBIS" dasturi asosida kutubxonaning axborot tizimi taShkil etila boShlandi. 2001 yilidan boShlab uzbek tilidagi 18 000 nomdagi 70000 nusxa (1944- yildan buyon naShr etilgan) adabiyotlarning bibliografik ma'ximotlari kompyuterga kiritildi. 1921-1930-yillarda naShr kilingan gazeta makolalarining elektron bazasi foydalaniShga topShirilmokda. 2000 yildan kutubxonada „Xukuk" va „Me'yor" ma'lumotlar bazasi mavjud bo'lib, undan Ozbekiston Respublikasining konunlari xakida ma'lumotlar joy olgan.

2003 yil kutubxonada «Zamonaviy axborot texnoloShyalari» bo'limi ochildi, Uning negizida mahalliy tarmoqqa ulangan 8 kompyuter bilan jihozlangan o'quv-maslahat markazi iShlay boShladi. 2004 yil viloyat kutubxonasida vaqtli matbuot naShrlariga ixtisoslaShgan ikkinchi o'quv zali taShkil qilindi. 2005 yil boShida uShbu ziyo maskanining kutubxona taShkil topgan kundan to xzirgi vaqggacha bo'lgan tarixiy yo'lini aks ettiruvchi olti tematik bo'limdan

iborat «Turon» kutubxonasi tarixi» muzeyi ochildi. Kutubxona 2006 yili Toshkent viloyati axborot-kutubxona markaziga aylantirilgan.

Viloyat axborot-kutubxona markazlari viloyat ahamiyatiga ega bo'lgan jamg'armalarini bir-biri bilan birlashtirishi va bir-biriga moslashtirgan xolda butlashi zarur.

Viloyat axborot-kutubxona markazlarining universal tasnifi ularning barcha kitobxonlarga xizmat ko'rsatishi bilan belgilanadi va kitobxonlarga xizmat ko'rsatish tizimi va uni yo'lga ko'yishga ta'sir qiladi.

AKMlarida patent-texnika, kishlok xo'jaligi bo'limlari xam mavjud bo'ladi.

A.S.PuShkin nomidagi Samarqand viloyat axborot-kutubxona markazi

1911 yil 6 dekabrda Samarqandda taniqli arxeolog V.L.Vyatkin taShabbusi bilan Shahar Ommaviy kutubxonasi ochildi. Kutubxonaning dastlabki kitob fondi asosan turli taShkilotlar va fuqarolardan hadya tariqasida olingan 2 ming nusxaga yaqin adabiyotlardan iborat edi.

Kutubxona faoliyatining dastlabki davrida uning xizmatlaridan 200—300 kishi foydalangan bo'lsa, 40-yillarda kutubxona a'zolari soni 3800 kishiga stdi, 50-yillarda esa, 6 ming kishidan oshib ketdi-

1937 yil ulug' rus Shoiri A.S.PuShkin o'limining yuz yilligi va kutubxona taShkil topganiga 25 yil to'lishi munosabati bilan O'zbekiston hukumatining qaroriga binoan, unga A.S.PuShkin nomida^gi Davlat kutubxonasi nomi berildi.

1970 yil viloyat kutubxonasi 500 ming jild kitobga mo'ljallanpSh yangi binoga ko'chib o'tdi. SHu davrda yangi ixtisoslashtgan o'quv zallari, chunonchi: texnika va qishlok xo'jaligiga oid adabiyotlar, chettilidagi adabiyotlar, davriy nashrlar, san'atga oid adabiyotlar o'quv zallari, Shuningdek o'smirlar bo'limi taShkil etildi.

Viloyat kutubxonasining uslubiy markaz sifatidagi roli ham kuchayib bordi. 70-ymlarning boShida viloyatda kitob fondlari 3124,7 ming birlikdan iborat 631 ta kutubxona bor edi. SHu yillar ichida viloyat kutubxonalaridan foydalanuvchilar soni 332,8 ming kishig'a etdi, ularga jami 3456,0 ming nusxa adabiyotlar berildi.

70—80-yillar viloyat kutubxonalar tarmoShning rivojlaniSh va tartibga soliniSh davri bo'ldi. SHu davr ichida davlat ommaviy kutubxonalar tarmog'i 220 birlikka ko'paydi va 1990 yilga kelib 850taga etdi.

1973—1985 yillarda Samarqand vShyuyatida kutubxonalar tarmog'ini markazlashtirishi tadbirlari amalga oshirildi. SHu davr ichida 840 kutubxonani, Shu jumladan 777 ommaviy, 44 bolalar va 19 markaziy kutubxonalarni birlashtirgan 19 ta markazlashtirishi^an kutubxonalar tarmog'i taShkil etildi.

SHu davrda kutubxonaning umumiy kitob fondi 9047,7 ming nusxani, Shu jumladan qishlok kutubxopalarida — 6166,3 ming nusxani taShkil etdi. O'zbek tilidagi adabiyotlar umumiy fondning 52,7%, Shu jumladan qishlok kutubxonalarida — 65,6% ni taShkil qilardi.

Kitobxonlar soni ham ko'payib bordi. Markazlashtirishi tadbirlari amalga oshirilgunga qadar ular 332,8 ming kishini taShkil etgan bo'lsa, 80-yillarning oxiriga kelib 754,7 kishiga etdi. SHu davr ichida foydalaniSh uchun berilgan kitoblar soni ham 4,5 baravar oshdi va 15.303,9 ming nusxaga etdi.

80~yillarda A.S.PuShkin nomidagi Samarqand viloyat kutubxonasi ilmiy-uslubiy ishlar bo'yicha ilg'or tajriba Respublika maktabiga aylandi. Uning negizida turli uchraShuvlar,

ssminarlar, konferençiyalar, malaka oShiriSh kurslari va boShqa tadbirlar o'tkaziladi. Hozirgi vaqtda kutubxona Rossiya, Qozog'iston, Qirg'iziston, Germaniya, Frakçiya, AQSH, Buyuk Britaniya, YAponiya, Eron kugubxonolari bilan aloqalar o'rnatgan.

So'nggi yillarda kutubxona tarkibi ham o'sib borayotir. Masalan, o'lkaShunoslik bo'limi, kataloglar va kartotekalar bo'limi, huquqiy axborot markazi ochildi, Gyote instituti ko'magida nemis tilidagi adabiyotlar o'quv zali, bolalar adabiyotlari bo'limi taShkil etildi.

2006 yilga qadar bo'lgan holatga ko'ra viloyat kugubxonasining kitob fondi 612 ming nusxa kitob, 3 mingta gramplastinka, 12 miigta notalar to'plami, 4 mingtaga yaqin gazeta va jurnallar bog'lanmalaridan iborat. 1920 yilgacha naShr etilgan kitoblar fondi SH ming jildga yaqin adabiyotlarni o'z ichiga oladi. Kitobxonlar soni 33 ming kiShiga etdi, ularga har yili 700 ming nusxaga yaqin adabiyotlar beriladi.

Kutubxonaning ilmiy-uolubiy va ma'lumot-bibliografiya bo'limlari noShirlik faoliyati bilan Shurullanadi, Har yili kutubxona tamg'asi bilan 15 ga yaqin nomda uslubiy qo'llanmalar, o'lkaShunoslikka oid materiallar, tavsiya etiladigan ada^iyotlar ro'yxatlari va hsjazolar naShr etiladi.

Kutubxona 2006 yildan Samarqand viloyat axborot-kutubxona markaziga aylantirilgan.

Abu Ali ibn Sino nomidagi Buxoro viloyataxborot-kutubxona markazi

1921 yil 30 iyunda Buxoro Shahrida Eski Buxoro markaziy Shahar kugubxonasi eShiklzi kitobxonlar uchun ilk bor ochildi. Kugubxona Buxoro Respublikasi Maorif vaziri Musojon Saidjonov taShabbusi bilan taShkil qilindi. 1920 yil 28 sentyabrda yoSh buxoroliklar sardori Fayzulla Xo'jaev asos solgan jadidlar kugubxonasi negazida taShkil etilgan Eski Buxoro markaziy Shahar kutubxonasining dastlabki kitob fondi 1187 nusxadan iborat edi.

Kutubxona faoliyatining dastlabki yillarida asosiy e'tibor kitob fondini ko'paytiriSh va aholini surunkali mutolaaga jalb qiliShdan iborat bo'ldi.

1938 yil O'zbskiston Maorif Xalq Komissarligi qarori bilan Eski Buxoro markaziy Shahar kutubxonasi Buxoro viloyat kugubxonasiga aylanShrildi va unga buyuk alloma Abu Ali ibn Sino nomi berildi. SHu munosabat bilan kugubxonaga adabiyotlar^ jihozlar xarid qiliSh uchun qo'Shimcha mablag ajratildi. Natijada kutubxonaShShg kitob fondi 1940 yilga kelib 10 baravar ko'paydi, 1939 yil oxiriga kelib viloyat kutubxonalar tarmog'i tarkibida 138 "ga kutubxona bor edi. Bu kutubxonalarga kutubxonachilik iShining asosiy yo'nalishlari bo'yicha uslubiy va amaliy yordam ko'rsatiSh, kutubxona xodimlarining malakasini oShiriSh bo'yicha tadbirlar o'gkaziSh uchun 1940 yilda viloyat kugubxonasi qoShida uslubiy kabinet taShkil etildi.

UruSh yillarida kutubxona faoliyati harbiy davr maqsadlariga bo'ysundirildi. UruShdan keyingi yillarda kugubxona madaniy hayot markaziga aylandi. Uning kitobxonlari soni 1948 yilda 3500 taga etdi, Shu yilning 10 oyi ichida foydalaniShga berilgan kitoblar soni 200.000 jildni taShkil etdi.

Elliginchi yillarda lotin alifbssidagi adabiyotlar makulaturaga topShirilShii natijasida kutubxonaning kitob fondi kamaydi. 1953 yil SHarqfondidagi qo'lyozmalarning bir qismi Abu Rayhon Beruniy nomidagi SHarqShutyuslik ipstitutiga berildi. Umuman olganda, mazkur ilmiy muassasa kitob fondining eng yaxshi va noyob qismini «Buxoro kollekçiyasi» taShkil etadi.

1958 yil zprelda viloyat kutubxonasida davriy laShrlar zali ochildi. 1959'yildan kutubxonada ilg'or metod - kitob fondlaridan erkin foydalanivd qo'llanila bojlavdi.

1971 yil kutubxona hayotida ikkita muhim voqea ro'y berdi. Birinchisi ~ 500 mingjShShga mo'ljallangan yangi uch qavatli bino foydalaniShgatopShirildi. Ikkinchisi — kitobni targib qiliShdagi xizmatlari, kitobxonlarni tarbiyalaShdagi faol iShtiroki va tzShkil topganiga 50 yil to'liShi munosabati bilan Abu Ali ibn Siyao nomidagi Buxoro viloyat kutubxonasi O'zbekiston Oliy KengaShi Rayosatining Faxryy yorlig'i bilan mukofotlandi.

90-yillarga kelib ku^ubxonaning asosiy boyligi - kitob fondi 300000 nusxaga etdi. 1990" yil fevralyadan kutubxona Ommaviysi yangi xo'jalik yuritiSh usuli, ya'ni Ommaviy pudrati bo'yicha iShlay boiShadi.

Mustaqillik yillarida kutubxona hayotida katta ijobiy o'zgarishlar ro'y berdi: kitobxonlar doirasy kengaydi, ku'l-ubxonaga taShriflar soni ko'paydi.

1993, 1994 va 1995 yillarda kutubxonaning majlislar zalida «Buxoro va jahon madaniyati» I, II va III xalqaro simpoziumdari o'gkazildi. Viloyat tarixida birinchi marta bu erga jahonga maShhur olimlar - arxeologlar, tarixchilar, etnograflar va san'atShunoslar

YIG'ILDI-

1998 yil kugubxona SHarq fondqdaga noyob qo'lyozma asarlar katalogi naShr etildi. Katalog mualliflari — SharqShunos, tarix fanlari nomzodi /B.Qurbonov va Tyubingen universiteti (Germaniya) professori SHvaru Florian. Mazkur katalog nusxalari AQSH Kongressi kutubxonasiga, YAloniya, Germaniya, Rossiya va Angliya kutubxonalaryga yuborildi. Hozirgi vaqtda SHarq fondidagi toShbosma naShrlar katalogini tuziSh ustida iSh olib borilmoqda.

Buxoro viloyat universal ilmiy kugubxonasida 45 kiShi mehnat qiladi, Shulardan 4 nafari - oliy kutubxonachilik maadumotiga, 27 nafari -'o'rta.maxsus ma'lumotga ega.

Kutubxonada o'quvchylarga bepul Internet xizmatlari ko'rsatiSh yo'lga qo'yilgan. Elektron ma'lumotlar bazalari - «Pravo», «Norma» axborot-qidiruv tizimlari, ingliz tilida elektron kugubxona mavjud:

Kutubxona 2006 yili Buxoro viloyat axborot-kutubxona markazixa ayl antiril gan.

Ahmad al-Farg'oniy nomidagi Fargona viloyat axborot –kutubxona markazi

Fargona viloyat axborot-kutubxonasi — O'zbekiston Respubyaikasining eng ko'hna kutubxonalaridan biri. Rasmiy ma'lumotlarga ko'ra, YAngi Marg'ilon (Fargona Shahrlining oldingi nomi) kutubxonasi 1899 yil iyunda — ulug' rus Shoiri A.S.PuShkin tavalludining yuz yilligi niShonlanayotgan kunlarda ochildi. Kutubxona Shahar Ommaviy muzeyining ikkita xonasida joylaShgan bo'lib, uning dastlabki kitob fondi 853 nusxadan iborat edi. 1913 yilga kelib fondagi adabiyotlar soni 5600 nusxaga etdi.

1920 yilda kutubxona Farg'ona Shahar kutubxonasi nomini oldi. 1926 yilda ToShkent Davlat kutubxonasi va Farg'ona kutubxonasi o'rtasida kitob almaShiiuvi amalga oShirildi. Fargona kutubxonasi poytaxt kugubxonasiga Ekaterina II davrida naShr etilgan kitoblarni berib, ularning o'rniga o'zbek tilida adabiyotlar oldi va natijada kutubxonada o'zbek tilidagi adabiyotlar bo'limi ochildi.

1935 yil 1 oktyabrga qadar bo'lgan holatga ko'ra kugubxonaning kitob fondi 25080 nusxadan iborat edi.

1939 yil kutubxonaga viloyat kutubxonasi maqomi berildi. Binobarin, unga qo'yiladigan talablar ham o'shdi. Ammo 1941 yilda bo'shlangan urush kugubxonani takomillashtirish bo'yicha bo'shlangan shaharni to'xatib qo'ydi. Urush yillarida kugubxona Faryuna Shahriga evakuatsiya qilingan Moskva Sharqshunoslik instituti, Moskva tibbiyot instituti, YOSHLAR instituti talabalariga, Shuningdek, yozuvchilar, shoirlar va ilmiy xodimlarga xizmat ko'rsatdi.

Urushdan keyin viloyatda kugubxonachilik sohasida ham tinch qurilish ishlari bo'shlab yuborildi. Viloyat kugubxonasining kitob fondi yildan-yilga ko'payib bordi. 1959 yil u 100000 nusxaga **etdi**. 1961 yil kutubxona fondida 107908 nusxa kitob bo'lib, Shundan 16755 tasi o'zbek tilida edi. 1967 yilga kelib kutubxonaning kitob fondi 138 ming nusxadan o'shib ketdi.

1970 yil viloyat kugubxonasi tarixida o'chmas iz qoldirdi. U 500 ming jild kitobga mo'ljallangan, maxsus jihozlangan va barcha qulayliklarga ega bo'lgan yangi to'rt qavatli binoga ko'chib o'tdi. Kutubxona tarkibi o'zgardi, xodimlar shartlari kengaydi. **SHu yil** kutubxonaga buyuk o'zbek allomasi Axmad al-Farg'oniy nomi berildi. 1977 Yil Fargona Shahrida ro'y bergan tabiiy ofat - suv toshqini kutubxona uchun chinakam fojia bo'ldi. Kutubxonaning asosiy kitob ombori suv ostida qoldi. Kutubxonaning 300 ming nusxadan ortiq kitob, risola va jurnallardan iborat fondining uchdan ikki qismi nobud bo'ldi. Kutubxona xodimlari oldiga kitob fondini qisqa vaqt ichida tiklash vazifasi qo'yildi. Kutubxona Ommaviysi bu vazifani Sharaf bilan uddaladi. Bugungi kunda Ahmad al-Farg'oniy nomidagi Fargona viloyat universal ilmiy kugubxonasi O'zbekiston Respublikasining yirik kutubxonalaridan biri xisoblanadi. Kutubxonaga xdr kuni 50—100 yangi o'quvchi a'zo bo'ladi. Kutubxonaning kitob fondi 290 ming nusxadan ortiq bo'lib, Shulardan 2372 tasi noyob kitoblardir.

Kutubxona 2006 yili Fargona viloyati axborot-kutubxona markaziga aylantirilgan.

Zaxiriddin Muhammad Bobur nomidagi Andijon viloyat axborot- kugubxona markazi

1907 yil Andijon Shahrida ilm-fanga chanqoq Ommaviychilik sa'y-harakatlari bilan va Shaxar aholisi to'plagan mablag'larga dastlabki 387 nusxa kitob fondiga ega Ommaviy kutubxona-^{ro}atxonasita shikayetildi. 1921 yil u bo'shkd kugubxona — Andijon mahalliy jadidlar sardori Abdulhamid CHO'lpon 1907 yilda asos solgan «Turon kutubxonasi» bilan birlashtirilib, Shahar kutubxonasi vazifalarini bajara bo'shladi. 1922 yilga kelib kutubxonada o'n mingga yaqin kitob, gazeta va jurnallar saqlanardi.

1917 yil kuchubxonada atigi 14 nomda gazeta va 26 nomda jurnallar jamlangan bo'lsa, oradan 50 yil o'tib 375 nomdagi jurnal va 42 nomdagi gazetalarga obuna bo'lishga erildi. Kutubxonada 3298 nusxa noyob adabiyotlar alohida sakdanib kelinmoqqa.

1941 yilda Andijon viloyati tashkil topishi munosabati bilan Shahar kugubxonasiga vashyutat kutubxonasi maqomi berildi.

50—60-yillarda viloyat kutubxonasi kutubxonalar kollektori va mahalliy kitob do'konlaridan olingan yangi adabiyotlar bilan butlandi, kitob jamg'armasi to'zigan, yirtilgan va mazmunan eskirgan adabiyotlardan tozalandi.

Kutubxona taShkil topganligining 60 yilligi arafasida (3966 yil) respublikada birinchilardan bo'lib, 500 ming nusxa kitob saklaShga mo'ljallangan yangi binoga ega bo'ldi va Shu yil kutubxonaga buyuq Shoir va davlat arbobi Zahiriddin Muhammad Bobur nomi berildi.

Viloyat kugubxonasida 2001 yil «hukuqiy axborot markazi» taShkil etildi. Hozirda bu markaz 700 nafardan ortiq kitobxonga ega. Bu markaz o'z faoliyatida O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasini o'rganiSh uchun kitobxonlarning iSh xususiyatlarini hisobga olgan holda, zarur muhim ma'lumotlar, uslubiy materiallar, hujjatlar va boShqa masalalar gozasidan ma'lumotlar bazasi taShkil qilgan.

Kugubxona 2001 yil Xalqaro kutubxonachShShk aloqalari dasturiga a'zo bo'ldi. Dasturning maksadi — O'zbekistondagi huquqiy masalalarga oid so'rovyaarni milliy dastur asosida tuliqta'minlab beriSh. Bundan taShqari, kutubxonada 2002 yil 1 yanvardan Nodavlat notijorat taShkilotlarini axborot bilan ta'minlaSh markazi o'z faoliyatini boShladi.

Kutubxona 2006 yili Andijon viloyat axborot-kutubxona markaziga aylantirilgan.

Nodira nomidagi Namangan viloyat axborot-kutubxona markazi

Namangai viloyat kutubxonasi 1918 yilda Namangan Shahridagi paxta zavodi klubi qoShida 540 nusxadan iborat kitob fondi bilan o'z faoliyatini boShlagan. 1927 yildau Shahar markaziy kugubxonasi deb e'lon qilindi 1929 yil kitob fondi ko'payib kettaShShgi sababli kutubxona alohida binoga ko'chib o'tdi. 1936 yilda kutubxonaning kitob fondi vavaqtli matbuot naShrlari 18398 taga, kitobxonlari 8695 nafarga. 1941 yilda Namangan vShyuyati taShkil topgach, Shahar markaziy kutubxonasiga viloyat kutubxonasi maqomi berildi.

50-yillardan boShlab kutubxonada muntazam raviShda ommaviy tadbirlar o'tkazib borilgan. 1960—68 yillarda kugubxona Namangan viloyati Andijon viloyati bilan qo'Shilganligi sababli Namangan Shaxar kutubxonasi hisoblangan, 1968 yilda Namangan viloyati qayta taShkil etilgach, u yana viloyat kugubxonasiga aylantirilgan.

1980 yil kutubxona uchun yangi maxsus bino iShga tuShirildi. Viloyat rahbariyatining maxsus qaroriga binoan, kutubxonaga o'zbek adabiyoti tarixida chuqur iz qoldirgan Shoira Nodirabegim nomi berildi.

Kutubxonada 11 ta bo'lim mavjud. Bular: 1. Kitob fondini to'ldiriSh bo'limi, 2. Kitoblarga qayta iShlov beriSh va kataloglaShtiriSh bo'limi. 3. Kitobxonlarni hisobga oliSh bo'limi. 4. Kitob saqlaSh bo'limi.

5. Badiiy adabiyot va san'atga oid adabiyotlar bo'limi. 6. O'smir kitobxonlar bo'limi. 7. Huquqiy axborot markazi bo'limi. 8. Axborot-bibliotrafiya bo'limi. 9. Ilmiy-uslubiy bo'lim. 10. Ijtimoiy-siyosiy, texnika va k^ShShoqxo'jaligiga oid adabiyoglar bo'limi va o'quv zali. 11. Vagqli matbuot naShrlari bo'limi va o'quv zali.

2001 yil ku^ubxona qrShida «Huquqiy axborot markazi» taShkil etildi. Markazning maqsadi — aholining xuquqiy axborotga bo'lgan talabini qondiriSh. Markaz tomonqdan «Konsttutsiyani o'rganuvchilar uchun», «Huquqiigizni bilasizmi?» nomli o'quv qo'llanmalari

chikarildi.

2005 yil 1 oktyabrga qadar bo'lgan xrlatga ko'ra, kutubxonaning kitob fondi - 587,3 ming bosma birlik, kitobxonlar soni - 11641 kiShi,

Xozirgi kunda k^tubxonada turli sohalarga oid 487 mingdan ortiq adabiyotlar, gazetalar va jurnallar, Shuningdek, audiovizual materiallar saklanmoqda. SHulardan 1254 tasi XVIII asrda naShr etilgan noyob kitoblar va qo'lyozmadardir.

Har kuni kutubxonaga yangi kitobxonlar a'zo bo'ladilar va kuniga 300—400 nafar kitobxonga kutubxona xizmatlari ko'rsatiladi. Kitobxonlarni kugubxonaga jalb qiliShda ularning yoShi, ma'lumoti, kasb-kori va qiziqishlari hisobga olinadi. Kutubxonaning kitob fondi kitobxonlar talabi, k^ziqishlari va viloyat iqgisodiga qarab to'ldirib borilmokda.

Ijtimoiy-siyosiy voqealarni targab va taigeiq qiliShda ommaviy axborot vositalari bilay bir qatorda kutubxonaning xizmatlari ham beqiyosdir. Bu iShda kitob taqdimoti, davra suhbatlari, savol-javob kechalari, bellaShuvlar, mavzuli munozara kechalari^ adabiy-badiiy mueiqiy kechalar, kitob ko'rgazmalari singari turli Shakl va usullardan foydalaniladi.

Kutubxona 2006 yili Namangan viloyat axborot-kutubxona markaziga aylakgirilgan.

Qurbon ota Ismoilov nomidagi Xorazm viloyat axborot-kutubxona markazi

Xorazm viloyat kutubxonasi mamlakatimizdagi yirik ziyo maskanlaridan biri, kutubxonaShunoslik va bibliografiya bo'yicha viloyatda ilmiy-uslubiy va muvofiqlaShtiriSh markazi hisoblanadi.

Kutubxona 1934 yil Urganch Shahar xalq maorifi bo'limi qoShida okrug kutubxonasi sifatida taShkil etilgan va dastlab 5838 nusxadak iborat kitob fondiga ega bo'lgan.

1936 yil kutubxonaning kitob fondi 16000 nusxaga etgan, u 1322 kitobxonga xizmat ko'rsatgan. 1938 yil kutubxonaga viloyat kutubxonasi maqomi berilgan. 1940 yil uning kitob fondi 40000 nusxaga etgan va kutubxona 2188 kitobxonga xizmat ko'rsatgan,

Bugungi kunda viloyat kutubxonasi tarkibida quyidagi bo'limlar faoliyat olib bormokda: 1. Kutubxona fondini to'ldiriSh bo'limi. 2. Kitoblarga iShlov beriSh bo'limi. 3. Kitoblarni saqdaSh bo'limi. 4. Ilmiy-uslubiy bo'lim. 5. Ma'lumot-bibliografiya bo'limi. 6. Kitobxonlarga xizmat ko'rsatiSh bo'limi. 7. O'smir yoShdagi kitobxonlarga xizmat ko'rsatiSh bo'limi. 8. Nodir asarlar bo'limi. 9. San'at va sportga oid adabiyotlar bo'limi. 10. QiShloqxo'jaligi va texnikaga oid adabiyotlar bo'limi. 11, Tibbiyotga oid chet tilidagi adabiyotlar o'quv xonasi. 12. Huqday axborot markazi.

Hozirda Qurbon ota Ismoilov nomidagi viloyat universal ilmiy kugubxonasining kitob fondi 497119 ta kitobdan iborat. SHulardan davlat tilidagi adabiyotlar - 80512 nusxa. Ijtimoiy-siyosiy yo'naliShdagi adabiyotlar - 114124 nusxa. Tabiiy fanlarga oid adabiyoglar — 70176 nusxa va hokazo. Kutubxonaning kitoblarni saqlaSh bo'limida 1939 yiddan keyin naShr etilgan kitoblar va vaqgli matbuot naShrlari saqlanmoqda. Kutubxona fondi yildan-yilga yangi adabiyotlar bilan boyib bormoqda.

Viloyat kutubxonasida boSh xizmat katalogi, alifbeli va sistemali kataloglar, alifbeli-iredmetli kataloglar, musiqaga oid naShrlar va gShastinkalar katalogi mavjud.

1986 yil viloyat kutubxonasi maxsus qurilgan uch qavatli yangi binoga ko'chib o'tdi.

2006 yili kugubxona Xorazm viloyat axborot-kutubxona markaziga aylantirildi.

kutubxonasi taShkil qilindi. Bu davrga kelib kutubxonada 5 nafar kutubxonachi mehnat qidar, kitob fondi 40 ming nusxaga etgan, kitobxonlar 500 nafarni taShkil etardi.

1950 yilda kutubxona katalogini tuziSh ipShari boShlab yuborildi. SHu yil kutubxonaga bibliograf Shtati berildi. 1957 yil kutubxonada kitoblarni qayta iShlaSh bo'limi, 1960 yil — bibliografiya bo'limi taShkil qilindi. 1964 yildan kutubxonada surxondaryolik Shoir va ezuvchilar ijodiga doir kartoteka yuritila boShlandi. 1984 yilda kutubxonaning ma'lumot-bibliografiya apparati quyidagi katalog va kartotekalardan iborat edi: 1. Rus tilidagi kitoblarning alifbeli katalogi. 2. O'zbek tilidagi kitoblarning alifbeli katalogi. 3. 1979 yilgacha olingan rus tilidagi kitoblarning sistemali katalogi va hrkazo.

Adib Sobir Termiziy iomidagi Surxondaryo viloyat axborot-kutubxona markazi

Viloyat kutubxonasi 1936 yil Termiz Shaxar kutubxonasi sifatida taShkil etilgan. Kutubxonaning dastlabki kitob fondi 20 ming nusxadan iborat bo'lgan. Viloyat ijroqo'mShShng 1942 yil 1 yanvarda buyruti bilan Termiz Shahar kutubxonasi negizida Surxondaryo viloyat 1991 yil Surxondaryo viloyat kutubxonasiga adib Sobir Termiziy nomi berildi.

Kutubxonada o'lkaShunoslikka oid adabiyotlar fondi taShkil qilingan bo'lib, u doimiy raviShda to'ldirib boriladi. O'lkaShunoslikka oid adabiyotlarni targ'ib qiliSh maqsadida «Surxondaryo - kecha, bugun, ertaga», «Surxondaryoning madaniy xdyoti» kabi mavzularda doimiy kitob ko'rgazmalari taShkil qilingan. Respublikamiz mustaqillikka eriShgan kundan boShlab kutubxonada O'zbekiston Resiublikasida qabul qilingan qonunlar, farmonlar va qarorlarning kartotekasi yuritilmoqda.

1994 yil aprely-may oylarida viloyatdagi kutubxonalarning xodimlary malakasini oshirish maqsadida viloyat kutubxonasi qoshyda besh kunlik o'quv seminari taShkil qilindi.

Adib Sobir Termiziy nomidagi viloyat universal ilmiy kutubxonasi 2006 yili viloyat axborot-kutubxona markaziga aylantirildi.

Sayido Nasafiy nomidagi Qashqadaryo viloyat axborot-kutubxona markazi

Kutubxona 1943 yil Shahar kutubxonasi sifatida taShkil etilgan. 1954 yildan buyon chop etilgan gazet va jurnallar muqovalangan holda saqlanib kelmoqda. 1964 yili Surxondaryo viloyatidan Qashqadaryo viloyati ajralib chiqib, mustaqil viloyat maqomini olgach, Qashqadaryo Shahar kutubxonasi negizida viloyat kutubxonasiga asos solindi. Kutubxonaning dastlabki kitob fondi 9 ming nusxadan iborat bo'lgan. Kitob fondini boyitishga vohadagi jamoat taShkilotlari, mehnat jamoalari jalb qilindi. 1965 yil boShiga kelib kutubxonada jamlangan kitoblar soni 87520 nusxadan oshib ketdi.

70-yillarda viloyat kutubxonasining doimiy kitobxonlari soni 300 ming nafarga etdi, kitob fondi esa 800 ming nusxadan oshdi, Bu ko'rsatkich jamiyat hayotida kitobning roli tobora oshib borayotganidan, fuqarolarning dunyoqarashiga, yosh avlodning, turli kasb egalarining madaniy saviyasini yuksaltirishga kutubxonani ijobiy ta'sir ko'rsatayotganidan dalolat berardi.

1970—80 yillarda kutubxonaning moddiy bazasini mustahkamlash borasida katta ishlar amalga oshirildi. Viloyat kutubxonasituman, tarmoq kutubxonalari xodimlarining bilimlarini mustahkamlash va malakashtirish oshirish ishiga rahbarlik qildi. Joylarda kutubxona taShhabbusi bilan, turli madaniy-ma'rifiy tadbirlar, kitob ko'rgazmalari, o'quvchilar bilan uchrashtirishlar

o'tkazildi, odamlarning kutubxonalar to'g'risidagi fikri o'rganildi, mahallalar, qishloqlar va korxonalarga ko'chma kutubxonalar ta'skil etildi.

1980 yil kutubxona uchun tub burilish yili bo'ldi. U 500 ming nusxa kitob saqlash uchun mo'ljallangan uch qavatli yangi binoga ko'chib o'gdi. Bu erda to'qqizta bo'lim ta'skil etildi. Bular: 1. Ilmiy-uslubiy bo'lim. 2. Fondni yangi adabiyotlar bilan to'ldirish bo'limi. 3. Yangi adabiyotlarga ishlov berish bo'limi. 4. Shahar abonement bo'limi. 5. O'quv zali. 6. O'smirlar bo'limi. 7. Vaqtli matbuot bo'limi. 8. Bibliografiya bo'limi. 9. Qiroatxona.

O'zbekiston muetaqillikka erishgach, kutubxonaga qashqadaryolik mashhur adib Sayido Nasafiy nomi berildi. 2003 yil viloyat hokimi qarori bilan viloyat kutubxonasini kapital ta'mirdan chiqarildi. Viloyat rahbariyati bu ishga 250 million so'm, yangi adabiyotlar, kitob javonlari, zamonaviy texnika xarid qilishga 80 million so'm mablag ajratdi. Kutubxonaning barcha xonalari, 6-o'quv zalari zamonaviy tarzda bezatilgan.

Kutubxona jami fondi 41849 nomda 302868 ming nusxadan iborat kitob fondiga ega. Shulardan 213979 nusxasi o'zbek tilida, 88669 tasi rus tilida adabiyotlardir. Aholiga axborot-kutubxona xizmati ko'rsatish bilan 60 ta xodim shug'ullanadi va 30247 ta kitobxonga xizmat ko'rsatiladi. Kutubxonaning kompyuter markazi Internet tarmog'iga ulangan bo'lib, uning yordamida kitobxonlar mamlakatimiz, jahon kutubxonalari va axborot markazlari bilan bog'lanishlari mumkin. Viloyat kutubxonasi luman va tarmoq kutubxonalari uchun ilmiy-uslubiy markaz vazifasini bajaradi, tavsiyalar, kitoblar haqida qisqacha ma'lumotlar tayyorlab, quyi bo'g'in kutubxonalariga tarkatadi!!.

Kutubxonada turli mavzularda tadbirlar, seminarlar, taniqli madaniyat arboblari, siyosatchilar va adiblar bilan uchrashuvlar o'tkazish an'ana tusini olgan. Viloyat kutubxonasida o'tkazilgan tadbirlarning barchasi videotasvirga tushirilib, tuman kutubxonalariga jo'natiladi.

Bugungi kunda kutubxonada kadrlar masalasi ham o'z echimini topyalti. Bu erda 70 nafar xodim mehnat qiladi. Shulardan 6 nafari — oliy ma'lumotli mugassis, qolgan xodimlar kutubxonachilik bo'yicha o'rta maxsus ma'lumotga ega. Viloyat kutubxonasida xodimlar malakasini oshirish masalasiga ham jiddiy e'tibor beriladi.

2006 yilga kelib viloyatda 462 ta ommaviy kutubxona markazlashtirilgan kutubxona tizimlariga birlashtirilgan holda faoliyat ko'rsatdi. Ularning umumiy kitob fondi 3 mln. 200 ming nusxadan ziyod.

Kutubxona 2006 yili Qashqadaryo viloyat axborot-kutubxona markaziga aylantiriladi.

AliSher Navoiy pomidagi Sirdaryo viloyat axborot-kutubxona markazi

Sirdaryo viloyat kutubxonasi 1963 yil fsvralda N.A.Nekrasov nomidagi tuman kutubxonasi negizida ta'skil etilgan. 1964 yilgacha kutubxona qiroatxona, bolalar bo'limi va filiallarsiz 16 kv. m. maydonda joylashgan. Fondi 1634 hisob birligidan ta'skil topgan, kitobxonlar soni 50 kishi, shu jumladan 15 tasi bolalar bo'lgan.

1964—1976 yillarda kutubxona 5-son maktab sport zalining maydoni 180 kv. m.dan iborat bo'lgan moslashtirilmagan binosida ish olib bordi. SHatlar ro'yxati bo'yicha kutubxona shg 15 kii nshlashi lozim bo'lsa-da, amalda vakansiyalar ko'p bo'lgan. 10 kv. m. maydonda 5 kishi (adabiyotlarga ishlov berishda 2 kishi, uslubiy-bibliografik bo'limda —3 kishi) ishlagan. 20

kv. m. maydonli o'quv zali bo'lgan, direktor xonasida 10 ming nusxa kitobdan iborat bolalar kutubxonasi fondi joylashtgan. Bu erda etti kishi ishlagan.

1970 yil noyabrda kutubxonaga sobiq statistika bo'shqarmasining 200 kv. m. maydonli binosi ajratildi. 1974 yilgacha bo'lgan holatga ko'ra kutubxonada jamlashtirish, adabiyotlarga ishlov berish va kataloglangirish, ilmiy-uslubiy, ma'lumot-bibliografiya, xizmat ko'rsatish bo'limlari ish olib borgan. 1974 yil fevralda ma'lumot-bibliografiya bo'limi, qishloq xujalik va texnik adabiyotlar sektori ajralib chiqdi. 26 kishidan iborat shariat belgilandi. Fond 58700 hisob birligiga etdi. Kutubxonada alifbeli va sistemali kataloglar, universal (rus tilidagi gazeta-jurnal maqolalari), «Sirdaryo viloyati» o'lka shunoslik kartotekalari bor edi.

Kutubxonada o'quv zali va sirtqi abonement tashkil etildi: Ikkita ko'chma kutubxona ishlab turdi.

1987 yil Sirdaryo viloyat kutubxonasiga Guliston Shahriining markazida zamonaviy jihozlangan yangi namunaviy bino ajratildi. Shu yilning 5 noyabri kutubxona tarixida muhim sana bo'lib qoldi. 400 ming jild kitobga mo'ljallangan yangi namunaviy binoga ko'chib o'tgan kugubxonaga buyuk o'zbek nyuri AliSher Navoiy nomi berildi; Yangi zamonaviy bino ommaviy tadbirlarni yanada sifatliroq o'tkazish, pullik xizmat turlarini, mehnatni tashkil etishning yangi shakllarini amalga oshirish imkonini berdi.

VShyuyat kutubxonalari o'quvchilarning ehtiyojlarini qondirish maqsadida xizmat ko'rsatishning ilg'or shakllari, chunonchi: brigada abonementi, oilaviy formulyar, kollektiv abonement, sinf formulyari qo'llanila boshlandi. Kutubxona asta-sekin xo'jalik yuritishning yangi mexanizmiga o'tdi.

Hozirgi vaqtda kutubxonaning umumiy foydali maydoni 5 ming kv. m. bo'lgan ikki 1-fvati binosida ixtisoslashtirilgan o'quv zalari va musiqaviy mehmonxonaga ega bo'lgan 7 bo'lim ish olib bormoqda.

1992 yil kutubxonada marketing bo'limi ochildi. Bo'lim xodimlari Moskva va Riga Shaharlarida o'qib, biznes va marketing bo'yicha mutaxassislar diplomini olib keldilar. Kutubxonani ta'mirlash ishlari yakunlandi. Yumshoq mebel, nusxa ko'chirish uskunasi va birinchi kompyuter xarid qilindi. Marketing bo'limi ishidan olingan daromadlar hisobidan xodimlarga moddiy yordam berildi, ommaviy tadbirlar o'tkazildi. Pullik xizmatlar kursatishdan tushgan yillik daromadning 30 foizi kutubxona xodimlari xizmatiga qo'shimcha haq to'lashga, qolgan pullar esa, ommaviy tadbirlar o'tkazish, kutubxonachilarning mehnat sharoitini yaxshilashga yo'naltirildi.

Metodik ish —Sirdaryo viloyati kutubxonalari uchun metodik markaz sifatidagi kutubxona faoliyatining asosiy yo'nalishlaridan biri. Bu ish viloyatda kutubxonachilik ishini takomillashtirishga ko'makdan o'tkazish, fan, ishlab chiqarish va madaniyatni rivojlantirish manfaatlarida kutubxonalarning axborot ishlari va axborot resurslarini yaxshilash maqsadida amalga oshiriladi.

Kugubxonaning metodik ishi kugubxonachilik ishining holatini tadqiq va taxsil qilish, kutubxonachilik va axborot sohasidagi va ilg'or tajribani umumlashtirishga asoslanadi va quyidagilarga qaratiladi:

—kutubxonalarning axborot va madaniy-ma'rifiy muassasalar tayanchi sifatidagi rolini oshirish;

—viloyat ahrlisiga ku^ubxona-bibliografiya va axborot xizmatlari ko'rsatiShni takomillaShtiriSh, kugubxonalar va axborot xizmatlari tarmog'ini rivojlantiriSh va mustahkamlaSh;

—mehnatni rejalaShtiriSh, taShkil etiSh va boShqariSh tizimlarini takomillaShtirShp asosida kutubxonalarning iSh samaradorligi va sifatini oShiriSh,

Sirdaryo viloyat kutubxonasi metodik markaz sifatida mintaq kutubxonalariga metodik, konsultativ va amaliy srdam ko'rsatadi, o'z yo'naliShi bo'yicha ilror tajriba maktablari taShkil etadi, o'z iSh tajribasini tarqatadi, metodik naShrlar tayyorlaydi, metodik tavsiyalarni amalga joriy etShp chora-tadbirlarini amalga oShiradi, viloyat kutubxona xodimlarining anjumanlari, ilmiy-amaliy konferençiyalarini taShkil etadi, joylarda metodik va amayaiy erdam ko'rsatadi.

1975 yil Sirdaryo viloyat kugubxonalar tarmog'ida 202 kutubxona faoliyat ko'rsatgan bo'lsa, 1991—1999 yillar davomqqa bu ko'rsatkich 241tagaetdi.

1999yil	Jizzax	viloyati	tarkibida	yangi	ma'muriy-vdudiy	
birlik	~*YAngiobod»	tumani	taShkil	etiliSh	munosabati	bilan
Sirdaryo	viloyat	κ>^g>'bxonalar	tarmorida	o'zgariiShr	yuz	berdi.
tumani	markaziy	kutubxonalar	tarmogiga	qaraShli	71	ming

nusxa
fondan iborat 12 kutubxona Jizzax viloyatiga o'tkazildi.

2000yil	ommaviy	kutubxonalar	tarmoSh	kichik	filiallarnikg	
tugatiliShi	va	ularning	yiriklapgtiriliddi	natijasida	yana	23
kutubxonaga	qisqardi.	Hozirgi	vaqtda	bu	erda	198

kutubxona iSh
olib bormokda.

Sponsorlar yordami hisobiga κ>tubxonalar zamonaviy.elektron uskunalar bilan jihozlandi. Bul"ungi kunda viloyat kutubxonalari ixtiyorida 8 komp'yuter, Shu jumladan AliSher Navoiy nomidagi viloyat kutubxonasida —4 komp'yutsr, viloyat bolalar kutubxonasida —3 komp'yuter, Sayhunobod markaziy κ^tubxonalar tarmog'ida 1 komp'yuter bor.

Kutubxona 2006 yili Sirdaryo viloyat axborot-ku^l-ubxona markaziga aylantirildi.

SHarof RaShidov nomudagi Jizzax viloyat axborot- kutubxona markazi

1973 yil hukumat qaroriga binoan Jizzax viloyati taShkil etildi. SHo' yilning o'zida viloyat kutubxonasini taShkil qiliSh bo'yicha ishlar boShlab yuborildi, Jizzax Shahar 2-son kutubxonasi negizida taShkil qilingan viloyat kutubxonasi 1974 yil 2 sentyabrda ochildi. Kutubxonaning dastlabki kitob fondi 12 ming 200 nusxadan iborat bo'lgan. SHu yil kutubxonada quyidagi bo'limlar faoliyat ko'rsatgan: 1. Xizmat ko'rsatiSh bo'limi. 2. O'quv zali. 3. Uslubiy-bibliografiya bo'limi, 4. Adabiyotlarga iShlov beriSh va fondlarni to'ldiriSh bo'limi. Kutubxonada 14 xodim mehnat qilgan.

Viloyat kutubxonasida 1976 yildan o'lkaShunoslikka oid «Jizzax va jizzaxliklar», «Jizzax viloyagi» kartotekalari, alifbeli va sistemali kataloglar yuritiladi.

1990 yil o'smirlar bilan iShlaSh bo'limi taShkil etildi. Bu bo'lim 14 yoShdan 21 yoShgacha bo'lgan kitobxondarga xizmat ko'rsatadi.

Mustaqidlik yillarida kutubxona xodimlarining ma'lumot darajasi ancha oShdi. Bunga Shu jumladan Jizzax Pedagogika kolleji va Badiiy san'at bilim yurtida kutubxonachilar tayyorlaydigan guruxlar ochiliShi ham imkoniyat yaratdi.

Bugungi kunda kugubxona viloyat ma'rifat va ma'naviyat markaziga aylangan. Kugubxonaning o'quv va ko'rgazma zallarida ilmiy-amaliy konfereniiyalar, ijodkor ziyolilar bilan uchraShuvlar, davra suhbatlari, kitob taqdimalari o'tkazyladi. Kutubxona fondlari asosida kurgazmalar, fotoekstyuziiniyalar taShkil etiladi.

2001yil viloyat kutubxonasi qoShida Axborot-resurs markazi ochildi. Uning maqsadi Jizzax viloyati mehnatkaShlarining fuqaro sifatidagi faolligini oShiriShga ko'maklaShiShdan iborat. Markaz Jizzax Shaxri va viloyatidagi nodavlat, notijorat taShkilotlariga axborot, maslahat va texnika yordami ko'rsatadi.

2005 yili viloyat hokimi tomonidan "Mehr murruvat yili" munosabati bilan binosi ta'mirlandi hamda kutubxonaning texnika vositalari kompyuterlar, skayner, kseroks, faks, o'quv zallarini isitiSh -sovutiSh yangi zamonaviy texnika bilan yangilandi, IRBIS dasturi ham olinib iShga tuShirildi, xodimlar maxsus dasturda iShlaShlari uchun o'qitildi.

SHu yil viloyat kutubxonasi huquqiy axborot markazi taShkil etiSh loyihasini amalga oShirdi. 2003 yil kutubxona qoShidagi Axborot-resurs markaziga Jizzax Shahri mahallalarida seminarlar taShkil etiSh va Ynternet tarmogi bilan aloqa bog'lab turiSh uchun 12036 AQSH dollari miqdorida ikkinchi grant berildi,

Kutubxona 2006 yili Jizzax viloyat axborot-kugubxona markaziga aylantirildi.

Abdulla Qodiriy nomidagi Navoiy viloyat axborot-kutubxona markazi

Navoiy vylryat hokimligining 1992 yil 27 maydagi qaroriga asosan viloyat birlaShgan kutubxonasi taShkil qilindi. Viloyat kutubxonasi 263,3 ming nusxa kitob fondi, 32 nafar kugubxona xodimlari bilan iSh boShladi.

Viloyat hokimligining Madaniyat va sport ishlari boShqarmasi tasarrufida 253 ta kutubxona, Shu jumladan bitga universal ilmiy va bitta bolalar **kutubxonasi** viloyatning ko'p millatli aholisiga xizmat ko'rsatib keldi. SHulardan 43 ta kutubxona Shaharda, 210 ta kugubxona qiShloqlarda joylaShgan. 252 ta kutubxona moslaShtirilgan binolarda, bir kutubxona maxsus loyiha bo'yicha qurilgan binoda joylaShgan.

2005 iilga kelib viloyatdagi kutubxonalarning umumiy kitob fondi. 1.794.195 nusxaga etdi. SHundan 1.112.099 nusxasi o'zbek tilidagi adabiyotlardir-

Viloyat universal ilmiy kutubxonasida quyidagi bo'limlar mavjud: 1. Ma'muriy va xo'jalik bo'limi. 2. Ilmiy-uslubiy bo'lim. 3. Kitoblarni saqlaSh bo'limi. 4. -Kitobxonlarga xizmat ko'rsatiSh bo'limi. 5. O'lkaShunoslik va bibliografiya bo'limi. 6. Kitoblarga iShlov beriSh bo'limi.

Navoiy viloyat Madaniyat va sport ishlari boShqarmasi tazimidaga 253 ta kugubxona tarmog'ida 429 nafar kutubxonachi xodimlar faoliyat ko'rsatib keldi. Ulardan 56 nafari oliy ma'lumotli, Shu jumladan 49 nafari oliy maxsus ma'lumotli, 267 nafari o'rta maxsus ma'lumotli, 99 nafari o'rta ma'lumotli xodimlardir.

2003—2005 yillarda ToShkent Davlat Madaniyat institutining malaka oShiriSh fakul'tetida 7 nafar kutubxonachi xodimlar malaka oShirib keldilar.

Abdulla Qodiriy nomidagi viloyat universal ilmiy kutubxonasida jami 38 nafar xodim mehnat qiladi. SHulardan 24 nafari kutubxonachi xodimlardir. Ulardan 7 nafari oliy, 5 nafari oliy maxsus, 17 nafari o'rta maxsus ma'lumotga ega.

Kugubxona 2006 yili Navoiy viloyat axborot-kugubxona markaziga aylantiriddi.

Ta'lim muassasining axborot resurs markazlari

Uzbekiston Respublikasi Prezidentining “Respublika axlisni axborot-kutubxona bilan a'minlaShni aShkil etiSh tugrisida”gi 2006 yil 20 iyundagi qarori asosida Ta'lim muassasining axborot resurs markazlari (ARM) deb ataladi.

ARM ta'lim muassasi raxbarligida uz iShini taShkil etadi va ta'lim muassasining tarkibiy bulinmasi sifatida mablag bilan ta'minlanadi. ARM uz faoliyatida Uzbekiston Respublikasi Konstituiyasiga, konunlariga, ta'lim muassasalari boShkaruv organlarining qarorlari, buyruklari va boShka me'yoriy-xuquqiy xujjatlariga, ta'lim muassasi ustaviga, raxbariyatning buyruklari va farmoyishlariga, ichki tartib koidalariga xamda Nizomda kursatilganiga amal kiladi.

ARM uz faoliyati Bilan axolining barcha katlamlariga axborot resurslari va kutubxona fondidan erkin foydalaniSh xukuiga egaligini ta'minlaydilar. Axborot resurs markazlari va kutubxonalar fondidan foydalaniSh tartibi, axoliga xizmat kursatiSh jarayonlari, foydalanuvchilarning xukuklari va javobgarligi ARMLardan va kutubxonalardan foydalaniSh koidalarida belgilangan.

ARMga umumiy raxbarlik kiliSh Uzbekiston Respublikasi Oliy va urta maxsus ta'lim vazirligi, Oliy va urta maxsus ta'lim vazirligining Urta maxsus, kasb-xunar ta'limi markazi xamda Xalk ta'limi vazirligi tomonidan amalga oShiriladi.

Barcha idoralarning ARMLari iShiga umumiy taShkiliy-metodik raxbarlikni, ularning ishlarini muvofiklaShtiriShni Uzbekiston Respublikasi Vazirlar Maxkamasi xuzuridagi Respublika axborot-kutubxona tizimi faoliyatini muvofiklaShtiriSh buyicha Idoralararo kengaSh idoraviy va xududiy metodik markazlar tizimi orkali olib boriladi.

Uzbekiston Milliy kutubxonasi- barcha idoralar uchun respublika metodik markazi, Idoralararo kengaShning iShchi organlari orkali; Mirzo Ulugbek nomidagi Milliy Universitetning ilmiy kutubxonasi – Oliy ukuv yurtlari ARMLarining metodik markazi orkali;

Urta maxsus, kasb-xunar tizimi kadrlarini kayta tayorlaSh va malakasini oShiriSh instituti – Urta maxsus, kasb-xunar ta'limi muassasalari ARMLarining metodik markazi orkali;

Respublika ilmiy-pedagogika kutubxonasi – Umumta'lim ukuv yurtlari muassalari ARMLarining metodik markazi orkali;

Korakalpogiston Respublikasi, viloyatlar va ToShkent Shaxar axborot-kutubxona markazlari – mintakaviy metodik markazlar orkali amalga oShiriladi.

Ularning asosiy vazifalari:

ARM va kutubxonalari axoliga xizmati ko'rsatadiShda yangi axborot texnolgiyalaridan foydalangan xolda foydalanuvchilarning muntazam ta'lim oliShiga va mustakil raviShda ta'lim oliShiga kumaklaShiShida aloxida o'rin tutadi.

ARM va kutubxonalarini mamlakat axborot-kutubxona muassasalari tizimidagi o'rni kitob jamg'armasining ko'p-ozligi yoki foydalanuvchi kitobxonlarning soni bilangina emas, balki asosan bu muassasalarning milliy ma'naviy-axlokiy kadriyatlarni keng targ'ib kiliSh va xalkning madaniy tarixy merosidan baxramand buliShini ta'minlaSh, ma'naviy boy va uygun kamol topgan Shaxsning ijodiy usiShi uchun imkoniyatlar yaratiSh, xamda uz

xududida yaShovchi axoliga kitob xizmati ko'rsatiShdagi taShkilotchilik roli bilan xam belgilanadi.

Kutubxona –axborot madaniyatini tarbiyalaSh, foydalanuvchilarni axborotlar kidiriShning zamonaviy metodlariga ukitiSh, axoliga bevosita kutubxonachilik xizmati ko'rsatiSh, turli muassasalar va taShkilotlar jamoasiga uyuShgan xolda kutubxonachilik xizmati ko'rsatiSh, kitobxonlarning talab va extiyojlarini kutubxonalararo abonement va ko'chma kutubxonalar orkali kondiriShda yordamlaShiShdir. Ular abonementda yoki kiroatxonada kitobxonlarga bevosita xizmat ko'rsatiSh va kitobni ommaviy raviShda targib kiliSh bilan bir katorda, kitobxonlarga markaziy naShrlaridan foydalangan xolda muassasalarga xamda barcha axoliga yordam beriSh maksadida ma'lumot - bibliografiya iShini olib boradilar.

Kutubxona –axborot jarayonlarining zamonaviy texnologiyalarini va komp'yuterlaShtiriShni joriy etiSh asosida ishlarni takomillaShtiiSh maksadida axolining keng ommasiga yangi texnologiyani uzlaShtiriSh uchun axborotlar bermokda xamda tezkorlik bilan komp'yuterda iShlaSh texnikasini targib kilmokda.

Ta'lim muassasi soxasiga va foydalanuvchilarning axborotlarga bulgan extiyojlariga muvofik axborot-kutubxona fondini ShakllantiriSh. Axborot resurslari bilan ta'minlaSh va kitob bilan xizmat ko'rsatiShni yo'lga ko'yiSh bu axborot-kutubxona iShining aloxida vazifasi bo'lib, u o'ziga xos xususiyatlarga ega. ARMLar va kutubxonalar barcha toifa foydalanuvchi kitobxonlarning bilimga bo'lgan umumiy extiyojlarini kondiradigan ma'lumotlarni kidiriSh aparatini, ma'lumotlar bazalarini, elektron kataloglar va kartotekalarni, Web saxifalarni taShkil etiSh ishlarini yuritadilar. ARMLar va kutubxona Shoxobchalari tuziliShi jixatidan juda muxim bo'lib, dexkon fermer va Shirkat xo'jaligiga kitob xizmati ko'rsatiShning sifati va samaradorligini oShiriShning asosini taShkil etadi.

Madaniy, ta'lim, axborot va dasturlar, loyixalar, akciyalarni birgalikda amalga oShiriSh, Shuningdek foydalanuvchi- kitobxonlarning xujjatlariga va axborotlarga extiyojlarini yanada tulikrok kondiriSh uchun ARMLar, axborot-kutubxona markazlari (AKM), kutubxonalar, ta'lim muassasalari, uzini uzi boShkariSh organlari, ijtimoiy ta'minot xizmatlari, milliy madaniy markazlar bilan xamkorlikni, faoliyatni muvofiklaShtiriSh va kooperaciyaShni rivojlantiriSh.

Kutubxona xizmatlari turlarini kengaytiriSh, ARMni texnik jixozlaSh, kutubxona axborot jarayonlarini komp'yuterlaShtiriSh asosida xizmat kursatiShning sifatini oShiriSh. KiShlok xo'jalik iShlab chikariShini yanada yuksaltiriSh, kiShlokda iqtisodiy munosabatlarni tarakkiy ettiriSh, kiShlok axolisining madaniyatini o'stiriSh manfaatlari kutubxonachilik iShi va kitob targibotini takomillaShtiriShni talab kiladi. Bu talab amalda: axborot resurs markazlari tomonidan axolining iShlab chikariShga bulgan saviyasini yanada ko'tariSh, ularga axborot-kutubxona xizmati ko'rsatiShda kutubxonalarning butun axoli orasida iShlaShga imkon beradigan usul va uslublarni xamjixatlik bilan tarakkiy ettiriSh xamda kitoblarni, axborot resurslarini dexkon fermer xo'jalik va Shirkat xo'jaliklariga yakinlaShtiriSh;

1) axborot- kutubxona, axborot resurs markazlari va kutubxonalarning jamgarmalarini maqsadga muvofik to'ldiriSh va ulardan axolining to'likrok foydalaniShini taShkil etiSh;

2) axborot resurs markazlarini axoli yaShaydigan xamma joylarga xizmat ko'rsatadigan kilib iSh yuritishlari bilan amalga oShiriladi.

Ularning asosiy funkuiyalari;

ARM va kutubxonalar elektron axborot resurslar fondini tuldiriSh, tizimlaShtiriSh, kataloglaShtiriShni amalga oShiradi. Elektron kataloglaShtiriSh bibliografik axborotni takdim etiSh va uzatiShning xalkaro formatlari (MARC-21 formatlari) tlablariga katbiy muvofik xolda olib boriladi.

Ukuv zallarida, abonementlarda xamda yagona kitobxon bileti buyicha kitoblar beriSh Shoxobchalarida, yakka va guruxlar buyicha xizmat kursatiSh metodlarini kullangan xolda, foydalanuvchilarga tabakalaShtirilgan xizmat kursatiShni taShkil etadi.

ARM foydalanuvchi-kitobxonlarning axborotlarga bulgan extiyojlarini kondiriSh maksadida tulik matnli ma'lumotlarning original tematik elektron bazalarini yaratiSh yuli bilan umuta'lim muassasalarining axborot resurslarini ShakllantiriSh mumkin.

Foydalanuvchilarni asosiy kutubxona-axborot xizmatlari bilan bepul ta'minlaydi;

Axborot resurslar fondi, katalog tizimi, mavzular buyicha, soxalar buyicha kartotekalari tizimi va kitobxonni axborot bilan ta'minlaShning xar xil Shakllaridan foydalangan xolda fondni tarkibi tuziliShi tugrisda keng axborot beradi;

Matbaa asarlari va boShka xujjtlarni kidiriSh va tanlaShda maslaxat yul-yurik kursatadi;

kutubxona fondlaridan xujjatlarni vaktincha foydalaniSh uchun beradi;

boShka AKM, ARM va kutubxonalardan kutubxonalararo abonement buyicha xujjatlar, kitoblarni almaShadi;

ta'lim muassasining ilmiy va ukuv ishlariga yordam sifatida bibliografik kursatkichlar, adabiyotlar ruyxatini tuzadi, tematik, adresli va boShka bibliografik ma'lumotlar beradi, bibliografik obzorlar, axborot kunlarini, mutaxassislar kunlarini, xar xil adabiy-badiiy kechalar, kizikishlar buyicha kechalar, savol-javob kechalarini, suxbatlarni utkazadi, kitob kurgazmalarini, kitob takdimotlarni taShkil etadi;

foydalanuvchilar, raxbariyat, professor- ukituvchilar tarkibi, ilmiy xodimlar va aspirantlarning axborotlarga bulgan extiyojini aniklaydi, urganadi va muntazam raviShda talablarini kondiradi.

foydalanuvchilarga pullik xizmat kursatiShni belgilangan tartibda olib boradi. Kichik va urta biznes korxonalariga, uyuShmalar va boShka taShkilotlarga Shartnomalar buyicha kutubxona-axborot xizmati kursatiShni taShkil kiladi. Kitobxonlarga kutubxonalararo abonement buyicha, Shu jumladan elektronpochtadan foydalangan xolda xizmat kursatadi.

axborotni kidirib topiSh, ularni mustakil ta'lim oliShda, ukuv jarayonida va ilmiy ishlarda kullaniSh, kutubxonaning ma'lumotnoma-bibliografik apparatiga, axborot tizimlariga va malumotlar bazalariga tayaniSh kunikmalarini Shakllantiradi.

Foydalanuvchilar uchun informatika, kutubxonaShunoslik va bibliografiya asoslari buyicha maShgulotlar taShkil kiladi.

Mintaqaning boShqa ARM, AKM va kutubxonalari bilan muvofiqlaShtirilgan hoda aholining kitoblarga bo'lgan talablari, Shuningdek ta'lim kasb-hunar dasturlari, o'quv rejalari hamda ilmiy tadqiqotlar tematikalariga muvofiq fondni to'ldiriShni ta'minlaydi.

O'quv, ilmiy, davriy, ma'lumotnoma, badiiy adabiyotlar va boShqa turdagi naShrlarni sotib oladi.

Fondni to'ldiriSh manbalarini mustaqil raviShda belgilaydi. ARM, AKM, kutubxonalar hamda respublikadagi boShqa muassasa va taShkilotlar bilan kitoblar ayirboShlaShni, Shuningdek zaruriyatga ko'ra xorijiy mamlakatlarning kutubxonalari va taShkilotlari bilan xalqaro kitoblar ayirboShlaShni amalga oShiradi.

Fondni to'ldiriSh rejalariga tuzatishlar kiritiSh, ta'lim muassasalari uchun adabiyotlar chiqariShni rejalaShtiriSh hamda foydalanuvchilarning axborotlarga bo'lgan ehtiyojlarini qondiriliSh darajasini o'rganadi. Barcha toifadagi foydalanuvchilarning o'quv va ilmiy-ommabop adabiyotlar bilan ta'minlanganligini tahlil qiladi. Ilg'or axborot-kutubxona texnologiyasini, tadqiqot ishlari natijalarini joriy etadi. Kitobxonlar qiziqishlarini o'rganiSh maqsadida so'ziologik tadqiqotlar o'tkazadi.

Fondni hisobga oliSh va joylaShtiriShni amalga oShiradi, ularning saqlaniShini, saqlaSh rejimini, xujjatlar nusxasini oliShni va CD/DVD kompakt disklariga ko'chiriShni ta'minlaydi.

Xujjatlarni hisobdan chiqariShning ta'lim muassasasi rahbariyati bilan keliShilgan tartibga binoan, amaldagi me'yoriy va huquqiy hujjatlarga muvofiq hujjatlarni kutubxona fondidan chiqaradi yoki almaShtiradi. Sohaga oid bo'lmagan va ortiqcha, o'xShaSh nusxa adabiyotlarni qayta taqsimlaShni amalga oShiradi.

Fondlarni Shali bibliografik ma'lumotlar bazalarini elektron katalogda aks ettiriSh yordamida an'anviy va elektron manbalarda kataloglar va kartotekalar tizimini yuritadi.

Kitobxonlarga iSh usullarining avtomatlaShtirilgan tizimida tezkorlik bilan turli xizmatlar ko'rsatiSh imkonini beradigan respublika yig'ma kataloglarini, Shu jumaladan elektron kataloglarni tuziShda qatnaShadi.

ARMLar, ilmiy jamiyatlar, ta'lim muassasalarining jamoat taShkilotlari, respublika AKMLari bilan ijodiy va axborot aloqalari rivojlantiradi.

Kutubxonalar, arxivlar, ma'lumotlarning axborot bazalariga ega bo'lgan boShqa korxonalar, muassasalar, taShkilotlar bilan amaldagi qonun xujjatlariga, davlat dasturlariga, Shuningdek muassasalar va taShkilotlar o'rtasida tuzilgan Shartnomalarga muvofiq o'zaro hamkorlik qiladi.

ARMLarning huquq va majburiyatlari

ARMLar quyidagi huquqlarga ega:

-Nizomda ko'rsatilagn maqsadlar va vazifalarga muvofiq o'z faoliyatining mazmunini va aniq Shakllarini mustaqil raviShda belgilaSh;

-ARMLar tuzilmasini, Shtat ro'yxatini va undan foydalaniSh qoidalarini iShlab chiqiSh hamda ularni ta'lim muassasasi rahbariyati tomonidan tasdiqlaSh;

-markazga berilagn mablag'larni tasarruf etiSh;

-yagona tarif setkasi asosida, mehnatga haq to'laSh fondi doirasida lavozim maoShlarini; lavozim maoShlariga ustamalar va qo'Shimcha to'lovlarni; xodim larni mukofotlaSh tartibi va miqdorlarini belgilaSh;

-foydalanuvchilarga noyob va qimmatli naShrlarni beriShda, Shuningdek ARMDan foydalaniSh qoidalarida belgilangan boShqa hollarda garov summasini belgilaSh;

-ARMLardan foydalaniSh qoidalariga muvofiq foydalanuvchilar tomonidan ARMga etkazilgan zararni undiriSh turlari va miqdorlarini belgilaSh;

-yuridik va jismoniy Shaxslar bilan Shartnomalar as osida ARMning kutubxona fondidan foydalaniSh Shartlarini belgilaSh;

- ta'lim muassasasining ta'lim kasb-hunar dasturlari, o'quv rejalari, limiy-tadqiqot ishlari tematikasi bilan taniShiSh. Ularning tarkibiy bo'linmalaridan ARM oldiga qo'yilgan vazifalarni hal etiSh uchun zarur bo'lgan materiallar va ma'lumotlarni oliSh;

-turli muassasalarda, taShkilotlarda ta'lim muass asasi nomidan vakillik qiliSh, kutubxona va axborot-bibliografik faoliyat masalalari bo'yicha ilmiy konferençiyalar, davra suhbatlari , yig'ilishlar va seminarlar iShida bevosita qatnaShiSh;

-boShqa ARMLar, kutubxonalar, taShkilotlar bilan belgilangan tartibda ijodiy yoziShmalar olib boriSh;

- amaldagi qonun hujjatlarida belgilangan tartibda axborot-kutubxona birlaShmalariga kiriSh;

-axborot-kutubxona iShini rivojlantiriShning davlat va mintaqaviy das turlarini amalga oShiriShda tanlov yoki boShqa asos da qatnaShiSh;

-xorijiy davlatlarning ARMLari, kutubxonalari hamda boShqa muassasa va taShkilotlari bilan belgilangan tartibda hamkorlikni amalga oShiriSh, Shu jumaladan zaruriyatga ko'ra xalqaro kitoblar ayirboShlaShni yuritiSh, hamda xalqaro taShkilotlarga a'zo bo'lib kiriSh, xalqaro kutubxonachilik va boShqa dasturlarni amalga oShiriShda qavtnaShiSh.

ARMLar fondlarining saqlaniShi uchun javob beradi.

Ta'lim muassasasi ARM o'zining vokalatiga taaluqli funkçiyalarining bajarilmagani uchun qonun hujjatlarida belgilangan tartibda javob beradi.

ARM xodimlarining mehnat munosabatlari O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlariga muvofiq tartibga solinadi.

BoShqariSh. Tuzilmasi va Shtatlari.

Moddiy –texnika ta'minotini BoShqariSh.

ARMga rahbarlik direktor (mudir) tomonidan amalga oShiriladi, u ta'lim muassasasi tomonidan, oliy kasbiy ma'umotga ega bo'lgan va ixtisosi bo'yicha kamida 5 yil iSh stajiga ega bo'lgan mutaxassislardan, mehnat Shartnomasi (kontrkati) bo'yicha tayinlanadi.

Direktor (mudir) o'z vokalati doirasida ishlarning natijalari uchun to'liq javob beradi, barcha xodimlar uchun majburiy bo'lgan farmoyishlar va ko'rsatmalar chiqaradi.

Kutubxona xodimlari Shartnoma (kontrakt) tuziSh yo'li bilan iShga qabul qilinadi.

ARM huzurida maslaxatlaShuv organi sifatida, ishlarni boShqa ARM, AKM, kutubxonalar, ta'lim muassasasining ilmiy va o'quv bo'linmalari bilan keliShiSh uchun kutubxona-axborot kengaShi taShkil etiladi. KengaSh tarkibi ARM direktori (mudir)

taqdimiga ko'ra ta'lim muassasasi rahbariyati tomonidan tasdiqlanadi. Kitobxonlar kutubxona muassasasi bilan keliShilgan holda taShkil etiladigan homiylar kengaShlari yoki kitobxonlarning boShqa birlaShmalari faoliyatida qatnaShadilar.

ARM o'z faoliyati to'g'risida belgilangan tartibda xujjatlarni yuritadi hamda hisobotlarni, iSh rejalarini va boShqa axborotlarni taqdim etadi.

Tuzilmasi va Shtatlari.

ARM tuzilmasi muayyan ta'lim muassasasi uchun yakka tartibda iShlab chiqilajdi va an'anaviy bo'linmalar (abonementlar, o'quv zallari va boShqalar)dan taShqari innovatsiya bo'limlari va boShqalar)ni o'z ichiga oliShi mumkin.

ARMning boShqaruv va xi zmat ko'rsatiSh xodimlari soni ta'lim muassasalarining ARM Namunaviy Shtatlari asosida, ARM oldida turgan vazifalarni hisobga olgan holda hamda xizmat ko'rsatiladigan aholi va ta'lim muassasasi o'quvchilari sonidan kelib chiqib, belgilangan tartibda Shakllantiriladi.

Moliya-xo'jalik faoliyati.

Ta'lim muassasasi rahbariyati fondni to'ldiriShni, moliyalaShtiriShni, ARMni am aldagi me'yorlarga muvofiq zarur xi zmat va iShlab chiqariSh xonalari, elektron-hisoblaSh hamda nusxa ko'chiriSh-ko'paytiriSh texnikasi va orgtexnika bilan kafolatli ta'minlaydi.

ARM ta'minoti uchun xarajatlar ta'lim muassasasining umumiy xarajatlar smetasida nazarda tutiladi.

ARM o'zining subhisob raqamiga ega bo'liShi mumkin, uni markaz tomonidan pullik qo'Shimcha xizmatlar ko'rsatiSh hisobiga jalb etiladigan mablag'lar kiritiladi.

ARMni qayta taShkil etiSh va tugatiSh.

ARMni qayta taShkil etiSh va tugatiSh (qo'ShiSh, ajratiSh, ayiriSh, bir laShtiriSh, qayta o'zgartiriSh) O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi, Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi markazi hamda Xalq ta'limi vazirligi qaroriga ko'ra, amaldagi qonun xujjatlarida nazarda tutilgan tartibda amalga oShiriladi.

ARMni qayta taShkil etiShda barcha xujjatlar (boShqaruv, moliya-xo'jalik hujjatlari, Shaxsiy tarkib bo'yicha xujjatlar va boShqalar), mol-mulk va fondlar qonun xujjatlarida belgilangan tartibda beriladi.

“Ta'lim muassasasining axborot resurs markazi to'g'risida namunaviy Nizomi” Respublika axborot-kutubxona tizimi faoiyatini muvofiqlaShtiriSh bo'yicha Idoralararo kengaSh majlisining 2006 yil 6 noyabr bayonnomasi bilan tasdiqlangan.

Axborot resurs markazlarining faoliyati

Reja:

Oliy o'kuv yurtlarining kutubxonalari

Mirzo Ulugbek nomidagi Ozbekiston Respublikasi Milliy Universitetining asosiy kutubxonasi;

Oliy o'quv yurtlarining kutubxonalari iqtisodiyot va madaniyatning barcha tarmoklari uchun yukori malakali kadrlar etishtirishda muxim rol o'ynaydi va ilmiy, o'quv-komachi va madaniy-ma'rifiy muassasa xisoblanadi.

Mutaxassis kadrlar tayyorlash bo'yicha 1997- yil 29- avgustda „Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" kabul kilinishi bilan oliy o'quv yurtlariga kutubxona xizmati ko'rsatishning yo'nalishlari, vazifalari va ko'lamlarini belgilab berildi.

Xozirgi kunda Oliy o'quv yurtlari kompyuterlashitirish orkali juda katta yutuklarga erishmokka. 2001- yil Oliy o'quv yurtlari kutubxonalari avtomatlashitirish bo'yicha bir necha marta seminarlar tashkil kildilar.

Oliy o'quv yurtlarining kutubxonasi talabalarga kitob bilan xizmat ko'rsatish fakat o'quv adabiyotlarini berish bilan cheklanmaydi. Oliy o'quv yurtlari axborot resurs markazlarining vazifasi talabalarining ilmiy saviyasini va maxsus bilimlarini kengaytirish maksadida ularning ilmiy adabiyotga bo'lgan kizikishlarini faollashitirish, Shuningdek, ularga kitob ustida chukurrok mustakil ishlash malakalarini singdirishdir. Buning uchun adabiyot ko'rgazmalari tashkil etish, talabalar orasida takrizchilar to'garagi Uajni yo'lga ko'yiish, seminarlar o'tkazish yaxshi samalar beradi.

Mirzo Ulugbek nomidagi Ozbekiston Respublikasi Milliy Universitetining asosiy kutubxonasi;

Mirzo Ulug'bek nomidagi **Milliy Universiteti** ilmiy kutubxonasi-Oliy o'quv yurtlari ARMLarining metodik markazi orqali;

O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi tizimi kadrlarini qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti- O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalari ARMLarining metodik markazi orqali;

Respublika ilmiy-pedagogika kutubxonasi- Umumta'lim o'quv yurtlari ARMLarining metodik markazi orqali;

Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent Shahar axborot-kutubxona markazlari-mintqaviy metodik markazlar orqali amalga oshiradi.

1918- yil 21- aprelda Turkiston Xalk Universiteti negizida adabiyotshunoslik, til, ijtimoiy-iqtisodiy, tabiiy va matematika, kishlok xo'jalik va texnika fakultetlari tashkil etildi.

Universitet tashkil etilishi va u erda universitetning kutubxonasini tashkil etishda ziyolilar, olimlar va o'kituvchilarning xissasi katta bo'ldi. Professorlardan V.I.Romanov, M.M.Protod - Yakonova, E.N.Zelen, D.D.Shreder, G.N.Cherdansea, tanikli xirurg V.F.Yasnisk-Voynov va boshkalar kutubxonani shakllantirishda jonzoblik ko'rsatganlar. Kutubxonaga sovga sifatida keltirilgan kimmatbaxo kitoblar jamgarmaning asosiy kismini tashkil etdi. 1920-yili A.E.Shmidt raxbarligida bir eshelonda o'kituvchilar, 68 ta tanikli professor-olimlar bilan birga Rossiyadagi yirik universitetlarning kitob fjamgarmasidan 50 mingta turli adabiyotlar keltirilgan.

1919- yil kutubxonada 7 ta kutubxona xodimi ishlagan. 1924- yilga kelib ularning soni 18 ga etdi. Jamgarmaning tuzilishini to'g'rilaish uchun yirik tajribali kutubxonachi va olimlar Y.P.Perelman, M.I.Sosnovskiy, V.M.Komarovskiylar ishlaydilar. M.V.Drozdov

kutubxonajamg'armasini to'ldirishga katta ! ko'shdi, uning o'zi kasbi shiforor bo'lishiga karamay, kutubxona ishlarini chukur tushunib etadigan mutaxassis edi. universitet kutubxonasining ilmiy kotibi M.V.Drozdov kutubxona anlo'armasini kam nusxali noyob va ko'lyozma kitoblar bilan to'klirishda ko'p mehnat kildi.

1924-yil kutubxona jamg'armasini ro'yxatdan o'tkazganlarida, kutubxona fanning turli soxalarini o'z ichiga oladigan 51.940 universal kitob jamg'armasiga ega edi. Ilmiy kutubxonalarni birlashtirishda kutubxonalar Assosiatseyasi jamiyatining a'zosi N.A.Burovning mehnati katta bo'ldi. U jamg'armani kataloglashtirish, 1924- I 930-yillarda nashr kilingan adabiyotlarning yig'ma katalogini tashki! etish, o'lka shunoslik va kutubxona shunoslik masalalariga oid o'nlab ishlarni chop ettirdi va kutubxonachi kadrlar etishtirishda o'zining yordamini ayamadi. 1935- yil O'rta Osiyo Davlat Universiteti kutubxonasida 140 tadan ortiq ko'lyozmalar mavjud edi. 1941- yil 17 ta muxojir xodimlar, universitetda o'qituvchi, talabalar, kutubxonachilar navbat bilan shtalab ishlashti.

1966- yili yong'indan keyin kutubxona 2 million jamg'armasi bilan aviatsiya texnikumi binosidan talabalar shaxarchasidagi besh kavatli yangi binoga ko'chirildi. Kutubxona ishlarini rivojlantirish bo'yicha yangicha ish usullarini yaratishda kutubxona xodimlarining mehnati zoe ketmadi. O'zbekiston Milliy Universiteti boshqa kutubxonalar kabi 1998- yildan e'tiboran avtomatlashtirish tizimiga o'tmokda. Bugungi kunda kompyuterlashtirish bo'yicha bu kutubxona yirik ishlarni amalga oshirmokda. EKga o'tish uchun xarakat kilinmokda. Kutubxona Rossiyaning „IRBIS“ dasturi asosida ABIS da ishlamokda.

Xalq talimi tizimidagi axborot resurs markazlari

Yosh avlodga ta'lim va tarbiya berishda kitobning o'rni bekiyos. Mamlakatimiz Prezidenti Oliy Majlisning IX sessiyasida mustakillik yillarida ta'lim soxasida erishilgan natijalarga tankidiy yondashib, kadrlar tayyorlash tizimida tub isloxotlar zururligini asoslab berdi.

1997- yil 29- avgustda kabul kilingan „Ta'lim to'grisida“gi va „Kadrlar tayyorlash milliy dasturi to'grisida“gi O'zbekiston Respublikasining konunlari kadrlar tayyorlash milliy modelini ro'yobga chikarishning xuquqiy-me'yoriy asosi, uslubi va mexanizmidir.

Milliy dasturning maksad va vazifalari avambor shaxsni shakllantirishga karatilgan. SHaxs -isloxotlarning asosiy maksadi va xarakatlantiruvchi kuchidir.

SHunday kilib, umumiy ta'lim va kasb-xunar dasturlarining uzluksizligiga, izchilligiga, fan, madaniyat, texnika va texnologiya yutuklari xisobga olinishiga asoslangan ta'limning yangi tizimi o'zida yuksak ma'naviy-axlokiy sifatlarni mujassamlashtirgan shaxsning kamol topishini ta'minlaydi.

Bu tizim yangicha fikrlovchi yosh avlodni tayyorlashga karatilgan bo'lib, uni amalga oshirish esa bugungi kun kutubxonachilarining xam vazifasidir. Ma'naviyatsiz xech kaday mamlakatda ma'rifatli, madaniyatli jamiyat barpo bo'lmaydi.

Xalk ta'limi vazirligi bolalar va o'smirlarning yakka va guruxli tartibda ta'limga nisbatan o'sib borayotgan talab va extiyojlarini kondirish, ularning bo'sh vaktini va dam olishini

taShkil etiSh uchun davlat organlari, jamoat taShkilotlari, Shuningdek, boSh yuridik va jismoniy Shaxslar, madaniy-estetik, ilmiy, texnikaviy, sport va boShka yo'nalishlarda maktabdan taShkari davlat va nodavlat ta'lim muassasalarini taShkil etadi. SHu muassalar koShida esa kutubxonalar faoliyat ko'rsatadi. Bolalarni milliy mustakillik ruxida tarbiyalaSh, ularda milliy gurur, milliy ong va o'z-o'zini anglaSh, vatanparvarlik tuygularini ShakllantiriSh axborot resurs markazi xodimidan katta bilim egasi bo'liShni takozga etadi. Bolaga vatanga mexr goyasini singdiriSh, millat o'tmiShiga, uning kadriyatlariga bo'lgan xurmat xissini tarbiyalaSh, milliy kadriyatlardan foydalaniSh masalasi ijtimoiy-siyosiy va madaniy-ma'rifiy ahamiyat kasb etmokda. CHunki mazkur masalalarni xal etiSh ancha murakkab va ziddiyatli bo'lib, unga vorislik va tarixiylik nuqtayi nazaridan yondoShiSh talab etiladi.

Bola Shaxsida siyosiy, xuquqiy, axlokiy, estetik, diniy karaShlar, goyalar va tasavvurlarni ShakllantiriShni nazarda tutib, bir maqsadga karatilgan xolda muntazam olib boriladigan izchil ma'naviy ta'sir o'tkaziSh jarayonini ifodalaydigan kutubxonaShunos pedagogikasi tuShunchasi xam mavjud.

Umumiy ta'lim vazifalarining amalga oShiriliShi, maktabning xar jixatdan mustaxkamlanishi maktab o'kuvchilarining kizikishlarini kengaytiriShni va ularning bilimlari saviyasini o'stiriShni belgilab berdi. Bularning xammasi bolalar bilan olib boriladigan axborot resurs markazlarining iShiga xam juda samarali ta'sir ko'rsatdi, bolalar axborot resurs markazlariga tarbiyaviy muassasa sifatida yondoShdi

YOSH avlodning ma'rifatli, madaniyatli bo'lib Shakllanishi, eng avvalo, kitobdan-kutubxonadan boShlanadi. Shuning uchun bolalar axborot resurs markazlarida ma'naviy ma'rifiy muxitni vujudga keltiriSh va mustaxkamlaSh umumdavlat ahamiyatiga ega ishlardan biridir. SHunga kura axborot resurs markazlarida bola-tarbiyasi ijtimoiy-siyosiy, ma'rifiy-tarbiyaviy jixatdan dolzarb mavzu bo'lib, xartomonlama ilim oliSh mustakillik davrining muxim talabidir.

Bolalar axborot resurs markazlarida tarbiyaviy vazifalarni xal kiliShda mustakil bo'lgani xolda uni maktabdan ajratib bo'lmaydi. Xodimlar maktab o'kuvchilarining bilim doiralarini kengaytiriSh ustida iSh olib boriSh bilan ularning o'kuv materiallarini chukurrok uzlaShtirib olishlariga yordamlaShadilar. Axborot resurs markazlarining boShka madaniyat va maorif muassasalaridan farki Shundaki, u umumiy tarbiyaviy vazifalarni bolalar o'kiShi va ularga raxbarlik kiliShni taShkil etiSh yo'li bilan amalga oShiradi. Axborot resurs markazlari bolalarda o'kiSh tizimi va doirasining tarkib topiShiga ko'maklaShadi, o'kiShga nisbatan ongli munosabatni tarbiyalaydi, o'kilgan narsalarni uzlaShtirib va mustaxkamlab oliShiga yordamlaShadi. Bunda eng yaxshi kitoblarni bevosita tavsiya etiSh bilan bir katorida ulka madaniyatini tarbiyalaShga, kitob, bibliografiya, axborot resurs markazlaridan foydalana oliShga aloxida e'tibor beriladi.

Axborot resurs markazlarida bolalarni ma'naviy-axlokiy tarbiyalaSh ustida to'xtalganda, milliy axlokning o'ziga xos xususiyatini ochib bermok zarur. Milliy-axlok, otabobolarimizning tarixiy tajribalari, davrlar sinovidan o'tgan xayot saboklari va o'gitko'rsatmalarini kutubxonalar xar bir bola bilan iShlayotganda yoki uning axloki xakida fikrlaShayotganda ziyraklik bilan bola ongiga singdirmoklari zarurdir.

Axborot resurs markazlarida bolalarning matn prosessorlari, elektron jadvallar, ma'lumotlar jamlamasi, grafik muxarrirlar. multimediya va telekommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishlariga imkoniyat yaratilsa. bolaning komil inson bo'lib rivojlaniShida kutubxona asosiy vosita rolini o'ynagan bo'lur edi.

Telekommunikatsiya vositalari va kompyuterlararo tarmoklardan foydalaniShni respublikamiz Sharoitiga tezkorlik bilan moslaShtiriSh va ularni axborot resurs markazlar tizimiga joriy etiSh yaxshi samara beradi. Barcha fanlar bo'yicha darsliklar, ko'p muxitli (rasmli, matnli. ovozli, animatsiyali va x.k.) elektron lavxalarni (versiyalarni) yaratiSh bolalarni axborot resurs markazlariga jalb kiliSh muammosiga echim bo'lur edi. Bolalarga xizmat ko'rsatuvchi axborot resurs markazlarining vazifalaridan biri, o'kuvchilarga insoniyat tarixi davomida yaratilgan bilimlarni etkazish , fanning turli soxalari bo'yicha muntazam bilim olishlari uchun tegiShli Sharoit yaratiSh, zarur axborotlarni tanlaSh va mustakil o'kiShni o'rgatiSh orkali bilim oliShga bo'lgan extiyojlarini kondiriSh va kizikishlarini orttiriShdan iborat.

Bolalarning kizikiShini o'rganiSh eng muxim masalalardan biridir. CHunki, bolalarning kelajagi yoShlikda egallagan bilimi, kasb-kori, olgan tarbiyasiga boglik bo'ladi. Bolalar xayotida kitob kattalarga nisbatan muxim rol o'ynaydi. YOShlikda olingan bilim bir umr esda koladi, maktabda o'tilayotgan fanlarni o'zlaShtiriShda yordam beradi. Binobarin, kasb tanlaShda xam kitoblar bekiyos rol o'ynaydi.

Axborot resurs markazlarida bolalarni 3 guruxga bo'lib xizmat ko'rsatiladi.

1. 9 (10) yoShli bolalarga;
2. 10-14 (15) o'spirin yoShidagi bolalarga;
3. 15-18 (16-18) yoShli o'smirlarga aloxida-aloxida xizmat ko'rsatiladi.

Bolalarga bunday aloxida-aloxida xizmat ko'rsatiShdan maksad, xar bir yoShdagi bolaning saviyasi, kizikishlari, talablari xar xil bo'ladi.

Bolalarning xam kizikishlari o'rganila boShlanadi. Masalan, «boShlangich sinf o'kuvchilari matnni ko'prok yodlab aytiShga odatlansalar, yukori sinf o'kuvchilari mazmunini tuShuna boShlaydilar. Bolalarning kizikishlari turli suxbat (taniShuv v.b.) kuzatiSh, ukiShiga raxbarlik kiliSh va kitobxon formulyarlarini taxlil etiSh, anketa savollariga javob oliSh orkali o'rganiladi.

Bolalar va o'spirinlarni ukiShga jalb etiShni taShkil kiliShda ARM etakchi rol o'ynaydi. Axborot resurs markazi tizimi mintakada muntazam va maqsadga muvofik kitoblar targibotini uyuShtiriSh xamda bolalar o'kiShiga raxbarlik kiliShi kerak. ARM mintakadagi maktab o'kuvchilarini ular o'kiShi mumkin bo'lgan boShka tarmoklardan foydalangan xolda Internet (Ziyonet)ga jalb kiliShni taShkil etiSh ishlari uchun mas'uldir.

Axborot resurs markazlari bilan birgalikda kam o'kilayotgan va ARMga kam katnayotgan o'kuvchilarni aniklab, ularni o'Sha xududning qaysi ARMga va qaysi yo'l bilan jalb etiSh, faol katnaShishlariga eriShishlari lozimligi belgilanadi. Bunday ARMLarning keng tarkalgan turi turli yoShdagi kitobxonlar guruxi uchun ajratilgan bitta abonement va umumiy o'kuv zalining bo'liShidir.

Barcha ARMLarda Shunday tuzilishlar bo'lishiga intilmok darkor, chunki u bolalar va o'spirinlarning o'kiShiga raxbarlik kiliShning psixologik-pedagogik yo'naliShiga javob beradi.

ARMLar kattalarga va bolalarga xizmat ko'rsatiShda iShtirok etayotganliklarida u erda yoSh kitobxonlar bilan tabakalaShtirilgan xolda iShlaSh uchun Sharoit yaratishlariga xarakat kilishlari kerak. Bolalar bo'limi bo'lgan ARMLarda kitob jamgarmasi, ma'lumot-bibliografiya apparati (MBA) uchun aloxida xona, kichikrok o'kuv zali, foydalaniSh uchun stollar, Shuningdek, biriktirilgan xodim bo'liShi mumkin. KiShlok joylarida ko'pincha bitta xodim iShlaydigan ARMLarda kitobxon bolalar bilan iShlaSh uchun kitob jamgarmasi, ma'lumotnoma apparati, kitobxon formulyarlarini ajratib ko'yiSh, ular bilan iShlaSh uchun maxsus vakt ajratiSh kerak.

O'zbekiston Respublika Bolalar kutubxonasi

Respublika Bolalar kutubxonalari bolalarga xizmati ko'rsatiSh buyicha axborot-kutubxona, axborot resurs markazlari va kutubxonalar tizimida aloxida o'rin tutadi. Bu kutubxona muassasalari o'z iShining tavsifi, maksadi, vazifasi va ko'lami jixatidan aloxida tipdagi kutubxonalar bo'lib, Ozbekistondagi barcha bolalar ARMLari uchun uslubiy yordam beruvchi asosiy kutubxonadir xamda bolalar bilan iSh olib boradigan ARMLar iShini birlaShtiriSh, bir-biriga moslaShtiriSh va uslubiy jixatdan raxbarlik kiliSh yuzasidan madaniy-ma'rifiy muassasalarning, ta'lim tizimiga karaShli maktab ARMLari uchun baza xisoblanadi.

1965- yilda Ozbekiston Respublikasi madaniyat ishlari vazirligi tomonidan Ozbekiston Respublikasi Bolalar kutubxonasi taShkil etildi.

Uzbekiston Respublikasi Madaniyat va sport ishlari Vazirligi Respublika bolalar kutubxonasining ko'p yillik iSh tajribasini umumlaShtirib, ularni tarakkiy ettiriSh istikbollarini belgilab bergan, Mustaqillikning dastlabki kunlaridan boShlab Respublika bolalar kutubxonasi davlat axamiyatiga ega bo'lgan kutubxona sirasiga kiritilgan. Bolalarga xizmat ko'rsatuvchi barcha ARMLar uchun ilmiy-uslubiy markaz, bolalar bilan iSh olib boradigan ARM iShini birlaShtiriSh, bir-biriga moslaShtiriSh va uslubiy jixatdan raxbarlik kiliSh yuzasidan madaniyat taShkilotlarining bazasiga aylantirilgan.

Respublika Bolalar kutubxonasining vazifasi bolalarning o'kiShiga raxbarlik kiluvchilar uchun tavsiya etiladigan ko'llanmalarning xar xil turlarini naShrga tayyorlaShdangina emas, balki bolalarga kitob bilan xizmat ko'rsatuvchi barcha ARMLarga (Shu jumladan, maktab ARMLariga xam) bevosita xar tomonlama kundalik kutubxonaShunoslik - bibliografik yordam ko'rsatiShdan xam iborat

Bu kutubxona bolalarga kutubxona xizmati ko'rsatiSh saviyasini ko'tariShga va xizmat ko'rsatiSh uslublarini takomillaShtiriShga faol yordam beradigan taShkiliy-uslubiy markazlar vazifasini xam o'taydi. Xuddi ana Shu kutubxonalar bolalar kutubxonalarigr uslubiy jixatdan raxbarlik kiliSh tizimida etakchi o'rin tutadi; u uslubiy markaz sifatida bolalarga xizmat ko'rsatuvchi ARMLarning xamma Shoxobchalariga ta'sir etib turadi.

Respublika Bolalar kutubxonasi bolalar xamda bolalar o'kiShiga raxbarlik kiluvchilar uchun mo'ljallangan bo'lib, bolalar milliy adabiyoti bibliografiyasining markazi, bolalar bilan kutubxonaShunoslik iShi olib boriSh soxasidagi ilmiy-uslubiy muassasa sifatida xizmat kilib kelmokda. Madaniyat ishlari vazirligi bolalar bilan olib boriladigan kutubxona iShini bir-biriga moslaShtiriShida respublika davlat bolalar kutubxonalariga tayanadi. Respublika kutubxonalarida kutubxonaShunoslikning maxsus muammolarini va bolalar adabiyoti bibliografiyasini o'rganiShga oid, bolalarga kutubxona xizmati ko'rsatiSh tajribasini umumlaShtiriShga doir ilmiy ishlar xam tarakkiy etmokda.

Xozirgi kunda Respublika bolalar kutubxonasi iSh urinlarini avtomatlaShtiriSh tizimiga o'tgan „IRBIS“ dasturi asosida iSh olib boradi. Unda bolalar uchun turli kompyuter sinflari, multimedia xonasi, internet, kompyuter dasrlari xamda o'yinlari taShkil etilgan.

Bugungi kunda Respublika Bolalar kutubxonasining yunaliShi va faoliyati Uzbekiston Respublikasi Prezidentining «Respublika axolisini axborot-kutubxona biolan ta'minlaShni taShkil etiSh tugrisida»gi qarorini bajariShga karatilgan. Buning uchun bolalar va usmirlarni mutolaaga jalb etiShning xilma-xil Shakllaridan foydalanilmokda, jumladan kitob bilan videomadaniyatni. Elektron kutubxonalar va Internetni integraciyaSh va sintezlaSh, ularning bir-biri bilan jisplaShib, uzaro boyitiShi kabi omillar iShga solinmokda. Usmirlarning bilimini oShiriShni uziga xosliklar xamda ularning yangi axborot-kommunikativ va kompyuter kunikmalarini xisobga olib, kutubxona ularga axborotni «ukiSh. TinglaSh, kuriSh « prinsipida takdim etadi.

UShbu jarayonlarni yanada kengaytiriSh uchun YAponiya xukumati Respublika Bolalar kutubxonasiga kiymati 28,6 million ien bulgan kurilmalarni takdim etdi, bu kutubxona iShini sezilarli darajada yaxShilaSh imkonini beradi.

Respublika Bolalar kutubxonasi zamonaviy kutubxona, axborot, Internet va mediatexnologiyani uzida jamlagan uta noyob axborot intellektual markaz barpo etildi.

Ijtimoiy ximoya yilida kuriSh imkoniyati cheklangan bolalar va usmirlarga xizmat kiliSh uchun muljallangan kurilmalarning iShga tuShirilgani ayni muddao buldi. IxtisoslaShtirilgan maktab ARM uchun XX asr ikkinchi yarmidagi noyob gramplastinkalarning katta fondi rakmlaShtirilgan xolda takdim etiladi.

Farzandlarimiz Abror Xidoyatov, SHukur Burxonov va boShka kuplab uzbek teatri klassiklarining ovozlarini tinglaSh imkoniga ega buladilar. Bundan taShkari, jaxon va milliy musika madaniyati asarlari xam yozib tarkatiladi.

Bunday asarlarning xammasini kutubxonaning DVD, displey va nauShniklar bilan jixozlangan lingofon kabinetida utirib tinglaSh mumkin. SHu erning uzida axborot texnologiyalari yordamida xorijiy tillarni urganiSh, maktabgacha yoShdagi bolalar uchun maShgulotlar utkaziSh va boShka kuplab tadbirlani utkaziSh mumkin.

Bolalar va usmirlar bilan iShlaShda videoproektorlar, elektron ekranlar, DVD, videomagnitafonlar, audiokuchaytirgichlar va mikrafonlar bilan jixozlangan ukuv va takdimotlar zali kutubxonaning yuragi xisoblanadi. Bularning barchasi milliy bayramlarni niShonlaSh, tanikli olimlar va madaniyat arboblari bilan uchraShuvlar xamda boShka tadbirlarni yanada mazmunli, jozibali kilib utkaziSh imkonini beradi.

Shuningdek, xalkaro konferençiyalar, seminar va treninglar, takdimotlar endilikda zamonaviy tarzda utkazilmokda.

Uzbekiston bilan YAponiya urtasidagi ikki tomonlama munosabatlarda madaniy xamkorlik muxim urin tutadi. Respublika Bolalr kutubxonasining 13 mingdan ziyod ukuvchisi bu xamkorlik kanday yaxshi samaralar beriShini amalda kuriSh imkoniga ega buldilar.

Viloyat bolalar kutubxonalari

Viloyat kutubxonalari bolalarga kitob bilan xizmat ko'rsatiShga aloxida e'tibor beradi. Viloyat bolalar kutubxonalari kitobxon bolalarga, foydalanuvchilarga xizmat ko'rsatiShning yangi texnologik usullarni ko'llaSh yuzasidan o'kiSh, o'kitiShning yukori saviyada ekanligidan tuman, Shaxar bolar ARMLaridan ajralib turadi. Viloyat bolalar kutubxonalarining axamiyati yana Shundan iboratki, ular tuman, Shaxar xududlariga bolalarga xizmat ko'rsatuvchi barcha ARMLar uchun kutubxonalararo abonement (internet, elektron pochta, telekommunikatsiya orkali, faks jo'natiSh, oliSh xizmatlari) markaziga aylanib koldilar.

Viloyat bolalar kutubxonalarining rivojlaniShi bolalar kutubxonalari uchun axborot markazi rolini amalga oShiradi. Viloyat kutubxonalari faoliyatining axamiyati bolalar xamda bolalar o'kiShiga raxbarlik kiluvchilar uchun tavsiya etiladigan ko'llanmalarning xar xil turlarini naShrga tayyorlaShdangina emas, balki bolalarga kitob bilan xizmat ko'rsatuvchi barcha ARMLarga (Shu jumladan, maktab ARMLariga xam) bevosita xar tomonlama kundalik bibliografik yordam ko'rsatiShdan xam iborat bo'ldi.

Viloyat bolalar kutubxonalari bolalarga kutubxona xizmati ko'rsatiSh saviyasini ko'tariShga va xizmat ko'rsatiSh usullarini takomillaShtiriShga faol yordam beradigan taShkiliy-uslubiy markaz rolini xam o'taydi. Ular uslubiy markazlar sifatida bolalarga xizmat ko'rsatuvchi ARMLarning xamma Shoxobchalariga ta'sir ko'rsatadi. Masalan Andijon viloyati Bolalar kutubxonasi

BoShka ixtisoslaShtirilgan kutubxonalar

Kutubxonalar orasida mamlakatning tarkibiy o'zgariShiga doir ixtisoslaShtirilgan kutubxonalar muxim o'rin tutadi.

Bunday kutubxonalar o'zlarining faoliyat tavsifiga, kitob fondlarining tarkibiga, ta'sir doiralari va qaysi idoraga mansubligiga karab, uchta asosiy turga: tarmokli, xududiy va soxalararo kutubxonalarga bo'linadi.

Tarmokli kutubxonalar o'z Shakllari va vazifalariga ko'ra: xalk xo'jaligining tarmoklari bo'yicha ixtisoslaShtirilgan, nisbatan to'lik kitob jamg'armalariga ega bo'lgan xamda boShkaruv taShkilotlari, korxonalar, loyixalaSh va konstruktorlik taShkilotlari institutlarning barcha xodimlariga, tog-kon korxonalari, yo'l, transport, geologiya, biologiya, suv, xavo ilmiy tekShiriSh institutlari, minerologiya, neft, gaz kurilmalari bilan iShlovchilarga yangi texnologiya - kompyuterlaShgan kutubxona xizmatlari ko'rsatiSh, internet bilan boglaniSh, axborot beriSh kabi usullarni o'z vaktida amalga oShiradi.

Kutubxonalar o'zak tarmoklarning tarkibiy qismlaridan bo'lib, alohida-aloxida soxalarga ajratilgan xolda, ularni yanada mustaxkamlaSh va ularning ta'sir doiralarini kengaytiriSh, xalk birligining eng muxim o'zak tarmoklariga doir adabiyotlar soxasidagi keng bibliografik axborot markaziga aylantiriSh kutubxona Shining asosiy vazifalaridan biridir. Bunda, birinchi navbatda, kutubxonalar tarkibining kengayiShiga, kitob jamgarmasining ko'prok muomalada bo'liShiga, korxonalar xomiylik yordami oliShga, boShka ixtisoslashtirilgan kutubxonalarning shoxobchalarini mustaxkamlaSh va ularning ishlarini takomillashtiriShga doir taShkiliy-uslubiy ishni yaxshilashga erishiSh zarur.

Xalk xo'jaligiga kutubxona-bibliografiya xizmati ko'rsatiSh tizimida ko'p soxali xududiy-markaziy ilmiy kutubxonalar muxim urin tutadi.

Xalk xo'jaligiga kutubxona-bibliografiya xizmati ko'rsatiShning umumiy tizimidagi kutubxonalar ayrim korxonalar kitobxonlari talablarini fakat uz jamg'armalaridagi ishlab chikariSh ixtisosiga oid eng muxim adabiyotlar bilangina emas, balki uzaro yaqin muammolarga doir adabiyotlarga va onda-sonda so'raladigan nashrlarga bo'lgan ehtiyojni kondiriSh uchun boShka soxalarning axborot-kutubxona markazlaridan xam kutubxonalararo abonement vositasida va internet orkali keng foydalanadilar. Shu munosabat bilan axborot- kutubxona umumiy tizimga boShchilik kiluvchi muassasaga aylanib koladi. Chunki avtomatlashtirilgan yangi texnologiya kutubxona xizmatlarini umumlashtirib, sifatini oshiradi va axborot beriSh ishini tezlashtiradi.

KASABA UYUSHMALARI KUTUBXONALARI

Reja:

Kasaba uyushmalar kutubxonalari.

Ularning ahamiyati va vazifalari

Kutubxonachilik ishining uzluksiz tarakkiy etishi va kitobxonlar siyosiy madaniyatini yuksaltiriSh borasidagi amaliy tadbirlar korxonlar, taShkilotlar, firmalar axolini malakali uzluksiz o'kiShga va kutubxonalardan foydalaniShga jalb etishdan iborat katta siyosiy faollik vazifasini xal kiliSh uchun juda muxim shart-sharoitlar yaratdi.

Kutubxonalar - bu axborot markazidir, demak axborot xar bir kishi kalbiga etib boriShi lozim. Ayni shu axborot vositalari jamiyatimizning demokratik kadriyatlarini va tushunchalarini kengaytiriShi odamlarning siyosiy, xuquqiy va iqtisodiy ongini shakllantiriSh bo'yicha faol ish olib boriShni talab etadi.

Kutubxona xalk madaniyatining, ma'naviyatining, ma'rifatining yuksaliShiga katta xissa ko'Shib kelgan ekan, bugungi davlatchiligimiz xakida so'z yuritganda, rejalar tuzganda kutubxona, eng avvalo, axborot markazi ekanligini, istiklolga biz shu kuchli axborot orkali erishganimizni, talim konunlarini amalga oshiriShda, yuksak siyosiy madaniyatga erishiShimizda kutubxonalarning ko'rsatayotgan xizmati benixoya ekanligini unutmasligimiz zarur.

2000- yil 25- sentabr Uzbekiston Assosiatsiya jamiyati taShkil etiliShi munosabati bilan kutubxonalarni avtomatlashtiriSh tizimiga o'tkaziSh, respublikadagi ilmiy, ommaviy

kutubxonalarning axolini axborot bilan ta'minlaSh, ularning axborotga bo'lgan talabini kondiriSh ishlari avj olib ketdi. Bu o'z samaralarini berdi: qo'Shma korxonalar, taShkilotlar kutubxonalari kitobxonlarining absolut soni ancha ko'paydi va kitobxonlar soniga nisbatan ko'rsatkichi yukorilaShib. ketdi. Kitobxonlarni kasaba uyuShmalar kutubxonalarining o'ziga xos Sharoitlariga faol jalb etiSh borasida ijobiy tajriba orttirildi. Kitobxonni jalb etiSh bu kasaba uyuShma kutubxona tarmoklarining avtomatlaShtirilgan-tizimda internetga ulaniShi kitobxon sonining ko'payiShiga olib kelmokda. Ayniksa, 1998- yildan yirik kutubxonalarning avtomatlaShtirilgan tizimda internet armog'iiga ulaniShi, axolining dolzarb muammolarni echiShda olayotgan axboroti kitobxon xayotida katta muvaffakiyatlarga olib kelmokda. Axolini kasaba uyuShma kutubxonalardan foydalaniShga jalb etiSh muammosi oldimizda turgan eng katta vazifalardan biridir.

Kasaba uyuShmalar xodimlarni, iShchilarni, mutaxassislarni, injener muxandislarni kutubxonalardan foydalaniShga jalb etiSh yo'li va usullari xamda bu jarayonlarni taxlil kiliSh o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, iShni axborot-kutubxona markazlaridan uslubiy yordam olib taShkil etiShni talab kiladi. CHunki kasaba uyuShmalar kutubxonachilari bo'limlar kitobni tarkatib chikiSh usullarini ko'llaSh orkali yukori samaradoriikka eriShadilar. Axolini tizimli uzluksiz o'kiShga va kutubxonadan foydalaniShga jalb kiliSh yuzasidan birgalikda iShlaSh uchun barcha AKM, ARM va kutubxonalarining, asosan davlat va kasaba uyuShmasi kutubxonalarining kuch-g'ayratini anik va amaliy tarzda birlaShtiriSh xamda ularning faoliyatini bir-biriga moslaShtiriSh zarur. Bu kutubxonalardan har biri muayyan guruxga xizmat ko'rsatib, o'kiSh manzarasini taxlil kilib chikadi va o'z kitobxonlarining tarkibini uyuShtiribgina kolmay, balki istikomati kiluvchilarga o'zlari uchun ma'kulrok kutubxonani tanlab oliShga yordamlaShadi.

IShlab chikariSh prinsipi korxona, taShkilotlardagi foydalanuvchi kitobxonlarni jalb kiliSh iShini yo'lga ko'yiSh uchun asosiy omil xisoblanadi. Maksud foydalanuvchilarni kutubxonaga jalb kiliSh, xar bir iShlab chikariSh iShchisidan kitobxon tayyorlaSh. Modomiki, yoShlarni tizimli o'kiShga jalb etiSh ibxona kuriliShining eng muxim muammolari jumlasiga kirar 'n, ko'yilgan vazifani xal kiliShda korxona va muassasalar oatchiligining, birinchi galda yoShlar taShkilotlarining iShtirok Shartligini paykab oliSh kiyin emas. kin Shaxarlarda iShlab chikariSh bilan bog'lik bo'lmagan "ng malum bir tabakasini tizimli uzluksiz o'kiShga xududiy bo'yicha jalb etiSh mumkin.

Aaxolisini kasaba uyuShma kutubxonalar kitoblaridan, eng yangi axborotlaridan foydalaniShga jalb etiSh jarayonida axborot- kutubxona, axborot resurs markazlari va kutubxonalarning tutgan o'rni bekiyosdir.

Birinchidan, kasaba uyuShma kutubxonasi korxona, taShkilot yoki o'z mikrorayoni mikyosida bu murakkab iShni kasaba uyuShmasi kutubxonalari, AKM, ARM va boShka kutubxonalar bilan birgalikda, ikkinchidan, xar bir xizmatchini tizimli uzluksiz o'kiShga jalb etiSh orkali va uchinchidan, oilaning kitob o'kiShini taxlil kilib, uning u yoki boShka kutubxonalardan foydalaniShga kay darajada jalb etilganligini aniklaSh orkali amalga oShiradi. SHu ma'noda kasaba uyuShma kutubxonalari uchun xar bir iShchiga, xizmatchiga, oilaga kitobni etkazish usulini tanlab oliSh kulayrok.

Kasaba uyuShmalari kutubxonalarida axborot kommunikatsiya xizmatlarini keng kompleks joriy etiSh.

Kasaba uyuShmalari kutubxonalarini birlashtirishdan maksad, birinchidan, tuman, shahar kutubxonalariga ma'muriy jihatdan bo'ysunmaydigan aloxida kasaba uyuShmalari kutubxonalari tarmogini barpo etiSh, ikkinchidan, kasaba uyuShmalari bo'yicha birxil soxaga taallukli korxonalararo kutubxonalarni tashkil etiSh.

Kasaba uyuShmalari kutubxonalarini birlashtirish kutubxonalar uchun belgilangan ish joylari va ish xajmiga ko'ra korxonalarning o'zida xal etiladi.

Kasaba uyuShmalari kutubxonalarini birlashtirish xar bir shahar, tuman, viloyat, o'lka kasaba uyuShmalari ishlab chikkan rejalar asosida amalga oshiriladi. Kasaba uyuShmalari kutubxonalari AKM, ARM va kutubxonalar bilan xamkorlikda ish yuritadi, kutubxona tarmoklariga xizmat ko'rsatiSh, kitob jamg'armalarini to'ldirish, uslubiy va bibliografik axborot ishlarini tashkil etiSh bo'yicha kabul kilingan rejalar asosida ish olib boradi.

Korxonalararo kasaba uyuShmalari kutubxonalari korxonalararo kasaba uyuShmalari kutubxonalari 50 mingdan ortik axolisi bo'lgan tuman va shaharlarda tashkil etiladi. Bunda istirohat bog'lari, madaniyat saroylari, kasaba uyuShmalar kurslari " kutubxonalarni markazlashtirish ko'zda tutiladi. 50 mingtagacha axolisi bo'lgan tuman va shaharlarda esa kasaba uyuShmalararo kutubxonalarni tashkil etiSh Kasaba uyuShmalararo korxonalar kutubxonalari tarkibiga faol kutubxonalarning kitob jamgarmalari kutubxonalar soniga karab tashkil etiladi. Kasaba uyuShmalar kutubxonachilari, dam olish uylari uchun, istiroxat boglari yoki oromgoxlari va boshkalarga xizmat ko'rsatadi. Vazirliklar, ishlab chikarish korxonalari, tashkilotlar, muassasalar kutubxonalari

Iqtisodiyotda tarkibiy o'zgarishlarni ta'minlash -- bu milliy manfaatlarni ta'minlovchi, iqtisodiy o'sishga yo'l beruvchi va nixoyat, axoli farovonligining muttasil oshib borishiga olib keluvchi yangicha ishlab chikarish tuzilmasini yaratishni anglatadi.

Yangicha ishlab chikarish tuzilmalarini yaratish uchun vazirliklar, ishlab chikarish korxonalari, tashkilotlar, muassasalar ko'shida tashkil etilgan kutubxonalar ishini yo'lga ko'yiSh tarkibiy o'zgarishlarni rivojlantirishning asosiy omillaridan biri bo'ladi. "chunki mamlakat taraqqiyotida katta rol o'ynaydigan kuyidagi soxalar muxim vositalar xisoblanadi.

CHunonchi:

- kishlok xo'jalik tarmogini yangi texnika bilan jixozlash, kishlok xo'jaligi bilan bogliq bo'lgan soxalarni takomillashtirish;

- respublika iqtisodiyotining yukori samarali, eksportga yo'naltirilgan tuzilmasini shakllantirish;

- iqtisodiyotning o'zak tarmoklarini texnika bilan kayta jixozlash yanada rivojlantirish;

- engil va qayta ishlash sanoati korxonalarini texnika bilan qayta jixozlash va zamonaviylashtirish;

- yukori texnologiyani va umumtalab ishlab chikarishlarini jadal rivojlantirish;

Bu tarkibiy o'zgarishlarni ta'minlovchi 55 ta ilmiy tadqiqot bo'linmalari, 65 ta loyixakonstruktorlik tashkilotlari, 32 ta ilmiy ishlab chikarish birlashtirish va tajriba

korxonalarini, 30 ta axborot-xisoblash markazlarida kutubxonalar ishlarini yo'lga ko'yiSh, xam ularni kompyuterlashtiriSh, jaxondagi yirik kutubxonalar bilan boglanishni INTERNET tarmoklari orkali amalga oShiriSh xozirgi davrning eng dolzarb muammolaridan biridir. Buning uchun mamlakatimizning boy ilmiy-texnik salohiyatidan keng foydalangan holda, yuksak texnologiya va fan yutuklariga asoslangan ishlab chikariSh soxalari, telekommunikatsiya va zamonaviy axborot, yangi texnologiya vositalarini axborot-kutubxona axborot resurs markazlari va kutubxonalarda ko'llash kutubxonachilik ishini tez sur'atlarda rivojlantiradi.

Kutubxonalarning bunday axborot markaziga aylaniShi erkin, mustakil fikrlovchi, ayni paytda, ma'suliyatli Shaxsning Shakllanishini ta'minlaydi. Barkamol insonning Shakllanishida esa bevosita uzluksiz ta'lim jarayonini poyoniga etkazuvchi kutubxona - axborot markazi rolini o'ynaydi. Shuning uchun xam uzluksiz ta'limni rivojlantiriSh axborot-kutubxona, axborot resurs markazlari va kutubxonalarning eng asosiy vazifalaridan biri bo'lib, bilim va yuksak intellektning nufuzi balandligidan dalolatdir. Axoliga axborot resurs markazlarining uzluksiz axborot etkazish vazifasini avtomatlashtirilgan tizim Shoxobchalari bilan xamkorlikda amalga oShirmoklari kerak.

Axborot-kutubxona, axborot resurs markazlari va kutubxonalarning vazifasi xar bir ishlab chikariSh korxonasi, tashkilotlar uyushmalari, kurilishlarda ishlayotgan ishchilar, muxandislar, olimlar, xizmatchilar, kashfiyotchilar, ixtirochilar, ijodkorlarni ularning ixtisoslariga doir xamda ish malakasini oShiriShga taallukli adabiyotlar bilan ta'minlashdan iborat.

Uzlarida etishmayotgan adabiyotlarni va axborotlarni KAA, elektron pochta yoki internet bilan boglanish orkali olish mumkin.

O'zbekiston Respublikasi Madaniyat va sport ishlari vazirligi tizimidagi Ko'zi ojizlar uchun kutubxonalar

Maxsus kutubxonalar orasida ko'zi ojizlarning kutubxonalari alohida ahamiyatga ega. Bu kutubxonalarning o'ziga xos xususiyatlari Shundan iboratki, ular maxsus axborot tarkatuvchi kavarik nuktali xarflarda bosilgan holda magnit lentasiga yozitgan kitoblar va vaktli matbuot nashrlari - gapiruvchi kitoblar, paypaslab seziSh va tinglab idrok kiliSh uchun moslashtirilgan ana Shu axborotni etkazish vositalaridan foydalanadilar. Bunday kutubxonalar diktofonlar, avtoaxborotchilar, maxsus asboblardan „gapiruvchi kitoblarni" yakka-yakka tinglash uchun nauShniklar, lupalar (zarrabinlar), kavarik nuktali xarf bilan yoziSh uchun ishlatiladigan asboblardan xamda mashinkalar, Shuningdek, ko'zi ojiz kitobxonlarga kataloglar va ko'rgazmalardan foydalaniSh imkonini beruvchi maxsus uskunalar bilan jixozlanadi. Nisbatan kam sonli ko'zi ojizlar uchun xizmat ko'rsatuvchi kutubxonalarni kitobxonlar tarkibi, o'ziga xos tomonlari, ish mazmuni va xajmiga ko'ra uch guruhga ajratiSh mumkin.

1- guruhga asosan penisoner-kitobxonlarga , kam sonli ishchilarga xizmat kiluvchi kichik kutubxonalarni kiritiSh mumkin. Bu ommaviy kutubxona vazifasini bajaradi.

2-guruxga birmuncha tayyorgarligi bor kitobxonlarga o'kuv iShlab chikariSh va xavaskorlik talablarini bajariSh jarayonida xizmat ko'rsatuvchi kutubxonalar kiritiladi. Ularning kitobxonlari -o'kuv iShlab-chikariSh korxonalarining iShchilari, xizmatchilaridir. 3-guruxga iShchilar, UIK mutaxassislari, ayni vaktida, talabalar, ilmiy xodimlarga xizmat ko'rsatuvchi ommaviy, o'kuv va ilmiy kutubxona vazifasini bajaradigan yirik kutubxonalar kiritiladi.

Xozir Respublikada 2 ta respublika, 6 ta viloyat va 59 ta Shaxar va tuman ko'zi o'jizlar kutubxonalari kariyb 35 ming ko'zi o'jizlarga kutubxona xizmatini amalga oShirmokda.

1949- yili ToShkent Shaxrida O'zbekiston ko'zi o'jizlar jamiyati koShida bosmaxona taShkil etilib, turli mazmundagi kitob va darsliklar naShr etila boShlandi.

Respublika Markaziy ko'zi o'jizlar kutubxonasi Moskva Shaxridagi L.Brayl alifbosidagi kitoblar bilan o'z jamg'armasini to'ldirib boradi. 2001-yilga kelib 37701 ta adabiyot olgan. SHundan 8588 tasi o'zbek tilida.

Respublika markaziy ko'zi o'jizlar-kutubxonasi 1965- yil 15- mayda O'zbekiston Vazirlar KengaShi O'zbekiston ko'zi o'jizlar jamiyatiga yordam beriSh tadbirlari xakida" Qaror kabul kildi. Undan maksad O'zbekiston ko'zi o'jizlar jamiyatining faoliyatini yaxShilaSh, axoli o'rtasidagi ko'zi o'jizlarni ijtimoiy- foydali mexnatga kengrok jalb kiliShdan iborat edi.

1965- yil 11- dekabrda kabul kilingan O'zbekiston Madaniyat vazirligining „ToShkent Shaxar ko'zi o'jizlar kutubxonasini Respublika Markaziy ko'zi o'jizlar kutubxonasiga aylantiriSh xakida"gi buyrugiga binoan, 1966-yil 1-yanvardan Markaziy kutubxona faoliyat boShladi. 1966-1969- yillarda Karokalpogiston Respublikasi, KaShkadaryo, Andijon,Buxoro, Namangan, Samarkand, Surxondaryo, Fargona, Xorazm viloyat kutubxonalarida Brayl xarfida yozilgan adabiyotlar bo'limlari taShkil etildi.

1967- vildan buyon magnit tasmasiga yozilgan kitoblar, ya'ni gapiruvchi kitoblar" bilan jamg'arma-to'ldirilmokda. YAna bir turdagi naShrni gramplastinkalar taShkil etadi. Jamg'armada 4407 gramplastinka bor. Ular mazmuniga ko'ra, mumtoz va zamonaviy musika asarlari, kismnan insseniroyka kilingan saxna asarlaridan iborat.

Kitob jamg'armasi o'zbek va rus tillarida 5 turdagi katalogda aloxida aks ettirilgan. Bular:

1. Bo'rtma nuktali naShrdagi kitoblar katalogi.

2.Magnit tasmalariga yozilgan- „gapiruvchi" o'ramdagi kitoblar katalogi.

„Gapiruvchi kitoblar" ning kompakt turdagi katalogi. Gramplastinkalar katalogi tapShkil etilgan. Xozirgi kunda ovozli kompyuterlarda elektron katalog yaratish uchun ma'lumotlarning bibliografik yozuvini

Kutubxonalarining asosiy vazifalari kitobni xar bir ko'zi o'jiz kitobxonga etkazish , adabiyotlarni targib kiliSh, ko'zi o'jizlarni ijtimoiy-foydali mexnatga jalb eiiSh, kitob bilan iShlaShning faol Shakl va usullarini rivojlantiriSh va ilgor iSh tajribalarni ommalaShtiriShdan iborat edi. Kutubxonachilik iShini tez tarakkiy ettiriShning va xalqqa kitob bilan xizmat ko'rsatiSh sifatini oShiriShning eng muxim Shartlaridan biri – Kuzi o'jizlar jamoat taShkilotlari bilan axolining keng katamlari uchun kutubxonalarini taShkil etiShda, ularning kundalik faoliyatida, kitob targiboti va kitob o'kiShga raxbarlik kiliShda faol iShtirok etiShdir.

Kuzi ojizlar kutubxonalarini rivojlantirish kutubxonachilik tizimining izchil, demokratik rivojlanishlaridan biri ekanligini ko'rsatmoqda. Kutubxonachilikning goyat keng faoliyati kutubxonani omma bilan uzviy boglab turibdi, uni xalqqa yaqin va qulay muassasaga aylantirmoqda, xizmat ko'rsatish jarayonining asosi bo'lgan axoli kizikishlari va talablarini o'rganiшни yo'lga ko'yiShda yordam bermokda. Kuzi ojizlar uchun taShkil etilgan kutubxonalarning maxallalarda tuzilib, iShlaShi tobora ko'prok ommalaShmokda. Bosma naShrdagi kitoblar katalogi. Uzbekiston Respublikasi Markaziy ko'zi ojizlar kutubxonasi ixtisoslashtirilgan madaniy-ma'rifiy, ma'naviy, ilmiy axborot uslubiyot muassasasi bo'lib, uning asosiy vazifasi quyidagilardan iborat:

ko'zi ojizlarga mo'ljallangan kitob va boShka matbuot naShrlarini to'plaSh, ularni saklaSh;

ko'zi ojizlar va ularning oila a'zolari, ko'zi ojizlar muassasalari xodimlariga kutubxona xizmati ko'rsatish va turli axborotlar ishlarini olib boriSh;

Lui Brayl alifbosidagi va magnit tasmaga yozilgan ovoqli kitoblarni saklaSh bo'yicha markaz va o'zbek tilidagi o'lkaShunoslikka oid bo'rtma nuktali kitoblar bo'yicha depozitariy vazifasini bajariSh;

respublikadagi ko'zi ojizlar kutubxonalariga uslubiy va amaliy yordam ko'rsatish xamda tavsiyaviy bibliografik va kutubxonalararo abonement markazi vazifasini bajariSh.

SHaxsiy kutubxonalar

SHaxsiy kutubxonalar ayrim kishilarning uylarida taShkil etilgan bo'lib, ular o'zlari yaShayotgan xududdagi axoliga ko'ngilli raviShda xizmat ko'rsatadi. Ammo, ularga Shu xududda joylaShgan davlat kutubxonalari uslubiy yordam ko'rsatadi. Ko'pgina Shaxsiy kutubxonalar o'z jamg'armasini elektron katalogga o'tkaziSh yoki javonlarga joylaSh xizmatlari uchun kutubxonalarga pul o'tkazib, yordam so'raShlari mumkin. Bu davlat kutubxonasi uchun pullik xizmat turiga kirib, Shaxsning uyiga borib, tegiShli yo'naliShda yordam ko'rsatiladi, maslaxatlar beriladi. Ba'zi yirik Shaxsiy kutubxonasi borlar davlat kutubxonalariga o'z jamg'armalarini xadya kilishlari mumkin. Masalan, Abdulla Kodiriy nomidagi Toshkent Davlat Madaniyat instituti kutubxonasi ana Shunday Shaxsiy kutubxonalardan sovg'a kilib buriShgan kitoblar xisobiga „Kutubxonaning oltin fondi"ni taShkil etganlar. Institutning birinchi rektori, akademik, navoiyShunos olim Azizxon Po'latovich Kayumov, marxum professor, folklorShunos olim Malik Murodov, institutning hozirgi rektori Aziz Oppokovich To'raev va institutning boShka ko'pgina sobik ustozlari o'z Shaxsiy kutubxonalarini sovg'a kilganlar. Keyingi yillarda turli faol maxallalar o'zlarining xududida maxalla xonalarini taShkil etishga xarakat kilmokdalar. Masalan, Toshkent Shaxridagi „Konstitutsiya" maxallasida Davlat mukofotlari Xalk Shoiri Ramz Bobojon taShhabbusi bilan 400 dan ortik sova kilingan adabiyotlar asosida maxalla kutubxonasi iSh boShladi.

Bizning axolimiz orasida xam yirik Shaxsiy kutubxonasi bor Shaxslar ko'p, xatto ular kompyuterlashtirilgan tizimga o'tishga xarakat kilmokdalar.

SHaxsiy kutubxonalarda fanning turli soxalari bo'yicha nodir asarlar bo'liShi mumkin. Ayniksa, xozirgi kunda ko'plab chet ellarga borib-keliSh natijasida Shaxsiy kutubxonalar yanada boyib bormokda. SHaxsiy kutubxonalar xam xuquqiy makomga xamda o'z muxrlariga ega bo'liShi mumkin. SHaxsiy kutubxonalar muammosi kadimdan mavjud va bu masala xali xam dolzaroligini yo'kotmagan. Ammo aynan Shu muammo bilan Shug'ullanuvchi mutaxassislar xozircha juda kam.

Xorijdagi xuquqiy va ayrim Shaxslar, Shuningd^uq, xalkaro taShkilotlaniing kutubxonalari CHet ellik xuquqiy va ayrim Shaxslar, Shuningd^uq, xalkaro taShkilotlaming kutubxonalari universal kutubxonalar sirasiga kiradi.

Bu kutubxonalarning asosiy vazifasi chet el badiiy adabiyoti, san'ati, madaniyatini tarakkiy ettiriSh masalalariga doir ixtisosiaShtirilgan kutubxona-bibliografiya axborotining xamma

rini amalga oShiriShdir. SHu bilan birga, chet tillarning ommaviy o'rganiliShiga, Shu jumladan, o'rta maktablar va oliy o'kuv lari o'kituvchilarining xam chet tillarni o'rganishlariga yordam teriShiko'zdatutilgan.

Xorijliklar taShkil etgan kutubxonalarning faoliyati bu vo'naliShda ko'pchilikda qiziqiSh uyg'otmokda. U ixtisosiaShtirilgan qiroatxonalarda kitobxonlarga bevosita xizmat ko'rsatiShdan taShkari, ko'p kirrali bibliografiya iShini xam olib boradi. CHunonchi, chet el yozuvchilari ijodi xakida yoki Ozbekiston yozuvchilarini chet ellarga tanitiSh uchun bibliografik ko'rsatkichlar tayyorlaydi.

Kutubxona muntazam raviShda fanning turli soxalariga doir adabiyotlar bilan to'ldirilib boriladi. Ularning diqqatini bu kutubxonaga jalb etadi. Uning jamg'armasidan xar xil tillardagi kompakt disklar, sidiromlar, videokassetalar o'rin oliShi mumkin.

Xorijdagi huquqiy va ayrim Shaxslar, Shuningdek, xalqaro taShkilotlarning kutubxonalari

CHet ellik huquqiy va ayrim Shaxslar, Shuningdek, xalqaro taShkilotlarning kutubxonalari universal fondga ega bo'lib, xalqaro taShkilotlarni axborot resurslari bilan ta'minlaydigan kutubxonalar sirasiga kiradi.

Bu kutubxonalarning asosiy vazifasi chet el eng yangi axborotlari, elektron ma'lumotlari, gazeta va jurnallarning bir necha yillik ma'lumotlari, elektron kitoblar CD/DVD kompakt diskleri to'plamlari bilan ta'minlaSh. Kutubxona chet el badiiy adabiyoti, san'ati, madaniyatini taraqqiy ettiriSh masalalariga doir ixtisoslaShtirilgan kutubxonaShunoslik va bibliografiya axborotining hamma turlarini amalga oShiriShdir. SHu bilan birga, set tillarining ommaviy tarzda o'rganiliShiga, Shu jumladan, o'rta maktablar va oliy o'quv yurtlari o'qituvchilarining ham set tillarni o'rganishlariga yordam beriSh ko'zda tutilgan.

Xorijliklar taShkil etgan kutubxonalarning faoliyati bu yo'naliShda qiqziqiSh uyg'otmoqda, chunki ular istagan chet axborotlarini, yig'ma elektron kataloglarini, elektron ma'lumotlarini, elektron kitoblarni, gazet va jurnallarning bir necha yillik to'plamining bibliografik ma'lumotlarini, CD/DVD kompakt disklerini o'qiSh imkoniyatlari yaratildi.

Ularning ixtisoslashtirilgan kutubxonalarida foydalanuvchi kitobxonlarga bevosita xizmat ko'rsatishdan tashqari, ko'p qirrali axborotlashi kutubxona shunoslik ishlarini ham olib boradi. Chunki, chet el yozuvchilari ijodi haqida yoki O'zbekiston yozuvchilarini chet ellarga tanitish uchun yig'ma elektron kataloglar, elektron ko'rsatkichlar, elektron ma'lumotlarni CD/DVD kompakt disklarida tayyorlaydi.

Kutubxona muntazam ravishda fanning turli soxalariga doir adabiyotlar bilan to'ldirilib boriladi. Ularning diqqatini bu kutubxoaga jalb etadi. Uning fondida har xil tillardagi elektron ma'lumotlar CD-ROMlarda saqlanadi va Internet orqali ushbu ma'lumotlar uzatiladi. Masalan: Germaniya elchixonasi tomonidan Toshkent, Samarqanda Shaharlarida tashkil etilgan Gyote-instituti kutubxonasi ko'plab kitobxonlarni o'ziga jalb qildi hamda ularning ehtiyojlarini qondirdi.

Gyote institutining axborot markazi foydalanuvchilarga nemis tilida dolzarb audio-vizual materiallari, Germaniyada chiqadigan mashhur gazet va jurnal maqollarining elektron ma'lumotlari nashrlari bilan tanishi imkonini berdi. Shuningdek axborot markazi foydalanuvchilari Internet-manzil tarmog'i orqali Germaniya faoliyati bilan yaqindan tanishi imkoniyatiga ega bo'ldilar.

Gyote institutining korporati kutubxonasining o'quv zali foydalanuvchilar uchun har yili fondini almashtirib yangi resurslar bilan to'ldirib boradi. Ular haqida axborot olishni istaganlar uchun Internetdan [WWW. Goetche.de/taschkent](http://WWW.Goetche.de/taschkent)

TAKROKLASH UCHUN SAVOLLAR

1. Uzbekiston kutubxonalarining tip va turlari xakida nimalarni bilasiz?
2. Milliy kutubxonaning uziga xos xususiyatlari va vazifalari nimada?
3. Fanlar Akademiyasining Asosiy kutubxonasi va FA tizimidagi ilmiy tekshirish institutlari kutubxonalarining ahamiyati kanday?
4. Ta'lim muassasalarining ARMLari qanday tuzilishga ega?
5. Respublika va viloyat axborot-kutubxonalarining kutubxona shunoslik ishidagi yuli kanday?
6. Xalk ta'limi tizimidagi ARMLarning tuzilishi qanday?
7. Boshka ixtisoslashtirilgan kutubxonalar xakida nima deya olasiz?
8. Kasaba uyushmalar kutubxonalari tuzilishi va tarkibini ta'riflab bering?
9. Ko'zi ojizlar uchun kutubxonalar, ularning vazifalari va jamoatchilik tashkilotining kutubxonalarining ahvoli kanday?
10. Xorijdagi xuquqiy va ayrim shaxslar xamda xalkaro tashkilotlarning kutubxonalari o'ziga xosliklari nimada ko'rinadi?
11. SHaxsiy kutubxonalarning xususiyatlari nimada?

BOLALAR, O'SPIRINLAR VA O'SMIRLAR UCHUN XIZMAT KILUVCHI AXBOROT RESURS MARKAZLARINING VAZIFALARI

Reja:

-bolalar, o'spirinlar va o'smirlar uchun xizmat kiluvchi axborot resurs markazlarining axamiyati;

-bolalar, o'spirinlar va o'smirlar uchun xizmat kiluvchi axborot resurs markazlarining vazifalari;

- bolalarga, o'spirinlarga va o'smirlarga axborot resurs markazlari xizmatini taShkil etiSh. Ta'lim tizimini islox kiliSh lozimligi to'grisidagi fikrni Prezident Islom Karimov 1988-yili KaShkadaryo viloyatida iShlagan davrida: „KiShilarning umumta'lim va professional darajasini oShiriSh, yangi talablar asosida kiShilarning savodxonligini o'stiriSh, uzluksiz ta'lim tizimini joriy etiSh - eng muxim masala" ekanligini kayd etib Shunday degan edi: „...Xar kim chukur va mustaxkam bilimsiz oldimizda turgan vazifalarni bajariShi mumkin emasligini, iShda siljiShga eriShiSh mumkin emasligini anik tuShunmogi lozim..." („KaShkadaryo xakikati", 1988- yil 24- may).

YOSh avlodni ruxan soglom, ma'naviy barkamol, yuksak ma'rifatli inson kilib tarbiyalaSh uchun yoShlikda o'kiSh davridayok mustakil ijodiy fikrlaSh kobiliyatini Shakllantirmok ARMLarning xam vazifasidir, Mustakil fikrlaSh ijodiy kobiliyatni rivojlantiriSh bilan chambarchas boglik.

Komil inson goyasi - xam milliy, xam umumbaShariy moxiyatga ega bo'lgan, insonga xos eng yuksak ma'naviy va jismoniy barkamollikni mujassam etgan, uni xamiSha ezgulikka undaydigan olijanob goyadir.

Komillikni orzu kilmagan, barkamol avlodlarni voyaga etkazish xakida kaygurmagan xalkning, millatning kelajagi yo'k. Bunday xalk va millat tanazzulga maxkum.

Bolalarga xizmat ko'rsatuvchi axborot resurs markazlari mamlakat umumdavlat yagona tizimining bir bo'gini xisoblanadi.

Xozirgi paytda bolalarga Oliy va urta maxsus ta'lim vazirligi, Xalk ta'limi vazirligi tizimidagi axborot resurs markazlari, Uzbekiston Aloka va axborotlaShtiriSh agentligi, Korakapogiston Respublikasi Vazirlar KengaShi, viloyatlar ToShkent Shaxar axborot-kutubxona markazlari va kutubxonalari va boShkalar xizmat kiladi.

Oliy va urta maxsus ta'lim vazirligi, Xalk ta'limi vazirligi tizimidagi axborot resurs markazlari va kutubxonalar tarmogini kuyidagilar taShkil etadi;

1. Respublika Bolalar kutubxonasi, Korakalpogiston Respublikasi Bolalar kutubxonasi.

2. Viloyat (o'lka) Bolalar kutubxonalari.

3. Axborot resurs markazlari

Bu AKMLarda kitob fondining tuziliShi universal bo'ladi. Ular mintakadagi (region) barcha xududiy ARMLar uchun ilmiy-uslubiy markaz xisoblanadi. AKMLarning to'kisaSh va adabiyotlarga iShlov beriSh, yagona jamgarma va undan foydalaniShni taShkil kiliSh, uslubiy va bibliografik ishlari bo'limlarida, ARMda bolalarga tegiShli kutubxonaShunoslik xizmatini ta'minlovchi mutaxassislar bo'ladi, kitobxonlarga xizmat ko'rsatuvchi bo'limlari mavjud;

Mintakada bolalar bilan iShlaShga doir ARM vazifasini bajaruvchi muassasaning bo'liShligi, ARMLarning tarmok birligi sifatida xizmat kiliShini taShkil etadi.

Respublika Bolalar kutubxonasi yoki viloyat bolalar kutubxonalari ARMLarni nazorat kiliSh va ularga uslubiy yordam beriSh bilan cheklanib kolmasligi kerak. U bolalar o'rtasida kitob bilan iShlaShga doir ARM bo'lganligi uchun ARMning barcha bo'linmalarida bolalar va o'spirinlarga kutubxona xizmati ko'rsatiShni takomillaShtiriSh uchun mas'ul bo'lib, ilgor tajribalarni umumlaShtiriSh va tatbik etiSh, mintakadagi xodimlarning malakasini oShiriSh, xalk ta'lim tizimidagi ARMLar, kasaba uyuShmasi va boShka kutubxonalarga uslubiy yordam beriShi zarur.

KiShlok joylarida bolalarga ARM xizmatini yaxShilaShning muxim omili ARM tuziliShi tarmok bo'linmalarini tartibga soliSh va rivojlantiriSh, xamda iSh faoliyatini muvofiklaShtiriShdan iborat. Tumandagi barcha ARMLar bolalar va o'smirlar bilan tabakalaShtirilgan xolda iShlaShga eriShiShi lozim. ARM tumandagi xar bir axoli punktida bolalarga xizmat ko'rsatiShning axvoli (o'kuvchiir va 5 yoShdan boShlab maktabgacha tarbiya yoShidagi bolalarning soni, berilgan kitoblar soni, o'kiliSh, katnov, fondning aylaniShiga doir ma'lumotlar, kadrlarning ixtisos darajasi va xokazolar)ni doimo taxlil kilib boriShi kerak. Bunday ma'lumotlar viloyat ARM doirasida yigiladi, ular bolalarga xizmati ko'rsatiShga doir xududlar (uni taShkil kiliSh uchun ARMLar mas'ul bo'ladilar) bo'liShi mumkin. Agar xudud katta bo'lib, unda bir necha tayanch ARMLari bo'lsa, ular uchun xizmat ko'rsatiShni belgilaSh kerak.

ARMLar maktabdan taShkari yagona tarbiya muassasasi bo'lganligi sababli kitobxon bolalar bilan iShlaShning markazi bo'liShi kerak. Buning uchun barcha iSh uslubi va Shakllaridan, ARMning butun imkoniyatlari (kitob fondi, ma'lumotnoma apparati, uslubiy ko'llanma va tavsiyanomalar va boShkalar)dan foydalaniSh zarur.

YOSH avlodga kitob bilan xizmat ko'rsatiShni yaxShilaSh uchun kutubxonaShunosiik tizimini yangi texnologiya bilan avtomalaShtiriShni joriy etiShni ta'minlaSh juda zarur, bunda asosiy muammo ARMLar iShini bir-biriga moslaShliriSh va birlaShtiriShdan iborat bo'ladi.

Mamlakatdagi bolalarni ARM kitob, axborot bilan to'la ta'minlaSh uchun yangi axborot texnologiyalarni joriy etiShni "rivojlantiriSh, ularni axborot vositalari bilan ta'minlaSh, telekommunikatsiya tarmoklarga boglaSh muxim iSh. Shuning uchun bolalarga ARMLar xizmat ko'rsatiSh tizimini takomillaShtiriSh masalasi juda dolzarb muammodir. Bolalarga ARM xizmat ko'rsatiSh va ularga sinfdan taShkari ukiShiga raxbarlik kiliSh tizimi rolini oShiriSh, ukuvchi yoShlarni milliy istiklol ruxida tarbiyalaShda ularni ta'lim va tarbiyaviy ishlarga jalb etiShga aloxida e'tibor beriSh, „Sinfdan va maktabdan taShkari tarbiyaviy ishlar konceptsiyasi“, „ukuvchilarni tarbiyalaShda bolalar ARMLarining xamkorligi konceptsiyasi“ni amaliyotga joriy etiSh texnologiyasini iShlab chikiSh, ular asosida ukuv-uslubiy kullanmalar yaratiShga katta e'tibor beriliShi lozim. Buning uchun:

1. ukuvchi yoShlar ongiga milliy goyani singdiriSh, Shuningdek, Prezident asarlarini urganiShni yanada yaxshi yo'lga kuyiSh maksadida „Prezident asarlari bilimdonlari“ ko'rik-tanlovini utkaziShni amalga oShiriSh.

2. YOShlarni birlaShtiriSh, vatanparvarlik ruxida tarbiyalaSh uchun „yurt kelajagi - vatan farzandlari“ mavzusida doimiy xarakatdagi konferensiya utkaziSh.

3. ukuvchi va yoShlarda yuksak ma'naviyatni ShakllantiriSh, ular urtasida diniy ekstremizm, xukukbuzarlik, jinoyatchilik va giyoxvandlikning oldini oliShga karatilgan ta'sirli teatrlaShgan tadbirlar, savol-javob kechalari, ogzaki jurnal kechalarini taShkil etiSh.

4. ukuvchi va yoShlami ma'naviy barkamol inson kilib tarbiyalaShga ko'maklaShuvchi bolalar to'garaklarini tuziSh, tadbirlar o'tkaziSh.

5. ARMLarning bolalar bilan iShlaShi uchun zamonaviy kompyuter va axborot texnologiyani keng joriy etiSh va tadkikot muassasalarining xalkaro axborot tarmoklariga, Shu jumladan internetga keng kirib boriShini ta'minlaSh.

6. ARM uzluksiz ta'lim tizimining tarkibiy kismi sifatida uz ichiga maktabdan taShkari ta'limni xam olgan xolda umumta'lim komplekslari tarmog'ini rivojlantiriSh.

7. Maxalliy Sharoit xususiyatlaridan kelib chikkan xolda bolalarning kizikishlariga karab zamonaviy va dunyoviy bilimlarni beruvchi to'garaklar tarmoklarini kengaytiriSh lozim.

Ta'lim muassasalari ARMLari faoliyatini takomillaShtiriSh, kitobxonlar konferençiyalari, baxs-munozaralar, ijod axli bilan o'tkaziladigan uchraShuvlar samaradorligi xamda ta'sirchanligini oShiriSh uchun AKMLar bilan xamkorlikda iSh olib boriSh zarur.

Maktab tarbiyaviy iShida kitobdan to'likrok foydalaniShni, o'kiShga raxbarlikni maktab ta'limining butun tizimi bilan boglaniShini ta'minlaSh.

10. O'kituvchilarning o'kuvchilar o'kiSh doirasini tarkib toptiriShga kengrok va uyuShkoglik bilan ta'sir ko'rsatiShini.

11. ARM kitobining bolalarga yakinlaShuvini, xamkorlikni kuchaytirishlari zarur. ARMLari rolini tobora kuchaytirib, birinchidan, Shaxar va tumanlarda bolalarga kutubxona xizmati ko'rsatiSh jarayonini rejali raviShda yo'lga ko'yuvchi markazlarga; ikkinchidan, maktab o'kuvchilari uchun madaniyat saroylari, internetlar va boShkalarda filiallar xamda ko'chma kutubxonalar taShkil kiliSh; uchinchidan, bolalar, bolalarning o'kiShiga raxbarlik kiliShda ilgor tajribali maktablarda, bolalar bilan iSh olib boruvchi uslubiy markazlar taShkil etiliShi lozim.

Bolalarga ARMLar xizmat ko'rsatiShda quyidagi turilari ko'llaniShi mumkin:

1. ARM bolalar yoki kattalar bo'limi, Shuningdek, o'z kitobxonlariga ega bo'lgan bir kancha maktablari bo'lgan Shaxar yoki kiShlok axolisi yaShaydigan joy. ARM xizmat ko'rsatadigan bolalar o'kiShini yo'lga ko'yiSh va ularga raxbarlik kiliSh ishlarini olib boradi. Maktab ARMLari o'kuv jarayoniga xizmat ko'rsatiShdan taShqari, aholini kitob, axborot, elektron ma'lumotlar, Internet bilan ta'minlab turadi, lekin umumiy reja asosida va AKMning uslubiy raxbarligi ostida iShlaydi, uslubiy kutubxona bilan juda mustaxkam o'zaro aloka o'rnatadi.

ARMLar bolalar o'kiShini yo'lga ko'yadigan markaz sifatida faoliyat ko'rsatadi. Maktab ARMLari bolalarga xizmat ko'rsatiShi mumkin. Xar xil idoralar va jamoa xo'jaliklari tomonidan ajratilgan mablaglar xamda boShka moddiy resurslarni ARMLarining bolalarga kitob bilan xizmat ko'rsatiSh borasidagi imkoniyatlarini mustaxkamlaSh va kengaytiriSh uchun maktabga beriSh mumkin.

Qishloqlardan uzoq joylarda joylaShgan aholiga ham ARMLar xizmat ko'rsatadi.

Agar axoli yaShaydigan bu joyda boShlangich maktab bo'lsa, bolalar o'rtasida kitob bilan iShlaSh ana Shu maktab zimmasiga yuklanadi va Shu maksadda asosiy ARMLar o'zlarining ko'chma ARMLarini taShkil etadi. Maktab bo'lmagan uzoq joylarda yaShovchi aholi uchun kitob beriladigan joy yoki ko'chma ARMLarni taShkil etiSh yaxshi natija beradi.

O'SMIRLARGA XIZMAT KILUVCHI AXBOROT RESURS MARKAZLARI

Reja:

Usmirlarga xizmat kiluvchi ARMLar.

ARMLarda o'smirlar bilan iShlaShni yo'lga ko'yiSh.

Osmirlarga xizmat kiliShda ARMLarning yoShlar tarbiyasida noiShlab chikariSh muassasalari bilan xamkorligi.

Ozbekiston Respublikasi boskichma-boskich bozor iktiso-diyotiga asoslangan ochik fuqarolik jamiyati va xuquqiy-demokratik davlat barpo etiSh yo'lidan sobitkadamlik bilan bormokda. Ozbekiston taraqqiyot, va isloxotlarning, xususan, ta'lim soxasidagi isloxotlarning o'ziga xos, jaxon xamjamiyati tomonidan takrorlanmas deb tan olingan yo'lni tanladi.

Prezidentimiz Islom Karimov Ozbekiston Respublikasi Oliy KengaShining XVI sessiyasida so'zlagan nutkida „Madaniyatimiz, tariximiz bizning eng katta, ko'z korachigidek asraydigan boyligimiz," - deb ta'kidlagan edilar. Shuning uchun kutubxona bizning eng katta milliy boyligimiz, uni asraSh, kelajak avlodga etkazish bugungi kunning zimmasiga yuklatilgan vazifadir.

ARMLarning maksadi yoSh avlodni tarbiyalab, kamolotga eriShgan barkamol avlodni etiShtiriSh. Prezidentimiz ta'kidlaganlaridek: „Uzining kadr-kimmatini anglaydigan, irodasi bakuvat, iymoni butun, xayotda anik maqsadga ega bo'lgan insonlar kerak". Bu esa axborot resurs markazlaridan ma'naviy-ma'rifiy ishlarni to'g'ri yo'lga ko'yiShni, kitob o'kiSh madaniyatini tarbiyalaShni zamon talablariga moslab, takomillaShtirib boriShni takozo etadi.

Milliy istiklol goyalarini yangi avlod, yoShlar ongiga singdiriSh uchun axborot resurs markazlarida targibot usullarini ko'llaSh, yangicha iShlaSh texnologiyalarining saloxiyatini o'smirlarga xizmat ko'rsatiSh orkali oShiriSh.

Milliy istiklol goyalari yangi davrning ertangi istikbolini belgilovchi ilgor fikrlar, tuShunchalar va tamoyillar majmuyi bo'lgani bois, ularning tom ma'nodagi moxiyatini anglaShga bo'lgan kizikiShining tabiiyligini anglaSh lozim. Bunda odamdagi o'Sha tabiiy ilmgga, bilimga, yangilikka chankoklik extiyoji etakchi axamiyat kasb etadi. Shuning uchun ta'lim muassasalari tizimining axborot resurs markazlari yoShlardagi ana Shu extiyojni kondiriShga alokador psixologik omillarga e'tiborni karatiShimiz, o'smirlar ma'naviyatini ShakllantiriShga yo'naltiriShimiz kerak.

Osmirlar axborot resurs markazlarining fondi barcha fan soxalari taShkil topgan universal kitob fondiga ega bo'lib, ular uchun axborot-kutubxona markazlari asosiy o'rnini bajaradi.

O'smirlar ARMLarining kitobxoni 15-21 yoShgacha bo'lgan o'smirlardir, ular 9-11 sinf o'kuvchilari, akademik litsey, kasb-xunar kolleji o'kuvchilari, oliy o'kuv yurtlarda o'kiydigan birinchi, ikkinchi kurs talabalari, korxona va kompaniya, firmalarda iShlaydigan yoShlar xamda tarbiyachi, o'kituvchilar, o'smirlar o'kiShiga raxbarlik kiluvchilardan taShkil topadi.

On beSh yaShar maktab o'kuvchisining ijtimoiy-ruxiy xususiyatlari Shu yoShdagi Shaxslarning o'spirinlikdan o'smirlikka o'tiShi bilan boglik ekan, bu davrda o'spirinning ma'naviy nuktayi nazarlari yorqin ifodalaniShi, bir tomondan, o'zini-o'zi biliSh, o'z mavkeyini belgilaSh, o'z „MEN"ini anglaSh, boShka tomondan esa unda o'z o'rnini topiSh, Shakllanayotgan karaSh va etikodlar uchun tayanchga ega bo'liSh, taShki dunyoni biliSh goyasi bilan belgilanadi.

Usmirlar axborot resurs markazlari yoShlarning ijtimoiy xarakatdagi o'rniga, ularning tarbiyasiga aloxida e'tibor beriSh, ularning millatimizning ijtimoiy-iqtisodiy va ma'naviy taraqqiyotida faol iShtirok etishlarini ta'minlaShga jiddiy e'tibor beriShi lozim bo'ladi.

ARMLarda o'smirlar bilan iShlaShni yo'lga ko'yiSh YUrtboShimiz ta'kidlaganidek, „xar bir insonning, ayniksa, endigina xayotga kadam ko'yib kelayotgan yoShlarning ongiga Shunday fikrni singdiriSh kerakki, ular o'rta ko'yilgan maksadlarga eriShiSh o'zlariga boglik ekanligini, ya'ni bu narsa ularning sobitkadam gayrat-Shijoatiga, to'la-to'kis fidokorligiga va cheksiz mexnatsevarligiga boglik ekanligini anglab etishlari kerak. Xuddi Shu narsa davlatimiz va xalkimiz ravnak topiShining asosiy Shartidir".

SHu boisdan xam „Inson manfaatlarini ta'minlaSh borasida 1997- yilda amalga oShiriladigan chora-tadbirlar dasturi"da belgilab berilganidek, yoShlar tarbiyasiga aloxida e'tibor beriSh, ularning jamiyatimizning ijtimoiy, iqtisodiy va ma'naviy taraqqiyotida faol iShtirok etishlarini ta'minlaSh xar bir fukaroning, davlat va nodavlat taShkilotlarining burch va vazifalari xisoblanadi.

Respublikamizning barcha viloyatlari, chekka tumanlari, kiShloklaridagi axborot resurs markazlarig mutlok zamonaviy uslubda ShakllaniShi, axborot resurs markazlarining yangi texnologiya xizmatini yo'lga ko'yiShi yoShlarimiz bilimlarni chukurrok o'rganishlariga, taShhabbuskor, izlanuvchan, mustakil etib tarbiyalanishlariga omil bo'la oladi. Buning uchun:

- o'smirlar uchun mustakil axborot resurs markazlari iShini yo'lga ko'ymoklik;
- o'smirlar axborot resurs markazlarini yangi texnika va texnologiya asosida zamonaviy jixozlaSh;
- o'smirlar ijodkorligini ta'minlaSh, kasb maxoratlarini oShiriShning samarali yo'llarini topiSh;
- kiShlok yoShlari uchun axborot resurs markazlarining zamonaviy Shakllarini joriy etiSh;
- axborot resurs markazlarida o'smirlar uchun tadbirlarni ko'prok taShkil etiSh va o'zlari mustakil iShtirok etishlariga yo'l ko'yiSh zarur.

Mustakil Ozbekistonning kelajagi savodxon yoShlar ko'lida. Savodxonlik ma'naviy barkamollikning muxim mezonlaridan biri xisoblanadi. YOShlarning savodxonligini

oShiriShda axborot resurs markazlari foydalanuvchisining o'zi ustida mustakil iShlaSh tizimini yaratish davri keldi.

YOSHLAR tarbiyasida axborot resurs markazlarining- noiShlab chikariSh laShkilotlari bilan xamkorligi Prezident I.Karimov yoShlarning boShini kovuShtiradigan, ularning chinakam suyanchi va tayanchi bo'la oladigan" yangi taShkilot tuziSh goyasini ilgari surdi. „Kamolot" yoShlarimizning chinakam suyanchi va tayanchi bo'lsin, dedi.

YOSHLARNING yuksak orzu-umid va intilishlarini mujassamlaShtirib, ularning xayotiy manfaatlari va extiyojlarini ifodalaSh va ximoyalaSh maksadida o'zini-o'zi boShkaradigan nodavlat notijorat taShkiloti - Ozbekiston Respublikasi „Kamolot" yoShlar ijtimoiy xarakatini tuziSh, uning „Nizom"ini iShlab chikiSh, dasturining xayotga tatbik etiliShida, yoShlar orasida axborot ishlarini yanada kengroq olib boriSh vazifalarini axborot resurs markazlari zimmasiga katta mas'uliyat bilan yuklatildi. Osmirlar kutubxonasi yoShlarning tarbiyasi, vazifasi adabiyotlarning kompleks targibotini olib boriSh, ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy-madaniy, mexnatsevar, yukori fazilat egasi, didli faxm-farosatli, uzi ustida tinimsiz iShlaydigan, mustakil fikrlaydigan, bilimini oShirib boruvchi, ijodkor, madaniyatli, xar tomonlama barkamol avlodni etiShtiriShda asosiy rolni o'ynadi.

Barchaga ma'lumki, bugungi kunda Ozbekistonda yoShlar muammosi davlat siyosatida ustuvor ahamiyat kasb etmokda. Kutubxonalar ularda milliy gurur, vatanga sadokat tuygusini ShakllantiriShga oid tadbirlar o'tkaziSh, tadbirkor, rakobatga bardosh beruvchi yoShlarni biz kitob targiboti orkali tarbiyalaShga intilsak, xar kanday o'gitdan xam kuchli ta'sir etadi.

60- yillarning boShlarida Respublikada va viloyatlarda o'smirlar kutubxonasining tizimi taShkil etildi. Respublika va Korakalpog'iston Respublikasi, o'lka, viloyatlar axborot-kutubxona tizimi ilmiy xizmat kiliSh markazi bo'lib, barcha kitobxonlar talablariga barobar javob beradi, xuddi Shunday yoShlar masalalari bo'yicha axborot va bibliografik markaz xamdir.

Respublika va viloyat axborot-kutubxona markazlari axborot va bibliografik naShrlarni mustakil xamda boShka kutubxonalar va naShriyotlar)bilan birgalikda uslubiy tavsiyalar, ko'llanmalar, ko'rsatkichlarni naShr kiladi va iShlab chikaradi.

Ularning ishlarida muxim vazifa - ilgor tajribalarni o'rganiSh, usmirlar bilan iShlaShning eng yaxshi usullarini iShlab chikiSh axborot-kutubxonalar orasida targib kiliSh. YOSHLARGA dolzarb mavzularda ilmiy-amaliy konferensiyalarni, o'kuv seminarlar o'tkaziSh, ilgor iSh tajribalarni yoShlar orasida keng yoyiSh, targibot ishlarini uyuShtiradi va boShkalar Shular jumlasiga kiradi.

Respublika, viloyatlarda universal jamg'armaga ega kutubxonalar yoShlar tarbiyasiga doir ishlarni uslubiy rejalar tuzib olib boradi. Bu kutubxonalar bibliografik va ilmiy uslubiy markaz iShini yagona markazdan turib boShkarib, o'smirlarga kutubxona xizmatini AliSher Navoiy nomli Ozbekiston Miliy kutubxonasi, xar bir viloyatdagi viloyat, o'lka axborot-kutubxonalar olib boradi.

YOSH kutubxonachi kadrlar orasida „Eng yaxshi kutubxonachi" ko'rik tanlovini o'tkaziSh, ularni o'z kasbini seviSh, ardoklaSh, ma'rifatparvar ekanligiga iShontiriSh, bilimlarini sinaSh ishlarini keng yoyiSh kerak.

Kutubxonafar Prezident portreti va uning asarlari bilan jixozlaniShi kerak. „Mustakillik - buyuk ne'mat", „Mustakillik -yuksak ma'naviyat", „Mustakillik bu -o'zini anglaSh", „Ozbekiston -- mustakil diyor", „Vatan yagonadir, vatan bittadir", „Oz kelajagimizni o'z ko'limiz bilan kuramiz", „Ozbekiston XXI asrga intilmokda", „Ozbekiston yoShlari fidoyidirlar", „Mustakillik, asrayman seni", „Gulla, yaShna, bur Ozbekiston", „1 sentabr - Mustakillik kuni", „Milliy goya va mafkura" mavzularida kitob ko'rgazmalari, davra suxbatlari o'lkaziSh maqsadga muvofikdir. Ozbekiston Respublikasida kutubxonalarni boShkariSh Mamlakatimizdagi barcha axborot-kutubxona , axborot resurs markazlari va kutubxonalar faoliyatini muvofiqlaShtiruvchi idoralararo kengaSh taShkil etilgan bo'lib, ularning iShini muvofiklaShtirib boriShni Vazirlar Maxkamasi xuzuridagi Respublika axborot-kutubxona tizimi faoliyatini muvofiklaShtiriSh buyicha Idoralararo kengaSh idoraviy va xududiy metodik markazlar tizimi orkali amalga oShiradi va raxbarlik kiladi.

AKM, ARM va Kutubxonalar iShidagi muammolarni xal etiShda, boShka davlatlarning kutubxonalari bilan xamkorlik kiliShga, kutubxonachilik masalalariga oid xalkaro va respublika miqyosidagi turli xil anjumanlar, seminarlar va uchraShuvlarni taShkil etiShda, kutubxonalarni zamonaviy axborot texnologiyalari bilan ta'minlaShda mas'uldir.

ToShkent Shaxar, Korakalpogiston respublikasi va barcha viloyatlarda aloka va axborotlaShtiriSh agentligining boShkarmalari iSh yuritadi. Ular o'z xududlarida axborot-kutubxona ishlarini yuritadi, taShkil etadi, umumlaShtiradi, ilgor iSh tajribalarini keng yoyadi, uslubiy raxbarligini olib boradi, moddiy va ma'naviy ta'minot bilan Shugullanadi. Ularga karaShli tumanlarda va Shaxarlarda axolini axborot telekommunikatsiya xizmatlaridan baxramand kiliSh yullarini topadi va mavjud axborot resurslari bilan o'z xududlarida targibot ishlarni yuritadi. AKM, ARM va Kutubxonalarning iSh rejalarini ko'rib chikadi, tasdiklaydi, xisobotlarini kabul kiladi, mablag bilan ta'minlaydi. Tuman yoki Shaxar ARMLari bo'yicha ishlarni umumlaShtirib, viloyat boShkarmasiga topShiradi. Ozbekistonda kutubxonalarga uslubiy raxbarlik kiliSh Ozbekiston Respublikasi kutubxonalari uchun AliSher Navoiy nomidagi Ozbekiston Respublikasi Miliy kutubxonasi uslubiy raxbarlik kiladi. Bu kutubxona respublikadagi barcha tipdagi AKM, ARM va kutubxonalarga atab uslubiy ko'llanmalar, tavsiyanomalar chikarib turadi. Respublika miqyosida va viloyatlararo ilmiy-amaliy konferensiyalar o'tkazadi. Unda kutubxonalar iShiga doir muxim masalalar xal kilinadi, masalan, kutubxonalar uchun metodik markaz sifatida meyoriy xujjatlar iShlab chikiladi, Ozbekistonda kutubxonalar konsorsiumi taShkil etildi, yigma elektron katalogni tuziSh, virtual kutubxonalarni yaratiSh, avtomatlaShtirilgan kutubxona tizimlari va texnologiyalari bo'yicha bir kator meyoriy xujjatlar tayyorlanadi. Bu kutubxona o'zining ilmiy ishlarini naShr kiladi, respublika bo'yicha ilg'or kutubxonalarning iSh tajribasini o'rganadi va keng targib kiladi. Uning xodimlari viloyatlarga, Korakalpog'istonga va boShka joylardagi AKM, ARMLar va kutubxonalarga borib, amaliy yordam berib keladilar.

Xar bir viloyatdagi viloyat axborot-kutubxonasi o'z xududidagi barcha ARM va kutubxonalarga amaliy yordam beradi. Viloyat ilmiy universal axborot-kutubxona markazlarining direktorlari viloyatda axborot-kutubxona iShini taShkil etiSh, ARMLar va kutubxonalar bilan yakindan iSh olib boriSh, iSh metodlarini o'rganiSh, ilgor tajribalarni

keng yoyiSh bo'yicha iSh olib boradi. Masalan, „Turon" nomidagi ToShkent viloyat axborot-kutubxona markazi, A.S.PuShkin nomidagi Samarkand viloyat axborot-kutubxona markazi, al-Farg'oniy nomidagi Farg'ona viloyat axborot-kutubxonasi boShka viloyatlar axborot-kutubxonalari o'z viloyatlaridagi barcha ARMLarga metodik markaz sifatida turli dolzarb masalalarga oid uslubiy ko'llanmalar chikaradi. Viloyatdagi ilgor axborot-kutubxona, axborot resurs markazlari va kutubxonalar iSh tajribasini o'rganadi va keng yoyadi, uning xodimlari Shaxar tuman va kiShloklarga borib, amaliy yordam berib keladilar. Viloyat AKMi vakti-vakti bilan viloyat axborot-kutubxona xodimlari uchun kengaSh va seminarlarga chakirib turadi, ularga viloyat kutubxonalari iShini yaxShilaShning chora-tadbirlari o'rgatiladi.

AKMlarning metodik bo'limi o'z xududidagi ARMLar va kutubxonalarga metodik yordam beradi. Metodist xodimlar turli metodik ko'llanmalar chikarib turadi. Xar oyda bir marta seminar yoki kengaSh o'tkazadi. Ularda o'z viloyatidagi axoliga xizmat kursatiShni yaxShilaSh masalalarini ko'rib chikadi. Ularning xodimlari kiShloklarga borib, amaliy yordam berib keladilar.

III. bo'lim. AXBOROT-KUTUBXONA, AXBOROT RESURS MARKAZLARI VA KUTUBXONALAR KITOB FONDINI SHAKLLANTIRISH

Reja:

1. Axborot-kutubxona, axborot resurs markazlari va kutubxonalar kitob fondining axamiyati.
2. Axborot-kutubxona, axborot resurs markazlari va kutubxona fondlarini to'ldiriSh yo'llari va uning manbalari.
3. Abonement va kiroatxona fondlari.
4. Ko'chma fond.
5. Bolalar axborot resurs markazlari fondi.
6. Fondning o'lkaShunoslik kismi.
7. Fondni naShrlar turiga karab bo'limlarga ajratiSh.
8. Axborot-kutubxona kitob fondining axamiyati

Prezident Islom Karimov „O'zbekiston XXIasrga intilmokda" asarida mamlakatimizning rivojlaniSh strategiyasi, isloxotlarni chukurlaShtiriSh va jamiyatni yangilaSh borasidagi faoliyatimizning mazmun-moxiyatini tasnif etganida jamiyat ma'naviyatini yanada yuksaltiriShni ikkinchi ustuvor yo'naliSh sifatida belgiladi. Ma'naviyat soxasiga „Birinchi va eng katta xomiy davlatning o'zi" degan g'oya ma'naviyatning davlat makomida, ximoyasida, xomiyiigida, muxofazasida ekanligini rasman tasdikladi.

NoiShlab chikariSh soxasidagi tarkibiy o'zgarishlarni amalga oShiriSh bozor infratuzilmasining samarali amal kiliShini ta'minlaydi. Xalk ta'limi, soglikni saklaSh, jismoniy tarbiya va sport fan soxalarini yuksak darajada rivojlantiriShga aloxida e'tibor karatiSh kerak. CHunki bu soxalar faoliyatida moddiy ko'riniShdagi ixtrolar yaratilmasada, u xamma uchun zarur. Oliy Majlisning X sessiyasida soqial infratuzilmani jadal rivojlantiriShga aloxida etibor berilib, noiShlab chikariSh soxasini rivojlantiriShning anik

yu nalishlari, uning rivojlaniShidagi ustuvor jixatlari belgilandi, soxadagi tarkibiy siyosatni amalga oShiriSh bilan bog'lik bo'lgan joylarga e'tibor karatildi.

NoiShlab chikariSh soxalariga sarmoyalarning ko'payiShi ijtimoiy-madaniy maqsadga xizmat kiluvchi obektlarni iShga tuShiriShni ko'paytirdi. KiShlok joylarida ko'plab istiroxat boglari va madaniyat uylari, axborot resurs markazlari kaytadan ta'mirlanib zamon talabiga moslaShtirilmokda, komp'yuterlaShtirilib, yangi modellarda jixozlar bilan bezatilmokda. Axborot-kutubxona, axborot resurs markazlari va kutubxonalar fondlarini to'ldiriSh uchun e'tibor berilib, ularni moddiy tomondan ko'llaSh yangi texnologiyani joriy etiSh ishlari zudlik bilan amalga oShirilmokda.

Ma'naviyat va ma'rifat ishlarining jonlaniShi, yoShlarni yuksak madaniyatli, vatanparvar inson kilib tarbiyalaSh maksadida madaniyat ob'ektlarini, ma'naviyat va ma'rifat markazlarini, moddiy jixatdan mustaxkamlaSh va rivojlantiriSh noiShlab chikariSh tarkibida tub sifat o'zgarishlarning amalga oShiriliShiga olib kelmokda.

Axborot-kutubxona, axborot resurs markazlari va kutubxonalar fondlarini to'ldiriSh, Axborot-kutubxona makazlari kitob fonining umumiy mazmuni va maksadi kuyidagicha: „Viloyat axborot-kutubxonasi kitob fondining mazmun jixatidan universal bo'lib, viloyat axolisining umumta'lim, madaniy va iShlab chikariSh talablarini, butun viloyat axolisining oShib borayotgan talablarini kondiriSh uchun xizmat kiladi".

Axborot-kutubxona markazlari kutubxonalar fondini to'ldiriShda kuyidagi tizimga amal kilinadi:

Axborot-kutubxona markazlari va kutubxonalar fondini axborot-kutubxona joylaShgan erning ixtisosiga (kanday kiShlok xo'jaligi maxsulotlari etiShtiriliShi va kanday sanoat maxsulotlari iShlab chikariliShiga) karab adabiyotlar, xujjatlar, axborotlarni yigadi, saklaydi, kayta iShlaydi, elektron xolatga keltiradi xamda foydalanuvchilarga uzatadi.

Maxalliy axolining son va milliy tarkibiga e'tibor beradi. Kitobxonlarning talab va extiyojlarini nazarda tutadi. Axborot-kutubxona markazlar fondiga muntazam raviShda yangi adabiyotlar, axborotlar, olib turiShi lozim.

Axborot-kutubxona markazi fondini to'ldirayotganda:

xizmat ko'rsatilayotgan kitobxonlarning soni, tarkibi, ularning kizikiShi va so'rovlari, viloyat sanoati va kiShlok xo'jaligining ixtisosi, Shirkat xo'jaliklari, kichik korxona, ko'Shma korxonalarining texnika bilan jixozlanganlik darajasi, viloyatning madaniy xayoti, uning kelgusidagi vazifalari va rivojlaniSh istikbollari xisobga oliniShi kerakligi ko'rsatib o'tilgan.

SHunday kilib, viloyat axborot-kutubxona markazining fondi mazmunan universal bo'lib, aloxida-aloxida to'ldiriSh tizimiga muvofik xizmat ko'rsatilayotgan kitobxonlar tarkibi, viloyatning xo'jalik va madaniy ixtisosi xisobga olingan xolda butlanadi-yu, bunda axborot-kutubxona markazi fondining mavjud tarkibigina emas, balki viloyatdagi boShka kutubxonalar fondi xam e'tiborga olinadi. Binobarin, viloyat axborot-kutubxona markazi oldiga fondlarni to'ldiriSh iShini viloyatning boShka kutubxonalari iShi bilan uygunlaShtiriSh vazifasi ko'yiladi.

Xozirgi vaktida viloyat axborot-kutubxona markazida mavjud kitoblar turini kengaytiriSh va ulardagi kitob fondini ko'pchilik kitobxonlar uchun mo'ljallangan ommabop adabiyot

bilangina emas, balki viloyatda yaShayotgan xalk xo'jaligi mutaxassislarining iShlab chikariSh extiyojlaridan kelib chikkan xolda so'ragan kitoblar, xujjatlar va eng yangi axborotlar, elektron ma'lumotlar CD/DVD, CD-ROM kompakt disklari bilan xam to'ldiriShga zarurat tug'ilmokda. YA'ni bunda xar bir viloyat axborot-kutubxona markazida viloyatning turli joylarida yaShayotgan iktisodchi, muxandis, do'xtir, mol do'xtirlari, o'kituvchi, fermer, firmalar, qo'Shma korxonalar egalari va boShkalar uchun zarur bo'lgan adabiyot mavjud bo'liShi lozim.

Viloyat axborot-kutubxona markazi va kutubxonalarda yigma elektron katalog, CD/DVD, CD-ROM kompakt disklari, grammafon, plastinkalar, notalar, xar xil lugatlar, bibliografik va axborot xujjatlari bo'liShi Shart.

Xozirgi kunda viloyat axborot-kutubxonalari kompyuterlaShtirilib maxsus dastur asosida iSh olib bormokda, foydalanuvchilarga xizmat kursatiSh texnologiyasi xam avtomatlaShtirilgandir. SHu jumladan AK markazlarida «ma'lumotlar banki»- kuplab son-sanoksiz ma'lumotlar bazasida turli ma'lumotlarni yigiSh. saklaSh, iShlov beriSh va kidiriSh, foydalanuvchiga Internet orkali uzatiSh imkoniyatlariga ega avtomatlaShtirilgan tizimdir.

Kitobxonlar so'ragan ba'zi ilmiy kitoblar axborot-kutubxonada bo'lmagan vaktida respublika kutubxonasining yoki xorij, respublika markazidagi boShka kutubxonalarning kutubxonalararo abonementiga yoki On-l'un real vakt rejimida Internetga kiriShi, ularga murojaat kiliSh tavsiya etiladi.

Shuningdek, elektron pochta xizmatlarini xam yo'lga ko'yiSh mumkin.

Viloyat axborot-kutubxona markaz fondini to'ldiriShda ijtimoiy-siyosiy, iktisod, ilmiy-tabiiy, iShlab chikariSh, texnika, kiShlok xo'jalik va boShka bo'limlar bo'yicha adabiyotlarni, xujjatlarni, elektron axborotlarni tanlaSh yo'llarini ko'rsatiSh kerak.

Ijtimoiy-siyosiy bo'lim bo'yicha axborot-kutubxona markazi prezident Islom Karimov asarlari, risolalari, nutk ma'ruzalari, qarorlari, farmonlari, Oliy Majlis Konunlari, Vazirlar Maxkamasining qarorlari, farmoyishlari Aloqa va axborotlaShtiriSh agentligi hamda Oliy va O'rta maxsus ta'lim hamda Xalq ta'limi vazirliklari va boShka vazirliklarning buyruklari, yo'l-yo'riklari, fan arboblarning asarlari, makolalari, tarix, vatan tarixi, siyosiy-iktisod bo'yicha, taShki va ichki siyosat xakidagi, mustakil demokratik davlatning kuriliShi, milliy istiklol mafkurasi, madaniyat va ma'naviyat milliy kadriyatlarimiz xakidagi kitoblar, xar xil partiyalar xakidagi va boShka dolzarb ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy masalalar bo'yicha adabiyotlar bilan to'ldiriladi.

Axborot-kutubxona axborotlaShtiriShni hisobga olgan yangi, o'ta takomillaShgan va samarali metodlarni joriy etiSh ishlarini olib boradi. Axborot-kutubxona markazlari va kutubxonalar targibotchi va taShvikotchi, siyosiy ta'lim tarmoklarida o'kiyotganlarga yordam tarikasida ko'plab axborotlar, adabiyotlar Shuningdek, lugat va ma'lumotnomalar xam oladi.

Viloyat axborot-kutubxonasi tabiiy fanlar bo'yicha atokli tabiatShunos olimlarning asarlarini, ilmiy adabiyotlar xamda ma'lumotnomalar (spravochniklar), axborotlar va mustakil iShlaSh uchun ko'llanmalar oladi.

Viloyat axborot-kutubxonasi texnika tarixi, atokli ixtirochilar faoliyati, ilmiy-texnika taraqqiyoti, texnikaning so'nggi yutuklari xakidagi turli xil axborotlarni, adabiyotlarni to'playdi.

Sanoat korxonalarining iShchilari, o'rta texnik va muxandis texnik xodimlar uchun mo'ljallangan maxsus adabiyotlar, xunar-texnika, kasb-xunar kollejlari va akademik liqeylar, iShchilar malakasini oShiriSh kurslari uchun darslik va ma'lumotnomalar, Shuningdek, sanoat iShlab chikariShi iktisodi bo'yicha adabiyotlar viloyatdagi sanoat korxonalari ixtisosiga muvofik tanlab olinadi.

KiShlok xo'jaligiga oid adabiyotlar va kiShlok xo'jalik iShlab chikariShi iktisodi bo'yicha adabiyotlar viloyat kiShlok xo'jaligi ixtisosiga, maxalliy Sharoitiga muvofik tanlab olinadi. Bunda mazkur viloyatda yaShovchi kiShlok xo'jalik mutaxassislarining qaysi adabiyotlarga kizikishlari xisobga olinadi.

Viloyatning xududiy, iqtisodiy, iShlab chikariSh xususiyatlarini xisobga oliSh xar bir viloyat axborot-kutubxonasi fondini (xisobga oliSh) o'ziga xos tomonidir. Axborot-kutubxona kaerda joylaShgan va qaysi viloyatga xizmat kilayotganiga karab (Fargona vodiysi xududigami, Xorazm, Buxora viloyatlarigami, Korakalpog'iston xududigami, Angren ko'mir konidagilargami, neft iShlab chikaruvchiiargami, yaylov yoki balikchilik xo'jaliklarigami) iShlab chikariSh, texnika, kiShlok xo'jaligi iktisodiga oid adabiyot va ma'lumotnomalar axborotlar ajratiladi. Bunda ayni vaktida viloyatdagi sanoat va kiShlok xo'jaligining rivojlangan tarmoklarigina emas, balki viloyat xo'jaliklarining kelgusidagi rivojlaniSh istikbollari xam xisobga olinadi.

Viloyat, Korakalpog'iston Respublikasidagi Shirkat xo'jaliklar, chorvador fermer, dexkon fermer xo'jaliklari, kichik korxonalar oldiga ko'yilgan yangi vazifalar, kiShlok mexnatkaShlarining yangi majburiyatlari axborot-kutubxonadan kiShlok xo'jaligining ixtisosiga, milliy tarkibiga, so'roviga karab bir tomondan, don mustakilligiga oid sut, yog' va go'Sht etiShtiriSh bo'yicha, ikkinchi tomondan, kand lavlagi, dukkakli o'simliklar to'grisidagi adabiyotlarni talab etadi. Axborot-kutubxonani geografiya, tibbiyot, pedagogikaga oid, jismoniy tarbiya va sport ishlari bo'yicha adabiyotlar bilan to'ldirganda, keng kitobxonlar ommasiga mo'ljallangan ilmiy naShrlarga, axborotlarga, elektron naShrlariga, ma'lumotlariga ham e'tibor bermok lozim. Shuningdek, maxalliy mutaxassislarning talablari xam albatta xisobga oliniShi kerak. Masalan, tibbiyotga oid adabiyotni olaylik. U albatta, viloyat axborot-kutubxona markaziga xam kerak. Ammo qaysi turdagilari yoki mazmundagilari kerak? Bu axborot-kutubxonalarning asosiy axolisi so'roviga boglik.

Ular uchun asosan ozodalik, bolalarni parvariSh kiliSh, yukumli kasalliklarning oldini oliSh va xokazo mavzularga oid kitoblar kizikarli bo'liShi mumkin.

Axborot-kutubxonaga axoli o'rtasida ma'rifat, ma'naviyat, ta'lim-tarbiya, pedagogikaga oid bilimlarni targib kiliShga mo'ljallangan ko'pgina yangi axborotlarni, elektron ma'lumotlarni to'plamogi lozim.

Viloyat axborot-kutubxonasi badiiy adabiyot, Shuningdek, tibbiyotga oid xozirgi zamon chet el xamda vatanimiz ijodkorlarining asarlari bilan muntazam axborotlarni, elektron ma'lumotlarni to'ldirib boriladi.

Adabiyotshunoslik va san'at bo'limlari bo'yicha axborot naShrlar, tarixiy mazmundagi kitoblar, san'at va adabiyotning atokli arboblari xakida monografiyalar, albomlar, reproduksiya, xujjatlar, axborotlar, elektron ma'lumotlar va xokazolar tanlanadi.

Axborot-kutubxona fondi iloji boricha o'lkaShunoslik tarixiga oid adabiyotlar bilan, o'z viloyati taraqqiyotining axvoli va istikbollari xamda o'z viloyati yoki respublikasi to'grisidagi maxalliy naShrlar va adabiyotlar bilan to'ldiriladi.

Viloyat axborot-kutubxonasi uslubiy markaz sifatida kutubxonaShunoslik bo'yicha amaliy ko'llanmalar xamda axborot resurs markazlari va kutubxonalar tajribasi to'grisidagi kitoblarni naShr ettirib turadi.

Viloyat axborot-kutubxonasi xar xil tillarda naShr etilgan adabiyotlar, Shu xududda yaShayotgan axolining milliy tarkibiga va extiyojiga muvofik tanlangan kitoblar bilan to'ldiriladi. Axborot-Kutubxona bo'limlari fondini to'ldiriSh xususiyatlari va manbalari fondni to'ldiriShning ba'zi bir xususiyatlari axborot-kutubxonaning tuziliShiga boglikdir. Axborot-kutubxonaning kitob boyliklari kitobxonlarga xizmat kiliShga mo'ljallangan bo'lib, uch kismdan: abonement, kiroatxona, ko'chma fondlardan iboratdir. Axborot-kutubxonaning turli bo'limlarida kitobxonlar tarkibi va kitoblardan foydalaniSh usullari bir xil emas, Shuning uchun ular fondni to'ldiriShda bir-biridan fark kiluvchi tomonlari mavjud bo'ladi.

Viloyat axborot-kutubxonalar tizimi butun viloyat yoki Shaxar xududida istikomat kilayotgan foydalanuvchi kitobxonlarning umumta'lim, madaniy va kasbga oid so'rovlarini kondiriShga mo'ljallangan universal ixtisosdagi fondga ega bo'ladi.

AKMning yagona fondi axborot resurs markazi bolalar ARM va filiallarining fondini o'z ichiga oladi, nixoyat AKM xal kiladigan masalalar, axborot-kutubxonaning tuziliShi, kitobxonlarning tarkibi va turli naShrlarning mavjudligiga karab Shakllantiriladi.

Axborot-kutubxona tanlangan adabiyotlarning to'la mavzularini o'z ichiga oladi.

Mutaxassislar uchun bir nusxadan olinadigan ilmiy, maxsus va boShka adabiyotlar, muxim axborot va bibliografik naShrlar sifatida, koidaga binoan, axborot- kutubxonada turadi.

Abonement va kiroatxona fondi. Abonement fondi foydalanuvchi kitobxonga kitoblarni uyga beriSh uchun mo'ljallangan. U viloyat axborot- kutubxonasi fondining eng muxim kismi bo'lib, bo'limning barcha soxalari bo'yicha turli-tuman adabiyotlarni o'z ichiga oladi va kutubxonaning negizini taShkil etadi. Bu fondan asosan viloyat markazida yaShovchi aholi, tayyorgarligi ko'chma kutubxona xizmat ko'rsatadigan muxitdagi kiShilar, tayyorgarligiga nisbatan yukorirok bo'lgan kiShilar foydalanadi. SHunga muvofik abonement fondida ilmiy jixatdan kimmatli bo'lgan kitoblar, axborotlar, xujjatlar, elektron ma'lumotlar xamda badiiy asarlarning asosiy naShrlari bilan to'ldirilgan. Kitobxonlarning tez-tez so'rab turadigan kitoblarni bir vaktning o'zida bir nechta odamga bera oliSh imkonini yaratiSh uchun Shunday kitoblardan bir nechta nusxada sotib olinadi yoki CD-ROM kompakt disklari, elektron nusxalari ko'paytirilib qo'yiladi.

Kiroatxona fondi. Kiroatxona fondidan kitobxon Shu erning o'zida foydalanadi, Shuning uchun kitoblar kiroatxona uchun kam nusxada (1-2 nusxa) olinadi.O'quv zali fondida ma'lumotlarning elektron nusxalarini oliSh uchun CD/DVD disklar fondi xam mavjuddir.

Kiroatxona vaktli matbuot, xujjatlar, yangi axborotlar, elektron ma'lumotlar, lug'at, ma'lumotnoma va o'kuv adabiyotlari bilan iSh olib boradigan asosiy bo'limdir. SHu sababli jurnal va gazetalar, ma'lumotnomalar, lug'atlar, darslik va o'kuv ko'llanmalari asosan kiroatxona fondida saklanadi.

Qiroatxonaning yordamchi fondi bo'lib, ba'zi kimmatli, lirik asarlar saklanadi. Uyg'a berilmaydrgan naShrlar - albomlar, reproduksiyalar, ko'rgazmali kurollar kabilar xam Shu erda to'planadi.

Prezident Islom Karimov asarlari, risolalari, ma'ruza, nutklari, asarlari bo'yicha iShlangan mul'timedialar, davlat arboblarning asarlari, davlatning xujjatlari, raxbarlarning nutklari kiroatxona fondining doimiy kismi bo'lib, ular Shu mavzulardagi abonement fondida saklanayotgan adabiyotdan kam bo'lmasligi kerak. Kiroatxona uchun mo'ljallangan hozirgi siyosiy masalalar bo'yicha elektron ma'lumotlarning CD/DVD, CD-ROM kompakt disklari ko'rgazmalari, adabiyotlar katta xajmda to'ldiriladi va ko'rgazmalar taShkil kiliSh orkali targ'ib kilinadi.

Badiiy adabiyotga kelganda, kiroatxonaga maktabda o'tiladigan mumtoz yozuvchilar asarlari, hozirgi zamon adabiyoti yangiliklaridan jamoatchilik e'tiboriga sazovor bo'lgan xamda ko'p o'kiladigan kitoblar, klassik asarlarning elektron nusxalari kabul kilinadi.

Axborot-kutubxonaga kelib turadigan bibliografik naShrlar oynoma va ro'znomalar, tavsiya etiluvchi bibliografik ko'rsatkichlar avvalo kiroatxonaga berilib, aloxida stendlar yoki maxsus videoproektorlarda namoyiSh kilinadi.

SHunday kilib, ba'zi naShrlar abonementga karaganda kiroatxonada bo'liShi ko'prok zarur. Jurnal, ma'lumotnoma, darslik, bibliografik ko'llanmalar, xullas, xamma ana Shunday naShrlar bir nusxada kiroatxona ixtiyoriga beriladi, abonement fondiga esa yangi kelgan nusxalari o'tkaziladi.

Kiroatxona fondining tarkibi, umuman olganda, ana Shulardan iborat. Mazkur fond uchun kitob tanlaganda, Shu kitoblardan kiroatxonada bevosita kim foydalaniShini anik tasavur etiSh zarur.

Kiroatxona fondining tavsifli xususiyati undagi kitoblarning doimo ko'ldan-ko'lga o'tib turiShidir. Kundalik xo'jalik-siyosiy vazifalarga, muxim xalkaro voqealarga, muxim sanalarga bag'iShlangan xamma ko'llanmalar darxol kiroatxonaga beriladi. Birok bu risola va ko'llanmalar mazmunan eskiriShi va o'z aktualligini yo'kotiShi bilan abonement fondiga yoki depozitariy fondga o'tkaziladi.

Xuddi Shuningdek, oynomalarning yangi sonlari avvalo qiroatxonaga, so'ngra abonement fondiga o'tkaziladi. SHunday kilib, kiroatxonada vaktincha talab etilib turiladigan naShrlar muntazam raviShda abonementga o'tkazib turiladi.

Kuchma fond. Viloyat axborot-kutubxonasi ko'chma fondining uziga xos vazifalari bo'lib, fondni tuldiriSh iShiga aloxida yondaShiShni talab kiladi. Kuchma kutubxonalar Shubxasiz, turli-tuman kitoblarga ega bo'ladigan doimiy axborot-kutubxonalar urnini bosa olmaydi. Kuchma axborot-kutubxonalarning vazifasi, avvalo, kitobxonlarni xo'jalik-siyosiy va madaniy xayotning dolzarb masalalari bilan taniShtirib boriSh, odamlarning mexnat faoliyatiga kitob, eng yangi axborot, Internetdan ma'lumotlar oliSh yullari orkali ko'maklaShiShdir. SHu maksadda ko'chma kutubxonalardan kitobxonga Prezident Islom

Karimov asarlarini, risolalarini, ma'ruza va nutklarini, farmonlarini, Oliy Majlis Konunlarini, Vazirlar Maxkamasining buyruklari, kullanmalari, davlat raxbarlarining nutklarini, ko'rgazmali-ommaviy ko'llanmalari, sanoat va kiShlok xo'jalik ishlarining boriShiga karab muxandis, dexkon fermer, chorvador fermer, ilgor xo'jaliklar xakidagi adabiyotlarni va ayni paytda juda muxim bo'lgan badiiy asarlarni, eng yangi axborotlarni, yaqindan bosma naShrlarning elektron ma'lumotlarni internetning WWW manzilidan komp'yuter tarmoqlari orqali etkazib turiSh talab etiladi.

Kuchma axborot-kutubxonaga beriladigan kitoblar tarkibiga ilmiy ko'llanmalar, xujjatlar, elektron ma'lumotlar, mumtoz va zamonaviy adabiyotning ba'zi asarlari kiritiladi. Bular asosan ayrim naShrlardan iborat bo'ladi. Shuni aytiSh kerakki, bunda ko'chma kutubxonaning imkoniyatlari cheklangandir: ko'chma kutubxona kitobxonni asosan biron-bir ilmiy masala bilan kiziktiriShi, ularning e'tiborini u yoki bu yozuvchining ijodiga jalb etiShi mumkin. SHu tufayli kitobxon bilimini yanada oShiriSh uchun bevosita doimiy kutubxonadan foydalaniShga kizikib koladi.

Xalq ta'limiga tegiShli axborot resurs markalarining fondi. ARMLar fondini bo'tlaSh iShi Prezident Islom Karimov asarlari, Oliy Majlis IX sessiyasida kabul kilingan Kadrlar tayyorlaSh bo'yicha milliy dastur va „Ta'lim to'g'risida"gi Konun, 1997- yil 27-avgustdagi Xalk ta'limi tizimini takomiltaShtiriSh xakidagi xujjatlar, elektron ma'lumotlar, axborotlar ayni ana Shu yo'l orkali har tomonlama etuk, barkamol, mustakil fikrilaShga kodir, jasoratli, irodali, fidoyi va taShhabbuskor kadrlar tayyorlaShga katta e'tibor beriShga muvofik raviShda olib boriladi.

ARMLar maktabda fan asoslarini urganiShga xamda mexnat tarbiyasiga yordam beruvchi adabiyot, milliy g'oya, milliy mafkura, milliy kadriyatlarimiz to'g'risida, Prezident Islom Karimov asarlari, risolalari, nutk, ma'ruzalari, uzluksiz ta'limning betakror milliy modelimiz, mamlakatimiz taraqqiyoti to'g'risidagi kitoblar tanlab olinadi. Xar bir bolalar ARMLarida mamlakatimizda naShr etilayotgan bolalar uchun mo'ljallangan jurnallar va gazetalar bo'liShi Shart. Hozirgi kunda ularning elektron ma'lumotlari Internet tarmog'idagi WWW manzilida komp'yuter tarmoqlari orqali uzatilmoqda.

Bolalar ARMLari fondining asosiy xususiyati Shundan iboratki, unda adabiyot bolalarning yoSh xususiyatlariga ko'ra tanlanadi va uch kismga bo'linadi: maklabgacha tarbiya yoShidagi bolalar uchun, 1-3 sinflarda o'kiydigan (kichik yoShdagi) bolalar uchun, 4-9 sinflarda o'kiydigan (o'rta yoShdagi) bolalar uchun.

Fondning o'lkaShunoslik kismi. Viloyat kutubxonasi fondida uning o'lkaShunoslik bo'limi aloxida o'rin tutadi. U kompleks tasnifga egadir. Bu fonda mazkur viloyat tarixi, tabiati, qiShloq xo'jaligi, viloyatda tug'ilib o'sgan atokli arboblarga, maxalliy yaratuvchilarning tajribasiga bag'iShlangan kitob, qo'llanma, makolalar to'plami, jurnal, gazeta, mavzular bo'yicha papkalar, xarita, suratlar va boShka xujjatlar CD/DVD, CD-ROM kompakt disklarda yig'iladi.

Bevosita Shu viloyatga bag'iShlangan naShrlardan taShkari, o'lkaShunoslik fondida umumiy tavsifga ega, xususan Shu viloyat xakidagi ma'lumotlar va materiallar, elektron nusxalari CD-ROM kompakt disklar to'planadi.

O'lkaShunoslik jamg'armasini taShkil kiliSh oldidan mavzuli kartoteka tuziladi.

Ba'zi axborot-kutubxonalarda o'lkaShunoslik kartotekasi to'rt bo'limdan: 1) mustakil mamlakatimiz taraqqiyoti; 2) viloyatning o'tmiSh tarixi; 3) viloyatning tabiiy Sharaiti va tabiiy boyliklari; 4) badiiy adabiyot (o'z o'lkasi xakidagi asarlar va maxalliy mualliflarimng ijodi)dan iborat kilib tuziladi. Xodimlar kartotekaga amal kilib, viloyat axborot-kutubxonasi fondida bo'lgan o'lkaShunoslik materiallarini tanlab oladilar, yo'klarini kidirib topadilar va yig'adilar.

Viloyat ro'znomalaridan kirkib olingan makolalar uchun mavzuli papkalar tutiSh tavsiya etiladi.

O'zbekistonda kutubxonalarni kitob bilan ta'minlaSh manbalari kuyidagilardan iborat:

1. NaShriyotlar va yirik konsernlar.
2. Kitob do'konlari va firmalar.
3. Xomiy taShkilotlar.
4. Sovg'a kilingan kitoblar xisobiga to'ldiriSh.
5. On-l'un real vakt rejimida Internetga kiriSh elektron ma'lumotlarni, CD-ROM kompakt disklerini to'plaSh.

Respublikamizdagi barcha axborot-kutubxonalar, axborot resurs markazlari va kutubxonalar yirik konsernlar, naShriyotlar bilan Shartnoma tuziSh asosida nakd pulga yoki asosan pul o'tkaziSh yo'li bilan o'zlarining iShlab chiqariShiga, tarkibiga qarab, kitobxonlar talab va kizikishlariga ko'ra buyurtma beriSh yo'li bilan axborotlar, elektron ma'lumotlar, kitob fondini muntazam to'ldirib boradi.

SHartnoma axborot-kutubxona bilan kitob tarkatuvchi taShkilot (naShriyot, kitob do'koni, firma, konsern, kitob tarkatuvchi muassasalar) o'rtasida istalgan vaktida tuziladi, buning uchun axborot-kutubxona direktori yoki kitob fondini to'ldiriShga mas'ul Shaxs kitob maxsulotlarini ko'rib, ular bilan taniShib, fakat zarur adabiyotlarni tanlab, nusxasi belgilangan xolda Shartnoma tayyorlaydi. SHartnomada kitob tarkatuvchining va oluvchining Shartlari ko'rsatiladi. SHartga kattiy amal kiliSh lozim. SHartnomaga ko'ra, kitob oluvchi taShkilot 5 kun ichida pul o'lkaziShi va Shu muddat ichida kitoblarni olib ketiShi zarur. SHartnoma xar ikki taShkilot raxbari tomonidan tasdiklanadi va muxri bosiladi.

SHartnomaga ilova tarzida olinadigan adabiyotlar ro'yxati, summasi, nusxasi ko'rsatilgan varaka ko'Shiladi. Pul o'tkazilgandan so'ng belgilangan yoki keliShilgan vaktida iShonchnoma kog'ozi bilan kitob oliSh uchun boriladi. Kitoblar schet faktura xisob kog'ozi bilan birga beriladi. Oluvchi olganligi, beradigan Shaxs topShirganligi xakida tasdiklovchi imzo ko'yadilar.

Avval naShriyotlar oldindan keyingi yil rejasiga kiritilgan va naShr etiliShi belgilangan adabiyotlar ro'yxatini ilova kilar edilar. Bu esa, axborot-kutubxonaning oldindan kanday adabiyotlar oliShini, fondi bilan iShlaShni, kitobxonlarga axborot ishlari olib boriShni belgilaShda va rejaga kiritiShda yordam beradi.

Xozirgi paytda asosan avval maxsulot tayyorlanadi va taShkilotlarga xabar kilinadi. Kutubxonachilar esa Shu kitoblarni ko'rib tanlab oladilar.

Ko'pgina xomiy taShkilotlar, taShkilot va muassasalar, ayrim Shaxslar axborot-kutubxonalarga o'z kitob fondlarini xadya kilmokdalar. Bu iSh dalolatnoma asosida olib

boriladi. Sovg'a qilingan kitob fondi alohida inventar kitobda xisobga olinadi, texnik iShlov beriladi kitobxonlarga xizmat ko'rsatiladi.

Masalan, ToShkent Davlat Madaniyat instituti kutubxonasida taShkil etilgan ana Shunday sovg'a adabiyotlar soni 3 mingdan oShdi va bu „Kutubxonaning oltin fondi" deb yuritilmokda.

Axborot-kutubxona,axborot resurs markazlari va kutubxonalar fondini to'ldiriShning xillari:

Axborot-kutubxona,axborot resurs markazlari va kutubxonalar fondini axborot resurslari bilan to'ldiriShning xillari:

1. Axborot-kutubxona fondini **boShlang'ich** to'ldiriShning ahamiyati.
2. Axborot-kutubxona fondini **joriy** to'ldiriShning vazifalari.
3. Axborot-kutubxona fondini **ko'Shimcha** to'ldiriSh usullari.

BoShlang'ich to'ldiriSh dastlabki to'ldiriSh xam deyiladi. Odatda yangi AKM, ARM va kutubxonalar taShkil etilayotganda fondni to'ldiriSh uchun zamin tayyorlanadi. Zamin tayyorlaShda AKM, ARM va kutubxona joylaShgan joyning ixtisosi, axolining milliy tarkibi, kitobxonlarning talab va extiyojlari, kizikishlari o'rganiladi. Masalan, axborot-kutubxonani ochiSh uchun kamida 5000 nusxa, ARMLarni taShkil etiSh uchun kamida 2000 nusxa adabiyot bo'liShi talab kilinadi. YAngi ochilayotgan ARM uchun zamin tayyorlaShda bundan 2-3 yil avval naShr kilingan adabiyotlar xam olinadi. Adabiyot tanlaShda naShriyotlarning takvim rejalari, turli bibliografik ko'rsatkichlarga xam murojaat kilinadi. Adabiyotlar viloyat axborot-kutubxona markazlari, kitob do'konlari va kitob sotuvchi firmalardan xam olinadi. Jurnal va gazetalarga obuna bo'linadi. Ayniksa, kutubxonalararo kitob almaShuv yo'li bilan dalolatnomalar orkali kitob olinadi.

Bu vaktida ommaviy axborot vositalari yordamida yoki ARM va kutubxona varakalarini tarkatiSh yo'li bilan ARM va kutubxona fondiga xadyalar yig'iSh maksadida axolining ziyoli katlami jalb etiladi. Ko'ngillilar yoki volontyorlar yordamida kitob fondiga adabiyotlar, axborotlar, elektron ma'lumotlar to'planadi.

Kitob fondini joriy yil davomida matbuot asarlari, gramplastinkalar,CD/DVD, CD-ROM kompakt disklar, magnit lentalar, slaydlar va boShka materiallar bilan to'ldirib boriSh **joriy** to'ldiriSh deyiladi. Bunda xam kutubxona joylaShgan xududning ixtisosi, axolining milliy tarkibi, soni, talab va kizikishlari e'tiborga olinadi. Axborot-kutubxonalar, axborot resurs markazlari va kutubxonalar kelgusi yil uchun adabiyollarga buyurtma beriShda naShriyotlarning xaryili iyun-avgust oylarida kelgusi yilda naShr etiShga mo'ljallangan adabiyollarning takvim rejalari bilan taniShadi va o'rganib chikadi. Unda adabiyotlar mavzulari bo'yicha joylaShtiriladi, xar biri xakida to'lik bibliografik ma'lumotlar, kiskacha annotatsiya yoki kitob mazmuniga Sharx beriladi. U bilan taniShgan xodim AKM, ARM va kutubxonaga zarur adabiyotlarni va ularning nusxasini belgilaydi va raxbar tasdig'idan o'tgandan so'ng naShriyotga buyurtma beradi. Ba'zi kutubxonachilar naShriyotlarning rejasiga nusxalar sonini yozib, AKM, ARM va kutubxona manzilini ko'rsatib jo'natadi. Kutubxona kollektori yil mobaynida asosan AKM, ARM va

kutubxonalarga adabiyotlarni yuborib turadi. Davomli naShrlarga, maxalliy va xorijiy vaktli matbuot naShrlariga ularning kataloglari asosida obuna taShkil kiladilar. NaShriyotlarning rejalari ikki yil davomida AKM, ARM va kutubxona fondini to'ldiriSh bo'limidagi maxsus kutida naShriyotlar alifbosi tartibida joylaShtiriladi va saklanadi.

AKM, ARM va kutubxonalar fondini **kundalik** to'ldirib boriSh maksadida kundalik to'kislaSh kartotekasi taShkil kilinadi va bu katta axamiyatga ega.

Xar bir AKM, ARM va kutubxona o'z fondining mukammal bo'liShiga xarakat kiladi. Birok, Shunga karamasdan, kitobxonlar so'rab kelgan kitoblarning xammasi xam fonda topilavermaydi. Bunga sabab Shuki, birinchidan, ayrim kitoblarning kutubxonaga olinmaganligi yoki kam nusxada olinganligi, ikkinchidan, ba'zi bir kitobxonlarning kitoblarni o'z vaktida kutubxonaga kaytarmaganligi yoki yo'kotganligi, noma'lum manzilga ko'chib ketganligi va bu xakda kutubxonaga xabar bermaganligi, uchinchidan kitoblarning vakt o'tiShi bilan yaroksiz xolga kelib kolganligidir. Shuning uchun har bir AKM, ARM va kutubxona „Rad etilgan javoblar“ kartotekasini yuritiShi lozim. Bunda kitobxonlar tomonidan so'ralgan, ammo rad etilgan adabiyollarning bibliografik ma'lumotlari, rad etiShning sababi, so'rok berilgan vakt, uni xal etiSh yo'li ko'rsatiladi. Ba'zi AKM, ARM va kutubxonalarda kartoteka o'rnida maxsus daftar tutiladi. Muaxassis xodim fondni navbatdagi to'ldiriShda ana Shu ma'lumotlardan foydalanib, buyurtma beriShi Shart. Bu esa **ko'Shimcha** to'ldiriShdir. Xozirgi paytda AKM, ARMLar va kutubxonalar o'rtasida o'zaro kitob almaShuv tizimi yo'lga ko'yilgan yoki ortiqcha nusxadagi kitoblarni Shu kitoblarga talabgor AKM, ARM va kutubxonalarga sotiSh yo'li bilan xam iSh olib boriladi.

Mavjud fond tarkibi va undan foydalaniSh kitobxonlarning extiyoji va kondirilnagan extiyojlari to'g'risidagi ma'lumotlarni o'rganiSh natijasida etiShmayotgan yoki etarli mikdorda bo'lmagan adabiyotlar aniklanadi xamda ko'Shimcha to'ldiriSh kartotekasi taShkil kilinadi.

Fondni naShrlar turiga karab bo'limlarga ajratiSh

Yirik axborot-kutubxona markazlari uchun naShrlar turiga (kitob, jurnal, gazeta, nota, izografika, kartografiya materiallari, standartlar va x.k) karab, ma'lumot-bibliografiya fondlarni ajratiSh oson.

Hozirgi kunda hujjatlarning turli onlaynli Shakllari taShkil etilmoqda: elektron kitoblar, jurnalar, maqolalar, o'qitiSh dasturlari, grafik va mul'timedia materiallari, xaritalar, axborotlar, elektron ma'lumotlar CD-ROMlar.

AKMLar, ARmarkazlari va kutubxonalarda to'liq matnli elektron naShrlarning integraciyaShtirilgan (yaxlit xolatga keltirilgan) oqimlari taShkil etilmoqda.

Elektron resurslar bilan iShlaShning yangi texnologik imkoniyatlari yaratildi:

-Shaxsiy lokal elektron oqimini taShkil etiSh yoki kutubxona serverida joylaShtiriSh uchun bevosita ta'minlaSh;

-CD-ROM yoki DVD-ROM maxsulotlari

-INTERNET orqali elektron resurslarga kiriSh.

Viloyat axborot-kutubxonasi fondi naShrlar xususiyatiga binoan mustakil to'rt kismga: kitob, jurnal va gazeta hamda elektron ma'lumotlar kismilariga bo'linadi. Notalar, geografiya xaritalari, plakatlari viloyat kutubxonasi fondida kitob kismning tegishi bo'limida bo'ladi. ma'lumot-bibliografik xizmat kursatishda onlaynlik ma'lumotlar bazasi (mb) turlari aloxida ahamiyatga ega. Chunki oxirgi yillarda foydalanuvchilarning talablari elektron ma'lumotlarga oshib bormokda.

Ma'lumotlar bazasi: 1) bibliografik ma'lumotlar bazasi-bosma xujjatlar, vaqtli matbuot naShrlaridan makolalar, konferentsiya materiallari, rasmiy xujjatlar, patentlar va boshqa xujjatlarni uzida aks ettiradi; 2) tulik matnli ma'lumotlar bazasi-xujjatlarning tulik matnini beradi; 3) ma'lumotlar manzilli ma'lumotlarni ayniksa faktografik suroklarni bajariShda kulay; 4) statistik ma'lumotlar bazasi- maxsus xarakterdagi tuzilishga ega va taShkil kilingan axborotlardan iborat; 5) multimedia ma'lumotlar bazasi –matn bilan birgalikda ovozli, audiovizual va grafik axborotlar bilan taniShtiradi. Shuningdek multimedianeining aloxida tulik matnli elektron ma'lumotlar bazasida, manzilli-ma'lumotlar bazasida xam uchray turadi. multimedia ma'lumotlar bazasini CD-ROM formatlarida foydalanish mumkin.

To'ldirishning yukorida ko'rsatib o'tilgan vazafalari axborot-kutubxona fondining kitob, jurnal, gazeta kismilariga taalluklidir. Elektron ma'lumotlar kompyuter serveridan tarmok orkali suralgan bulimga uzatiladi.

Axborot –kutubxona, axborot resurs markazi va kutubxonalar fondining texnika va ixtisoslashtirilgan soxalari

Axborot –kutubxona, axborot resurs markazi va kutubxonalar fondini butlashning ahamiyati Shundan iboratki axborotlarning xajmi oshib borgan sari uni taShkil etish, yigish, saklash, muommalarini xal etishda zamonaviy optik disklar, kompyuterlar kulay bulib kolmokda. Internet tarmogi orkali elektron xujjatlarni olish kup vakt talab kilmaydi. Anna Shuning uchun elektron ma'lumotlar bilan tldirish xam aloxida ahamiyatga ega bulib kolmokda. Elektron a'lumotlar bazasi, ma'lumotlar majmuining elektron Shakli va onlayn rejimida elektron xujjatlarni tuplash AKM, ARM va kutubxonalar fondining mazmunini boyitmokdadir. xujjatlarning elektron nusxalarini telekommunikatsiya tarmoqlari orkali uzatish-axborot olishning muommalarini xal etmokda.

Axborot-kutubxona, axborot resurs markazi va kutubxonalardagi texnika bo'limi va xorijdagi texnika taraqqiyoti xakida, fan va texnika xakida, texnika tarixi bo'yicha, elektronika, videomagnitofon, televizor tuzilishi va ishlatilishi, „UZDEWOO“ ko'shma korxonasi tajribalari xayotga tatbik kilinishi yuzasidan va boshqa masalalar bo'yicha ommabop asarlar to'ldiriladi.

Ixtisoslashtirilgan soxlarini egallashga va ishchilarning ishlab chikarish malakasini oshirishga ko'maklashuvchi adabiyot kitobxonlar tarkibiga muvofik olinadi.

Kishlok xo'jalik masalalariga, jumladan, uni mexanizatsiyalash va elektrlashtirish masalasiga kelganda, xizmat ko'rsatilayotgan Shirkat xo'jaligi dekon fermer, chorvador fermer xo'jaliklarining ixtisoslashtirilganligi va yo'nalishiga muvofik axborotlar, elektron ma'lumotlar, adabiyotlar olinadi. Bunda birinchi galda etakchi kishlok xo'jalik

kasblari va fermer xo'jaliklarining ishlab chikarish manfaatlarini kanoatlantirishga mo'ljallangan kitoblar tanlanadi.

Kishlok xo'jaligiga bag'ishlangan nashrlardan axborot resurs markazi avvalo ishlab chikarishga old, lugatlar va ilmiy ommabop adabiyotni, ilgor tajribalar to'grisida kitob va ko'llanmalar, Shuningdek, agrozootexnika, agroximiya tarmoklari uchun, mexanizatorlikka o'kiyotgan yo'shlar va kasb-xunar kollejlari o'kuvchilari uchun darsliklar tanlab olinadi.

Tabiatshunoslik, geografiya, tibbiyot, jismoniy tarbiya va sportga oid adabiyotdan keng kitobxonlar doirasiga, kattalarga va bolalarga mo'ljallangan ilmiy-ommabop nashrlar tanlab olinadi.

Badiiy adabiyotlar axborot resurs markazlarining kitob fondida katta o'rinni oladi va taxminan fondning uchdan bir kismini tashkil kiladi.

Ozbek adabiyoti, xorij adabiyoti va boshka xalklar adabiyoti, Ozbekistonda yashayotgan 132 millat vakillarining talab va etijojlariga ko'ra ularning tilidagi adabiyotlar, chet el klassiklarining asarlari bilan muntazam to'ldirib boriladi. Bunda o'rta maktab, akademik litsey, kasb-xunar kollejlari xamda axolining adabiyotlar dasturidagi tavsiyalar va kitobxonlarning so'rovlari xisobga olinadi.

Axborot resurs markazlarida eng yaxshi badiiy asarlarning ayrim-ayrim nashrlari, „Tanlangan asarlar“ xilidagi to'plamlar bo'lgani ma'kul.

Adabiyotshunoslik va san'at bo'yicha fakat ko'p nusxada chikariladigan ayrim arzon nashrlargina sotib olinadi yoki ularning elektron kurinishi CD-ROM, DVD-ROMlar bilan butlanadi.

Axborot resurs markazlari o'zi xizmat ko'rsatayotgan kitobxonlar doirasi uchun mo'ljallangan bibliografik ko'llanmalar, ko'rsatkichlar, Sharxlashlar, o'kiSh rejalari, kitoblar xakida suxbatlar, esdaliklar, varakalar viloyat axborot kutubxona markazlaridan olib turadi.

OlkaShunoslik adabiyotini (o'z tumani, viloyati, o'lkasi, Korakalpog'iston respublikasi xakidagi) tanlash axborot resurs markazlari tomonidan xizmat kilinayotgan kishlok xo'jalik xududi ishlab chikarishi va kitobxonlar tarkibiga xizmat ko'rsatayotgan xududda yashovchi axolining milliy tarkibiga karab, xar xil xalklar tillaridagi adabiyot oladi.

xalk ta'lim tizimidagi axborot resurs markazlari vazifasiga 9-sinfgacha o'kiyotgan bolalarga kitob, axborotlar, multimedialar, Web saytlar namoyish kiliSh, elektron ma'lumotlarni etkazish xizmat ko'rsatishi xam kiradi.

xalk ta'lim tizimidagi axborot resurs markazlarining kitob fondining tarkibi umuman olganda ana shulardan iborat. Shuni aytib o'tish kerakki, urta maxsus kasb-xunar markazi tizimidagi axborot resurs markazlari fondining tavsifidan uncha fark kilmaydi. xalk ta'lim tizimidagi axborot resurs markazlarining fondi bir butunligi bilan farklanadi. Ammo ARmarkazlarining kitob, jurnal va gazeta kislari bir-biridan ajratilgan bo'ladi. Shuningdek, OlkaShunoslik materiallari xamda kitobxonning yo'shiga karab bolalar uchun mo'ljallangan kitoblar aloxida ajratiladi.

Agar axborot resurs markazlarining xuzurida kiroatxona uchun aloxida xona yoki abonement xonasida jurnal va gazetalar o'kiSh uchun maxsus joy ajratilgan bo'lsa, bular

uchun kundalik siyosiy va kishlok xo'jaligi adabiyoti xamda ma'lumotnoma kitoblardan iborat uncha katta bo'lmagan ko'Shimcha fond, elektron ma'lumotlarni oliSh kompyter xonasi xam ajratiliShi mumkin.

Ko'chma fond axborot resurs markazlarini to'ldiriSh uchun kishlok axolisi axborot resurs markazlarining mumiy abonement fondi kitoblaridan, axborotlardan, elektron ma'lumotlar bazalaridan foydalaniladi. SHu munosabat bilan kitob buyurtma kilinayotganda, ko'chma fondga axborot resurs markazlarining kitoblarni uzluksiz berib turiliShini ta'minlaydigan mikdorda tez-tez talab kilib turiladigan naShrlarni oliSh ko'zda tutiladi.

Axborot resurs markazlari fondining asosiy kismini keng kitobxonlar ommasi uchun mo'ljallangan ilmiy-ommabop adabiyotlar taShkil etadi. Maxsus adabiyot (texnika, kishlok xo'jaligi, iktisodga oid adabiyotlar) viloyat, tumanning iShlab chikariShiga muvofik tanlanadi.

Axborot resurs markazlarida bir nechta bo'limlar bo'lib, tuman axolisiga kutubxona xizmatini yaxShilaSh, ularga o'z vaktida axborot etkazish, yakka va ommaviy tadbirlar o'tkaziSh ishlari, kishlok filial axborot resurs markazlari uchun seminar, o'kishlar o'tkazib turiSh, tuman taShkiliy ishlarida faol katnaShiSh kabi son-sanoksiz ishlar uning zimmasidadir.

TAKRORLASH UCHUN SAVOLLAR

1. Axborot resurs markazlari kitob fondining mazmuni kanday bo'ladi?
2. Kitob fondining talabga javob beriSh uchun kanday tamoyillarga amal kilinadi?
3. Axborot resurs markazlarining kitob fondini to'gri to'ldiriSh uchun kanday xususiyatlarni biliShimiz kerak?
4. Axborot resurs markazlari bo'limlari nimalardan iborat?
5. Axborot resurs markazlari kitob fondining mazmuni kanday?

IV. AXBORO- KUTUBXONA, AXBOROT RESURS MARKAZLARI VA KUTUBXONALARDA KITOBXONLAR BILAN ISHLASH

Foydalanuvchi kitobxonlar bilan iShlaSh mazmuni, vuzifalari va tamoyillari

Mustakil Ozbekistonning kuch-qudrati manbayi xalkimizning umuminsoniy kadriyatlarga sodikligidir. Xalkimiz adolat, tenglik, axil ko'Shnichilik va insonparvarlikning nozik kurtaklarini asrlar oSha avaylab-asrab kelmokda.

Ijtimoiy taraqqiyotting hozirgi tarixiy bosqichi kelajakda buyuk davlat egasi bo'ladigan komil insonlarni tarbiyalab voyaga etkazish mas'uliyatini zimmamizga yukladi. Odob-axlokli, madaniyatli komil inson, birinchi navbatda, o'z Vatanini, milliy tili, urf-odati, tarixi, yuksak bilimi, mustakil o'kiSh ko'nikmasini xosil kilgan, ma'naviyatli, avlod-ajdodlari yaratgan san'at javoxirlarini jilolantirmogi, umuminsoniy kadriyatlardan xabardor bo'lmogi lozim. Inson erkinligi, xukuklari, kadr-kimmati Ozbekistonda fuqarolik jamiyatining oliy maksadini taShkil etadi.

Jamiyatimiz xar bir insonni e'zozlaSh, uning turmuShini yaxShilaSh, bilimi va madaniy saviyasini o'stiriSh, kobiliyatini xar tomonlama rivojlantiriSh uchun siyosiy, iqtisodiy, xuquqiy, madaniy asoslar yaratmokda. Bularning xammasi asosiy konunimizda etuk ifodasini topgan. Fan-texnika taraqqiyoti ijodga va rivojlaniShga, o'kiSh va o'kitiShga, milliy, xududiy xamda dunyo miqyosidagi muammolarni xal kiliShga doir asarlarni, matbuot materiallarini targib kiliSh, elektron ma'lumotlarni foydalanuvchiga etkazish kutubxonachilarning vazifalardir.

Xozirgi kunda AKM, ARM va kutubxonalarga ko'yiladigan talablar Shulardan iboratki, o'tmiSh ajdodlarning ko'p asrlar davomida ta'lim va tarbiya soxasida orttirgan boy, ijobiy tajribasini o'zlaShtiriSh asosida yoSh avlodni Ozbekiston mustakilligini mustaxkamlaSh yo'lida olib borilayotgan umumiy iShda faol iShtirok etadigan fidoyilar kilib kamol toptiriShga aloxida e'tibor berilmokda.

Insoniyatning ijtimoiy-madaniy taraqqiyotiga ulkan xissa ko'Shgan, ma'lum ma'noda uning rivojlaniSh yo'naliShini belgilab bergan ulug* siymolar, Xorazmiy, Fargoniy, Beruniy, Ibn Sino, Forobiy, NakShband, YAssaviy, Amir Temur, Bobur kabilarning xar biri millatimiz tarixida butun bir davrni yaratdi, deb aytiShimiz mumkin.

YUkoridagilardan taShkari, Bobur, Forobiy, Majlisiy, MaShrab, Gulxaniy, Nodira, Uvaysiy, Mukimiy, Furkat, Bedil, xamza, Avloniy, Zavkiy va boShkalarning yoShlar tarbiyasiga, axlok-odob, fe'l-atvor, oilaviy xayot masalalariga, Shaxslararo munosabatlarga doir karaShlarni, komil inson tarbiyasi, insonparvarlik goyasi uluglab kelingan turli janrlardagi asarlarini bugungi kun foydalanuvchisiga targib kiliSh kerak.

AKM, ARM va kutubxona iShida kitobxon bilan yakka tartibda iShlaSh asosiy vazifalardan biri bo'lib, insonShunoslik fanlari katorida inson va jamiyatga izchil metodologik yondaShiSh usullari bilan birga olib boriladi. Bunga kitobxonlar bilan iShlaSh jarayonida kutubxonaShunoslik soxasidagi yangiliklarni va ularni baxolaSh, ularni amaliyotga joriy etiShning Shakl va usullari xakidagi ta'limot sifatida karaladi. KutubxonaShunoslikda xar kanday yangiliklar o'rganiladi, umumlaShtiriladi va targib kilinadi, ya'ni yangilik tezkorlik bilan kitobxonga etkaziladi. Albatta, yangiliklar ichida eng samaralilari tanlab olinadi va turli tadbirlar orkali amaliyotda sinaladi.

KutubxonaShunoslik fanidagi faollik kitobxonlarda taShhabbuskorlik va mustakillikni, bilimlarni puxta va chukur o'zlaShtiriShni, zarur malaka va ko'nikmalarni, ularda kuzatuvchanlikni, tafakkur va boglaniShli nutkni, xotira va ijodiy tasavvurni tarbiyalaShga imkon beruvchi tamoyillardan iborat.

KutubxonaShunoslik barkamol Shaxsni ShakllantiriShga yo'naltirilgan AKM, ARM va kutubxonalar faoliyatidagi samaradorlikni nazorat kiliSh vositasidir.

AKM, ARM va kutubxonalari faoliyatiga telekommunikatsiya vositalarining kirib keliShi jamiyatni axborotlaShtiriShni rivojlantiriShda keskin uzgartirdi. Foydalanuvchilarning Internet resurslari bilan iShlaShiga kengrok imkoniyatlar yaratildi. Foydalanuvchilarga xizmat kursatiShning yangi Shakllari- xujjatlarni elektron Shaklida etkazish xizmat kursatiShning yangicha uslubini belgilab berdi. Foydalanuvchilarga xujjatlarni takdim etiSh usullari murakkablaShib: xujjatlarni aniklaSh, ruyxatga oliSh va tasvirlaSh yullarini keltirib chikardi.

Foydalanuvchilarga xizmat kursatiShning yangi Shakllari: onlayli ma'lumot-bibliografiya fondini tuziSh, elektron pochta, Web-saytlar Bilan iShlaSh va boShkalar.

AKM, ARM va kutubxonalarida foydalanuvchi kitobxonlarga xizmat ko'rsatiShning umumiy koidalari

1. AKMlar, ARMlar va kutubxonalar tizimi kitobxonlarga yagona kitob fondidan yoki ular uchun kulay bo'lgan xar kanday AKM, ARMlar va kutubxona, kutubxona punkti yoki ko'chma kutubxonalardan naShrlar tanlaSh va oliSh; axborot-bibliografiya xizmatidan foydalaniSh, kutubxonalararo abonement orkali kitoblarga buyurtma beriSh, kutubxonada o'tkaziladigan ommaviy tadbirlarda iShtirok etiSh xukukini beradi. AKM, ARMlar va kutubxona va Shoxobcha-kutubxonalar kitobxonlar so'ragan adabiyotni tezda etkazib beriSh uchun javobgardirlar. AKM, ARMlar va kutubxona tizimi kitobxonlarga barcha tarkibiy bo'linmalarda bir xil xizmat ko'rsatiliShiga kafolat beradi. AKM, ARMlar va kutubxonalar tizimida kitobxonlarga xizmat ko'rsatiSh tartibi, ularning xukuklari va burchluri, xar bir kitobxon kutubxonaga a'zo bo'liSh vaktidagi kutubxonadan foydalaniSh koidalari to'grisidagi suxbatda anik belgilab beriladi. AKM, ARMlar va kutubxona va bolalar axborot resurs markazlari Shaxar, tuman doirasida, Shoxobcha-kutubxona esa o'z xududida adabiyotlarning yakka va ommaviy targibotini xamda reklamasini taShkil kiladi, kitobxonlarga eng yaxshi kitoblarni tanlaSh va ular bilan iShlaShda yordam b'iradi, buning uchun maxalliy televidenie, radio, matbuot va boShka vositalardan foydalanadi, mexnat jamoalari va axoliga kutubxona xizmatini taShkil kiladi. AKM, ARMlar va kutubxonalar tizimidan foydalaniShga jalb etiSh maksadida kutubxonaShunoslik va ma'lumot-axborot xizmatini ko'rsatiShga doir keng targibot ishlarini taShkil kiladi, buning uchun axolining kayerda joylaShganligi, iSh vakti, fondning xajmi va tarkibi, ochik eShiklar kuni va boShkalar to'grisida axborot beradigan taklifnomalar, esdaliklar, varakalarni taShkil etadi.

AKM, ARMlar va kutubxonalar tizimdagi bolalar axborot resurs markazi yoki bolalar bo'limlari uchun Shoxobcha axborot resurs markazlarining kitobxonlarga xizmat ko'rsatiShga oid iSh rejimini belgilaShda ular uchun kulay bolgan vakti nazarda tutmogi kerak. AKM, ARMlar va kutubxonaning iSh soatlari viloyat boShkarmalari bilan keliShilgan xolda xalk deputatlari maxalliy o'z-o'zini boShkaruvchi taShkilotlar kengaShlari tomonidan tasdiklanadi.

AKM, ARMlar va kutubxonada foydalanuvchi kitobxonlarga xizmat kiliShning maksad va vazifalari

AKM, ARMlar va kutubxonada foydalanuvchi kitobxonlarga xizmat kiliShning asosini ularning kasbiy va malakaviy darajasi, Shaxsiy xususiyatlariga ko'ra, foydalanuvchi kitobxonning muntazam va uzluksiz raviShda o'z ustida iShlaShi uchun ko'nikma xosil kiliShini, malakasini oShirib boriShini ta'minlaSh taShkil etadi. Bu metodologik pozitsiya kitobxonlik malakasini uzluksiz oShirib boriSh muammolarini tadmik kiliShga yaxlit yondaShiSh zarurligini ko'rsatib turibdi.

KutubxonaShunoslik kasbining xususiyati kitobxonlarning bilimi, saloxiyati va ko'nikmalarini uzluksiz Shakllantirib va rivojlantirib boriShni takozo etadi.

AKM, ARMLar va kutubxona kitobxonlarni jalb qilgan xolda taShkiliy-metodik tadbirlarni samarali amalga oShiriShi, AKM, ARMLar va kutubxona faoliyati, iSh samaralarini taxlil kiliShga o'rgatiShi, o'z ustida mustakil iShlaShni taShkil kiliShni uyuShtiriShi, boShkariShi, maxalla, jamoa bilan munosabat o'rnatishi kerak. Buning uchun xar bir kitobxonning „o'z-o'ziga bilim" beriSh yoki oliSh usulini egallaShiga eriShiShi lozim. Kitobxonda kasbiy idealni ShakllantiriShga doir, ya'ni kitobxon faoliyati uchun zarur bilim, malaka, ko'nikma, Shaxsiy sifatlar va xususiyatlarni Shakllantirmogi kerak. Buning uchun kutubxonaShunosdan ziyoli, ma'rifatparvar bo'liSh, eng yaxshi insoniy xislatlarga ega bo'liSh talab etiladi.

KutubxonaShunoslarni foydalanuvchi kitobxonlarga xizmat kiliShning yangi texnologik usullari va uslublari bo'yicha iShlaShga tayyorlaSh, ularni faoliyatga o'z vaktida joriy kiliSh, muntazam raviShda madaniy saviyasini oShirib boriSh, Shaxsiy va kasbiy sifatlarning takomillaShiShiga yordam beriSh kabi vazifalar respublika viloyatlari axborot-kutubxona markazlarida malaka oShiriSh institutlarini taShkil etiShni, tuman (Shaxar) metodkabinetlarini rivojlantiriSh va takomillaShtiriShni takozo kiladi.

KutubxonaShunosning muvaffakiyati, ijodiy yuksaliSh sur'ati, kobiliyati, extiyojlariga ko'ra o'z-o'ziga ta'lim Shaklini erkin tanlab oliShiga bog'lik.

KutubxonaShunos birinchi galda o'z vazifasini vijdonan bajariShga, o'z maxoratini oShiriSh va takomillaShtiriShga ong'li, intizomli raviShda, vijdon amriga muvofik mas'uliyat bilan yondoShiShi zarur. Muntazam raviShda malakasini oShirib boriSh, o'zining ilmiy-metodik maxoratini yuksaltiriSh kutubxonaShunosning davlat va jamiyat oldidagi burchini xalol va to'g'ri ado etiShda yordam beradi.

AKM, ARMLar va kutubxonada foydalanuvchi kitobxonga xizmat kiliShning iSh usullari bugunga kelib islox kilinmokda, axborotlar oliSh, ularni kayta iShlaSh, uning natijalari asosida faoliyat yo'nalishlarini belgilaSh, Shunga ko'ra iSh rejalarini takomillaShtirib boriSh zamon taraqqiyoti uchun juda muximdir. Aytishi mumkinki, zamonaviy axborotlar mavjud bo'lgan joydagina muvaffakkiyat bo'ladi. SHu boisdan xam, AKM, ARMLar va kutubxonalarni tegiShli axborot vositalari bilan ta'minlaSh dolzarb masalalardan biridir. Vazirliklar tasarrufidagi AKM, ARMLar va kutubxona muassasalarini yangiliklar, elektron ma'lumotlar, tegiShli axborot vositalari bilan ta'minlaShi, kutubxonachi xodimlarni izchillik bilan zarur bilimlardan voki kiliSh uchun turli iSh Shakllari va uslublardan keng foydalaniShi lozim.

AKM, ARMLar va kutubxona xizmati ko'rsatiShda kitobxon yoShi, o'kuv materiallarini o'zlashtiriSh va kabul kila oliSh imkoniyati, o'zi tanlay biliSh yoki o'kiSh rejasi asosida mutolaa kiliSh, kizikiSh va intilishlari, o'kigan kitoblari yuzasidan suxbatlaShiSh imkoniyati va boShkalar xisobga olinadi.

Kutubxona - milliy tariximiz, kadriyatlarimiz, madaniyatimiz, etno-pedagogika, etnopsixologiya, buyuk allomalarimizning fanni rivojlantiriSh sohasidagi ilmiy meroslari, maxalliy materiallarni yangi texnologiyalar yordamida xar bir kitobxon ongiga singdiriShi zarur.

AKM, ARMLar va kutubxonada kitobxonga xizmat kiliSh monitoringini joriy kiliSh maksad va vazifalari

Barkamol avlodni tarbiyalaSh jamiyatimiz oldida turgan eng muxim, mukaddas vazifadir. AKM, ARMLar va kutubxona tizimidagi oliy maksad - mustakil o'kiSh, fikrlaSh, taxlil kila biliSh, milliy istiklol goyalarini mukammal tuShuniSh, u xakda mustakil fikrlay oliSh kobiliyatiga ega kitobxonni tarbiyalaShdan iborat.

AKM, ARMLar va kutubxonalar mamlakalimizning siyosiy, ijtimoiy, iqtisodiy va ma'naviy xayoti bilan boglik xolda unda sodir bo'layotgan Konunlar ijrosini ta'minlaShi, ularda ilgari surilgan goyalarni xar bir kitobxonga etkazish i, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmonlari va buyruklarini, xukumatimizning qarorlarini targib kiliShi, bunda ommaviy axborot vositalari bilan xamkorlikni yulga ko'yiShi zarur. Amalga oShirilayotgan yangiliklar mazmuni, oldimizga ko'ygan maksadimiz xar bir AKM, ARMLar va kutubxona xodimi tomonidan kanchalik tez va to'la kabul kilinsa, idrok etilsa, albatta, mazkur jarayonlarga kancha tez kiriShilsa, yakuniy natijalar xam Shunchalik salmikli buladi.

AKM, ARMLar va kutubxona iShida monitoring deganda, biz Xukumat va vazirlik qarorlarida belgilangan vazifalar ijrosini kuzatiSh, taxlil etiSh, uni bajariSh asosida amalga oShiriladigan samaradorlikni baxolaSh va Shu asosda kutubxonaShunoslik iShini rivojlantiriShni tuShunamiz.

Monitoringning maksadi AKM, ARMLar va kutubxona muassasalari va boShkaruv organlarining mazkur soxaga doir kabul kilgan qarorlarini amalga osShiriSh, kutubxonaShunoslik iShini takomillaShtiriSh, foydalanuvchi kitobxonlarning bilim saviyasini oShiriSh bilan boglik faoliyatlarini o'rganiSh va taxlil etiSh xamda bu borada muassasalar, jamoalarga amaliy yordam beriShdan iboratdir. Bunda statistik ma'lumotlar bazasi- maxsus tasnifdagi strukturalangan va taShkil kilingan axborotlardan foydalaniShni ta'minlaSh. Unda asosan valyuta va xom-aShyo birjasidagi sotuvlar buyicha ma'lumotlarni, firma va kompaniyalarning xisobotlarini, bozor, marketing tadqiqotlari xisobotlarini va boShka rakamli va moliyaviy axborotlarni, anik fan soxalarida kulaniladigan statistik ma'lumotlar bazasi xam mavjud.

Monitoring jarayonida yangi axborot texnologiyalari keng ko'llanilmokda.

Xozirgi kunda monitoring jarayonlariga zamonaviy kompyuter texnologiyasini kiritiSh natijasida telekommunikatsiya vositalarida elektron ma'lumotlar banki Shakllantirilgan bo'lib, ular ko'paytirilib, joylarga tez etkazish yoki ma'lumotlarni internet tarmoklari orkali uzatiSh va oliShga imkoniyat yaratildi. Bunday usul joylardagi ma'lumotlarni zudlik bilan oliShga, mavjud muammolarni tez xal etiShga imkon beradi. Bunda nafakat respublika AKM, ARMLar va kutubxonalari, balki viloyatlar, tumanlar va aloxida axamiyatga ega bo'lgan kutubxonalar yoki bir tizimga oid kutubxonalar o'zaro boglaniShi, zarur ma'lumotlarni oliShi va yuboriShi mumkin. Shuningdek, kitobxonlar internet tizimi orkali dunyoning turli mintakalarida joylaShgan kutubxonalar bilan boglanib, eng so'nggi yangiliklar xamda kutubxona iShi texnologiyalarini almaShiShga muvofik bo'lmokdalar. Albatta, buning uchun barcha AKM, ARMLar va kutubxonalar o'rtasida tarmok (set) taShkil etilgan bo'liShi zarur. AKM, ARMLar va kutubxona foydalanuvchi kitobxonga xizmat kiliShni bugungi kun talabida olib bormokchi bo'lsa, u albatta telekommunikatsion xizmatlar Internet tarmoklarining xizmat kursatiSh turlaridan - elektron pochta, Web-

saytlar kabi usullaridan faol foydalanmogi kerak. Chunki turli axborotlar bilan o'z vaktida ta'minlanishi darajasi bugungi kun kutubxona ishining muvaffakliyatini ta'minlovchi omillardan biridir. Shu boisdan bu soxada respublikada eng zamonaviy axborot uzatish texnologiyasi joriy etildi va bu tizim yanada takomillashtirilmokda.

AKM, ARMLar va kutubxonalarda foydalanuvchi kitobxonlarga xizmat kiliShni taShkil etiSh

Bugungi kunda O'zbekistonimizning sanoati, ilm-fani va axolisining turmuSh darajasi yuksak saviyada tarakkiy etgan buyuk davlalg aylantirishi jadallashtirish masalalari xal etilmokda. Davlatimiz siyosati, iktisodi va kutubxona soxasida amalga oshiradigan barcha islohotlar markazida inson, lining ta'lim-tarbiyasi turadi.

Xozirgi zamon kutubxonaShunoslik fani kutubxonachi zimmasiga inson, axolining jamiyatdagi o'rni va roliga xar tomonlama ta'sirelish vazifasini yuklaydi. SHaxs salohiyatini rivojlantirishning cheksizligi, etnogenezi xakidagi goyalar ijtimoiy goyaga Shiddat bilan kirib keldi va bolalar xamda katta yoShdagi kishilar tabiatini tushunishi ancha kengaytirdi va boyitdi. Bu kutubxonachining tarbiyaviy faoliyatida yangicha yondaShuvlariga sabab boldi va ularning ma'no mazmuni yangi insonni tarbiyalashda namoyon bo'lmokda.

Xozirgi kunda zamonaviy kutubxona texnologiyalarini yaratishda, xodimlardan Shaxsni tarbiyalashning an'anaviy, samarali usullarini rivojlantirish va yangi ish usullarini tanlashda tashabbuskor va ijodkor bo'lishi nixoyatda muxim ahamiyat kasb etadi.

Bu esa kutubxonaShunosning komil inson tarbiyasi yo'lidagi maShakkatli va fidoyi mexnatidir, bu mexnat chukur insonparvarlik moxiyatiga ega bo'lib, uni fakat o'z kasbining jonkuyarigina amalga oshirishi mumkin.

Yosh avlodni o'rab turgan ijtimoiy va ma'naviy muxit doimo o'zgarib turadi. Ishlab chikarish, biznes olami, ijtimoiy-siyosiy xayotda bo'ladigan aloka munosabatlarida o'z o'rnini topa bilish, o'z-o'zini anglash va takomillashtirish, Shaxsiy „menini», ma'naviy negizlarni saklab koliShni talab etadi.

Mutaxassis foydalanuvchi kitobxonning zarur kizikishlari va extiyojini, uning rivojlaniShidagi o'ziga xos xususiyatlarini o'z vaktida bilib olishi va buni xisobga olgan xolda ularni amalda ro'yobga chikarish uchun Shart-Sharoit yaratishi, ayniksa muximdir.

AKM, ARMLar va kutubxona ishining moxiyaliga xos xususiyatlarga: kadriyatli ma'naviy yo'nalish va ish printiplari, anik maqsadga(Shaxsning uygun rivojlaniShiga) karatilgan, xar ikki tomonlarning o'zaro ta'sir ko'rsatish xususiyati (Shaxsiy insonparvarlik)ning vorisligini saklagan xolda kutubxona ishi jarayonining barqarorligi va mustaxkamligiga eriShish kabilar kiradi.

AKM, ARMLar va kutubxona tizimida ko'zda tutilgan barcha maksad va vazifalar o'z-o'zidan bajarilib kolmaydi, bil'aks kutubxonaga alokador barcha muassasa va tashkilotlar, kutubxona tizimida faoliyat ko'rsatayotgan xar bir xodimning, o'z vakolatlaridan kelib chikkan xolda, mazkur vazifalarni bajariShdagi faolligi ko'zlangan maksadlarga eriShishi ta'minlaydi. Ana Shu nuktayi nazardan yondoShilganda, ko'p yillar davomida AKM, ARMLar va kutubxona tizimiga faol kirib kelayotgan kompyuterlar va ularga asoslangan yangi axborot texnologiyalari kutubxona tizimida foydalanuvchiga xizmat kiliSh usulini

kanday kilib amalga oShiriSh mumkin? - degan savol tugiladi. Bu savolga berilgan javob esa informatika va kom'pyuterlardan kutubxonada foydalaniSh xamda ko'llaShga alokador muassasalar xamda mutaxassislar oldiga anik vazifalarni ko'ymokda.

Axborot texnologiyalari jarayonida axborot almaShunuvini taShkil etiShda, Shuningdek, ular o'rtasida muvofiklaShtiriShni ta'minlaShda kompyuterlardan foydalaniSh imkoniyati foydalanuvchiga xizmat kiliSh texnologiyasining samarasini oShiradi. Albatta buning uchun kutubxonachida mazkur texnologiyani sinchiklab o'rganiSh, jarayonlardagi va kitobxon bilan axborot almaShunuvini, Shuningdek, yangi texnologiyani boShkariShning axborot ta'minotini taxlil etiSh zururiyati paydo bo'ladi va unga mos axborotli model tuziladi. UShbu modelda texnologiyaning bajariliShi jarayonida yuz beradigan barcha axborot manbalari va kabul kiluvchilarning faoliyatlari imkoni boricha to'larok aks ettiriladi.

AKM, ARMLar va kutubxona uchun kitobxonga xizmat kiliShni tezlaShtiriSh maksadida model iShlab chikib, so'ngra uni dasturlaSh tillarining birida ifodalab, kompyuterlarga joriy etilsa, dastlabki kutubxona texnologiyasining kompyuterli variant yaratildi, deb aytiladi. AKM, ARMLar va kutubxonalarda tulik matnli elektron naShrlarning integrallaShtirilgan okimlari taShkil etilmokda va xizmat kursatiSh bulimlari ulardan foydalaniShni ta'minlaydi.

AKM, ARMLar va kutubxonada iShlab chikariSh va uni boShkariSh jarayonlari yangi axborot texnologiyasidan u yoki bu darajada foydalaniShni takoza etadi. Ana Shu talablar darajasidan kelib chikib, yangi axborot texnologiyasi ikki guruxga bo'linadi.

Ulardan birinchisi, matn prosessorlari, elektron jadvallar, ma'lumotlar jamlamasi, grafik muxarrirlar, multimediya va telekommunikatsiya texnologiyalaridan foydalaniShga asoslangan.

Ikkinchisi esa, ma'lum bir yo'naliShdagi kasbiy faoliyatda iShlatiluvchi maxsus yangi axborot texnologiyasidir. Bunga AKM, ARMLar va kutubxona tizimini to'lik yoritib beruvchi dasturlar mavjud bo'lib, bu dasturlar asosida xar bir kutubxona o'zining mustakil dasturini yaratiShi kerak.

AKM, ARMLar va kutubxonada foydalanuvchi kitobxonga xizmat kiliShning asosiy maksadi kitobxonning bilim oliShi va uni kabul kiliSh jarayonlarini kompyuterlaSh natijasida kitobxon tomonidan kandaydir bir ijodiy iShni (devoriy gazetani bezaSh, rasm chiziSh, multfilm yaratiSh, musika yaratiSh, telekommunikativ alokani o'rnatish va x.k.) amalga oShiriSh uchun iShlatiladi. Kitobxon uni o'rganmaydi, balki uning maxsulotidan kutubxona tizimining texnik vositasi sifatida foydalanadi.

AKM, ARMLar va kutubxona tizimida yangi axborot texnologiyasidan foydalaniShning samarasi xakida kiskacha to'xtalib o'tamiz:

Zamonaviy yangi axborot texnologiyasi kitobxonlarga axborotlarning noan'anaviy manbalariga murojaat kiliSh imkoniyatlarini ochib beradi, mustakil ishlari samaradorligini oShiradi va ijodiy faoliyat bilan Shugullanishlari uchun keng imkoniyatlar yaratadi.

YAngi axborot texnologiyasi kutubxonachilarga AKM, ARMLar va kutubxona tizimining turli Shakllaridan foydalaniSh imkoniyatini beradi. AKM, ARMLar va kutubxona yangi

axborot texnologiyasini ko'llaSh orkali kutubxonachi kitobxon Shaxsini rivojlantiriSh, ijodiy izlaniSh va xamkorlikda iShlaSh imkoniyatiga ega bo'ladi.

Telekommunikatsiya tarmoklaridan foydalaniShga asoslangan yangi axborot texnologiyasini ko'llaSh natijasida kutubxonachilar o'zlarining axborot bilan ta'minlanganlik darajalarini oShiribgina kolmay, balki deyarli butun dunyodagi xamkasblari bilan mulokot kiliShdek ajoyib imkoniyatga ega bo'ladilar. Respublikamizda amalga oShirilayotgan ulkan bunyodkorlik ishlari, isloxotlar, mamlakatimiz iqtisodiy qudratining oShib boriShi natijasida AKM, ARMLar va kutubxona soxasiga xam e'tibor kuchayib, kutubxonaShunoslikda xam tub isloxotlar ro'y bermokda. U tamomila yangilanib, jaxon kutubxonalari, ya'ni axborot markazlari katoridan joy olmokda. Xozirgi davr AKM, ARMLar va kutubxonalari to'lik avtomatlaShtirilgan tizim asosida iShlamokda. Ozbekistondagi barcha AKM, ARMLar va kutubxonalar yangi texnologik iSh usulida kitobxonlarga xizmat kiliShni takomillaShtiriSh, ularning mazmunini, uzluksizligini ta'minlab beradigan yangi xujjatlar, kompyuter texnologiyalari, individual va ommaviy amaliyot iSh uslublari bilan boyib bormokda.

Respublika Prezidenti va xukumatining ta'limni rivojlantiriSh, yoSh avlodga jaxon andazalariga mos bilim va ko'nikmalar beriSh, ularni ona-Vatanga, milliy istiklol goyalariga sadokat ruxida tarbiyalaSh borasida ko'rsatayotgan doimiy gamxo'rliqi tufayli, ta'lim-tarbiya ishlarining bugungi kiyofasi tubdan o'zgardi. AKM, ARMLar va kutubxona tizimi xam yangilanib, mustakillikdan so'ng, taraqqiyot, yo'lidan dadil borayotgan mamlakatimiz ruxini, goyalari va intilishlarini o'zida aks ettirgan, yangicha iShlaSh uslubiga ega bo'lgan, avtomatlaShtirilgan elektron kutubxonalar tizimiga aylanmokda.

Mamlakatimiz istiklolning dastlabki kunlaridanok, buyuk ma'naviyatimiz va kadriyatlarimizni tiklaSh, yanada yuksaltiriSh, milliy ta'lim-tarbiya tizimini ShakllantiriSh, zaminni mustax-kamlaSh, uni davr talablari bilan uygunlaShtiriSh asosida AKM, ARMLar va kutubxonalarda xam targibot ishlarini kuchaytirib, ularning jaxon andazalari va ko'nikmalari darajasiga olib chikiSh uchun kitobxonlarga, komil inson tarbiyasiga, insonparvarlik yo'lidagi xizmatlariga katta axamiyat bermokda.

AKM, ARMLar va kutubxonada kitobxonga xizmat kiliShda demokratik va insonparvarlik tamoyillarini qaror toptiriSh, kutubxona ishlari bo'yicha xorijiy davlatlar bilan mustakil tarzda xamkorlik kiliSh, tajriba sinovlar o'tkaziShni ragbatlantiriSh, kutubxonaShunoslik ishlarining noan'anaviy turlarini yaratiSh va ularni rivojlantiriShga, eng asosiysi, kutubxonachilikdagi taShhabbuskorlik va ijodkorlikka keng Shart-Sharoitlar yaratiSh kerak. AKM, ARMLar va kutubxonalardan foydalanuvchilar talabini kondiriSh maksadida axborot texnologiyalari, kompyuterlar bilan jixozlaShga katta e'tibor karatiSh bilan birga, respublikamiz kutubxonalarini „Virtual" kutubxonalariga aylantiriSh ishlari xam takomillaShtirilmokda. Mustakillikdan so'ng kutubxona ishlari bo'yicha xalkaro xamkorlik uchun xam keng yo'l ochildi.

Abonement nima?

„Abonement" fransuzcha biror bir narsadan (masalan, teatr o'rnidan, transport xizmatidan va x.k.) so'zidan olingan bo'lib, vaktincha foydalaniSh xukukini beruvchi xujjat, degan ma'noni anglatadi. AKM, ARMLar va kutubxona iSh tajribasida abonement vaktincha

foydalanishi uchun uyga kitob beruvchi bo'linga nisbatan ko'llaniladi. Demak, abonement AKM, ARMlar va kutubxonada kitobxonlarga xizmat ko'rsatishi bo'limining asosiy tarmogi bo'lib, unda kutubxona jamgarmasida mavjud va kitobxon uchun uy Sharoitida va o'ziga kulay vaktida foydalaniShga zarur bo'lgan kitoblarni, elektron ma'lumotlarni belgilangan tartibda va muddatga beriSh imkoniyati yaratilgan. Bu bo'lim kitobxonlar bilan yakka tartibda ish olib boriShning, kitobxonlar Bilan ommaviy ishini taShkil etishi va raxbarlik kiliShning asosiy joyi xisoblanib, kutubxonaShunosning kitobxon bilan tez-tez xamda samarali munosabatda bo'lishiga imkon yaratilgan.

Abonementda kutubxonachi kitobxonni kutubxonaga a'zo kiladi, uning uchun kitobxon Shaxsi, o'kiSh mazmuni va xarakteri xakida ma'lumot beruvchi asosiy xujjat-kitobxon formulyarini to'ldiradi, bevosita suxbat o'tkazadi, kitobxon kizikiShini o'rganadi, kompyuterdan elektron ma'lumotlarni birgalikda kidiradi, kutubxonachi va kitobxon o'zaro mulokot mobaynida bir-birini urganadi, ukiSh uchun adabiyot tavsiya etadi yoki ukilgan adabiyotlarni kabul kilib oladi, ukilgan adabiyot xakida suxbat utkaziSh yo'li bilan kitobxonning fikr va muloxazalarini urganadi, taxlil kiladi, xulosa chikaradi, kelgusi ish rejalarini belgilaydi.

Kitobxon so'rogini tez va sifatli kondirishi, ularga xizmat ko'rsatishi, o'kiShga raxbarlik kiliSh ko'p jixatdan ana Shu jarayonlarning kanchalik uylab, maksadli taShkil etilganiga boglik.

Abonementda kitobxonlarga tabakalaShtirilgan xizmat ko'rsatiladi. Buning uchun xar bir kitobxon fe'l-atvori, psixologik xususiyatlari, millati, jinsi, bilim saviyasi, kitobxonlik darajasi, yoShi, mexnat faoliyatining turi, oilaviy muxit, albatta xisobga olinadi. SHular natijasida yakka va ommaviy ishlar bir-biriga boglab olib boriladi.

Abonementlarning kuyidagi turlari mavjud:

1. Funktsional (vazifasiga yoki ish turiga ko'ra taShkil etilgan abonement) abonement. Bunday abonement katta kitob jamgarmasiga, kitobxonlar soniga, ko'p kutubxona Shtatiga ega bo'lgan AKM, ARM va kutubxonalarda taShkil etiladi. Ba'zi xollarda bunday abonement bolalar ARMlarida xam taShkil kilinadi. Unda bir kutubxonachi kitoblarni kabul kilib olsa, ikkinchisi kitob beradi. Buning bir salbiy tomoni Shundaki, ukilgan kitob xakida suxbat o'tkaziSh natijasiga boglik bo'lgan yangi adabiyotni tavsiya etishi xakida suxbat ikki kutubxonachi tomonidan olib boriladi. Bu esa, ba'zan ijobiy samara bermaydi.
2. Guruxli abonement - kitobxonlarga samarali xizmat ko'rsatishi maksadida ularni doimiy guruxlarga bo'lish va kutubxonachining ishini ularning xar qaysisi bilan aloxida ish olib boriShga asoslangan turi.

Kitobxonlar guruxlari usmirlar, yoShlarning yoShi yoki ishlab chikarishi belgisiga ko'ra (muxandis, ishchi, Shifokor, ukituvchi, kishlok xo'jaligi mutaxassisi va Shu kabilarga) karab tuzilishi mumkin. Kutubxonachi uz kitobxonlarining tarkibini diqqat bilan o'rganadi va mazkur AKM, ARM va kutubxonalarda kanday guruxlarga ajratiSh kerakligini xal kiladi.

3. Soxa abonementi - bunda fan soxalariga ajratgan xolda aloxida-aloxida xizmat ko'rsatishi bo'limlari, masalan, iktisod, texnika, tibbiyot, adabiyot, ma'naviyat kabi bo'limlar taShkil etiladi. Bu kutubxonachiga tanlangan soxa adabiyotlari bilan unumli

iShlaSh va uni targib kiliSh imkonini beradi. Bunda fakat Shu bo'limdan foydalanuvchi kitobxonlar bilan yakka va ommaviy iSh olib boriSh yaxshi samara beradi. Bunday abonementlar yirik ilmiy AKM, ARM va kutubxonalarda taShkil etiladi.

4. ARM va kutubxonalarda umumiy abonement keng tarkalgan. U barcha tabakadagi kitobxonlarning talabini kondiradi. Bunday abonementlar kam sonli kutubxona Shtati mavjud bo'lgan xolda taShkil kilinadi.

ARM va kutubxonaga a'zo kiliSh kitobxon Shaxsi xakida to'la ma'lumot beruvchi pasport yoki boShka xuquqiy xujjat asosida olib boriladi. Xar bir yangi kitobxonga kitobxonlik formulyari to'ldiriladi.

Kitobxon ARM va kutubxonadan foydalaniSh koidalari, ARM va kutubxona fondi, iSh vakti, tanaffus yoki tuShlik, dam oliSh kuni, tozalik kuni xakida ma'lumot oladi. Kitobxon bilan taniShuv suxbati o'tkaziladi. Koidaga binoan, ARM va kutubxona tipi va xiliga, kitobxonlar xususiyatiga ko'ra kitoblar ma'lum mikdorda, belgilangan muddatga beriladi. Masalan, ARM va kutubxonalarda 5 tagacha adabiyot (asosan badiiy asar bo'lsa) 15 kun muddatga berilsa, oliy o'kuv yurti yoki kasb-xunar kollejlari va akademik liqey ARMlarda o'kuv adabiyotlari fan predmetlarining o'kitiliSh muddatiga ko'ra, 2,4, 6 oy yoki bir yilgacha muddatga beriladi.

Abonementda bajariladigan eng muxim iSh - o'kiShga raxbarlik kiliSh va kitobxonlar so'rovini moxirlik bilan kondiriShdan iborat. Bu vazifani to'la va maksadli bajariSh uchun kutubxonachi kitob beriShga kundalik tayyorgarlikni ko'radi. AKM, ARM va kutubxonaga kelgan yangi kitoblarni o'rganiSh, kitobxonlarning formulyarini taxlil kiliSh, ko'rgazmali materiallarni albatta yangilab turiSh, suxbat va Sharxlarga puxta tayyorgarlik ko'riSh kutubxonachining kitob beriShga tayyorgariik ko'riSh jarayonida amalga oShiriladi.

AKM, ARM va kutubxonaning abonement bo'limi xonasi batartib jixozlangan, ko'rkam ko'riniShga ega bo'liShi kerak.

Kitobni topShiriSh muddatidan 15 kun o'tib ketsa, kitobxonga maxsus xat yoki telefon orkali eslatma beriladi, Kitoblar yo'kolsa yoki yaroksiz xolga tuShib kolsa, kutubxonaga Shu kitobning o'zidek kitob kaytariliShi kerak. Bu xakda O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Maxkamasining 2002- yil 18- yanvardagi 26- sonli „Notariuslarning ijro xatlariga asosan karzni undiriSh so'zsiz amalga oShiriladigan xujjatlar ro'yxatini tasdiklaSh to'grisida" gi qarorining 8- bandida „Kutubxonadagi bosma asarlar yoki materiallar kitobxon tomonidan yo'kotilgan bo'lsa va uni kutubxonaga kaytariShning iloji bo'lmasa, aynan Shunday adabiyot yoki teng kiymatli adabiyot yoxud almaShtiriShning imkoni bo'lmagan xollarda ularning kiymatiga teng kitoblar yoki 10 baravar mikdorida undirib oliniShi kerak" deyiladi. Agar eslatmadan keyin xam kitob kaytarilmasa talabnoma yuboriladi. SHunda xam kitob kaytarilmasa, kat'iy chora ko'riladi. AKM, ARM va kutubxonaga kitob topShiriShdan boSh tortgan kitobxonlardan notarial idorasining buyrugiga binoan, 10 barobar baxosi undirib olinadi. Kitobxon bar bir olgan kitobi uchun imzo chekadi. Maktab o'kuvchilari uchinchi sinfdan boShlab imzo chekadilar. Kitob AKM, ARM va kutubxonaga kaytarilgandan keyin kitobxon oldida kitobni kabul kilganligi xakida imzo ko'yiladi. 16 yoShgacha bo'lgan bolalar ota-onalari xujjatiga asosan kutubxonaga a'zo bo'ladilar. Masalan, vaktincha dam oliShga, mavsumiy kiShlok xo'jalik

ishlariga kelgan kitobxonlarga uyga kitob berilmaydi, fakat o'kuv zalida foydalaniSh uchun xujjat asosida ruxsat beriladi.

IRBIS dasturida «Kitobxon»ning avtomatlashtirilgan ish urnida ishlaSh bulimda olib boriladi. Kitobxon formulyari xar yili yanvar oyidan kaytadan ro'yxatdan o'tkaziladi. Kayta ro'yxatdan o'tkazishda olingan kitoblar kutubxonaga kaytarilishi kerak va kitobxonga yangi tartib rakami beriladi. Formulyarning birinchi qismidagi ma'lumotlar tekshirib chikiladi. Agar o'zgariSh bo'lsa, u xolda yangi formulyar ochiladi. (Masalan, familiyasi, manzili o'zgariShi mumkin). Kitobxon formulyari kutilarga sanalar yoki formulyar tartib rakami bo'yicha joylashtiriladi.

Kitobxon formulyari xizmat ko'rsatish bulimida asosiy xujjat xisoblanadi. Kitobxon bilan dastlabki taniShuv suxbati jarayonida formulyar to'ldirib boriladi, formulyarning 2- ichki kismiga kitobxon tanlagan adabiyotlarning inventar rakami, qaysi bilim soxasiga oidligi, muallifi va nomi yozib ko'yiladi. Kitobxon olgan adabiyotlarini tasdiklaSh ma'nosida imzo chekadi. Formulyarning 3- qismida aynan Shu kitobxon uchungina xos bo'lgan xususiyatlar, izoxlar, eslatmalar, kitobxon bilan kelgusida olib boriladigan ishlar mazmuni yozib boriladi.

Ko'pgina AKM, ARM va kutubxonalarga (masalan, oliy o'kuv yurti kutubxonasi) a'zo bo'lgan kishiga yagona kitobxonlik xujjati beriladi. Uning birinchi betida kutubxonaning nomi, kitobxonning familiyasi, ismi, otasining ismi, ma'lumoti va asosiy mashg'uloti, a'zo bo'lgan sanasi ko'rsatiladi. Ikkinchi va uchinchi betida kutubxonadan foydalaniSh koidalaridan namunalar keltirilgan va xar yili kayta ro'yxatga olish vaktidagi sana va muxrlar yangilanib boriladi. Oxirgi betida kutubxona ishlaydigan kunlari va soatlarini ko'rsatuvchi ma'lumotlar va kitobxon biletini yo'kotib ko'rgan takdirda tezlik bilan bu xakda kutubxonaga ma'lum kiliSh kerakligi eslatilgan ma'lumotlar beriladi.

Kitobxon biletiga tartib nomeri ko'yiladi: bu bilan biletlarni bir tartibda nomerlashga erishiladi xamda-kitobxonlarni xisobga olish engillasadi.

Bilet berilayotgan vaktida xar bir kitobxon uchun ro'yxatga olish varakasi to'ldirilib, unda kitobxonning familiyasi, ismi, otasining ismi, yozilgan vakti, mazkur kutubxonada yoki bo'limida berilgan biletning tartib rakami ko'rsatiladi. Ro'yxatga olish varakasi yozilgan familiyalar alifbo tartibida joylashtiriladi, bu esa foydalanuvchi xakida ma'lumot berish vazifasini o'taydi.

Yagona kitobxon biletini kitobxonlarga xizmat ko'rsatishni yaxshilashga yordam beradi, kitobxonlar o'zlariga kulay bo'lgan istalgan kutubxonadan yoki shaxarning bir necha ARM va kutubxonalardan foydalanayotgan kitobxonlarni, shuningdek, kutubxonalardan foydalanayotgan axolini aniklaSh imkonini beradi, bu esa xar bir oiladan kitobxonlarni jalb etish ishini ta'skil kiliShda juda muxim ahamiyatga ega. Abonement stoli yoniga kutubxonadan foydalaniSh koidalari matni yozilgan plakat ilib ko'yiladi.

ARM va kutubxonalarda umumiy abonement bo'lib, u erda xizmat ko'rsatish bitta kutubxonachi tomonidan amalga oshiriladi. Foydalanuvchilarga ularning kizikishi xamda individual so'rovlarini e'tiborga olib, aloxida-aloxida xizmat ko'rsatishni yanada yaxshirok amalga oshirish uchun kitobxonlar orasidan ularga tizimli yordam berib turish maksadida ayrim guruxlar ajratiladi. Kitobxonlar formulyarida shunga tegishli belgi

ko'yiladi; bu kitoblar tavsiya kiliSh iShini engillaShtiradi. Kulay bo'liShi uchun xar bir kitobxon guruxlarning formulyarini aloxida saklaSh maqsadga muvofikdir.

Abonement bo'limining xodimlari vakti-vakti bilan bu kitobxonlar formulyarlarini taxlil kilib chikadilar, kutubxonani komplektlaSh va kitoblar tavsiya kiliShda ularning so'rovlarini e'tiborga oladilar.

Kiroatxona

Kiroatxona - AKM, ARM va kutubxonaning xizmat ko'rsatiSh bo'limi bo'lib, kitobxonlar o'Sha erda o'tirib, turli adabiyotlar, vaktli matbuot naShrlari, kompyuter ma'lumotlar bazalari bilan taniShadilar, internet va elektron pochta xizmati xamda elektron katalogdan, elektron ma'lumotlardan foydalanadilar. Kiroatxonadan kitob, gazeta, jurnallar uyga berilmaydi. Keyingi paytda ilgor AKM, ARM va kutubxonalar o'kuv zali fondidagi kam nusxali yoki nodir asarlarni, vaktli matbuot naShrlarini pullik xizmat ko'rsatiSh yo'li bilan ma'lum belgilangan tartibda uyga xam beriSh iShini yo'lga ko'ydilar.

Kiroatxonada kitobxon uchun barcha imkoniyat yaratilgan bo'liShi kerak. U er yorug, Shinam va osoiyiShta bo'liShi lozim. AKM, ARM va kutubxonada o'tkaziladigan barcha ommaviy ishlar: kitob takdimotlari, multimedia kechalari, adabiy uchraShuvlar, savol-javob kechalari, obzorlar, kizikishlar bo'yicha klublar, yangi adabiyot to'grisida axborotlar, ovozli o'kishlar, She'riyat kechasi, muShoiralar, konferensiyalar Shu erda o'tkaziladi, ayrim kizikiSh to'garaklari iSh olib boradi.

Adabiyotlar ko'rgazmasi, plakatlari, albomlar, turli papkalar Shu erda taShkil kilinadi.

O'kuv zalining yordamchi fondida kuyidagi adabiyotlar bo'ladi:

O'zbekiston Respublikasi Davlat raxbarlari va Senat materiallari, risolalar, nutk ma'ruzalar va farmonlar, Oliy Majlis Konunlari, Vazirlar Maxkamasining qarorlari, farmoyishlari, Vazirliklarning buyruklari, yo'riqlari va boShkalar.

Milliy istiklol goyalari targiboti bo'yicha asarlar.

Ma'naviyat, madaniyat, ma'rifat, milliy kadriyatlarimizga oid asarlar.

Xarbiyta'lim.

Vatanparvarlik, insonparvarlikka oid adabiyotlar.

Pedagogika, psixologiya, falsafa.

O'zbekistonning o'tmiShi, tarixiga doir adabiyotlar.

O'zbekistonning maShxur davlat va jamoat arboblari asarlari.

Ko'p tomli naShrlar.

Lugatlar, ensiklopediyalar, ma'lumotnomalar.

Jaxon klassik asarlari.

Gazeta vajurnallar.

Plastinka, magnit lentalar, diafilm, disketlar, skanerlar, AKM, ARM kompyuterlari lokal tarmok serveri bilan Internetga ulangan xolda buliShi lozim.

AKM, ARM va kutubxonada o'kuv zali, ayrim guruxdagi kitobxonlar uchun bilim soxalari, adabiyotlarning turlariga karab, Shuningdek, kinoteatrlar, klublar, parklar, (yoz mavsumlarida), kurilishlar, Internet tarmoklaridan elektron ma'lumotlarini oliSh uchun kompyuterlaShtirilgan xonalar va boShka joylarda mavsumiy o'kuv zallari bo'liShi kerak.

Foydalanuvchi formulyari tuldiriSh talablari avtomatlaShtirilgan iSh o'rnida to'liq amalga oShiriladi. "Kitobxon" maxsus dastur asosida komp'yuterga joylaShtiriladi hamda kitobxon olgan, topShirgan kitoblar ruyxati alohida olib boriladi. O'kuv zalidan kitob berilganda formulyarga yozib beriSh Shart emas. Daftarga kayd kilib boriSh xam mumkin. Kitob formulyariga kitobning berilgan sanasi, kitobxonning tartib rakami yozilib, kitobxon formulyariga solib ko'yiladi va unga asoslanib kitobxon, ularning tarkibi, berilgan kitoblar, ularning mavzulari bo'yicha taxliliy ishlar olib boradi. Bolalar ARMLarida bolalar olgan kitoblari uchun imzo chekiShi Shart emas.

Filial-kutubxonalarda, koidaga ko'ra, umumiy o'kuv zali taShkil kilinadi. Aloxida o'kuv zaliga ega bo'lmagan kutubxonalarda abonement binosida iShlaSh uchun stollar ko'yib beriladi.

Kutubxonalararo abonement

ARMLarning kitob fondlari kitobxonlarning barcha so'rovlarini xamma vakt xam to'la kondira olmaydilar. Ko'p foydalanuvchilar oliy va maxsus o'rta bilim yurtlarida sirtidan o'kiydilar, ba'zilar esa ilmiy iSh olib boradilar. KiShloklarda juda ko'p fermer xo'jaliklar, chorvador fermer xo'jaliklar, ko'Shma korxonalar, kichik korxonalar, Shifokorlar, o'kituvchilar, muxandislar xizmat kiladilar, Shu boisdan ularga ko'pincha ARMLarda topilavermaydigan maxsus va ilmiy adabiyotlar kerak bo'lib koladi.

Bunday so'rovlar ko'pincha kutubxonalararo abonement (MBA) orkali yoki Internet tarmog'idan masofadan o'viSh bo'yicha elektron ma'lumotlarni uzatiSh bilan amalga oShiriladi. Kutubxonalararo abonement (KAA) kitobxonlarning mazkur ARMda topilmaydigan kitob to'grisidagi so'rovlarini boShka AKMLardan oliSh yo'li bilan kondiriladi, buning uchun elektron pochta, faks, internet xizmatlari iShga tuShirilsa, iSh yana xam tezlaShadi. Ko'pincha ARMLar kitobxonlarning so'rovlari asosiy ARMLari tomonidan, tuman kitobxonlarining so'rovlari esa viloyat, o'lka AKMLari tomonidan kondiriladi. Kitobxonlarga zarur kitoblar viloyat AKMLarida bo'lmasa, viloyat AKMi respublika A.Navoiy nom. O'zbekiston Milliy kutubxonasi va Fanlar Akademiyaning BoSh kutubxonalariga murojaat kiliShi mumkin.

Odatda, ARMLari o'z viloyat AKMLarining abonement, elektron pochta, telekommunikatsiya, faks, internet xizmatlaridan foydalaniShi, agarda Internet tarmogi viloyat, respublika bo'yicha ulangan bo'lsa, unda bir joyda o'tirib, xoxlagan xujatini Internet orkali bir zumda oliShi, buning uchun viloyat AKMLari, respublika A.Navoiy nom. O'zbekiston Milliy kutubxonasi va Fanlar Akademiyaning BoSh kutubxonalari "virtual kutubxonalar"ga aylantirilmogi lozim.

Kutubxonalararo abonement asosida gazetalar, jurnallar, xaritalar, tasviriy materiallar va noyob naShrlardan taShkari, vatanimizda yoki chet elda naShr etilgan xar kanday asarlarning elektron versiyalari, elektron ma'lumotlar elektron pochta, telefaks, internet orkali yuboriladi. Badiiy adabiyotni fakat ilmiy iSh uchun oliSh mumkin.

Kitoblar KAA bo'yicha bir oy muddatga yuboriladi. Respublika kutubxonalaridan va Shuningdek, boShka kutubxonalardan olingan kitoblar, agar maxsus ko'rsatma bo'lmasa, kitobxonlarga uyga olib ketiSh uchun berilmaydi, bu tadbir kitobni saklaSh maksadida amalga oShiriladi, chunki KAA orkali aksariyat xollardagina kimmatli kitoblar yuboriladi.

Kitobxonlar KAA bo'yicha olingan kitoblardan foydalanib bo'linganlaridan so'ng ular tezlik bilan kaytarishlari Shart.

KAA bo'yicha adabiyot buyurtiriSh kulay bo'liShi uchun talablarning yagona Shakli belgilangan. Unda kitob xakidagi ma'lumotlar - kitob muallifining ism-familiyasi, kitobning nomi, naShr etilgan joyi va yili, jurnal uchun esa nomi, yili va soni ko'rsatiladi, Agar kutubxonada maxsus talab kogozi bo'lmasa, unda KAA bo'yicha kitoblarga oddiy xat orkali buyurtmalar, kompyuterlaShtirilib maxsus dastur o'rnatilgan, Internet tarmogiga ulangan bo'lsa, elektron pochta orkali yuboriladi.

KAA orkali fakat anik, so'ralayotgan kitoblarga yuborilmasdan, balki, mavzular bo'yicha buyurtmalar xam bajariladi. CHunonchi, Xorazm viloyatining kiShlok ARMLaridan biri o'zining viloyat AKMiga „Uzoq umr ko'riSh muammosi" degan mavzuda ma'ruza o'kiShga tayyorlaniSh uchun zarur kitoblar yuboriShni so'ragan foydalanuvchi - bir Shifokorning iltimosiga binoan, buyurtma yuborilgan. So'rovda fakat mavzuning o'zi emas, balki so'rovning maksadi ma'lum kilingan, kitobxonning lavozimi, mutaxassisligi, iShlaSh joyi va ma'lumoti ko'rsatilgan. Bular mavzu bo'yicha so'ralayotgan kitoblarni tanlaShni engillaShtirigan.

Foydalanuvchi (mansabi, naShr to'grisidagi ma'lumotlar kayerdan olinganligi, so'rovning maksadi va kitobxonning mutaxassisligi va xokozalar)ni aniklab, KAA orkali buyurtma-kogoz to'ldiradi; so'ralayotgan naShrning bibliografik ma'lumotlarini tekShiradi va zarurat tugilganida bibliografik ma'lumotlar bilan birga so'rovga bibliografik ko'Shimcha kiritadi.

KAA orkali olingan naShrning extiyotlab saklaniShi uchun KAA orkali naShrni so'ragan (abonent) foydalanuvchi moddiy javobgar bo'ladi. Berilgan naShrning extiyotlab saklaniShiga kafolat beruvchi xuquqiy (yuridik) xujjat bo'lib, buyurtma-kogoz xisoblanadi.

KAA orkali olingan naShrlar bilan iShlaSh tugagach, AKM yoki ARM ularni bevosita saklovchi-kutubxonaga buyurtma banderol kilib kaytarib yuboradi. YUboriSh xakini foydalanuvchi to'laydi.

Fondni saklovchi AKM kitobxonlarning so'rovlarini to'la kondiriSh uchun:

agar naShr band bo'lsa, kitobxonni navbatga ko'yadi; asl nusxani beriShning imkoniyati bo'lmasa, naShrdan nusxa skayner, kseroks orqali ko'chiriladi;

naShr AKMning yagona fondida bo'lmaganda KAA orkali Shaxar, viloyat, respublikada so'rovning belgilangan tartibiga muvofik, buyurtma boShka kutubxonalarga o'tkazib yuboriladi;

- foydalanuvchilarga ularning buyurtmalari boShka joyga o'tkazib yuborilganligi va navbatga ko'yilgani to'grisida xabar beradi.

KAA orkali berilgan kitoblar kaytarilgach, buyurtma-kogozga adabiyotning kaytarilgan sanasi ko'yiladi va u "kaytarilgan adabiyot" kartotekasiga olib ko'yiladi, u ma'lumot, taxlil va xisobot uchun kamida bir yilgacha saklanadi.

AKM va ARMLarda KAA orkali foydalanuvchilarning xizmat ko'rsatiSh kartotekasi, KAA orkali kitobxonlarga xizmat ko'rsatiSh kartotekasi va KAA kitobxonlarni ro'yxatga oliSh kartotekasiga asoslanib, KAAda olib borilgan ishlarning xisobi yuritiladi.

KAAga doir faoliyati to'grisidagi xisobotda: KAA dan foydalanayotgan kitobxonlarning soni to'grisida, boShka kutubxonalarga jo'natilgan buyurtmalar, KAA orkali olingan naShrlar (Shu jumladan, nusxalar), Shuningdek, kutubxonalar tizimida kitobxon a'zo bo'lgan kutubxonalar soni to'grisida ma'lumotlar aks ettiriladi.

KAA kitobxonlarni ro'yxatga oliSh kartotekasi asosida Shu yil murojaat qilgan kitobxonlarning soni aks ettiriladi; ulardan olingan buyurtmalar va berilgan naShrlar, Shuningdek, boShka kutubxonalarga jo'natilgan buyurtmalar soni ko'rsatiladi.

Sirtki abonement

Sirtki abonementning mohiyati Shundan iboratki, kitobxon bu xizmatdan sirtidan, Internet orqali kutubxonaga kelmasdan turib foydalanadi. Sirtki abonementda kitobxonlarga xizmat ko'rsatiSh elektron pochta, telefaks, internetning masofadan axborot uzatiSh tarmog'i orkali amalga oShiriladi. Sirtki abonement orkali asosan kutubxonaga ega bo'lmagan axoli punktlarida yaShovchi kitobxonlar, so'rovlari maxalliy ARM tomonidan kondiriliShining imkoni bo'lmagan kitobxonlarga xizmat ko'rsatiladi. Bularga, jumladan, maxalliy ARMlarda topilmaydigan ilmiy va maxsus adabiyotlar oliSh uchun sirtki abonementdan ko'pincha foydalanib turadigan oliy va o'rta o'quv yurtlarining sirtki bo'limlarida bilim olayotganlar, kiShlok fermer xo'jaliklari, chorvador fermerlari, kichik korxonalar, ko'Shma korxonalar, iShlab chikariSh ilgorlari mustakil o'kib, o'z bilimini oShiriSh uchun murojaat qiladilar.

Sirtki abonement orkali kitob oliSh uchun ariza-majburiyat AKMga.

Meni kutubxonangizning sirtki abonementiga a'zo kilib oliShingizni so'rayman.

O'zim xakimda kuyidagi asosiy ma'lumotlarni ma'lum kilaman:

Familiyam, ismim, otamning ismi

Tug'ilgan yilim

Millatim

Ma'lumotim(o'rta, oliy, magistratura, qaysi soxa, kasbi) Okuv yurti (agar o'kiyotgan bo'lsa)

ISh joyim

Fermer, korxona egasi yoki o'qituvchi bo'lib iShlayman.

Manzilgohim (elektron pochta, yaShaSh joyi)

Pasportim: seriya № berilgan__

Sirtki abonementning barcha koidalariga bo'ysuniShga so'z beraman.

Sana Kitobxonning imzosi

Fukaroning imzosini tasdiklayman:

Sana TaShkilot muxri

Kitobxon imzosi

Tasdiklovchi Shaxsning lavozimi va imzosi.

Sirtki abonementlar orkali kitoblar oliSh uchun kitobxon kutubxonaga o'zi xakidagi asosiy ma'lumotlarni Internetdan elektron pochta, faks orkali jo'natiShi mumkin. Ariza-majburiyat foydalanuvchi iShlab turgan korxona, dexkon fermer, chorvador fermer, kichik korxona taShkilot raxbari tomonidan tasdiklanadi.

Sirtki abonement pochta, elektron pochta orkali kitoblarning matnini bevosita kitobxonlarga yuboradi, u xam AKM, ARMga kitoblarni pochta orkali kaytarib yuboradi. Kitobxonga kitoblar jo'natiSh xakini foydalanuvchining o'zi to'laydi. AKM, ARM va kutubxonalarda KAA xam sirtki abonementdan foydalaniSh uchun internet, elektron pochta, pochta, telekommunikation faks orkali kerakli xujjatlarni jo'natiSh imkoniyatlari xakida plakatlar ilib ko'yiShi va u so'zlab beriShi kerak.

Kitobxonlarga AKM, ARMLardan taShkarida (nostatsionar) xizmat ko'rsatiSh.

Mamlakatimizning gullab-yaShnaShi, fuqarolarning ma'rifiy darajasi ko'p jixatdan kutubxonaShunos faoliyatiga boglik, negaki yaxShi kutubxonaShunos o'kimiShli, yuksak ma'naviyatli insonlarni tarbiyalaydi. KutubxonaShunoslik faoliyati ijodkorlikni talab kiladi. KutubxonaShunos maktab jamoasi bilan ota-onalar, maxallalar bilan biryokadan boSh chikarib, xamkorlikda iSh olib borishlari muxim axamiyatga ega.

Mutaxassislar mumkin kadar kutubxonani kitobxonlar yaShab yoki iShlab turgan joylarga yakinlaShtiriShga xarakat kiladi. Kitobxonlarga kulaylik tugdiriSh maksadida u yaShab turgan yotokxona, maxalla, korxona va boShka joylarda ko'chma kutubxonalar taShkil kilinadi. Axolining bir kismi asosiy ARMdan ancha uzakda yaShaydi va uning abonementi xamda kiroatxonasidan foydalana olmaydi. Shuning uchun kitobxonlarga bevosita AKM, ARMLarda xizmat ko'rsatiSh iShi axolini kitob bilan ta'minlaShning kutubxonadan taShkari Shakllari - tayanch filiallar, kitob beriSh punktlari, ko'chma kutubxonalar va kitob eltuvchilik ishlari, Internet tarmog'i orqali masofadan trib xizmat bilan birga ko'Shib olib boriladi.

AKM, ARM va kutubxona fondlaridan foydalaniSh Sharoitini yaxShilaSh va kitobxonlarni korxona, kichik korxona, dexkon-fermer, chorvador-fermer xo'jaliklariga yakinlaShtiriSh uchun ko'chma kutubxonalardan foydalanadi, asosiy ARMga ega bo'lmagan korxona va muassasalar, axoli punktlari va mikrorayonlarda kurubxona punktlarini taShkil kiladilar. Ko'chma kutubxonalarning tarmogi kutubxonalar va boShka idoralarning kutubxonalar tizimini xisobga olib va muvofiklaShtirib rejalaShtiriladi.

On beShdan ortik nostatsionar punktga ega bo'lgan ARMLarda, bolalar ARMLarida va tayanch, Shoxobcha kurubxonalarda maxsus fond ajratiliShi mumkin, ular fanning turli soxalariga doir dolzarb adabiyotlar bilan to'ldiriladi. ARM punktlari maxsus ajratilgan fondga ega bo'lmasa, abonement fondidan adabiyot oladi.

Ko'chma kutubxona taShkil kiliSh uchun uni ochiShga rozilik bergan taShkilot, muassasa yoki o'kuv yurti bilan ARM o'rtasida Shartnoma tuziladi. SHartnomaga ko'ra taShkilot yoki muassasa olgan kitoblari uchun moddiy javobgar bo'ladi. TaShkilot, jamoatchilik kutubxona xodimini ajratadi. Unga iShonch xati beradi. Agar ko'chma kutubxonada asosiy ARMning xodimi iShlasa, Shartnoma tuzmaydi va unga iShonch xati bermaydi. Asosiy ARMda xar bir kutubxona punkti (ko'chma kutubxona) uchun ikki nusxada formulyar to'ldiriladi; ulardan biri ARMda koldiriladi, ikkinchisi kutubxona punktida saklanadi. Ularga ko'chma kutubxonaga berilgan kitoblar ro'yxati va kaytarib olinganligi to'grisida belgi ko'yiladi. Formulyarga xar bir kitob uchun asosiy ARMning xodimi va ko'chma kutubxona xodimi imzo chekadi. Ko'chma kutubxonaga kitoblarning formulyari olinib, unga ko'chma kutubxonaning nomeri va sana yoziladi, formulyarga solib ko'yiladi, xar bir

ko'chma kutubxonada formulyarga nomlar yozilgan ajratgich ko'yiladi. TaShkilot va muassasada ko'chma kutubxona uchun xona va kitoblar saklaSh uchun joy va kitoblar ajratib beriladi, ko'chma kutubxona mudiri ARMLardan foydalaniSh koidalariga asoslanib, o'z kitobxonlariga xizmat ko'rsatadi. Xar bir kitobxonga kitobxon formulyari to'ldiriladi. Mudir kitoblarning o'kib bo'liniShiga karab, ularni asosiy ARMga topShiradi va yangilarini olib turadi, o'z kitobxonlariga xizmatni ARM orkali bajaradi. Ko'chma kutubxona mudiri kabul kilingan kitoblarga Shartnoma tuzib, adabiyotlarni asosiy ARMga topShiradi. Agar ko'chma kutubxonada (statsionar) asosiy ARMning mutaxassisi xizmat kilsa, Shartnoma va unga iShonch xati rasmiylaShtirilmaydi. Agar taShkilot yangi mutaxassis mudirini tayinlasa, unga yana kaytadan iShonch xati beriladi. Asosiy ARMda xar bir ko'chma kutubxonaning xujjatlari: iShonch xati, Shartnoma, dalolatnomalar aloxida papkada saklanadi.

Asosiy ARM axoliga nostatsionar xizmat ko'rsatiSh iShini taShkil etiSh va nazorat kiliSh uchun tuman, Internet tarmog'idan uzatadigan elektron ma'lumotlarni tayyorlaydi, Shaxar xududida ko'chma axborot resurs markazlarining joylaShiShi, bibliobuslarning marShruti va to'xtaSh joylarining sxemasini tuzadi; korxona, fermer xo'jaliklari, filiallarga xizmat ko'rsatuvchi kutubxona punktlari ixtiyoridagi naShrlarni almaShtiriSh grafigini tuzadi; jamoatchi-kutubxonachilarga metodik yordam ko'rsatiSh rejasini tuzadi.

Kutubxona punktining iSh tartibi xizmat ko'rsatilayotgan axoliga va Shaxar tumanlarida istikomat kiluvchilarga ma'lum kilinadi.

Internet tarmog'idan uzatiladigan elektron ma'lumotlar ARM punktining jamgarmasi o'z ichiga asosiy fan soxalarga doir adabiyotlarni, dolzarb ijtimoiy-siyosiy, badiiy va bolalar adabiyotlarini, eng yangi axborotlarni oliShi kerak. IShlab chikariSh adabiyotlari xizmat kilinayotgan xo'jaliklarning iqtisodiy kasbiy yo'naliShi va kitobxonlarning extiyojlarni xisobga olgani xolda tanlanadi.

ARM punktida tizimdagi kutubxonalar fondida mavjud bo'lgan xar kanday naShrga buyurtma kiliniShi mumkinligi to'grisida e'lon, Shuningdek, kutubxonalararo abonementdan, elektron pochta, faks, internetdan foydalaniSh koidasi bo'liShi kerak.

Jamoatchi kutubxonachi o'z kitobxonlari uchun zarur bo'lgan kitoblarga buyurtmalar oladi, ularni kutubxonaga topShiradi va bajariliShini kuzatadi.

ARM punktining foydalanuvchilarga yangi naShrlar to'grisida axborot beriSh va kutubxona tizimining yagona fondini targib kiliSh, tavsiya, bibliografik ko'rsatkichlar yordamida, elektron ma'lumotlar hamda vakti-vakti bilan taShkil kilinadigan ko'rgazma-ko'riklardan foydalaniSh orkali amalga oShiriladi.

ARM punktining kitobxonlarga xizmat ko'rsatiShga doir ishlarini xisobga oliSh (kitobxonlar soni, katnov soni, berilgan kitoblar, ommaviy tadbirlar va boShkalarining soni) asosiy ARMda ko'llaniladigan kundalikda yuritiladi. Ma'lumotlar kutubxona punkti ixtiyorida bo'lgan ARMning xisobotiga ko'Shib yuboriladi.

Kitob eltuvchilik

AKM, ARM va kutubxonalarda mustakil kutubxonaga kelib-keta olmaydigan nogironlar, nafakaxo'rlar, uy bekalari, kasalxonada yotganlar va boShkalarining uylariga kitoblar eltib beriladi. Bu iShga faol kitobxonlar o'z ixtiyori bilan kitob eltiShni xoxlovchilar jalb

kilinadi. Xar bir kitob eltuvchiga aloxida formulyar to'ldirilib, uning ustiga „Kitob eltuvchi-KE" deb yozib ko'yiladi va xar bir kitobxonga formulyar to'ldiriladi, ularga AKM, ARMdan foydalaniSh koidalari amal kilib kitoblar beriladi. Formulyar AKM, ARM abonementida kitob eltuvchining familiyasi yozilgan ajratgich orkasida saklanadi. Kitob eltuvchi kitobxonlarning xuzuriga borganida kitoblar bilan birga kitobxonlarning formulyarini xam olib boradi, ularga berilgan va kaytarilgan kutubxona naShrlarini rasmiylaShtiradi. Kitobxon naShr olganligi uchun imzo chekadi.

Bibliobuslar

Bu kitob taShiShga ixtisoslaShgan avtobusdir. Asosiy ARMda belgilangan kun va soatlarda bibliobus ARM xodimi bilan birgalikda ko'chma maxalla punktlari bo'ylab Shaxar joylarida xar o'n kunda bir marta, kiShlok joylarida xar ikki-uch haftada aylanib, adabiyotlar tarkatadi. Bibliobus moShinasida Internet tarmogiga ulovchi tizim urnatib uzok kiShlok, avullardagi axoliga borib xizmat kursatadi. U ko'cha yoki maxallaning ma'lum bir manzilida to'xtaydi. Xar bir manzilda uch soatdan , ko'p to'xtamasligi kerak. Bibliobus mudiri o'zi xizmat ko'rsatayotgan erning ixtisosi va axolisining milliy tarkibiga karab, adabiyotlar oladi yo tarkatadi. Bibliobusda xam barcha kilingan ishlar kundalikka yozib boriladi.

KITOBXONLAR BILAN YAKKA TARTIBDA ISHLASH

Reja:

Kitobxonlar bilan yakka tartibda iShlaSh vazifalari va uni taShkil kiliSh.

Kitobxonlardani intellektual ShakllantiriSh.

Kitobxonda mustaqil iShlaSh faoliyatini takomillaShtiriSh.

AKM, ARM va kutubxonada foydalanuvchilar bilan iShlaSh tizimini islox kiliSh, avvalo, xizmat kiliSh jarayonini individuallaShtiriSh, mutaxassisga o'z kasbiy maxoratini rivojltantiruvchi Shakl va uslublarini tanlaSh imkoniyatini beriShdan iborat. Bu borada kitobxonning mustakil malaka oShiriShga nisbatan yuzaga kelgan extiyoji uning ijtimoiy-amaliy faoliyatini aks ettiradi, kitobxonning o'z extiyojlarini kondiriShga ongli raviShda yo'naltiradi, uni xarakat kiliShga undaydi.

KutubxonaShunos foydalanuvchi kitobxonda bilimga nisbatan kizikiShni orttiriSh uning foydalanuvchiga bo'lgan munosabatiga, ya'ni kitobxonni turli vaziyatlarda namoyon bo'ladigan kaytarilmas o'ziga xoslik xamda aloxida Shaxs yoki berilgan anik ijtimoiy rol yoki vazifani bajaruvchi oddiy kitobxon sifatida ko'ra oliShiga boglik; mutaxassis xodim kanchalik o'zligini anglasa va buni o'z faoliyatida xisobga olsa, u Shunchalik o'z kitobxonlaridagi o'ziga xoslikni ko'ra oladi va bundan o'zaro munosabatida to'gri foydalana oladi.

Xozirgi kunda axborot-kutubxona axborot resurs markazlari xodimlarining mexnatiga ijodiy yondaShiSh bo'yicha talablar xamma kitobxonlarni o'kiSh jarayonida xar tomonlama intellektual ShakllantiriSh topShirigini ko'ymokda. Bu topShirikning eng asosiysi individual xizmat kiliSh jarayonini kitobxonning o'zi demokratlaShtiriSh,

kitobxonlarning mustakil o'qib- o'rganishlariga intilishlarini oshirish, ularning tabiiy kobiliyat va kizikishlarini ro'yobga chikishga sharoit yaratishdan iborat.

Foydalanuvchilarning kizikishlari va axborotga bulgan ehtiyojlarini urganiش asosida ularga turli xil shakldagi axborot taShuvchilarni takdim etish bilan tabakalashtirilgan xizmat kursatish aloxida axamiyat kasb etadi.

Kitobxon foydalanuvchilarning savodxonligini shakllanishida individual, mustakil topshiriqlarning axamiyati juda katta. AKM, ARM va kutubxonada individual mustakil ishlar muammosi xar bir kitobxonning mustakillik va ijodiy faolligini orttirish muammosi bilan chambarchas bogliq, kitobxonning faol o'qishi uning oldiga ko'yilgan vazifani taShuniش va to'gri bajariشga zaruriyatni xis kilishdan boShlanadi. O'qish jarayonida kitobxonlar faolligi ko'p ta'sirlarga, jumladan, bajarilayotgan ishning xususiyati, uning fikrlashga va amaliy axamiyatga egaligi kabilar bilan belgilanadi.

Moxirlik bilan tuzilgan topshiriqlar ko'pincha kitobxonlarda ijodiy Mustaqillikning namoyon bo'lishiga ko'maklashadi.

Shu munosabat bilan individual mustakil ishlar va uning turli ko'rinishlariga nazariyotchi pedagoglar o'rtasida xam, amaliyotchi kutubxonachilar o'rtasida xam kizikish ortib boryapti. Ilgor ish tajribasi individual mustakil ishlarning kitobxon shaxsini xar tomonlama intellektual va ijodiy rivojlaniشida sezilarli axamiyatga ega ekanligini ko'rsatmoqda. Bunda individual mustakil ishlarni taShkil kilishda kutubxonachi kitobxonlarning xammasiga bir xil topshirik berib, shu bilan birgalikda, kitobxonlar bu topshirikni bajariشda o'zining individual xususiyatiga asosan turli echimlar taklif kilish imkoniyati katta axamiyatga ega.

KutubxonaShunoslik fanining xususiyatlari va imkoniyatlarini xisobga olib, axborot-kutubxonada mustakil ish topshiriqlari kuyidagi konseptual talablarga javob berishi zarur:

1. Xar bir topshirik yakka xolatda bo'lishi kerak.

2. Topshirik kitobxon tomonidan uning turli kizikishlarini xisobga olgan xolda tanlanish imkoniyatiga ega bo'lishi kerak.

Topshirik kitobxonning intellektual kobiliyatlarini ochib, uni bajariشda ijodkorlikning paydo bo'lishiga asos bo'lishi zarur.

Topshirikni mustakil bajarib, egallangan bilim va malakalarni xayotda qo'llay olish kunikmalarini xosil kilishi lozim.

Topshirik nafasat, ijtimoiy va yangi texnologik yo'nalishlarga ega bo'lishi kerak.

Topshirik kitobxonga emotsional (o'yin elementlari, go'zallik kabi) ta'sir ko'rsatishi kerak.

Topshirikdan barcha fanlarning o'zaro alokalari sezilib turiشي kerak.

Topshirikni bajariشda iloji boricha, yangi texnologiyadan foydalaniش imkoniyati bo'lishi zarur.

Kitobxon foydalanuvchining so'rovi va kizikishini o'rganiش

Kitobxon bilan individual ishlashda kitobxon kizikishi va so'rovlarini o'rganiش birinchi darajali axamiyatga ega. Xar bir kitobxonga xizmat ko'rsatishda kutubxonachi uning ixtisosini, ma'lumotini va o'qishini yana davom ettirishi yoki ettirmasligini, yoشي, oilaviy axvoli, kanday jamoatchilik ishlarini bajariشي, nimalarga kizikishi, nima o'qishini

istaShi, kanday o'kiShi, ya'ni o'kiSh madaniyatiga egami yoki yo'kmi ana Shularning xammasini yaxshi biliShi kerak. Kitobxon tavsifidagi bar bir xususiyat, xar bir xislat kutubxonachi iSh faoliyatida askotiShi mumkin.

Kitobxonning kizikiShi kator omillar ta'siri ostida o'zgarib, chukurlaShiShi xamda kengayiShi mumkin. Bunda uning kitobga bo'lgan munosabati xam, kitobxonlik kizikiShi xam o'zgaradi. Shuning uchun kitobxondagi o'zgariShni kuzatib, paydo bo'lgan kizikiShni kondiriShga yordam beriSh, bu kizikiShni chukurlaShtiriSh va o'stiriSh, Shu bilan birga yangi kizikiSh paydo kiliShga uriniSh kerak.

Mutaxassis xodimning kitobxonni yaxshi biliShidan taShkari, xar bir kitob u yoki bu kitobxonga kanday ta'sir ko'rsatiShini, Shu kitobni kitobxonlarning qaysi biriga tavsiya kiliSh mumkin ekanligini belgilaSh uchun kitoblarni yaxshi biliShi muxim ahamiyat kasb etadi. Kitob va kitobxonni biliSh Shunday asoski, kutubxonaShunoslikdagi moxirlik mana Shu asosga tayanadi, kitobxonlar bilan iShlovchi xar bir mutaxassis xodim uchun bu moxirlikni o'stirib, takomillaShtirib boriSh nixoyatda zarur, kitobxon bilan individual iShlaShni busiz to'g'ri taShkil kiliSh mumkin emas.

Mustakil o'kiShga raxbarlik kiliSh

Mutaxassis xodim xar bir kitobxonga xizmat ko'rsatiShda o'z oldiga ko'ygan anik vazifalarni yaxshi biliShi zarur. Ba'zida kutubxonachining vazifasi yangi kelgan kitoblar xakida oddiy ma'lumot beriShdan, ba'zida o'kiSh madaniyatini tarbiyalaShdan, yana boShka paytda esa kitobxonga doimiy raviShda diqqat-e'tiborli bo'lib, unga kitob tanlaShda yordam ko'rsatiShdan iborat bo'ladi. Vazifani aniklab olgach, kutubxonachi bu vazifalarni bajariShning anik tadbirlarini xam: kitobxon bilan suxbat o'tkaziShni, elektron ma'lumotlarni kidirib topiSh, internetdan yangi axborotni elektron pochta orkali uzatiSh, Virtual kutubxonadan axborotlar oliSh, bibliografik ko'rsatkichni yoki kitobni tavsiya kiliShni belgilab oladi. SHunday kilib kitobxon bilan individual iShlaSh, bu kundalik, e'tibor talab etadigan va juda ma'suliyatli mexnatdir.

Kitobxon bilan yakka tartibda iShlaSh o'zining barcha yo'nalishlari bilan kutubxonaning" asosiy vazifasi - o'kiShga raxbarlik kiliSh vazifasiga bo'ysundirilgan. Malakali kitobxonga uning mutaxassisligiga oid yangi adabiyot, axborot, elektron ma'lumotlarni tavsiya kiliSh yoki yoSh iShchini siyosiy, ijtimoiy adabiyotni mutolaa kiliShga jalb etiSh kabi barcha xollar ta'sir ko'rsatiShning faol maqsadga yo'naltirilgan jarayonidir.

KutubxonaShunoslik tajribasida kitobxonlarni uch guruxga - kitobxonlikka tayyorgarligi bo'lgan, kitobxonlikka tayyorgarligi kam bo'lgan va tayyorgarligi bo'lmagan kitobxonlarga bo'liSh odat bo'lib kolgan. Bunda xar qaysi guruxdagi kitobxonga turlicha yondaShiSh lozim.

1. Tayyorgarligi bo'lgan kitobxon foydalanuvchi ixtiyoriga kutubxonaning ochik fondini va elektron katalogini topShirib ko'yib, u bilan yakka tartibda olib boriladigan iSh axborot tarzida, ya'ni ma'lumot-bibliografiya xizmati ko'rsatiSh va ayrim kitoblarni tavsiya kiliSh bilan cheklaniShi mumkin.

2. Tayyorgarligi kam bo'lgan kitobxon foydalanuvchilar bilan iShlaganda mutaxassis xodimning asosiy xarakati kitobxonga o'kiShning yuksak madaniyatini, mustakil iShlaSh malakalarini singdiriSh, muayyan mavzu va masalalarni o'rganiShga bo'lgan kizikishlarini

orttiriShga karatilgan bo'ladi. Bunda maslaxat, suxbat o'tkaziSh, rejali o'kiShni targib kiliSh kabi iSh usullaridan foydalaniladi.

3. Tayyorgarligi bo'lmagan kitobxon foydalanuvchilarga xizmat ko'rsatiShda suxbat eng asosiy usul xisoblanadi. Akm, Arm va kutubxonaga kelgan kitobxon bilan adabiyot, Internet tarmogidan yangi axborotlar oliSh, elektron pochtdan axborotlarni junatiSh to'grisida suxbatlaShmay yuboriSh mumkin emas.

Mutaxassis xodimning kitob beriShga tayyorgarlik ko'riShi

Mutaxassis xodimning abonementdagi iSh kuni kitob beriShga tayyorgarlik ko'riSh bilan boShlanadi. hozirgi kunda kitob beruvchining iSh joyi avtomatlaShtirilgan bulib, xodim komp'yuterda maxsus dastur asosida foydalanuvchi kitobxon surovini kondiradi. Kitob beriShga tayyorgarlik ko'rar ekan, kutubxonachi o'z oldiga anik vazifalar ko'yadi.

Birinchidan, kitobxon diqqatini jalb kila oladigan dolzarb mavzularni, xal kiliniShi juda muxim bo'lgan masalalarni belgilaydi.

Ikkinchidan, Internet tarmogi orkali yangi Web-saytlarni kurib chikiSh, elektron katalogga joylaShtirilgan yangi adabiyotlar, elektron ma'lumotlar bilan taniShib chikiSh, elektron pochtdani ochib kuriSh, kutubxonachi kutubxonaga kelgan yangi adabiyot xamda ko'rgazmaga ko'yilgan yoki ochik fond tokchalariga ko'yilgan adabiyot bilan, Shuningdek, yangi bibliografik ko'llanmalar bilan tezda taniShib chikiShi zarur.

U yoki bu asar bilan taniShiShda uning kanday kitobxonga mo'ljallanganligini, uning kitobxonga kanchalik foydali yoki kizikarli bo'liShini oldindan belgilaSh maqsadga muvofikdir.

Xulosalar aloxida kartotekaga yozib borilgani ma'kul, chunki bu kartotekaning xar bir kartochkasi bitta kitobga tegiShli bo'lib, mutaxassis xodimga uning mazmunini yoki kitobxon bilan suxbatlaShiSh uchun eng muxim muammolar va savollarni eslatib turadi.

SHundan keyin mutaxassis xodim kitobxon formulyarini taxlil kiliShga kiriShadi. Kitobxon bilan abonement bo'limida uchraShiSh uzok davom etmaydi. UchraShuv davomida mutaxassis xodim kitobxon formulyaridagi yozuvlar bilan taniShmogi, o'kilgan kitob to'grisida u bilan suxbatlaShmogi, yangisini tanlab tavsiya etmogi, ko'rgazmalar bilan taniShtirmogi, Internetdagi axborotlar, yangi Web-saytlar, elektron katalog xakida suxbatlaShmogi kerak. mutaxassis xodim mustakil o'kiShiga raxbarlik kilayotgan kitobxonlarning formulyarini xar kuni ko'zdan kechirmogi kerak. Suxbat tafsilotini oldindan aytiSh mumkin emas, bu suxbatlarning xar biri tubdan individual xarakterga ega bo'lib, tevarak-atrofdagi vaziyatga, kitobning mazmuni, xatto kitobxonning kayfiyatiga boglikdir. Suxbat kuruk, bemaqsad so'zlaShuvga aylanmasligi uchun u oldindan o'ylab ko'yilgan bo'liShi, ba'zan esa asosiy fikr kiskacha yozib oliniShi kerak. Oldindan o'ylab ko'yilgan suxbatlar aniklovchi suxbatlar bo'ladi.

Tayyorgarlik ko'riSh jarayonida kutubxonachi ayrim kitobxonlar o'kiShining kanday izchillikda boriShini o'ylab chikadi, o'kiShning individual rejalarini, kitoblar ro'yxatini tuzadi. Bu ishlarda turli bibliografik ko'llanmalardan foydalaniSh unga katta yordam beriShi mumkin.

YAKKA tartibda suxbat utkaziSh

Axborot –kutubxona, axborot resurs markazlari va kutubxonalar iShida yakka suxbat aloxida o'rin tutadi. Xech kanday iSh Shakli mutaxassis xodimning kitobxon bilan og'zaki, yuzma-yuz turib muomalada bo'liSh o'rnini bosolmaydi. Suxbat vaktida mutaxassis xodim va kitobxon bir-birlarini biladilar, suxbat ularni yakinlaShtiradi, kutubxonachiga xar bir kitobxon kizikiShini aniklaShda, kitob tanlaShda ularga yordam beriShda juda katta imkoniyatlar yaratadi.

KutubxonaShunoslik iSh tajribasida mutaxassis xodim kitobxon bilan suxbatlaShganda kuyidagilarga amal kiliShi lozim:

- Suxbat kitobxon kizikishlariga taallukli bo'liShi kerak.
- Mutaxassis xodimning maslaxati zo'rma-zo'raki, gamxo'rligi keraksiz bo'lib kolmasligi kerak.
- Xar kanday yangi goya va yangi bilim kitobxonni bilim va goya boyligi bilan boglaniShi kerak.
- Suxbatdan ma'lum maksad bo'liSh kerak.
- Kitobxonni suxbatga zo'rma-zo'raki tortmaslik kerak, uning kayfiyatini, suxbatlaShiShga moyilligini xisobga oliSh kerak. Unda suxbat uchun xamma vakt etarli vakt bo'lavermaydi.
- Asarning mazmunini so'zlab bermaslik kerak.
- Kitob xakida gapirilayotganda, uni ko'rsatiSh xamda kitobxon bilan birgalikda varaklab, suratlari, mundarijasi bilan taniShiSh kerak.
- Kitob xakida ifodali, kizikarli kilib, Shu bilan birga, kiskacha kilib kitobxon diqqatini tortadigan va kiziktiradigan o'rinlaridan so'zlab beriSh kerak.

Kitobxon bilan o'tkaziladigan yakka suxbatning to'rtta asosiy turi bor:

1. Kitobxonning kutubxonaga a'zo bo'layotgan paytidagi suxbat.
2. Tavsiyaviy suxbat.
3. O'kilgan kitob xakida suxbat.
4. O'kiSh rejasi tuziSh vaktidagi suxbat.

Kitobxonning axborot-kutubxonaga, axborot resurs markazi va kutubxonaga **a'zo bo'layotgan vaktidagi suxbat**

Kitobxonning kutubxonaga a'zo bo'layotgan vaktidagi suxbat mutaxassis xodimdan katta e'tibor talab kiladi. Bu suxbatga ko'p narsa boglik bo'ladi: yangi kitobxonning kim ekanligi, nimalar o'kigani va nimalar kilmokchi ekanini aniklaShga yordam beradi. Axborot –kutubxona, axborot resurs markazlari xakida, uning kitob fondi, elektron katalog, Internet tarmogi, yangi axborotlar xakida so'zlab beriSh esa mutaxassis xodimning burchidir. Mutaxassis xodim kitobxonni ilgari kaerda va kanday kitoblar o'kiganligini so'raSh bilan, uning kanchalik o'kimiShiiligi va nimalarga kizikiShini aniklaShi mumkin. Kitobxon formuljarini to'ldirayotganda mutaxassis xodim uning iShlab chikariSh va jamoatchilik faoliyati xakida, ma'lumoti xakida, u o'kiShni davom ettiryaptimi, davom ettirayotgan bo'lsa, qaysi yo'l bilan davom ettiryapti va xokazolar xakida bilib oladi. Bularning barchasi kitobxonning kizikiShi xakida so'zlab beradi, mutaxassis xodimga axborot-kutobxonning so'rovlarini anik belgilab oliShda va kitob tavsiya kiliShda yordam beradi. Birinchi tavsiya kilingan kitob unga yokiShi juda muxim

axamiyatga ega. Suxbat tavsifi kitobxonning individual xususiyatlariga va madaniy darajasiga bog'lik. Masalan, kizikiShi anik bo'lgan, ko'p o'kigan kiShilarga kutubxonachi fond kanday joylaShganligini tuShuntirib beriSh bilan birga, uning diqqatini mutaxassislikka oid adabiyotga jalb etadi, ma'lumot-bibliografiya apparati bilan taniShtiradi. Tayyorgarligi kam bo'lgan kitobxonga esa bo'limlar kanday joylaShganligini ko'rsatiSh bilan cheklanmay, balki ular nimalarni o'z ichiga kamrab oliShini, xar bir bo'lim kanday masalalarni xal kiliShda ko'maklaShiShini so'zlab beriShi kerak. Shuningdek, ayrim kitoblarni ko'rsatiSh, ular xakida so'zlab beriSh, ularni kanday tanlab oliSh lozim ekantigini tuShuntiriSh lozim.

Otkazilgan birinchi suxbat xakida kitobxon formulyariga yoziladi va kutubxonachi so'rab ulgurmagan savollar belgilab ko'yiladi.

Tavsiyaviy suxbat

Tavsiyaviy suxbat yakka kitobxon tayyorgarligiga va uning so'roviga bog'likdir.

Mutaxassis xodim kitobxonga tavsiya kiliSh uchun kitob tanlayotganida tarbiyaviy vazifalarga amal kiladi. U kitobxon uchun eng yaxshi dolzarb, foydali va kizikarii kitoblar tanlaShga intiladi. Kitob, eng yangi axborotlar, Web-saytlar xakida so'zlab beriSh, so'zlaganda xam kitobxonni kiziktiradigan kilib gapirib beriSh zarur. Kitobdagi kizik bir epizodni so'zlab beriSh, asardan parcha ko'yib beriSh, Web saxifalarni birgalikda kuriSh mumkin. Kitob, elektron ma'lumotlarni tavsiya kiliShda uning amaliy kiymati aytiladi. Shuning uchun kitobni tavsiya kiliShni kizikarli savollardan boShlaSh kerak.

Tavsiyaviy suxbati - kutubxonalarda olib boriladigan suxbatlarning ayniksa, keng tarkalgan turidir. Kitobxonni tayyorlaSh deganda, uning o'kiSh madaniyati, muayyan soxa bo'yicha bilim darajasi nazarda tutiladi. Bunda ayni bir kitobxonning o'ziga yakin bo'lgan soxaga murojaat kiliShiga karab, o'ziga turlicha yondoShiShni talab kiliShini xisobga oliSh kerak. Kitobxonga mazkur soxa bo'yicha tavsiya etilayotgan kitobning boShka asarlardan fark kiluvchi o'ziga xos xususiyatini ta'kidlab o'tiSh, unda matbuotda berilgan baxo xakida, unda ko'tarilgan masalalar xakida so'zlab beriSh kerak. Tavsiya vaktidagi suxbat xarakteri kitobxonning kitobga bo'lgan extiyojiga xam bog'likdir. Kitobxonning so'rovi juda turli-tumanligi bilan farqlanadi. Ular mamlakatning siyosiy va ma'naviy, madaniy xayoti bilan, kitobxonning ma'lumoti, uning madaniy darajasi va maksadi bilan bog'lik.

Kitobxonlarning talabi, extiyoji va kizikishlarini o'rganiSh

Axborot -kutubxona tizimi yangicha fikrlovchi intellektual Shakllangan yoSh avlodni tayyorlaShga karatilgan bo'lib, uni amalga oShiriSh esa xalkning ma'naviy uygoniShiga va mamlakatning akliy salohiyatini oShiriShga olib keladi. YOSh avlodni ma'rifatli, madaniyatli intellekt bo'lib ShakllaniShida axborot-kutubxonaning xam o'rni kattadir. Axborot-kutubxonada soglom ma'naviy-axlokiy muxitni vujudga keltiriSh, kitobxonni ma'lum yo'naliShda tarbiyalaSh, uning kizikishlarini o'rganiSh, takomillaShtiriSh ijtimoiy-siyosiy, ma'naviy-tarbiyaviy jixatdan dolzarb mavzu bo'lib, uni milliy kadriyatlardan chukur va xar tomonlama foydalangan xolda tadkik etiSh davrimizning muxim talabidir.

Axborot -kutubxonada kitobxon talabini, extiyojini, kizikishlarini o'rganiSh va yangi texnologik usullardan foydalanib, fan asoslarini kitobxonlarga singdiriSh kutubxonaShunoschilik faoliyatining boSh maksadini taShkil etadi. Kitobxonning talabini, extiyojini, kizikiShini o'rganiSh usullari orkali kitobxonning tafakkuri rivojlanadi, elektron m'lumotlarni, Internet materiallaridan foydalanish, kitob o'kiShga, mustakil o'z ustida iShlaShga, muntazam o'kiSh iShtiyoki ortadi.

KutubxonaShunoslik fanining muammoli tomoni Shundaki, bu mantiqiy fikr yuritiSh jarayonlarini (analiz va sintez kiliSh, takkoslaSh, umumlaShtiriSh, tasniflaSh (klasifikatsiyalaSh) va xokazo) va kitobxonlarning izlaniShini (tadqiqotchilik) faoliyati konuniyatlarini (muammoli vaziyat, biliShga kizikiSh, ma'naviy extiyoj, talabning kuchliligi kabilarni) xisobga olib tuzilgan axborot-kutubxona tizimining oldindan ma'lum bo'lgan usullarini ko'llaSh koidalarining yangi tizimidan iborat. SHu bois u ko'prok kitobxonda fikrlaSh kobiliyatining rivojlaniShi, uning umumiy taraqqiyoti va e'tikodi, intellektining ShakllaniShini ta'minlaShga xizmat kiladi.

Kitobxon kizikiShini o'rganiSh yo'li bilan faollaShtiriShning maksadi kitobxonni favkulodda betartib raviShda vujudga keladigan fikrlaSh operaciylariga o'rgatiSh emas, balki ularning tuShunchalarini o'zlaShtiriSh darajasini oShirishlar, xar xil muammoli masalalarni taxlil kiliSh (echiSh) uchun akliy xatti-xarakatlar tizimini egallaShga yo'naltiriShdan iboratdir. Mazkur faollik Shundan iboratki, bunda kitobxon mavjud resurs elektron materiallarni taxlil kilib, ularni takkoslab, umumlaShtirib, so'ngra undan o'ziga tegiShli, yangi axborot va ma'lumot oladi. Kitobxonlarning ijodiy izlaniShga o'rganiShi, akliy mexnat tizimini egallaShga yo'naltiriliShi o'kiSh ko'nikmalari va malakalarining to'planiShiga sabab bo'ladi. Bu esa akliy faoliyat sifatining o'zgariShiga, ilmiy, tankidiy, mantiqiy, mustakil va ijodiy fikr yuritiShga olib keladi. Kitobxon bilan iShlaShning asosiy vazifalari:

- Kitobxonning bilimlar tizimi, akliy vaamaliy faoliyat yuritiSh usullari xamda yo'llarini o'ziaShtiriSh.
- O'kuv, mustakil bilim va ijodiy kobiliyatni o'stiriSh.
- Muayyan e'tikodli, mustakil dunyokaraShli, iymonli Shaxslarni ShakltantiriSh.
- Bilimlarni ijodiy o'zlaShtiriSh malakasini ShakllantiriSh (mantiqiy fikrlaSh usullari, ijodiy izlaniSh faoliyati vositalarini ko'llaSh).
- Ijodiy faoliyat tajribasini umumlaShtiriSh va yoyiSh.

IV bo'lim. FOYDALANUVCHI KITOBXONLARNING KIZIKISHINI O'RGANISH

Reja:

1. Foydalanuvchi kitobxonlar kizikiShini o'rganiSh
2. Foydalanuvchi kitobxonlarning talab va kizikishlarini o'rganiSh usullari
3. Foydalanuvchi talabining turlari (anik, noanik, mavzular bo'yicha) va individual axborotlar

O'zbekiston istiklolga eriShgach, davr oldimizga demokratik va insonparvarlik goyalariga asoslangan, Shaxsning kobiliyati, imkoniyatlarini xisobga olgan, davlat xamda jamiyatning talablarini o'zida tola aks ettira oladigan milliy modelni yaratiSh vazifasini ko'yadi.

O'zbekiston Respublikasining o'ziga xos axborot-kutubxona, axborot resurs markazlari va kutubxonalar tizimi, milliy mafkurasi, umumbaShariy tamoyillari, xalkimizning urf-odatlarini, ma'naviy kadriyatlar xamda mustakillik yillarida vujudga-kelgan va intellektual Shakllangan yangi avlodni xar tomonlama kamol toptiriShga xizmat kiladi.

YAngi avlodning xar tomonlama kamol topiShi unda murakkab intellektual xususiyatlar - Shaxsning yo'naliShi, kobiliyat, juShkinlik (temperament) va mijoz (xarakter) xislatlarining ShakllaniShi axborot-kutubxonada uning kizikishlarini o'rganiSh jarayonida aniklanadi.

AKM, ARM va kutubxonada kuzatuv uslubi kitobxonning o'kiShga munosabatini, ma'suliyatini, bilimga intiliShini aniklaydi. Tabiiyki, kitobxonga bunday xislatlarni belgilaShda uning mijoz, xulki, butun ijtimoiy jixatlariga katta axamiyat beriladi. CHunki kitobxonning bilim va ko'nikmalarini aniklaShda uning Shaxsiy, oilaviy, axlokiy tomonlari muxim rol o'ynaydi.

Kitobxon kizikiShini o'rganiSh maksadida olib boriladigan suxbatni kitobxonning Shaxsiy ijtimoiy axvolidan boShlaShimiz va bu iShni uni muntazam kuzatiSh bilan birga olib boriShimiz zarur. CHunki xar kanday usul yakka xolda ko'llanilganda kitobxon xakida to'la ma'lumot bera olmaydi, boShka bir yoki ikki usul esa kamchilikni to'ldiradi yoxud xatoni to'grilaSh imkonini beradi.

Xar bir axborot-kutubxona kitobxonlarga kitoblarni tanlaSh va ulardan foydalaniShda amaliy va maqsadga muvofik yordam ko'rsatib, o'z kitobxonlari kizikiShi va so'rovlarini kondiriShga intiladi. Bunga mutaxassis xodim o'z kitobxonlarini, ularning ijtimoiy iShlab chikariSh, kasbiy bilim, ko'nikma, malakaviy va madaniy darajalarini, talablarining turini (ijtimoiy, yukori saviyali, biliShga kizikiSh va boShkalarini) anik tasavvur kila olsagina eriShiShi mumkin. Ammo kitobxonlarni Shundok, o'z-o'zidan bilib bo'lmaydi. Bunga kitobxonlarni, ularning so'rovlarini, kizikiShi va extiyojlarini muntazam o'rganib boriSh jarayonida eriShiladi. Bu esa undan kasbiy bilim, ko'nikma va boShka bilimlar bilan bir katorida, boShkaruv jarayonini, asosiy taShkilotchilik tuziliShi, menejerlik iSh uslubi va vazifaviy majburiyatlarni, boShkaruv darajasiga karab javobgarlikni va mas'uliyatni ta'minlaSh ukuvi, boShkaruvchilik faoliyatining samaradorligini oShiriSh, kobiliyatini takomillaShtirib boriSh yo'llari xakidagi ma'lumotlardan xam xabardor bo'lib, ularni o'z Shaxsiyatida mujassamlaShtirib boriShni talab kiladi. Bunda boShkaruvchilik faoliyati uchun mutaxassis xodim avvalambor axborot texnologiya va telekommunikatsiya vositalari to'grisidagi bilimlarga, xam yozma, xam ogzaki raviShda mustakil o'z fikrlarini ifodalay oliSh ukuviga ega bo'liShi kerak.

Albatta, yukorida kayd kilingan barcha muloxazalarni to'gridan-to'gri real faoliyatda tadbik etiSh ancha murakkablikni vujudga keltiradi. Bunga faoliyat motivlarini aniklaSh, maksadni to'gri belgilab oliSh, kizikishlarni boyitib boriSh va kat'iy mexnat asosida eriShiladi, chunki murakkab faoliyat yo'naliShi bo'lganda uni bajariSh darajasi uzok muddatli bo'ladi va imkoniyatni to'gri taksimlaSh ta'sirida amalga oShiriladi.

Kitobxonlar kizikiShi nima va u nima bilan belgilanadi?

Kitobxon kizikiShi, odatda, inson umumiy kizikiShining ma'lum kismi ifodasi bo'lib, u yana ma'tum yo'naliSh bo'yicha kitob tanlaSh vaktida qaysi masalalar (mavzular, bilim soxalari) bo'yicha kiShining kitob o'kiShni afzal ko'riShligida ifodalanadi. Keyinchalik esa kitobxon kizikiShi o'kilgan kitobni kanday idrok etiShida, unga kanchalik o'ylab, tankidiy yondoShiShida, kitob ustida kanday iShlaShida, o'kiganlaridan xayotida, faoliyatida kanday foydalaniShida o'z ifodasini topadi.

Ko'pincha kitobxon fakat kitob mazmuniga emas, balki materiallarning bayon kiliniShi borasida o'z talablarini ko'yadilar va u bilan kizikadilar. CHunonchi, masalan, badiiy adabiyot soxasida turli kitobxonlarni xar xil janrlar kiziktiradi: birlari roman o'kiShni yoktiradilar, boShkalari She'r, ocherk, xikoyalar, milliy kadriyatlar, o'tmiSh xakida tarixiy asarlar, ba'zilari esa xatto kitobning xajmi (kalinmi yoki yupkami) bilan kizikadilar.

Kitobxonlar kizikiShi - ijtimoiy xodisalar. Bu kizikiSh ijtimoiy xayot tufayli vujudga keladi va insonning ijtimoiy, iShlab chikariSh, kasbiy xamda ruxiy kizikishlarini aks ettiradi. Axborot –kutubxona, axborot resurs markazlarining kitobxonlari, korxona, kompaniya, bank, biznes, kichik korxonalar, dexkon fermer xo'jaliklarida iShlaShlari yoki turli oliy va o'rta maxsus o'kuv yurtlarida o'kislari mumkin.

Ularning oldida juda xilma-xil, anik vazifalar turadi. Bu vazifalarni xal kiliShda iShtirok etiSh muayyan talab va kizikishlarni Shart kilib ko'yadi, xar bir iShning muvaffakiyatli xal bo'liShi uchun yordam beruvchi yo'llarni izlaShga to'gri keladi.

SHunday kilib, u yoki bu kizikishlarning paydo bo'liShi tasodifiy emas. Ular kitobxonlarning oilaviy xayoti, mexnat va ijtimoiy faoliyatlariga boglikdir.

Kitobxonlarning kizikiShini, bu kizikishlarini paydo kilayotgan, u yoki bu so'rovlarini, kitobga bo'lgan munosabatlarini, uning idrok etiliShini keltirib chikarayotgan Shart-Sharoitlarni o'rganiSh bilangina to'gri biliSh va tuShuniSh mumkin. Buning uchun xayotga diqqat bilan karaSh, uni kuzatiSh, o'rganiSh va tuShuniSh kerak.

Mustakillikni mustaxkamlaSh yillarida kitobxonlarning talab va kizikishlari tamomila o'zgardi. Xalk madaniyatining o'siShi jarayonida doimiy o'sib borayotgan ma'naviy extiyoj kitobxonlar kizikiShiga xam ta'sir ko'rsatdi. SHu kizikishlarda mustakil demokratik, xuquqiy erkin, mustakil fikrlovchi, erkin va ozod yurt fukarosining yukori ma'naviy va axlokiy darajasi, yangi ma'naviy kiyofasi xam o'z aksini topadi.

Xozirgi davrda kitobxon kizikiShining kengayiShi va chukurlaShiShi umumiy xodisadir. CHunki kitobxonning o'kuv-biliSh faoliyatini boShkariShda kompyuter texnikasi markaziy o'rinni egallamokda:

- kitobxonning axborotni kabul kiliSh, to'plaSh, saklaSh, uzatiSh va kayta iShlaSh soxasidagi bilim va ko'nikmalarini ShakllantiriSh;

- kitobxonlarni jamiyatga zarur Shaxs sifatida ShakllantiriSh va rivojlantiriSh;

kitobxonning kizikiShini, talabini, extiyojini bugungi kunda yangi texnologiyagina kondira oladi, masalan, kompyuter orkali axborot jarayonlari, axborotning xususiyatlari, axborotlar ustida amallar bajariSh, axborotni tasvirlaSh, aloka vositalari va boShka ma'lumotlar bazalaridan foydalaniSh, mavjud amaliy dastur vositalarini ko'llaSh.

Kitobxonlar kidiradigan elektron ma'lumotlar kompyuter ko'magida echiSh boskichlarini bajara oliSh; berilgan matnni kompyuterda terib, zarur taxrir ishlarini bajarib, yakuniy matnni kogoza chikariSh; murakkab bo'lmagan Shakllarni rasm muxarriri yordamida chiziSh, ularga zarur ranglar beriSh; elektron jadvallar tuziSh va unga oid oddiy misollarni echa oliSh; tayyor amaliy dastur vositasida elektron katalogdan kerakli adabiyotni kidiriSh, internetga kira oliSh, onlayn rejimi maxsus dastur yordamida internetga kiriSh orkali jaxondagi boShka kutubxonalar bilan o'zining extiyojini, kizikiShini kondiriSh uchun talab bilan chikiSh muammolarini xal etiSh uning asosiy maksadidir.

Kitobxonlar kizikiShini guruxlarga bo'lib o'rganiSh yukori samaradorlikka olib keladi. IShlab chikariSh guruxlari, masalan, turli xil kasbdagi iShchilar, kichik korxonalar iShchilari, chorvador fermer, dexkon former xo'jaliklari, mutaxassislar, do'xtirlar, o'kituvchilar va boShka soxa mutaxassislarining professional kizikishlari maxsus adabiyotni talab kiladi: yoShiga karab bo'lingan guruxlar - bolalar, yoShlar, nafakaxo'rlar bo'lib, ularning kitobxonlik talabiga psixologiya, yoSh xususiyatlari ta'sir kiladi. Kitobxonlar o'z mutaxassisliklariga oid kitoblar bilan kizikadilar chamasi, bu kizikiSh ayni bir paytda barqaror kizikiSh bo'ladi. Kitobxon kizikiShidagi barqarorlik, ayniksa, kitobdan o'z iShi uchun yordam izlovchi kiShilarga va Shuningdek, iShlab chikariSh malakalarini oShiriSh bilan yoki mustakil bilim oliSh bilan Shugullanuvchi kiShilarga xos xususiyatdir.

Ba'zi kitobxonlar axborot-kutubxonaga anik bir narsani so'rab kelmay, duch kelgan kitobni oladilar, mutaxassis xodimdan o'kiShga, „biron narsa" beriShini iltimos kiladilar. Bu ana Shunday kitobxonda biron kizikiSh yo'k, degan ma'no bildiradimi? Yo'k, albatta. Ular iShlab turgan korxona, fabrika, chorvador fermer, dexkon fermer, kompaniya, firma, bank, programmistlar, ta'lim tizimida iShlovchilar, gazeta, klub, teatr, radio, televidenie, oila kabilar ularning so'rovlariga ta'sir ko'rsatadi. Gap Shundaki, kitob o'kiShni endi boShlayotgan bu xildagi kitobxonlar ko'p masalalarni xal kiliShda kitob ularga yordam beriShini bilmaydilar. Mutaxassis xodimning vazifasi - bu kitobxonning o'kiSh mavzusini kengaytiriSh, kitoblar orkali ularda keng ijtimoiy kizikiShini uygotiSh, ularning xayoti, iShlab chikariSh va murojaat kiliSh zaruratini orttiriSh uchun butun kuchini sarf kiliShdan iboratdir.

Kutubxonachi kitobxonda paydo bo'lgan kizikiShni kondiribgina kolmay, balki xar tomonlama rivojlangan Shaxsni tarbiyalaSh vazifalaridan kelib chikkan xolda yangi kitobxonlik kizikishlarini uygota oliSh, yukori darajadagi kitobxonlik didini va turli so'rovlarini tarbiyalaShi lozim. Kutubxonachining asosiy pedagogik, tarbiyaviy iShi ana Shundan iborat.

Kitobxonlar kizikiShini o'rganiSh

Milliy urf-odatlar, xalkning yaShaSh Sharoiti, xayot tarzi, milliy xususiyatlari ming yillar davomida xayot atalmiSh murakkab sinovlardan o'tib, xalkning o'ziga xos tuzugi - konuni darajasiga ko'tarilgan. Mustakillik Sharofati bilan bugunga kelib ajdodlarimizdan kolgan bebaxo merosni o'rganiSh, amaliyotga tatbik etiShga Shart-Sharoit yaratildi.

Xozirgi davrda axborot-kutubxona tizimini takomillaShtiriSh, milliylaShtiriSh uchun jaxon andazalariga mos keladigan pogonaga ko'tariliShda boy milliy-madaniy

merosimizga, milliy va umuminsoniy kadriyatlarga, yangi davrning yangi talabiga aloxida ahamiyat berish kerak.

Kitobxonlar kizikishini o'rgatish murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, uni o'ylab va tizimli ravishda olib boriladigan kutilgan natijalarga erishish mumkin. Bu o'rinda kitobxonlar kizikishi faqat kutubxona tomonidan emas, balki butun xayot, tevarakatdagi borlik tufayli shakllanishini xam unutmash kerak.

Kitobxon nimaga kizikishini bilish uchun kitobxonning mehnat qilayotgan va turmush kechirayotgan aniq shart-sharoitlarini tasavur qilish kerak, eng avvalo, kitobxonning u yoki bu kizikishlari shakllanishida manba bo'lib xizmat qiladigan sharoitlarni bilish kerak.

Xizmat ko'rsatayotgan axoli kizikishlarini bilish uchun, maxalliy o'lkani o'ziga xos xususiyatlarini, axolining nima bilan shugullanishlarini va uning madaniy darajasini o'rgatish kerak.

Kutubxona shunos maxalliy sharoitlarni o'rganayotganida, chorvador, dehqon fermer xo'jaliklari yoki tuman xo'jaligi rivojlanishining yo'nalishi bilan, ularning iqtisodi, korxonalari, muassasalari va tashkilotlari, xususan, madaniyat, ma'naviyat muassasalari bilan tanishadi.

Milliy kadriyatlarimizni asliga keltirish va rivojlantirishda xalkimizning ko'p asrlik an'analari, madaniyati, urf-odatlar, milliy bayramlari, boy kadimiy merosi o'zining aloxida o'rnini va ahamiyatiga ega. Madaniy-ma'naviy merosimiz, asriy an'alarimiz avlod-ajdodlarimizdan bizlarga etib kelgan, bugungi xayotimiz uchun xizmat qilayotgan eng katta ma'naviy boylik, buyuk xazinadir.

Axolining asosiy tabakalari va kitobxonlar guruxlarini bilish juda muhim ahamiyatga ega. Mutaxassis xodim axoli tarkibini uning yo'shiga qarab xisobga olib, kattalarga, bolalarga va o'smirlarga qancha miqdorda kitob, elektron ma'lumot, Internet xizmati ko'rsatishi kerakligini, axolining aytib o'tilgan yo'shdagi guruxlarning har biri uchun qancha va qanday kitoblar, axborotlar tanlash kerakligini, katta yo'shdagilar va bolalarga xizmat ko'rsatishni qanday qilib yaxshiroq uyushtirish mumkinligini aniqlab oladi.

Axborot –kutubxona, axborot resurs markazlari har bir millat vakiliga uning o'z ona tilidagi adabiyot bilan xizmat ko'rsatish uchun axolining milliy tarkibini xam xisobga olishi zarur.

Axborot –kutubxona, axborot resurs markazlari xizmat ko'rsatayotgan joyning tabiiy sharoitlarini e'tiborga olishi juda muhimdir.

Axborot –kutubxona, axborot resurs markazlari va kutubxona ishi, boshqa har qanday tarbiyaviy ish singari, avvalo, kishilarga individual yondashib ishlaydigan. Shuning uchun ularning individual kizikishlarini o'rgatish axborot-kutubxona faoliyatining muhim shartidir. Kitobxonlar kizikishini chuqur o'rgatish borasida ularning individual psixologik xususiyatlari -aklii xususiyati, tafakkuri, zehni, idrok etishi va xotiralar-bilib olinadi. Bu esa kitobxonlar kizikishini o'rtirish va kondirishni engillashtiradi.

Foydalanuvchi talabining turlari (aniq, noaniq, mavzular bo'yicha) va individual axborotlar

Axborot –kutubxona, axborot resurs markazlari va kutubxonalarda kitobxonlar bilimlar tizimi, o'quv ko'nikmalari va malakalarini egallash orqali o'zlarining bilimlarini oshirib

boradilar, Shuning bilan birga, ilmiy tuShunchalarning tub ma'nosini onglariga singdirib boradilar. Bu ishlarning barchasini izchillik bilan ketma-ket, bir tekis amalga oShiriSh uchun kitobxonlar ma'lum darajada bilimlar va ko'nikmalarni egallagan, kolaversa, tafakkur Shakllari (tuShuncha, xulosa chikariSh) va mantiqiy fikr yuritiSh koidalari xamda uslublarini o'zlashtirib olgan bo'lishlari lozim.

SHunday kilib, axborot –kutubxona, axborot resurs markazlari va kutubxona iSh jarayonini faollashtiriSh, mazmunan umumlashtiriSh nazariyasi, ijodiy faoliyatni boskichma-boskich ShakllantiriSh nazariyasi, kitobxonlarda biliShga kizikiShni tarkib toptiriSh, kitobxon talabini bajariSh, ularga individual yondoshiSh, o'z vaktida ma'lumot beriSh, fakat Shu kitobxon uchun zarur axborot bilan ta'minlagan xolda uning talabini kondiriSh, xamkorlik faoliyati, o'zlashtiriSh samaradorligiga erishiSh, kutubxona tizimida muammoli iSh olib boriSh individual kitobxon bilan iShlashga yordam beradi. Axborot –kutubxona, axborot resurs markazlari va kutubxona faoliyatida kitobxon talabini kondiriShda ko'l keladigan muammoli vaziyat yaratishi lozim. Muammoli vaziyat axborot-kutubxona, axborot resurs markazlari va kutubxonalar tizimida faol, kitobxonlarni ijodiy fikrlashga yo'naltiruvchi usul sifatida kitobxon talabini aniklashda ko'llash yaxshi natija beradi.

Kitobxon bilan individual iShlashni tashkil kiliShda ikki asosiy yo'naliSh mavjud:

1. Kitobxon extiyojini kondiriSh.
2. Kitobxon kizikiShi va o'kiShiga ta'sir ko'rsatiSh.

Bu xar ikkala yo'naliSh individual iShlashning turli xil Shakllari yordamida amalga oShiriladi.

Kitobxonlar bilan individual iShlash Shakllariga suxbat, talabni kondiriSh turlari, individual axborot, maslaxat o'tkaziSh kabilar kiradi.

Kitobxon extiyoji. Odatda kitobga bo'lgan talabni uch turga ajratadilar: anik talab, mavzuga oid talab, noanik talab yoki so'rok.

Kitobga **anik talabda** mutaxassis xodimning iShi ancha engillasadi. Ammo bu talabni anik va tez kondiriSh uchun asar nomini to'g'ri aytiSh, kitob xakidagi ma'lumotlarni anik ko'rsatiSh juda muxim ahamiyatga ega, buni xar kanday foydalanuvchi xam uddalayvermaydi. Shuning uchun mutaxassis xodim uni aval elektron katalog bo'yicha tekshirib ko'riShi maqsadga muvofikdir. SHunday kilinsa, ko'pincha kitobxon foydalanuvchi keyinchalik zarur bo'lganda, kerakli adabiyotni mutaxassis xodimning yordamisiz mustakil topa olishga o'rganadi. Birok muayyan extiyojni kondiriSh bilan birga, mutaxassis xodim Shunchaki kuzatuvchi bo'lib kololmaydi. Agar zarur kitob tokchada bo'lmasa, mutaxassis xodim uning o'rniga xuddi Shu mavzuga oid boShka asar yoki yangi naShrni beradi yoki ko'Shimcha adabiyotlar tavsiya kiladi.

Foydalanuvchi kitobxonning muayyan talabini bajarar ekan, mutaxassis xodim o'zining tarbiyachilik vazifalarini esda saklashi kerak. Masalan, o'n olti yoShli yigitcha kat'iyat bilan Mopassan yoki Zolyaning asarlarini so'raShi yoki tuliksiz o'rta ma'lumotli radio xavaskori radiotexnikaga,telekommunikatsiyaga oid murakkab ilmiy kitobni talab kiliShi mumkin va xokazo.

Mutaxassis xodim bunday talabga befarq bo'lmashligi kerak. U tanlangan kitob zerikarli bo'lishi yoki xaddan tashkari uzun asar kitobxonning vaktini bekor ketkazish i, xatto uni kiziktiradigan masaladan ko'nglini sovuq qilish ham mumkin. Bu o'rinda mutaxassis xodim kitobxonga talab keltirgan kitobga mos keladigan bo'sh kitobni tavsiya qilishi mumkin. Bu ish o'dob bilan bajarilishi, kitobxonachi o'zining tavsiyasi bilan kitobxon asabiga tegmasligi lozim. Agar kitobxon aytganida kattaq turib olsa, mayli, kitobni ola kolsin va u kitobni bekor olganiga ishunch xosil kilsin.

Mavzuli talab. Axborot –kitobxona, axborot resurs markazlari va kitobxona kitobxonlarining mavzuga doir xtiyoji turli-tumandir. Kitobxonlar axborot –kitobxona, axborot resurs markazlari va kitobxonaga o'z malakalarini oshirishlari uchun, ma'ruza yoki referat yozish uchun adabiyot so'rab keladilar, bulardan tashkari ularga xalkaro xayot mavzusidagi adabiyotlar, kompyuterlar xakida, avtomatlashtirilgan ish urinlarida kullaniadigan maxsus dastur, xisoblash mashinalari, kishlok xo'jalik zararkunundalariga karshi kurashish xakida, axlok xakida, bola tarbiyasi xakida, milliy kadriyatlarimiz xakida, o'tmishimiz, tariximiz, o'lkamiz xakida yozilgan kitoblar kerak.

Mavzularning xilma-xilligi mutaxassis xodimdan barcha soxaga oid bilimlarni bilishni, axborot-kitobxonaning ma'lumot bibliografiya apparatidan, elektron katalogdan, Internetdan foydalana olishini talab kiladi.

Shuningdek, kitobxonning umumiy va mutaxassislik bo'yicha tayyorgarligini aniklash muxim ahamiyatga ega. Kitobxonning bilimi kanchalik chuqur bo'lsa, unga Shunchalik murakkab adabiyot zarur bo'ladi.

Bundan tashkari, kitobxonni kiziktiruvchi mavzuning (masalan, milliy istiklol goyalarini o'rganiish, eng muxim milliylik, istiklol, goyalarining turlari; ezgulik, yaxshilik goyasini chuqurroq bilishni istashi mumkin) xajmini aniklash ham muxim ahamiyatga ega.

Malakali kitobxonning maxsus bibliografik kidirishni talab kiluvchi murakkab muvzuli so'rovini kondirish uchun maxsus ma'lumot-bibliografiya bo'limi mavjud bo'lgan yirik axborot-kitobxonaga murojaat qilish mumkin.

Foydalanuvchining mavzuli so'rovini kondira borib, mutaxassis xodim kitobxon tayyorgarligi darajasiga mos keluvchi eng yaxshi, dolzarb kitoblarni o'kishi izchilligi kay tarzda bo'lishi kerakligini ko'rsatib beradi.

Muayyan xtiyojni aniklashda ham, mavzuli so'rovni kondirishda ham mutaxassis xodim passiv bo'lib tura olmaydi. SHunakasi ham bo'ladiki, adabiyotning bir mavzusi yoki bitta janriga bo'lgan kizikish bo'shka kizikishlarni keltirib chikaradi, natijada kitobxonning o'kishi bir tomonlama bo'lib koladi. Bunday xolda ukilgan kitob xakida suxbatlashish o'rinlidir Bo'shka kitoblar xakida muayyan talablar tavsiyaviy suxbat o'tkazishni istisno kilmaydi.

Ba'zida kitobxonlarning fakat dastur bo'yicha adabiyot talab qilishi mutaxassis xodimni gangitib ko'yadi, u go'yo bunday kitobxonlar bilan dasturdan tashkari adabiyot yuzasidan suxbatlashishni istamay, o'zbo'shimchalik bilan o'zini chetga tortadi. Bunday qilish tamomila noto'gridir. Kishi kaerda o'kimasin, uning o'kishi va bilimi xech kachon fakat dastur bilangina cheklanib kola olmaydi. Shuning uchun mazkur gurux kitobxonlarining o'z bilimlarini to'ldirish va kengaytirishlarida ularga kizikarli yangiliklar, axborotlar va

adabiyotlar, elektron kitoblar, Internetdagi yangiliklar, Web-saytlarni tavsiya qilgan xolda ular bilan o'rtin-o'rtin suxbat o'tkazib turish juda muxim ahamiyatga ega.

Noanik talab. Mutaxassis xodimga ko'pincha noanik talab bilan „o'qish uchun biror narsa" berishni so'rab murojaat qiladilar. Odatda tayyorgarligi kam, kitobxonlik kizikishi xali noanik, mustakil kitob tanlay olmaydigan kitobxonlar shunday talab ko'yadilar. Bunday kitobxonlarga ko'pincha turli mazmundagi bir necha kitoblar taklif kilinadi. Kitoblarni varaklayotgan kitobxonlarni ko'pincha shunday paytda kuzatish ba'zi xulosalar chikarish imkoniyatini beradi. Ammo eng muximi suxbat bo'lib, mutaxassis xodim suxbatdan u nima bilan shug'ullaniшинi, uning kanday kitoblarni o'qiganligini va o'qigan asarlaridan qaysi biri unga yokkanligini aniklab oladi. Kitob fondidan ochik foydalaniش mumkin bo'lgan axborot-kutubxonalarda bu ayniksa muvaffakiyatli chikadi, bundagi sharoit suxbat kurishga, kitobxon kizikishlarini anik bilib olishga yordam beradi.

Mutaxassis xodim foydalanuvchi kitobxonga o'qishga tavsiya kiliش uchun kitob tanlayotganida tarbiyaviy vazifalarga amal kiladi. U kitobxon uchun eng dolzarb, foydali va kizik kitoblar tanlashga intiladi. Ammo kitobni fakat tanlash emas, balki bu kitob xakida so'zlab berish, so'zlaganda xam kitobxonni kiziktiradigan kilib so'zlab berish muxim ahamiyatga ega. Bunday paytda eng ko'p tarkalgan va xech kanday ma'noni anglatmaydigan "kizikarli kitob" iborasining o'zi etarli emas. Muximi masalaning moxiyatini anglashdir.

Kitobni ta'riflash kiska, ifodali bo'lishi xamda u asar mavzusining goyaviy ma'nosini ochib berishi kerak. Shuningdek, kitobga beriladigan ta'rif undagi kizik epizodni so'zlab berishni, kitob muallifining xayoti va ijodi xakida xikoya kilib berishni, asardan parcha o'qib berishni kamrab olishi mumkin.

Tayyorgarligi kam kitobxonga esa kizikarli epizodni gapirib berishi, asarning bo'shlaniش kismini so'zlab berishi, mavzusi, nima uchun tavsiya kilinayotgani, kitobdan nimalarni bilib olishi mumkinligini tushuntirishi mumkin.

Kitobxon dikkatini birdaniga egallab olish mumkin bo'lgan suxbatning bo'shlaniشي katta ahamiyatga ega. Shuning uchun kitobni tavsiya kiliشni kizikarli savollardan bo'shlash kerak. Kitobxonda mutaxassis xodim suxbatini tinglashga moyillik bo'lganida, ishonch xosil kilganida mutaxassis xodim unga o'qish uchun mavzu tanlashida ta'sir ko'rsatishi, kitobni ishonch bilan tavsiya kiliشي mumkin.

Kitobxonlar orasida fakat mumtoz yoki zamonaviy, garbiy yoki rus, badiiy yoki texnika adabiyotini, elektron kitoblarni, elektron ma'lumotlarni, Internet materiallarini o'kiydiganlari oz emas. Shunday xollarda mutaxassis xodimning oldida kitobxonning dikkatini bo'shka mavzularga xam jalb etish va o'qish doirasini kengaytirib borish vazifasi turadi. Birok bunday tavsiya muvaffakiyatli bo'lishi uchun kitobxon intellektini mijozini va xayotiy xususiyatlarini, kizikishlarini yaxshi biliش zarur, bunda bir kitobdan ikkinchisiga o'tishida juda extiyotkor bo'lish go'yo ularning o'rtasiga „ko'priqcha" tashlagandek, asta-sekin ish olib borish kerak.

ishlab chikarish mavzusi (texnika, kishlok xo'jaligi kabi)ga oid kitoblarni o'qishga jalb etishda Axborot –kutubxona, axborot resurs markazlari va mutaxassis xodimga kitobxonning o'zi ishlab turgan jamoasi oldida turgan ishlab chikarish vazifalaridan

xabardor ekanligi, kitobxonning professional tayyorgarligi xamda malakasini biliShi yordam beradi. Mutaxassis xodim bunday kitobxonga doimo o'z vaktida kerakli adabiyotini taklif kiliShi mumkin bo'ladi.

Mutaxassis xodim doim kitobxonning adabiyotga kizikiSh doirasini kengaytiriShga intiliShi zarur. Ma'lum yozuvchi ijodi bilan kizikuvchilarga Shu yozuvchi xakidagi bibliografik va tankidiy makolalarni taklif kiliShi lozim, bu makolalarda odatda boShka yozuvchilar tilga oliniShi tufayli o'zi sevgan yozuvchisining zamondoShlari ijodi bilan xam kizikib kiliShi mumkin.

Kitobxonlar ichida fakat dedektiv adabiyot o'kiydiganlari xam bo'ladi. Bu mavzuli extiyoj juda turgun bo'ladi, Shunga karamay, birmuncha jiddiyrok va foydalirok mavzularda kitob o'kiShga kiziktiriSh lozim. Bu kiyin iSh albatta, ammo zarur. Bunday adabiyot o'kiShdan „sayoxatlar, sarguzaShtlar, fantastika" seriyasiga oid kitoblarga, avtomatlaShtiriSh tizimi dasturlari, komp'yuterlaShtiriSh, internet tarmogiga kiritiSh undan ma'lumotlar kidiriSh, milliy kadriyatlarimiz, ma'naviyat, jadidchilar xakidagi asarlar, ozodlik kuraShchilari va kaShfiyotchilik to'grisidagi kitoblarga o'tiSh birmuncha mantikiy bo'ladi.

Ma'lumot-bibliografiya iShi va maslaxat (konsultatsiya) o'tkazishi Kitobxon bilan individual iShlaShda bibliografiyaning yordami bekiyosdir. Bibliografiyaning turli xil Shakllari mustakil bilim oliShga yordam beriShning asosiy vositasidir. Ular xar bir foydalanuvchiga zarur. Elektron kartotekalar va elektron kataloglar, bibliografik ro'yxatlar, tavsiya ko'rsatkichlari kitobxonga uni kiziktiruvchi masalalarga oid kitoblar xamda ularni kanday izchillikda o'kiShni belgilaShda yordam beradi.

Kitobxon axborot-kutubxonaning, axborot resurs markazlarining ma'lumot apparati va bibliografik ko'llanmalari bilan taniShtiriSh uchun mutaxassis xodim targibotining barcha usul va Shakllarini iShga soladi, maxsus suxbatlar o'tkazadi, katalog va kartotekalardan kanday foydalaniShni tuShuntiradi, adabiyotni tavsiflaSh usullarini ko'rsatadi, kutubxonada kitoblarning kanday joylaShtiriliShi xakida bibliografik naShrlar tizimi xakida so'zlab beradi.

Axborot-kutubxona, axborot resurs markazlari tomonidan taShkil kilinadigan ma'ruzalar, SharxlaShlar, savol-javob kechalari va ommaviy targibotning boShka Shakllari mustakil bilim oliShning u yoki bu muammolarini xal kiliShda yordam beradi. Birok axborot-kutubxona, axborot resurs markazlari mustakil bilim oliSh uchun anjumanlar xamda kitobxonlarning individual axborotlarini taShkil kiliSh bilan xam katta yordam ko'rsatadi.

Maslaxatlar (konsultatsiya). Axborot-kutubxona, axborot resurs markazlari va kutubxonalarda, odatda kitobxon mutaxassislar, o'kituvchilar, oliy o'kuv yurtlarining o'kituvchi faollari va Shu kabilar yordamida taShkil kilinadi. Ko'p axborot-kutubxona, axborot resurs markazlarda o'z malakasini kanday oShiriSh kerak, Internetdan kanday foydalaniSh kerak, avtomatlaShtirilgan elektron katalogdan kanday foydalaniSh mumkin, Web-saxifalarni kaday ochib ukiydi, texnika adabiyotini kanday o'kiSh kerak, degan masalalar yuzasidan maslaxatlar taShkil kilinadi. CHet tillarini mustakil raviShda o'rganuvchilarga, individual reja bo'yicha mustakil bilim oluvchilarga va Shu kabilarga yordam tarikasida maslaxatlar (konsultatsiyalar) uyuShtiriladi. Buni axborot resurs

markazlari va kutubxonada yoki aloxida binoda, ba'zan kitobxonga oldindan ma'lum bo'lgan anik soatlarda fermer xo'jaligida yoki korxonada o'tkazadilar.

Bunday maslaxat (konsultatsiya)lar abonementda suxbat o'tkazilayotgan vaktda yoki kiroatxonada xam o'tkaziliShi mumkin.

Mustakil bilim oliSh iShida foydalanuvchi kitobxonni kiziktiruvchi masalalar bo'yicha individual axborot beriSh katta rol o'ynaydi. Odatda axborot resurs markazlari va kutubxonalarda kitobxon kizikiShi kartotekasida mavzu va unga kizikuvchi foydalanuvchi kitobxonlar nomi yozib ko'yilgan kartochkalar o'rin olgan bo'ladi. Bordi-yu, yangi kitoblar kelib kolsa, mutaxassis xodim ular orasidan anik kitobxon uchun mavzuni o'rganiShda kerak bo'ladigan muxim axamiyat kasb etadigan kitoblarni tanlab ko'yadi. Kitoblarning nomi yozilgan varaka kitobxon formulyari ichiga solib ko'yiladi va bu xakda unga telefon orkali yoki elektron pochtasidan yozib yuboriladi, kutubxonaga kelganida suxbat vaktida aytiladi. Individual iShlaShning bu Shakli tayyorgarlik ko'rgan kitobxonga xizmat kiliShda ayniksa muxim axamiyatga ega.

O'kilgan kitob xakida suxbat

O'kilgan kitob xakida suxbatni mutaxassis xodim tayyorgarligi bolgan va bo'lmagan kitobxon bilan xam olib boradi.

Suxbat so'rok kiliSh xarakterida bo'lmasligi kerak. Mutaxassis xodim va kitobxon kitob xakida suxbatlaShayotganda o'z fikrlarini bayon kilishlari mumkin.

Ba'zida kitobxon kitobning ma'nosi yokmaganligi tufayli, oxirigacha o'kimasdan olib keladi. Agar kitob kitobxon uchun foydali bo'lsa, unda kitobni kayta o'kiShga, uning kidirgan narsasini topiShga iShontiriShi kerak.

Kitobni tanlab o'tirmasdan, yuzaki, fakat ma'nosini biliShga kizikadigan yoki vokeani biliShga kizikib, yozuvchining maksadi, kaxramon xatti-xarakatidagi go'zallikni ko'ra bilmaydigan kitobxonlar xam bor. Bunday kitobxonlar bilan o'kilgan kitob xakida suxbatlaShiSh katta axamiyatga ega.

O'kilgan kitob xakidagi suxbat ko'pincha paydo bo'lgan savollar tufayli yoki o'z taassuroti bilan o'rtoklaShiSh niyati tutilgan kitobxonning taShhabbusi bilan boShlanadi. Agar mutaxassis xodim ana Shu yaratilgan taShhabbusni o'z ko'liga ola bilsa, bu suxbat ayniksa muvaffakiyatli chikadi. Suxbatni munozaraga aylantiriSh kerak.

Agar kitobga foydalanuvchi tomonidan berilgan baxo noto'g'ri bo'lsa, kitobxon fikrini odob bilan to'g'ri yo'lga soliSh, tuShunmaganini tuShuntiriSh, asarning foydali ekanligiga iShonch xosil kiliSh mutaxassis xodimning burchidir.

Mutaxassis xodim kitobxonni axborot-kutubxona, axborot resurs markaziga a'zo kilib olayotganida bu kitobxon uchun kitob tanlaSh va tavsiya kiliShda zarur bo'ladigan ma'lumotlarni bilib oladi, kitoblar tavsiya kilayotganda mutaxassis xodim foydalanuvchi oldiga savollar ko'yadi, ularga javobni esa kitobni kaytarib topShirayotganda oladi. O'kilgan kitob xakidagi suxbatdan yana yangi asarlarni tavsiya kiliSh uchun foydalaniladi. Shuning uchun abonementda kitobxonlarga kitobni kabul kilib oladigan va unga yangi kitoblar tavsiya etadigan kilib taShkil etiSh xaddan taShkari muxim axamiyatga ega. Abonementni kitoblardan ochik foydalaniSh tartibi asosida taShkil etilayotganda bu Sharoitni e'tiborga oliSh, ayniksa muximdir.

Muntazam o'kiShga rafabarlik kiliSh.

O'kiSh rejasi

Mustakil bilim oliSh uchun o'kiSh rejasi tuzib oliSh kerak. Muntazam o'kiSh xar kanday kitobxon bilimini oShiradi.

1. Biror bir maqsadga karatilgan bo'liShi, muayyan biror soxaga oid yoki anik mavzu yuzasidan bilim oliSh uchun o'kiSh;

2. Duch kelgan, xar kanday kitobni emas, balki, eng yaxShilarini oddiydan murakkabgacha, umumiy masalalar xakida biror mavzu asosida o'kiSh;

3. Mavzuni xar taraflama o'rganiSh.

Mustakil bilim oliSh uchun o'kiShga jalb etiShda foydalanuvchi kitobxon bilan yakka tartibda iShlaSh xal kiluvchi axamiyatga ega.

Kitobxon o'kiSh rejasini tuziSh, reja asosida o'kiSh uzok va ko'p mexnat talab kiladi, bunda kutubxonachi kitobxon bilan yakin alokada bo'liShi, unga muntazam yordam ko'rsatiShi kerak. Buning uchun tez-tez suxbatlaShib, mavzu kiyin emasmi, agar kiyin bo'lgan takdirda konsultatsiyalar uyuShtiriSh, ma'lumot beruvchi adabiyotlarni tavsiya kiliSh kerak bo'ladi.

Kitobxon reja asosida o'kiShni tamomlagach, fikr-muloxazalarni yoziShi mumkin. Bunday fikr-muloxazalar maxsus albomga, formulyarning 3-chi kismiga kiritiladi.

O'kiSh rejasi muntazim o'kiShga jalb etiShning eng muxim vositasidir. O'kiSh rejasi - bu muayyan mavzuga oid aloxida tavsiya etiladigan o'kiSh izchilligi tartibida joylaShtirilgan kitoblar ro'yxatidir.

Rejada-umumiy muammoni yorituvchi asarlardan aloxida masalalarga oid asarlarga yoki jo'n adabiyotdan boShlab birmuncha murakkablariga o'tiSh tamoyili asosida joylaShadi.

Mutaxassis xodim u yoki bu o'kiSh rejasini tavsiya kiliShda mavzuning dolzarbligni, axamiyatini, (konkret) kitobxon kizikiShini xisobga oliShi kerak. Reja asosida o'kiShni boShlaShda eng avval aloxida kizikiSh paydo kiladigan kitobni o'kiShga taklif kiliSh kerak. Bu kitobxonning kitobni yaxShirok o'kiShga va o'zlaShtiriShga bo'lgan katta kizikiShini ta'minlaydi va mustakil bilim oliShga bo'lgan kizikiShini barqaror bo'liShiga yordam beradi.

Tanlangan adabiyot kitobxonning tayyorgarlik darajasiga mos keliShi, mavzuni mumkin kadar to'larok ochib beriShi zarur.

Kitobxonni o'kiShning individual rejasini tuziShga jalb etiSh zarur. Kitobxonni nimalar kiziktiriShini aniklagach, mutaxassis xodim u bilan birgalikda elektron katalogni, elektron kitoblarni, elektron ma'lumotlarni, bibliografik ko'llanmani, tavsiya kiluvchi ko'rsatkichlarni, axborot-kutubxona, axborot resurs markazlari va kutubxonalar fondida mavjud bo'lgan adabiyotlarni ko'rib chikadi.

FOYDALANUVCHI KITOBXON FORMULYARINI ANKETA, SUROV, XISOB KUNDALIGI DAFTARI ORKALI ORGANISH.

Axborot-kutubxona, axborot resurs markazlari va kutubxonalarda foydalanuvchi kitobxonni kuzatiShning axamiyati va vazifalari, usullari

Axborot-kutubxona, axborot resurs markazlari va kutubxonalarining avtomatlashtirilgan ish urinlarida ishlash jarayoniga yangi texnologiyaning joriy kilinishi ilgari ish tajribalarni ommalashtirish sohasida ijobiy siljishlar ro'y berayotgan bir davrda kitobxonlarni mustakil fikrlash, xayotda o'z o'rnini topishga o'rgatish uchun ularni muntazam ravishda kuzatish lozim, chunki kitobxon kuzatish ob'ekti bo'lib, uni takomillashtirib borishga xizmat kiladi.

Mutaxassis xodim faoliyatining samaradorligi ko'p jihatdan shaxs yo'nailishining aniklanganligi va kasbiy maxoratning tarkib topganligi bilan xarakterlanadi.

Shaxslararo munosabat yordamida inson o'zining moddiy va ma'naviy ehtiyojlarini kondiradi. Kitobxonni atrofdagilarga kiziktiruvchi, uni bir guruxga jipslashtiruvchi, tengdoshlari va boshkalar bilan birga faoliyat ko'rsatishga majbur kiluvchi kuch bu mulokat ehtiyojdir.

Foydalanuvchilarda muayyan kitobxonlar guruxi kizikishini xam ayrim kitobxonlar kizikishini xam aniklash imkoniyatini beruvchi xilma-xil usullar ko'llaniladi.

Foydalanuvchi kitobxonlarni o'rgatish usullarining ichida eng ommaviysi -suxbat, kuzatish, kitobxon formulyarini analitik-sintetik taxlil kiliSh. O'kilgan kitoblar xakidagi kitobxon fikr va muloxazalarini o'rgatish kitob faoliyatini taxlil kiliShdir. Bulardan (anketalar, formulyarni taxlil kiliSh) keng kitobxonlar doirasining kizikishi xakida tasavvur xosil kiliSh imkoniyatini bersa (suxbat, kuzatuv, fikr muloxazalarni o'rgatish) xar bir kitobxon kizikishi va so'rovlarini o'rgatishni ta'minlaydi. Ammo kitobxonlar kizikishi va axborot-kutubxona, axborot resurs markazlarida kitob o'kiSh xakidagi to'lik tasavurni o'rgatishda ma'lum bo'lgan barcha usullarni yaxshilab o'ylab, bir tizimda birga ko'shib olib borganimizdagina samaradorlikka erishiShimiz mumkin. SHunday kilinganda bir usulning kamchiligi yoki cheklangan imkoniyati boshka usul yordamida olingan ma'lumotlar bilan koplanib ketadi yoki to'ldiriladi. Bunday o'zaro bog'liklik, ko'p xollarda xatto usullarning bir-biriga tobeligi kitobxon kizikishini o'rgatishning tizimi xakida so'z yuritish imkoniyatini beradi.

Kitobxonlar kizikishi ikki kitobxonga abonement orkali kiroatxonada bevosita xizmat ko'rsatish jarayonida va shuningdek, ommaviy tadbirlar - ovoz chikarib o'kiSh, DVD, displey va naushniklar bilan jixozlangan lingofon kabinetida utirib birgalikda eshitish, xorij tillarini ukatish buyicha mashg'ulotlar utkaziSh, adabiyot kechalari va xokazolar o'tkazilayotganda o'rganiladi. Bu o'rinda asosiy metodlar suxbat va kuzatish xisoblanadi. Ikkinchi tomondan, kitobxonlarni o'rgatish uchun mutaxassis xodim kompyuterdan turli xil materiallarni - kitobxon formulyarlarining kitob xakidagi fikr-muloxazalari, kitobxonlar so'rov daftarlari, mutaxassis xodimning kundaligi, anketalar, axborot-kutubxona, axborot resurs markazlar ishining statistik xisobot ma'lumotlaridan foydalaniladi.

Mutaxassis xodim kitobxon bilan o'tkazilgan suxbatdan olgan ma'lumotlari kitobxonning kutubxonada o'zini kanday tutayotganligi - ochik kitob fondlaridan, elektron katalogdan, kompyuterlardan, avtomatlashtirilgan tizimdan, Internetdan kanday foydalanayotganligi ko'rgazmali targibot vositalari va bibliografik ko'rsatkichlarga murojaat kiliShi, kutubxonachi takliflari va maslaxatlariga kanday karashlarini kuzatib borish bilan mustaxkamlanadi.

Baland ovoz bilan o'kiSh vaktida adabiyot ta'sirini kuzatib boriSh katta ahamiyatga ega, DVD, display va nauShniklar bilan jixozlangan lingofon kabinetida utirib birgalikda eShitiShda kancha kiShi iShtirok etgani, ular kimlar, kanday savollar bergani, muxokama kilayotgan masalalarni kanday tinglagani xakida ma'lumot yigiSh fakat ayrim kitobxonni emas, balki kitobxon guruxining xam kizikishlarini aniklaSh imkonini beradi. KuzatiSh suxbatni to'ldiradi, suxbat natijalarining to'g'ri, noto'g'riligini tasdiklaydi, Shuningdek, kitobxon bilan keyingi suxbat uchun zamin yaratadi.

Kitobxonlarning kitoblar xakidagi fikr va muloxazalarini taxlil kiliSh

Kitobxonlarni o'rganiShning kimmatli manbayi ularning kitoblar xakidagi fikr va muloxazalarini taxlil kiliShdir. Kitobxonlar o'kigan kitoblar xakidagi o'z taassurotlarini mutaxassis xodimlar bilan kilgan suxbatida, o'zaro kitobxonlar konferensiyalarida o'rtok-laShiShni yaxShi ko'radilar.

Ko'pincha mutaxassis xodimlarning taklifiga binoan, kitobxonlar, avvalo, o'z fikr va muloxazalarini kutubxona albomlari va byulletenlari yoki devoriy gazetalarida bayon kiladilar.

Kitobxonlarning fikr va muloxazalarini yozib borib va to'plab, kutubxonachilar kitobxonlarning bilim darajalari va ular bilan o'kigan kitoblar mazmuniga, fikr bayon etiliSh Shakliga, tiliga va xokazolarga munosabati xakida asosli raviShda fikr yuritiSh imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Kitobxonlarning ayni bir kitob xakida bildirgan fikr va muloxazalarini takkoslaSh bilan xar bir kitobxonning kitob o'kiShga uni baxolaShga kanday yondaShaShini ko'riSh mumkin.

Kitoblar xakida fikr-muloxazalar to'plaShga kiriShayotganda mutaxassis xodimlar ular nima uchun kerakligi va kanday yoziliShi lozimligini kitobxonga tuShuntiradi. Kitobxonga asar mazmunini kayta so'zlamaslik, balki kitob unga nima berganligini, undagi masalalar kanchalik amaliy ahamiyatga ega ekanligi xakida o'z fikrini bayon kiliSh zarurligini aytiShi kerak. Mutaxassis xodimlar kitobxondan o'z fikr-muloxazasini bayon kiliShi davomida kitob unda kanday fikr uygotgani xakida gapirib o'tiShi so'raladi. Kitobning badiiy va adabiy tomoni, uslubiy va tili xakida kitobxon kanday fikrda ekanligini biliSh xam maqsadga muvofikdir. SHu bilan birga, kitobxonga undan kitobni atroflicha taxlil kiliSh talab kilinayotgani, xar kim o'kigani xakida kanday fikr bildiriShni istasa, Shuni yozib beriShini aytiSh kerak.

Kitobxonlarning kitoblar xakidagi fikr va muloxazalari fakat mutaxassis xodimlargagina emas, balki naShriyotlar va mualliflar uchun xam katta ahamiyatga ega. Shuning uchun kutubxonachi imkoni boricha kitobxonlarning fikr va muloxazalarini naShr ettiriShda matbuotdan foydalaniShi yoki ularni tegiShli naShriyotlar manziliga jo'natiShi lozim.

Kitob formulyarini yoki kitobni kaytariSh muddati varakalarini taxlil kiliSh

Qaysi kitoblar ko'prok, qaysilari kamroq so'raliShini aniklaShda kitob formulyarini yoki kitobni kaytariSh muddati varakalarini taxlil kiliSh yordam beradi. Mazkur nomdagi kitobning xamma nusxalarini ko'rib chikayotganda olingan natijalarini ko'ShiShni va xar bir kitob uchun o'rtacha ko'rsatkichni chikariShini unutmaslik kerak.

Foydalanuvchi kitobxon formulyari nomeri ko'rsatiladigan kitobni kaytariSh muddati varakalarini taxlil kiliSh mazkur kitob bilan kizikkan kitobxonlar tarkibini xam aniklaSh

imkonini beradi. Bir necha kitoblarga doir ma'lumotlarni kiyoslaSh ular kay darajada maShxur ekanligini belgilaSh imkoniyatini beradi. Ba'zi asarlarning kizikiShi bilan o'kilayotgani, ba'zilarining esa kam o'kilayotganligi sabablari kitobxonlar bilan o'tkaziladigan suxbatlarda aniklanadi.

Kitob formulyarini taxlil kiliShni kutubxona tomonidan o'tkazilayotgan ommaviy tadbirlar samaradorligini xisobga oliSh vositasida xam tavsiya etiSh mumkin. Misol uchun kitobxonlar konfrençiyasi o'tdi, deylik. Bu muxokama davomida kitobxonlarga bir kancha kitobni tavsiya kildik. Tavsiya" kilingan kitoblarga so'rov kanday bo'ldi va kanday baxo oldi? Bu savolga javobni bizga mazkur kitoblar formulyarining uch davri - konferensiya e'lon kiliShigacha bo'lgan davr, konferensiyasini tayyorlaSh davri va konferensiyadan keyingi davrlarni taxlil kilib beradi.

Kitob formulyarini taxlil etiSh xam qaysi kitoblar ko'prok, qaysilari kamrok so'raliShni aniklaShga yordam beradi. AvtomalaShtirilgan tizimda foydalanuvchi formulyarini taxlil etiSh murakkab jarayon emas, chunki tizim dasturi uz-uzidan avtomatik raviShda analitik-sintetik taxlil kilib beradi.

O'kiSh tavsifi (xarakteristkasi)ni tuziSh

Kitobxon bilan induvidual iShlaSh va uning o'kiShiga raxbarlik kiliSh uchun mutaxassis xodim kitobxon nima o'kiyotganini, axborot-kutubxona, axborot resurs markazidan kanday kitoblar olayotganini va ularga kanday munosabatda bo'layotganini biliSh zarur. O'kiShning bunday xarateristikasi eng avvalo kitobxon formulyari asosida tuziladi.

Formulyar - bu kitobxon kiyofasini aks ettiruvchi o'ziga xos bir oynadir. Berilgan kitoblar xakidagi yozuvlar kitobxonning formulyarida yozib boradigan yozuvlar kitobxonning o'ziga xos xarakteristikasi va axborot-kutubxona, axborot resurs markazining kitobxonga yordam ko'rsatiShdagi xarakat rejasidir.

O'kiSh xarakteristikasi, taxminan kuyidagi reja asosida tuziladi: kitobxon xamda umumiy ma'lumotlar (ma'lumotlar formulyarining birinchi betidan olinadi), olingan kitoblarning umumiy mikdori va xarakteri, yaxshi ko'rgan mavzulari va mualliflari ajratib ko'rsatiladi. Bilimlarning ayrim soxalari bo'yicha berilgan kitoblarni xisoblaSh, Shuningdek, kitobxon ko'prok adabiyotdan ba'zi mavzularni ajratib ko'rsatiSh, bu uning uShbu axborot-kutubxona, axborot resurs markazida o'kiShi xarakteri to'grisida fikr yuritiSh imkonini beradi. U ko'p o'kimaydimi, uning o'kiShi bir tomonlama xarakterga egaligi yoki xilma-xilligi bilan ajralib turadimi, qaysi mavzularda ko'prok o'kiShni yoktiradi, kanday kamchiliklar borligiga e'tibor karatiladi.

Ba'zi axborot-kutubxona, axborot resurs markazlarda analitik deb atalmiSh formulyarlar olib boriladi. Ularda bilimning xar bir bo'limi bo'yicha kitoblarni yozib boriSh uchun saxifa ajratiladi: birinchisiga, ijtimoiy-siyosiy kitoblar yozib borilsa, boShkasiga tabiiy fanlarga oid kitoblar, uchinchisiga esa, texnika soxasiga oid kitoblar va xokazolar yoziladi. Bu yozuvlar bilimning xar bir bo'limi bo'yicha o'kiShning salmogi kanday ekanligini ko'riSh imkoniyatini beradi.

Analitik formulyarni to'ldiriSh ancha vakti talab kiladi. Shuning uchun axborot-kutubxona, axborot resurs markazlarda va kutubxonalarda ularni asosan kitobxonlarning ma'lum guruxlarini (masalan, chorva fermer xo'jaliklarini, dextron fermer xo'jaliklarini,

kichik korxona iShchilarini, korxona muxandislarini) urganiSh zarur bo'lib kolganda to'ldiriladi.

Biorx kitobxonlar formulalarini taxlil kiliSh ularning kizikiShini tulik ifodalay olmaydi. Kitobxon AKM, ARM va kutubxonada yo'k kitobni so'ragan buliShi va boShka kitobni oliShga majbur bo'lgan bo'liShi yoki kitobni tanlaShi tasodifiy bo'lganligi, urtogi yoki yonida turgan kitobxon maslaxati bilan olgan kitobni ukidimi, yo'kmi, uning mazmuni yokiSh-yokmasligini aniklaSh mumkin emas. Bundan taShkari, ko'pincha kitobxonlar Shaxsiy kitoblarni boShka kitobxonalardan va boShka AKM, ARM va kutubxonalardan oladilar.

O'kiSh tavsifi xakikiy axvolga mos keliShi uchun kuzatishlardan kondirilmagan so'rovlar yozuvidan, kitobxonlar bilan o'tkazilgan suxbatlardan olingan ma'lumotlar bilan to'ldiriShi zarur. Bu mazkur AKM, ARM va kutubxonadagi kitoblardan taShkari yana kanday kitoblar ukiShgani kitobxon bilimining qaysi bo'limlari va anik qaysi kitoblar kiziktiriShini, ya'ni so'rovlar mazmuniga yana nimadir ta'sir ko'rsatiShini, ukiSh kitobxonning amaliy faoliyati bilan birga ko'Shib olib borilyaptimi, yo'kmi kabilarni aniklaShga yordam beradi. SHu bilan birga, agar so'rov kondirilmagan bo'lsa, kitobxonga ayrim kitoblar berilmaganligining sababini biliSh, Shuningdek, AKM, ARM va kutubxonaga ko'yiladigan talablar va istaklarni aniklaSh mumkin.

Olingan ma'lumotlarni takkoslaSh mutaxassis xodimga kitobxon bilan kelgusida olib boriladigan ishlar o'kiShda ko'yilgan qaysi nuksonlarga uning diqqatini jalb etiSh, muntazam ukib boriShni ta'minlaSh uchun nima ishlar kiliSh, birinchi navbatda qaysi kitoblarni tavsiya kiliSh zarurligi xakida xulosalar chikariShga imkon beradi.

Ayrim gurux kitobxonlarning kizikiShini o'rganiSh

Kitobxonlarga afoxida-aloxida yordam ko'rsatiSh samaradorligini ta'minlaSh uchun ayrim gurux kitobxonlar orasida iSh olib boriSh juda xam muxim axamiyatga ega.

Ko'pincha kuyidagi guruxlar ajratib ko'rsatiladi: korxona, kompaniyaarning 18-23 yoShli iShchi yoShlari, 9-11- sinf o'kuvchilari, akademik liqey o'kuvchilari, kasb-xunar kolleji talabalari, dekon fermer xo'jaliklari, chorva fermer xo'jaliklari, bank, firma xodimlari, muxandis-texnik xodimlar, ma'lum kasb egalari.

Kitobxonlarning bunday guruxlarini o'rganiSh ular kitobdan kanday foydalanayotganlarini, ularning o'kiShida bilimning qaysi tarmoklari ko'prok o'z aksini topiShini, mazkur gurux uchun qaysi mavzu eng kizikarli ekanligini, kanday kitoblarning sevib o'kiliShini aniklaShga yordam beradi.

Shuningdek, bu o'rganiSh kitobxonlarni tarbiyalaShda yordam beradi va ishlarida, muxim bo'lgan adabiyotlardan ular kanday foydalanayotganliklarini xam ko'rsatib beradi. Masalan, milliy istiklol g'oyasini yoShlar ongiga singdiriSh xakidagi kitoblarni, milliy kadriyatlarimiz, tariximiz, o'tmiShimiz xakidagi adabiyotlarni, vatanparvarlik, insonparvarlik xaqidagi, korxonadagi ilg'or tajriba xakidagi, dexkon fermer xo'jalik mutaxassislari xakidagi, iktisodga doir kitoblarni kanday o'kishlarni o'rgatadilar.

Kitobxonlar ayrim guruxlarning o'kiShga kizikiShini o'rganiShning moxiyati, o'kiSh moxiyati, o'kiSh xarakterini yaxlit, boShkacha kilib aytganda, o'kiShga umumiy kizikiShini aniklaShdan xamda ayrim guruxlar o'kiShidagi tafovutni ko'rsatiShdan

iboratdir. Xar kanday kitobxon guruxi xam tarkibiga ko'ra xar xil bo'ladi. CHunonchi, iSh bilan band yoShlar orasidan ularning iSh joyiga, ma'lumotiga mutaxassisligi va Shu kabilarga ko'ra guruxlarga ajratiSh mumkin.

Kitobxonlar guruxi kizikishlarini o'rganiShning bu xususiyati o'rganiSh usullarini tanlaShni xam belgilab beradi. Kitobxonlar formulyariga va anketalariga binoan kitobxonlik kizikiShni o'rganiSh ko'p ko'llaniladi.

Kitobxon formulyarini taxlil kiliSh

Kitobxonlar guruxlari formulyarini taxlil kiliSh xar bir gurux kizikiShi kanchalik keng ekanligini aniklaShga, bir gurux kizikiShining kanchalik keng ekanligini aniklaShga va asosiy mavzular bo'yicha o'kiSh(intensivligini) ko'rsatiShga imkon beradi. Mutaxassis xodim kitobxonlarning mazkur guruxi uchun asosiy guruxlar (masalan, chorvador fermerlar, dexkon fermerlar, akademik liqey o'kuvchilari, madaniyat kasb-xunar kolleji, tibbiyot kolleji, bank-moliya xodimlari, xaydovchilar va xokazolarni) belgilagandan so'ng u xar bir guruxdan 25 tadan kitobxonlar formulyarini tanlab oladi va Shular tomonidan adabiyot kanday o'kilayotganligini o'rganadi.

O'kiShni xisobga oliSh kuyidagi Shakldagi jadval asosida bajariladi:

T.r. Foydalanuvchi xakida ma'lumot O'kilgan kitoxlar Izox

„Foydalanuvchi xakida ma'lumotlar" ustuniga kuyidagi ma'lumotlar yoziladi: familiyasi, ismi, otasining ismi, tugilgan yili, ma'lumoti turi, ma'lumoti (millati).

„O'kilgan kitoblar" ustuniga mana bular: taxlil kilinayotgan davr ichida o'kilgan kitoblarning umumiy soni, bilimning turi, soxalariga oid o'kilgan kitoblar va badiiy asarlar soni to'grisidagi ma'lumotlar yoziladi. Bunda bilimning xar bir soxasiga oid eng muxim mavzular ajratib ko'rsatiladi (masalan I.A.Karimov asarlari va Shu asarlari xakidagi adabiyotlar - siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy bo'limlarida, mutaxassisilikka oid kitoblar - va xokazolar).

„Izox" ustunida kitobxon yana kaerlardan kitob oliShi (boShka AKM, ARM va kutubxonaga a'zomi, uyida Shaxsiy kutubxonasi bormi va Shu kabilar) xakidagi ma'lumotlar yoziladi.

Jadvalga kerakli ma'lumotlar yozib bo'lingach (absolyut rakamlarda va foizlarda), yakun yasaladi, guruxlarda va yaxlit guruxning o'zida o'kiShning o'rtacha ko'rsatkichlari xisoblab chikiladi. SHundan keyin o'kiShni talilil kiliShga kiriShiladi. Guruxlar bo'yicha o'rtacha ko'rstkichlarni takkoslaSh, o'kiShni kitob-xonlarning xar bir guruxi oldida turgan vazifalariga muvofikligini aniklaSh va kitobxonlarning qaysi kategoriyalari xisobiga yukori ko'rsatkichlarga eriShiliShini va qaysi guruxlar bilan iSh olib boriSh lozimligini aniklaSh imkonini beradi.

Anketa

Keyingi yillarda kitobxonlar kizikiShini anketa orkali o'rganiSh ancha keng ko'llanila boShlandi. Anketa uchun tuzilgan savol anik, lo'nda bo'liShi, kitobxon kizikiShini uning kitobga, AKM, ARM va kutubxonaga Shaxsiy kutubxonasi bor-yo'kligini, gazeta va jurnallar o'kiShini, kutubxona iShiga doir istaklarini kamrab oluvchi anketani iShlab

chikib, uning mutaxassis xodimga bo'lgan munosabatini biliSh imkonini beradi. Savol xaddan taShkari ko'p bo'lmasligi kerak. Anketalar yoShlarni so'rovlar bilan chukur taniShtiriShda AKM, ARM va kutubxona xizmatini yaxShi taShkil etiShda, Shuningdek, yoShlarga adabiyot chop etuvchi noShirlarga kimmatli materiallar beradi. Xar narsani o'z ichiga oladigan bunday anketalarni tarkatiSh jiddiy ilmiy tadkikot sifatida malakali xodimlar iShtirokida va rahbarligida amalga oShiriladi.

Kitobxonlar kizikiShining biror asosiy yo'naliShini o'rganiSh uchun katta bo'lmagan anketalar tavsiya kilinadi. Masalan, kitobxonlarning sevimli kitoblari va badiiy adabiyot xakida xamda kiShlok xo'jaligiga oid kitoblar va boShkalar xakidagi so'rovlarini aniklaSh, o'rganiladigan anketalar juda mukammal natijalar beradi.

Anketani tarkatiShni taShkil etiSh katta axamiyatga ega. Kitobxonlarga anketalarning axamiyati kanchalik batafsil tuShuntirilar ekan, ular anketalarni Shunchalik anikrok va lo'nda to'ldiradilar, AKM, ARM va kutubxonaga kelib tuShadigan anketalar soni Shunchalik ko'p bo'ladi.

AKM, ARM va kutubxona statistikasi ma'lumotlarini taxlil kiliSh

AKM, ARM va kutubxonaning rejasi asosida iShlaShga ayrim kitobxonlar kizikiShini biliShning o'zi etarli emas, xizmat ko'rsatayotgan tuman axolisi ARM va kutubxonadan kanchalik foydalanayotgani, xamda axolining ayrim guruxlari etarli darajada iShtirok etishlari xakida anik tasavurga ega bo'liShi kerak. Shuning uchun kitobxonlarning butun tarkibini o'rganib chikiSh kerak. SHu maksadda AKM, ARM va kutubxonalarda xar kunlik statistik xisobotlar, kundalik va yillik statistik xisobotlar yordamida xisob olib boriladi.

Statistik kundalikka AKM, ARM va kutubxonaga yangi (xar kungisi aloxida) yozilgan kitobxonlar tarkibi xakidagi ma'lumotlar, ijtimoy kelib chikiShi, ma'lumoti, yoShi, AKM, ARM va kutubxona tomonidan bir kunda berilgan kitoblar, broShyuralar va jurnallar mikdoriga karab tasdiklangan xolda yozib boriladi. Oyning oxirida kitobxonlar tarkibi va ularning qaysi soxaga oid ekanligi, ulardan eng ko'p yoki kam o'kilgani taxlil kilinadi, ayrim kitobxon guruxlari, masalan yoShlar yoki texnik xodimlar, fermer xo'jaliklari deb ajratib olinib, o'rganiSh xam yaxShi samara beradi.

Berilgan kitoblarni xisobga oliSh kitob fondning asosiy bo'limlari bo'yicha olib boriladi. Bundan taShkari, AKM, ARM va kutubxonalar ko'pincha berilgan kitoblar xakidagi ma'lumotlarni batafsil tekShirib chikadilar. Masalan, milliy istiklol goyasi milliy kadriyatlar, vatanparvarlik, insonparvarlik xakida eng muxim davlat xujjatlarini muxokama kiliSh, eng yirik siyosiy arboblari, olimlar, yozuvchilar va boShkalarning tavallud topgan kunlari munosabati bilan adabiyotlar beriShni xisobga oliSh uchun grafikka ajratadilar.

Berilgan kitoblar yakunida kitob fondining barcha bo'limlaridan kanchalik foydalanilgani aniklanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Respublika aholisini axborot-kutubxona bilan ta'minlashni ta'skil etish to'g'risida"gi qarori. 2006 y. 20-iyun.
2. Karimov I.A. Ozbekiston - kelajagi buyuk davlat. T.: „Ozbekiston“,1994.
3. Karimov I.A. Ozbekiston iqtisodiy isloxlarni chukurlashtirish yo'lida. T.: „O'zbekiston“, 1995.
4. Karimov I.A. Istiklol va ma'naviyat. T.: „O'zbekiston“, 1994.
5. Karimov I .A. O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida: xavfsizlikka taxdid, taraqqiyot, kafolatlari va barqarorlik Shartlari. T.: „O'zbekiston'1, 1997.
6. Karimov I .A. O'zbekiston XXI asrga intilmokda.T.: „O'zbekiston“, 2000.
Milliy istiklol g'oyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar. T.: „O'zbekiston“,2000.
7. Karimov I.A. O'zbekiston buyuk kelajak sari. T.: „O'zbekiston“, 1998.
8. Karimov I.A. O'zbekiston: milliy istiklol, iqtisod, siyosat,mafkura. To'rt jildli asarlar to'plami, 1-jild. T.: „O'zbekiston“, 1996.
9. Gulomov S.S. Ma'naviyat - davlat siyosatining usluvi yo'nalishi. T.: TDIU.1996.
10. Karimov I.A. Milliy istiklol mafkurasi - xalk e'tikodi va buyuk kelajakka ishonchdir. "Fudokor" gazetasi muxbiri savollariga javoblar. T.: „O'zbekiston“, 2000.
11. Milliy istiklol goyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar. -T.: „O'zbekiston“, 2000.
12. Ma'naviyat yulduzlari: (Markaziy Osiyolik mashhur siymalar, ailomalar, adiblar) (Mas'ul muxarrir: M.M.Xayrullaev. To'ldirilgan kayta nashr. T.: A.Kodiriy nomidagi xalk merosi nashriyoti. 1999
13. Gulomov S.S. Bozor iqtisodiyoti va jamiyatini axborotlashtirish.T.: Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti. 2000.
14. Kutubxonachi kadrlar tayyorlash, qayta tayyorlash va malakasini oshirish” : Davra suhbat materiallari-T, 2006. -165 b.
15. Axborot-kutubxona va axborot resurs markazlari ishini ta'skil qilish –Organizatsiya raboty informatsionno –biblioteknykh i informatsionno-resursnykh centrov: Xujjatlar to'plami / A.Navoiy nom. O'zbekiston Milliy knasi nashriyoti, 2007. -172 b.
16. Karimov U. O'zbekiston kutubxonalarini avtomatlashtirishda MARC formatlarning o'rne va roli. Informatika va energetika muammolari O'zbekiston jurnali. Toshkent, Fan, 2005 № 1. 52-57 b.
17. SHrayberg YA.L. Osnovnye polojeniya i printsipy razrabotki avtomatizirovannykh biblioteko-informatsionnykh sistem i setey: glavnye tendentsii okrujeniya, osnovnye polojeniya i predposylki, bazovye printsipy. Moskva-2001. 104 s.
18. Gulomov S.S. va boshq. Iqtisodiy informatika. Toshkent-1999, 528 b.
19. Rukovodstvo pol'zovateley ISIS. Prilozhenie k sisteme ISIS.M.: GPNTB Rossii 2004 g.
20. Mishchenko V.M. Komp'yuterizatsiya bibliograficheskoy deyatel'nosti bibliotek. M.:1990 g.52 s.
21. Gerasimova L.N. Avtomatizatsiya processov formirovaniya biblioteknogo fonda. M.:1998 g.83 s.

22. Sokolov A.V. Avtomatizatsiya bibliograficheskogo poiska. M.: 2001 g. 167 s
23. Ovchinnikov V.G. Proektirovanie avtomatizirovannykh bibliotечно-информационных систем. Часть 2. M.: 1992 g. 80 s.
24. Sistema avtomatizatsii bibliotek IRBIS. Obshchee opisanie sistema. -M.: GPTNB Rossii, 2001.-201 s.
25. Sistema avtomatizatsii bibliotek IRBIS. ARM Katalogizator», Rukovodstvo pol'zovatelya. -M.: GPTNB Rossii, 2001.-88 s.
26. Sistema avtomatizatsii bibliotek IRBIS. ARM Komplektator», Rukovodstvo pol'zovatelya. -M.: GPTNB Rossii, 2001.-62 s.
27. Sistema avtomatizatsii bibliotek IRBIS. Spetsial'nye komponenty dlya bibliotечных internet/intranet serverov. Rukovodstvo po ustanovke i naladke (Versiya 2000.4) -M.: GPTNB Rossii, 2001.-23 s.
28. Sistema avtomatizatsii bibliotek IRBIS. Prilozheniya. (Perechen' elementov formata predstavleniya dannykh v el GPTNB Rossii, 2001.-57 s. elektronnom kataloge i baze dannykh komplektovaniya) -M.:
29. Rahmatullaev M.A., Umarov A.O., Karimov U., Muhammadiev A.SH. Avtomatlashtirilgan kutubxona. ToShkent.: A.Navoiy nomidagi Milliy kutubxona naShriyoti.-2003. 266 b.

Qo'Shimcha

1. Rossiyskoe bibliotekovedenie: XX vek: napravleniya razvitiya, problemy i itogi. Opyt monograficheskogo issledovaniya /Sost. YU.P. Melent'eva. -Moskva: FAIR-PRESS PASHKOV DOM, 2003.- s. 248-268; -Spetsial'nyy izdatel'skiy proekt dlya bibliotek.
2. Raxmatullaev M.A. Informatsionnye tekhnologii v bibliotekakh. Metodicheskoe posobie po razrabotke proektov s ispol'zovaniem novykh informatsionnykh tekhnologiy. Monografiya. TaShkent. 2003. izd. Natsional'naya biblioteka. Pereizdano v BiShkeke . 2004

Elektron adabiyotlar va internet manbalari

1. Podgotovleno na osnove doklada na Mejdunarodnoy konferentsii «YUNESKO mejdumya etapami Vsemirnogo sammita po informatsionnomu obshchestvu» (Sankt-Peterburg, Rossiya, 17–19 maya 2005 g.)
[25] L.M. Vekker. Psixicheskie protsessy. T.2. Myshlenie i intellekt. – L., Izd-vo Leningradskogo universiteta, 1976. (Glava VI. Myshlenie kak integrator intellekta, s. 276-338, §2. Ponyatiynaya mysl' kak vid myshleniya i kak forma raboty intellekta, s. 280-320).
2. Abrosimov A. G., Kuz'mina V. YU. Elektronnaya kollektsiya periodicheskoy pechati konca XIX – nachala XX vv. // Vосьmaya mejdunarodnaya konferentsiya «Libcom-2004». Sb. tezisov dokl., 15 – 19 noyabrya 2004 g., ErShovo. – 2004. – S. 5-7.

<http://rcdl2003.spbu.ru/proceedings/J4.pdf>.

http://www.nbuu.gov.ua/new/05_kiev/plenar.html.

3. Lyapin S.X., Kukovyakin A.V. Organizatsiya gibkogo polnotekstovogo poiska v mnogoyazychnoy elektronnoy biblioteke s bol'Shim kolichestvom raznoobraznykh informatsionnykh resursov // Mejdunarodnaya nauchnaya konferentsiya "Intranet/Ekstranet-resursi v naukovix bibliotekax", Kiev, NBUV im. V.I.Vernad'skogo, 9-10 oktyabrya 2007 goda, http://www.nbuu.gov.ua/new/07_Kiev/sek1.html.
4. Abrosimov A. G. Metadannye opisaniya kolleksii periodicheskoy pechati// Rossiyskiy nauchnyy elektronnyy jurnal «Elektronnyye biblioteki». – 2005. – T. 8. – Vyr. 2.
5. Antopol'skiy A. B. Lingvisticheskoe obespechenie elektronnykh bibliotek / M.: FGUP Nauch.-texn. centr "Informregistr", 2003. – 301 s.
6. Gendina N. I. Sostoyanie teorii, praktiki i podgotovki kadrov v sfere lingvisticheskogo obespecheniya informatsionno-bibliotechnoy tekhnologii: stimuly i prepyatstviya. // Desyataya Mejdunarodnaya Konferentsiya «Krym 2003». Sb. tezisov dokl., 07-15 iyunya, 2003 g.
7. Gazeta "Sanktpeterburgskie vedomosti" XVIII veka: Ukazateli k sodержaniyu, 1756-1760/ Ros. AN, B-ka; Sost. V.F. Vorob'yeva i dr.; Otv. sost. S.N. Korotkov. – SPb., 1994. – 588 s.

MUNDARIJA

So'zboShi

3

1 bo'lim. O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI AXBOROT-KUTUBXONA FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISHGA	OID	QONUNIIY
HUJJATLAR.....		4
2. Inson huquqlari va xuquqiy madaniyat.....		8
3.Kutubxonada Prezident I.A.Karimov asarlarini o'rganiSh		11
4.A.Karimov asarlarida ma'naviyat va ma'rifat masalalarining yoritiliShi	14	
5.Kutubxonalarda milliy istiklol g'oyasini o'rganiSh		18
6.Kutubxonalarda milliy istiklol g'oyasini targ'ib kiliShning usullari	20	
II. BO'LIM. O'ZBEKISTONDA AXBOROT-KUTUBXONALAR, AXBOROT RESURS MARKAZLARI VA KUTUBXONALAR TARMOG'I		24
7. AliSher Navoiy nomidagi Uzbekiston Milliy kutubxonasi.....	27	
8. Fanlar Akademiyasining Asosiy kutubxonasi va boShka akademiyalar, ilmiy tekShiriSh institutlarining kutubxonalari.....	29	
9. Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va ToShkent Shahar axborot-kutubxona markazlari.....		31
10. Axborot-kutubxona markazlari maqsad va vazifalari.	33	

11. Qorakalpog'iston Respublikasi axborot-kutubxona markazi.....	35
12. ToShkent viloyati axborot-kutubxona markazi (AKM).....	36
13. A.S.PuShkin nomidagi Samarqand viloyat axborot-kutubxona markazi	37
14. Abu Ali ibn Sino nomidagi Buxoro viloyat axborot-kutubxona markazi	38
15. Ahmad al-Farg'oniy nomidagi Fargona viloyat axborot-kutubxona markazi	40
16. Zaxiriddin Muhammad Bobur nomidagi Andijon viloyat axborot-kutubxona markazi	41
17. Nodira nomidagi Namangan viloyat axborot-kutubxona markazi	42
18. Qurbon ota Ismoilov nomidagi Xorazm viloyat axborot-kutubxona markazi	43
19. Adib Sobir Termiziy nomidagi Surxondaryo viloyat axborot-kutubxona markazi	44
20. Sayido Nasafiy nomidagi Qashqadaryo viloyat axborot-kutubxona markazi	44
21. AliSher Navoiy nomidagi Sirdaryo viloyat axborot-kutubxona markazi	45
22. SHarof RaShidov nomidagi Jizzax viloyat axborot-kutubxona markazi	48
23. Abdulla Qodiriy nomidagi Navoiy viloyat axborot-kutubxona markazi	49
24. TA'LIM MUASSASINING AXBOROT RESURS MARKAZLARI	50
25. Ularning asosiy funksiyalari	52
26. Axborot resurs markazlarining faoliyati	
27. Mirzo Ulugbek nomidagi O'zbekiston Respublikasi Milliy Universitetining asosiy kutubxonasi	57
28. XALQ TALIMI TIZIMIDAGI AXBOROT RESURS MARKAZLARI	58
29. O'zbekiston Respublika Bolalar kutubxonasi	62
30. Viloyat bolalar kutubxonalari	63
31. BoShka ixtisoslashtirilgan kutubxonalar	63
32. KASABA UYUSHMALARI KUTUBXONALARI	64
33. O'zbekiston Respublikasi Madaniyat va sport ishlari vazirligi tizimidagi Ko'zi ojizlar uchun kutubxonalar	68
34. SHaxsiy kutubxonalar	70
35. Xorijdagi huquqiy va ayrim Shaxslar, Shuningdek, xalqaro tashkilotlarning kutubxonalari	71
36. Bolalar, o'spirinlar va o'smirlar uchun xizmat ko'ruvchi axborot resurs markazlarining vazifalari	72
37. O'smirlarga xizmat ko'ruvchi axborot resurs markazlari	76
III. bo'lim. AXBOROT-KUTUBXONA, AXBOROT RESURS MARKAZLARI VA KUTUBXONALAR KITOB FONDINI SHAKLLANTIRISH	80
38. Axborot-kutubxona, axborot resurs markazlari va kutubxonalar fondini to'ldirishning xillari	89
39. Fondni nashrlar turiga karab bo'limlarga ajratish	91
40. Axborot-kutubxona, axborot resurs markazi va kutubxonalar fondining texnika va ixtisoslashtirilgan soxalari	

41. IV. AXBORO - KUTUBXONA, AXBOROT RESURS MARKAZLARI VA KUTUBXONALARDA KITOBXONLAR BILAN ISHLASH	94
42. AKM, ARM va kutubxonalarda foydalanuvchi kitobxonlarga xizmat ko'rsatishning umumiy koidalari	96
43. AKM, ARMLar va kutubxonalardan foydalanuvchi kitobxonlarga xizmat kiliShning maksad va vazifalari	97
44. AKM, ARMLar va kutubxonalarda kitobxonga xizmat kiliSh monitoringini joriy kiliSh maksad va vazifalari	99
45. Kitobxonlar bilan yakka tartibda iShlaSh	113
46. YAkka tartibda suxbat utkaziSh	117
47. Tavsiyaviy suxbat	118
IV bo'lim. FOYDALANUVCHI KITOBXONLARNING QIZIKISHINI O'RGANISH	120
48. Foydalanuvchi talabining turlari (anik, noanik, mavzular bo'yicha) va individual axborotlar	124
49. O'kilgan kitob xakida suxbat	129
50. Foydalanuvchi kitobxon formulyarini anketa, surov, xisob kundaligi daftari orkali organiSh.	131
FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR	138